

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 98, Σάββατο 6 Μάη 1978

Δρχ. 20

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

«Αί βάσεις αί όποϊαι
διατηρούνται δέν
έχουν πυρηνικά όπλα...»

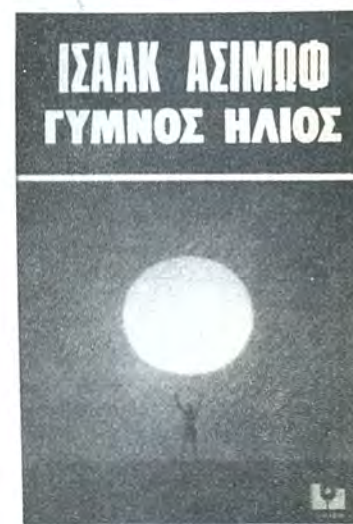
ΤΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΚΚΕ ● ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΟΜΑΓΙΑ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ● ΚΥΠΡΙΑΚΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ

Πανεπιστημίου 57 2ος όροφος Τηλ. 324.1200 - 324.1958

Μιά νέα διάσταση στο χώρο του βιβλίου
σε υπεύθυνες εκδόσεις

Η πιο ολοκληρωμένη παρουσίαση της επιστημονικής φαντασίας

Περίοδος Β'
Χρόνος 5ος
Τεύχος 98

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ Δημοχάρους 60,
Αθήνα 601. Τηλ. 732-713 - 732-819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

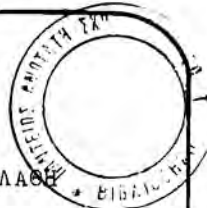
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ρεπορτάζ	4
ΑΝΤΙ - θέσεις	5
ΔΗΜΟΝΙΚΟΥ: Τά πυρηνικά όπλα στην Ελλάδα	6
Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ	8
Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: 'Ο «ελληνικός Μάης» του 1936	9
ΣΥΖΗΤΗΣΗ για τό ΚΥΠΡΙΑΚΟ. Παίρ- νουν μέρος οι Κύπριοι δημοσιογρά- φοι Πλ. Σέρβας, Α. Χριστοδουλίδης, Λ. Ήγουμενίδης και ό δικηγόρος Γ. Κρανιδιώτης	12
ΑΦΙΕΡΩΜΑ στά 60 χρόνια του έλλη- νικού κομμουνιστικού κινήματος: από τό 2ο στό 4ο Συνέδριο	20

ΑΘΗΣΣΘΕΝΗΣ ΔΙΓΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ παράρτημα	35-48.
● Γιώργου Σεφέρη: άγνωστες ήμε- ρολογιακές σημειώσεις	35
● Πρ. Μάρκογλου: 'Επείσοδο» (Διήγημα)	38
● Σ. Παπαδημητρίου: «Τράπεζα Τέ- χνης» (Διήγημα)	39
● Α. Ζήρα: Ένα αυτόγραφο του Γ. Θεοτοκά	40
● Τ. Τοντορόφ: άποσπάσματα από τό βιβλίο του «Ποιητική»	43
● Κ. Παπαγεωργίου: τά «Ποιήματα» (1945-71) του Μ. Σαχτούρη	46
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	50

ΤΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΛΑΘΗ

Η Μ. ΕΒΔΟΜΑΔΑ, ήταν πραγματικά 'Εβδομάδα των Ιαθών για την ελληνική (;) έξωτερική πολιτική. Δέσμια των δεσμών της "μέ την Δύσιν" ή κυβέρνηση Καραμανλή φάνηκε να "αίφνιδιάζεται" από τό στραπατσάρισμα του Στρασβούργου, την περίεργη σοβιετοτουρκική ιστορία, την εξέλιξη της σωζήτησης για την άρση του εμπάργκα στην άμερικανική Γερουσία. Κι όμως ήταν όλα μέσα στο παιχνίδι. Ένα παιχνίδι, που ή πορεία της τελευταίας φάσης του, άρχισε πριν ένα α κ ρ ι β ω ς χρόνο στο Λονδίνο: (άταν στά πλαίσια του ΝΑΤΟ, ό Κάρτερ συνάντησε - χωριστά βέβαια - Καραμανλή και Ντεμιρέλ) και φαίνεται ότι κλίνει τοῦτο τό μήνα στην Ούάσιγκτων, στά ίδια πλαίσια, μέ τά ίδια πρόσωπα - μόνο που αντί του Ντεμιρέλ θα βρίσκεται ό 'Ετσεβέρτ - και τόν ίδιο, φυσικά, στόχο. 'Η 'Ελλάδα καλεΐται να πληρώσει τό τμήμα της ύποτέλειας και της "συμμαχικής πολιτικής της" και μαζί ή Κύπρος.

ΚΑΙ είναι τραγικό, ή υπεύθυνη κυβέρνηση που ύποτίθεται προσέφυγε πριν εξη μήνες στη λαϊκή έυσυμγορία για να αντιμετωπίσει ά ν α ν ε ω μ έ ν η τά φλέγοντα έθνικά θέματα, να ύποστηρίζει σήμερα έπλοσημα, οτι άσκει την πιο "άνοικτη έξωτερική πολιτική", την ώρα που ή διεθνής άπομόνωση έχει φτάσει στο έπακρο, την "ώρα της σφαλάρας" από την Εύρώπη που ύποτίθεται μάς περιμένει μέ ... λαχτάρα :

ΔΕΝ είναι φυσικά οὔτε ή πρώτη, οὔτε ή τελευταία φορά που ή 'Ελλάδα βρίσκεται σ'αυτή τη θέση. Μά ίσως είναι από τις σπάνιες φορές που - σέ τόσο κ ρ ι σ ι μ η περίοδο - μία πολιτική που μάς κατάντησε "κλωτσοσκούφι της 'Αμερικής" ('Α. Παπανδρέου) προσπαθεΐ να παρουσιαστεί σάν ... υπεύθυνη, έθνική, έξωτερική πολιτική : Τόσο που να άναρωτιέται κανείς, τί α λ ή θ ε ι α μάς περιμένει από δώ και πέρα ...

Ο ανασχηματισμός

ΠΟΣΟ κοντά βρισκόμαστε σε έσωτερικές πολιτικές εξελίξεις; Τό έρώτημα προβάλλει έντονα, καθώς οι τελευταίες προπασχαλινές πολιτικές προβλέψεις μιλούσαν επίμονα για περιορισμένο (;) ανασχηματισμό που βρισκόνταν «έπί θύραις». Μιά όχι φιλοκυβερνητική εφημερίδα, τόν τοποθετούσε πριν από τό πρωθυπουργικό ταξίδι στις ΗΠΑ (στά τέλη του μήνα), άλλη - της ίδιας πολιτικής τοποθέτησης - άμέσως μετά από αυτό... Τό μόνο άγνωστο στην υπόθεση είναι τούτο: πώς και τά δύο ρεπορτάζ είχαν κοινή πηγή - έναν ισχυρό κυβερνητικό παράγοντα που πάντα μιλά σε «κρίσιμες περιστάσεις», και κατά προτίμηση δέν διαλέγει φιλοκυβερνητικές εφημερίδες για νά διοχετεύσει τίς πληροφορίες του. Τί επιζητούσε τώρα; Νά δημιουργήσει «κλίμα ανασχηματισμού» ή νά... προδοκάρει;

Ο ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ αυτός (πού, όπως σωστά έλεγε ή πιο έπίσημη «κυβερνητική πηγή», κάποτε θά γίνει βέβαια κι όλοι θά λένε ότι... τόν είχαν προβλέψει!) έχει ιδιαίτερη σημασία μόνο άν γίνει όπως τόν θέλουν οι προβλέψεις: μέ τήν εισοδο στην κυβέρνηση έστω και ενός προσώπου εκτός της «Ν. Δημοκρατίας» - από άλλο κόμμα ή ανεξάρτητου - , πράγμα πού:

- θά συμβαίνει για πρώτη φορά μεταδικτατορικά
- θά σημαίνει τήν άπαρχή συγκεκριμένων εξελίξεων στον πολιτικό χώρο της Δεξιάς και του Κέντρου, καθοριστικών ίσως και για τό άπώτερο μέλλον.

ΚΑΙ είναι άναμφισβήτητο γεγονός ότι μνηστήρες για μία τέτοια προσχώρηση (και όχι μόνο μία, φυσικά...) υπάρχουν και άριστερά της σημερινής κυβερνητικής παράταξης και δεξιά.

● Από τή μία είναι ο πάντα πρόθυμος (και ήδη από πολλές απόψεις ώριμος) άρχαιοποστάτης του Ιουλιανού βασιλικού πραξικοπήματος του 1965, Κ. Μητσολάκης, πού ο άποκλεισμός του από τίς τάξεις της Ν.Δ. άποτελεί πάντα ένα μυστήριο: γιατί ο πιο έμπιστος άνθρωπος του Καραμανλή στο Παρλί (έπί χούντας) δρέθηκε εκτός νυμφώνος; (Στή φάση αυτή λένε ότι θά προσχωρήσει μόνος του, εξασφαλίζοντας κάποιο ύφυπουργείο για τόν Π. Βαρδινουγιάννη «για άργότερα» ή άποδεδεμένοντάς τον και έτσι αφήνοντάς τον ελεύθερο νά πραγματοποιήσει τό μόνιμο όνειρό του: νά προσχωρήσει σε κάποια από τίς κεντρικές ομάδες).

● Από τήν άλλη, ή «Έθνική Παράταξη», μέ τήν περίεργη στάση στη Βουλή (σιωπή, μέ ελάχιστες εξαιρέσεις) και πάντα πρόθυμος ένα-δυό βουλευτές νά μεταπηδήσουν στη Ν.Δ., μία και δέν τούς χωρίζουν διαφορές: θεωρούν τούς έαυτούς τους φιλοβασιλικούς και, όχι φιλοχουντικούς...

ΠΕΡΑ από Ε.Π. και Κ.Ν. υπάρχει ή πολυδιάσπαση του κλασικού Κέντρου. Θυμίζουμε ότι σήμερα υπάρχουν:

● Η έπίσημη ΕΔΗΚ των κ.κ. Γ. Ζίγδη, Στ. Χούτα, Ν. Βενιζέλου.

● Η άμφιταλαντευόμενη υπόλοιπη Κ.Ο. μέ άξονα τούς Κρήτες βουλευτές - πλύν του «ένωτικού» κ. Κ. Μπαντουβά.

● Οι τρεις από τούς διαγραμμένους (Τσουδερού, Παπαθεμελής, Καρδάρης) πού άκολουθούν κοινή γραμμή και βρίσκονται κοντά στην «Κίνηση της Βάσης» (Μυλωνάς, Χασαπίδης κ.λ.π.) - τή μόνη πού έχει κάτι συγκεκριμένο έτοιμάσει: συνέδριο στις 30 Ιουνίου, στη Θεσσαλονίκη, για τή δημιουργία ενός «εϋρωσοσιαλιστικού κόμματος».

● Ο κ. Γ. Πεσματζόγλου, ανεξάρτητος αλλά και άδέσμευτος σε σχέση μέ τούς (άλλοτε) «πέντε». Κοντά του βρίσκεται - λένε - ο κ. Κ. Άλαβάνος.

● Ο κ. Άθ. Κανελλόπουλος, ανεξάρτητος αλλά δεσμευμένος νά δημιουργήσει ένα καθαρά «κεντρικό κόμμα». Οι προσπάθειές του φαίνεται ότι άποτυχαίνουν - τό ταξίδι του π.χ. στη Θεσσαλονίκη ήταν άπογοητευτικό. Κοντά του βρίσκεται - λένε - ο κ. Παπαχρήστου.

● Ο κ. Γ. Μαύρος (πάντα «έθνικόν κεφάλαιον») πού εξακολουθεί νά είναι «ή μόνη λύση» για πολλούς πολιτευτές, τ. βουλευτές - ίσως και νύν (Χατζής και μερικοί από τούς Κρήτες).

● Η... «κίνηση Γκονζάλες» - μιάς ομάδας πολιτευτών πού άναζητά (και δρήςκε;) ένα «μή έφθαρμένο» πολιτικό ήγέτη.

ΔΕΝ θά πούμε ποιό τελικά θά άρνηόντουσαν μία συνεργασία μέ τή σημερινή κυβέρνηση. Καθένας έχει μία προϊστορία και μερικές καθαρές(;) δηλώσεις πάνω στο θέμα... Έκείνο πού βαραίνει ιδιαίτερα είναι βέβαια ότι μία τέτοια συνεργασία θά σημάνει - όπως προαναφέρθηκε - τήν άπαρχή άνακατάταξών και διαφοροποιήσεων στον πολιτικό χώρο αποφασιστικών, καθοριστικών. Η Ν.Δ. του κ. Καραμανλή, μετά τήν έκλογική συρρίκνωση του περασμένου Νοέμβρη, άρχισε νά έτοιμάζεται προσεκτικά για τήν επόμενη έκλογική μάχη. Ο νέος συσχετισμός δυνάμεων, τή «δοήθηκε» νά άρχίζει τή δημιουργία σιγά-σιγά ενός κλίματος πόλωσης πού:

● θά άποτρέψει νά άνέθουν στην έξουσία οι δυνάμεις πού έκφράζονται από τό ΠΑΣΟΚ, μόνες ή σε συνεργασία μέ άλλες.

● θά έπιτρέψει (άντίθετα) τή δημιουργία μιάς «μεγάλης κεντροδεξιάς παράταξης» πού θά συσπειρώσει τή συντήρηση και θά τής έπιτρέψει νά παραμείνει στην έξουσία.

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ της άξωματικής αντιπολίτευσης υποστήριξε ότι μέ τό πλασματικό δίλημμα «μέ τήν Εϋρώπη ή όχι;» επιχειρείται αυτή ή συσπείρωση. Γεγονός είναι ότι τό θέμα της ΕΟΚ θά είναι ο επόμενος μεγάλος σταθμός (υπενθυμίζουμε ότι τό 1980 λήγει κανονικά ή θητεία του σημερινού προέδρου της Δημοκρατίας) πριν από τίς εκλογές. Μέ τήν «έπιτυχία της εισόδου» στη «μεγάλη Εϋρώπη» και μέ τήν τεχνητή πόλωση, ή σημερινή κυβέρνηση - όπως έκφράζεται και μέ τήν έπίσημη «γραμμή Καραμανλή» - πιστεύει ότι θά ξαναβρεθεί στην έξουσία, «ένισχυμένη» από κάποιους πολιτικούς πού βρίσκονται σήμερα δεξιά ή (κυρίως) άριστερά της. Μ' αυτή τήν έννοια ο άναμενόμενος (τούτες τίς μέρες; μετά τό Μάη; τό φθινόπωρο;) ανασχηματισμός άποτελεί ένα «πολιτικό γεγονός». Κι ίσως είναι μία από τίς έλπίδες - για τήν κυβερνητική παράταξη - νά περισώσει, ή, μπορεί από μία πιο κοντινή (χρονικά) και πιο σίγουρη (άπό πλευράς ζημιάς) άναμέτρηση: τών δημοτικών και κοινωτικών εκλογών του επρχόμενου Όκτώβρη.

Έκτός και άν οι προβλέψεις είναι τόσο δυσοίωνες ώστε χρειαστεί κάποια άναβολή...

Μέσα στο κλίμα που δημιούργησε η εκλογική επιτυχία του περασμένου Νοέμβρη, το ΚΚΕ πραγματοποιεί μία βδομάδα μετά (15-20 τρ.) το 10ο συνέδριό του - το πρώτο σε συνθήκες νομιμότητας ύστερα από 33 χρόνια!

Η πολύχρονη προσυνεδριακή δουλειά έδειξε ότι το 10ο συνέδριο του ΚΚΕ μπορεί να αποτελέσει πραγματικά σταθμό για το κομμουνιστικό κίνημα της χώρας. Ένας έντονος προβληματισμός πάνω σε πολλά ειδικά και γενικά θέματα (από την πορεία για τη μετάβαση στο σοσιαλισμό, μέχρι το πρόβλημα του εύρωστου κομμουνισμού, της «δικτατορίας του προλεταριάτου» κ.λ.π.) που βγαίνει από τις προσυνεδριακές συνδιασκέψεις μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο υλικό για το συνέδριο - αρκεί να αξιοποιηθεί σωστά.

Έκείνο που εύρύτερα ενδιαφέρει - και που απασχόλησε ιδιαίτερα και τις συνδιασκέψεις - είναι η από δω και πέρα πορεία του ΚΚΕ με τα σημερινά δεδομένα - όπως διαμορφώθηκαν μετά τις εκλογές του Νοέμβρη. Το ΚΚΕ είναι - ουσιαστικά, μά και τυπικά - τρίτο κόμμα στη Βουλή σήμερα και οι αποφάσεις που θα πάρει για τη σχέση του με τα άλλα κόμματα της δημοκρατικής αντιπολίτευσης και τη «θέση του» γενικότερα στον πολιτικό χώρο δεν θα θαραίνουν μόνο για την Αριστερά. Έξηνα χρόνια μετά την ίδρυσή του, το ΚΚΕ καλείται να πάρει πραγματικά ιστορικές αποφάσεις.

ΜΙΑ ΠΡΟΒΟΚΑΤΣΙΑ

Την Κυριακή 23 'Απρίλη, η «Ακρόπολις» δημοσίευσε ένα πραγματικά «ιστορικό» ντοκουμέντο: με τίτλο «σχέδια απαγωγών-εκτελέσεων, ΟΙ ΤΑΞΙΑΡΧΙΕΣ ΑΠΛΩΝΟΥΝ ΧΕΡΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ» (και μία διαφήμιση στην τηλεόραση καθαρά... τρομοκρατική!) δημοσίευσε ένα από τα πιο προβοκατόρικα ρεπορτάζ που έχουν δει τό φως της δημοσιότητας - τουλάχιστο μεταδικτατορικά. Σηριγγμένο σε δύο άναληθη στοιχεία (μία δ ή θ εν Ιταλική απόρρητη έκθεση προς τις ελληνικές αρχές και μία σειρά προληπτικών μέτρων που δ ή θ εν οι ελληνικές αρχές πρότειναν σε «άρκετους» Έλληνες) εφφτασαν ένα εκπληκτικό ρεπορτάζ, γελοίο μά και επικίνδυνο. Οι διαψεύσεις που ακολούθησαν δεν μείωσαν, βέβαια, τη σημασία της μεγάλης προβοκάτσας, (άλλωστε η «έδραση» μεταδόθηκε και από αμερικάνικο πρακτορείο!) - αντίθετα φοβόμαστε ότι ο τρόπος που αντιμετώπισαν τα κόμματα της δημοκρατικής αντιπολίτευσης το κρούσμα έδωσε θάρρος για... απομιμήσεις!

Κι όμως, 13 χρόνια πριν, η ίδια εφημερίδα είχε με τεράστιους τίτλους «αποκαλύψει» το «σαμποτάζ του Έβρου», ανεβάζοντας σε... 17 τά άρματα που είχαν ήδη εν υποστεί ζημιές από τους... κομμουνιστές δολιοφθορείς - δηλαδή από τη... ζάχαρη του Παπαδόπουλου!

Σημείο των καιρών χαρακτηριστικό κι αυτό...

ΜΙΑ ΠΡΟΒΟΚΑΤΣΙΑ (2)

Ο τίτλος έγραφε: «Επίθεση κομμουνιστών κατά της σημαίας Χριστιανικού θιβλιοπωλείου». Και το κείμενο αρχίζει: «Προχθές την 9μ.μ. άγνωστοι κομμουνιστές (Σ.Σ.: οι υπογραμμίσεις δικές μας) έπεχείρησαν να έμπρησουν την σημαία του θιβλιοπωλείου της Χριστιανικής Ένώσεως «Σωτήρ». Οι άγνωστοι... κ.λ.π. («Ελεύθερος Κόσμος» 30/4). Τουλάχιστον, ο Σάββας έχει μία παράδοση και μία σταθερή - πάνω σ' αυτά - γραμμή: «άγνωστοι κομμουνιστές!»...

ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΣΤΕΓΑΝΑ

Η άρνηση - για μία ακόμα φορά - του κ. Έ. Αθέρωφ να καταθέσει στη Βουλή έγγραφα που κάποιος βουλευτής της αντιπολίτευσης του ζήτησε (στην προκειμένη περίπτωση: ο κ. Κ. Μπαντουβάς, της ΕΔΗΚ), ξανάφερε στην επικαιρότητα μία μόνιμη «πληγή»-πληγμα του μεταδικτατορικού κοινοβουλίου: τη δυνατότητα που ένας υπουργός έχει (πατώντας ή όχι στον - ανεπαρκή- κανονισμό της Βουλής) να άρνηθεί την κατάθεση ενός εγγράφου, περιορίζοντας έτσι την άσκηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

Ο κ. Αθέρωφ έχει ειδικευτεί σε τέτοιες άρνήσεις, μία και ό τομέας του προσφέρει θαυμάσια «έπιχειρήματα» για άρνηση: τό... στρατιωτικό απόρρητο! Άλλά και σε άλλους τομείς η άρνηση κατάθεσης εγγράφων έχει γίνει της μόδας - μέσα στα γενικότερα πλαίσια δημιουργίας του γνωστού προδικτατορικού κλίματος του κοινοβουλίου. Και βέβαια όλα ξεκινάνε από ψηλά - δεν είναι τυχαίο ότι ο κ. Καραμανλής μας θυμισε στις 21 'Απριλίου τά - κατά την άποψή του - αίτια που τήν προκάλεσαν. Ήταν φανερό που τό πήγαινε - που

ΑΝΤΙ·ΘΕΣΕΙΣ

τό πηγαινει μετά τις εκλογές, γενικότερα, η κυβέρνηση.

Τό κοινοβούλιο είναι πάντα ό πρώτος στόχος των ύπονομευτών της δημοκρατίας. Κι ό περιορισμός του κοινοβουλευτικού ελέγχου, τό πρώτο βήμα για τήν έκτροπή.

ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ

Γιά 2½ μήνες συνεχίζεται η πανελλαδική άπεργία 4.700 πανεπιστημιακών δασκάλων (βοηθών και έπιμελητών) σ' όλα τά πανεπιστήμια της χώρας, με αίτημα τήν άναγνώριση του πολύμοχθου και πολύπλευρου έργου τους. Τό 95% της διδακτικής εργασίας, τό μέγιστο της έρευνητικής (στό βαθμό που γίνεται βέβαια έρευνα στό ελληνικό πανεπιστήμιο), τό σύνολο της έξεαστικής, μεγάλο μέρος άκόμη και της διοικητικής εργασίας του πανεπιστημίου, γίνεται από τούς βοηθούς - έπιμελητές. Ό άγώνας λοιπόν του Ε.Δ.Π. για ΜΟΝΙΜΟΤΗΤΑ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΙΑΙΟ ΦΟΡΕΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ δεν είναι παρά άποτέλεσμα της ύπάρχουσας σήμερα πραγματικής κατάστασης και της άναντιστοχίας που έχει αυτή με τό θεσμικό πλαίσιο των Α.Ε.Ι., που ρυθμίζεται με νόμους του... 1932!

Η ένταση και η μορφή αυτής της άπεργίας - της μεγαλύτερης από τή άύσταση του πανεπιστημίου - είναι κάτι τό καινούργιο για τό λαϊκό κίνημα του τόπου. Χωρίς εκφυλιστικά φαινόμενα, χωρίς άπεργοστάσεις, μ' άμέριστη τή συμπαράταξη των φοιτητών, όλων των έπιστημονικών συλλόγων της χώρας, των εργατικών παρατάξεων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κομμάτων της δημοκρατικής άντιπολίτευσης, των διεθνών οργανώσεων εκπαιδευτικών, παραμένει στην επικαιρότητα του τύπου, με μία έντεινόμενη στό χρόνο διάσταση - μοναδικό φαινόμενο στό άπεργιακά δεδομένα αυτού του τόπου. Κι όλα αυτά μέσα από άπόλυτα κατοχυρωμένες δημοκρατικές διαδικασίες του αυτόνομου αυτού μαζικού κινήματος.

Μπροστά σ' αυτό τό διαρκώς πλατύτερο μέτωπο συμπαράταξης η κυβέρνηση προσπαθεί να ύποχωρήσει με μία άντεπίθεση που μεθοδεύει κύρια μέσα από τό σώμα των καθηγητών των Α.Ε.Ι., διοικητικά μέτρα, φημολογίες, περικοπές μισθών, άπειλές ποινικών εύθυνών και πολιτικής έπιστράτευσης. Η τακτική της άποτυχαίνει, τό φρόνημα των άπεργών πανεπιστημιακών, άντί να κάμπτεται, άτσαλώνεται μέσα στον άγώνα, ενώ στό σώμα των καθηγητών - σώμα από τήν ταξική σύνθεση και ρόλο των Α.Ε.Ι. τουλάχιστο ούδετεροποιημένο άπέναντι στα κοινωνικά προβλήματα του τόπου - παρουσιάζονται ρωγμές, ποσοτικά λίγες μά ποιοτικά με τεράστιο βάρος.

Τό κοινωνικό κόστος αυτού του άγώνα και οι συνέπειές του - που οι άπεργοί τόνιζαν από τήν πρώτη κιόλας μέρα - συγκλονίζουν τό χώρο της Νέας Δημοκρατίας. Η κυβέρνηση άντιλαμβάνεται πιά ξεκάθαρα ότι δεν μπορεί να μεταθέσει τις εύθύνες της στό μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, και είναι ύπόλογη μπροστά στό λαό. Η πάγια τακτική που εφαρμόζει σ' όλους τούς χώρους έργοζομένων, έδώ δεν θρίσκει κανένα έρεισμα. Έξάντλησε όλα τά γνωστά κατασταλτικά και διασπαστικά όπλα της κι άπέτυχε. Τό μόνο που της μένει να κάνει είναι να χρησιμοποιήσει κι αυτό που ζητάνε ύπεύθυνα και οι άπεργοί πανεπιστημιακοί δάσκαλοι και που είναι τό μόνο μέσο επίλυσης προβλημάτων σε μία δημοκρατική χώρα: τόν ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟ.

Θά τό τολμήσει;

ΟΙ ΒΟΗΘΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΕΥΧΟΝΤΑΙ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ

Τά πυρηνικά όπλα πού υπάρχουν στήν Ελλάδα

του Δημόνικου

ΤΑΚΤΙΚΑ αλλά και στρατηγικά πυρηνικά όπλα υπάρχουν αποθηκευμένα στη χώρα μας και βρίσκονται κάτω από τον πλήρη έλεγχο των Αμερικανών. Χωρίς καμιά απολύτως προηγούμενη άδεια ή έγκριση της ελληνικής κυβέρνησης, οι Αμερικανοί και το ΝΑΤΟ μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν σε περίπτωση τοπικού ή γενικού πολέμου...

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ, όπως αποκαλύπτεται από την έτησια έκθεση του Ίνστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου για το στρατιωτικό ισοζύγιο ανάμεσα σε ΗΠΑ - ΝΑΤΟ, από τη μιά, και ΕΣΣΔ - Σύμφωνο Βαρσοβίας, από την άλλη, στη χώρα μας υπάρχουν:

1. Αμερικανικοί πύραυλοι τύπου «Τίμιος Τζών» (Honest John) εφοδιασμένοι με πυρηνικές κεφαλές που βρίσκονται κάτω από την άμεση φύλαξη και τον πλήρη έλεγχο των Αμερικανών.

Ο ΤΥΠΟΣ αυτός πυραύλου έχει διπλή κεφαλή, μπορεί δηλαδή να δεχθεί είτε συμβατική είτε πυρηνική γόμωση, και σήμερα χρησιμοποιείται - εκτός από την Ελλάδα - από το Βέλγιο, τη Βρετανία, τη Δανία, τη Δυτ. Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία και την Τουρκία.

ΑΠ' ΟΛΕΣ αυτές τις χώρες μόνο στο έδαφος της Δανίας δεν υπάρχουν πύραυλοι του τύπου αυτού με πυρηνικές κεφαλές. Στη Γαλλία το 1966 οι πύραυλοι του τύπου αυτού που έφεραν πυρηνικές κεφαλές αντικαταστάθηκαν με τους γαλλικούς πυραύλους τύπου «Πλούτων», που είναι εφοδιασμένοι με γαλλικές πυρηνικές κεφαλές.

ΕΙΝΑΙ γνωστό ότι στην Ελλάδα και κάτω από τον έλεγχο του ελληνικού στρατού υπάρχουν 180 περίπου πύραυλοι «Τίμιος Τζών», που είναι όμως εφοδιασμένοι με συμβατικές μόνο κεφαλές. Η άκτινα δράσης του πυραύλου αυτού είναι 25 μίλια και η ισχύς τον ενός κιλοτόνου ανεξάρτητα από το τι είδους κεφαλή φέρει.

2. Αμερικανικά πυροβόλα των τύπων M-115 και M-110, με άκτινα δράσης 10 μίλια και ισχύ 10 κιλοτόνων.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για δύο από τα μέλη της οικογένειας των λεγόμενων «πυρηνικών πυροβόλων», γιατί έχουν τη δυνατότητα να εκτοξεύουν παράλληλα τόσο συμβα-

τικές όσο και πυρηνικές δόιδες. Τα πυροβόλα αυτά χρησιμοποιούνται σήμερα από το Βέλγιο, τη Βρετανία, τη Δανία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Τουρκία, την Ιταλία και την Ολλανδία. Οι πυρηνικές όμως δόιδες στις χώρες αυτές φυλάγονται και ελέγχονται πλήρως από τους Αμερικανούς.

3. Αμερικανικά πυροβόλα του τύπου M-109, με άκτινα δράσης 10 μίλια και ισχύ 2 κιλοτόνων.

ΤΑ πυροβόλα αυτά είναι κυρίως συμβατικό όπλο και χρησιμοποιούνται από το Βέλγιο, τη Βρετανία, τον Καναδά, τη Δανία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία και την Τουρκία.

ΣΕ μερικές όμως χώρες διαδραματίζουν και πυρηνικό ρόλο, πάντως όχι στην περίπτωση του Καναδά, της Δανίας και της Νορβηγίας. Οι πυρηνικές δόιδες και στην περίπτωση του M-109 φυλάγονται και ελέγχονται από Αμερικανούς.

4. Αμερικανικά βομβαρδιστικά αεροσκάφη τύπου F-104, με άκτινα δράσης 1300 μιλίων, ταχύτητα 2,2 mach (1 mach=ταχύτητα του ήχου) και πολεμικό φορτίο 4000 λιβρών, εξοπλισμένα με πυρηνικές βόμβες.

ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ του τύπου αυτού διαθέτει και ο ελληνικός στρατός, όμως έχει στη διάθεσή του μόνο συμβατικές βόμβες που μπορούν να ριφθούν απ' αυτά τα αεροσκάφη, ενώ τις πυρηνικές βόμβες - όπως πάντα - φυλάνε και ελέγχουν οι Αμερικανοί.

5. Αμερικανικοί πύραυλοι τύπου «Lance», διπλής κεφαλής, με άκτινα δράσης 70 μίλια και ισχύ 20 περίπου κιλοτόνων.

ΠΥΡΑΥΛΟΙ αυτού του τύπου είναι αποδεδειγμένο ότι υπάρχουν στο πεδίο βολής Κρήτης, είναι άγνωστος όμως ο αριθμός τους. Η εγκατάστασή τους μάλιστα άγγελλθηκε και με δημόσιο πλειστηριασμό που δημοσιεύθηκε στις έφημερίδες των Χανίων και ζητούσε...

«**ένσφραγιστες προσφορές** διά την εκτέλεσιν του έργου υποδομής διά την εγκατάστασιν συσκευής καύσεως προωθητικών δλημάτων Lance»...

ΟΙ πύραυλοι «Lance» είναι καθώς φαίνεται μία από τις τελευταίες επιτεύξεις του αμερικανικού όπλοσυστήματος.

Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι:

● **στις 24.11.1976** ο πρόεδρος Φόρντ υπόγραψε «μυστική διαταγή» για την παραγωγή δόιδων νετρονίου για τα «πυρηνικά πυροβόλα» των 8 ιντσών (M-110 και M-115), όπως επίσης και πυρηνικών κεφαλών νετρονίου για τους πυραύλους «Lance».

ΠΕΡΑ όμως απ' αυτά, τα λεγόμενα τακτικά πυρηνικά όπλα, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν αμυντικά πυρηνικά όπλα, στη χώρα μας υπάρχουν, σύμφωνα με πληροφορίες, και **στρατηγικά** πυρηνικά όπλα, δηλαδή επιθετικά (STRIKE).

ΣΥΜΦΩΝΑ με τις ίδιες πληροφορίες, επιθετικά πυρηνικά όπλα υπάρχουν στις αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις

- της Σούδας
- της Ελενσίνας
- της Νέας Αγχιάλου
- του Λαγκαδά
- του Κιλκίς (σε μεριζές περιοχές).

ΕΙΝΑΙ χαρακτηριστικό ότι σ' όλες αυτές τις βάσεις υπάρχουν στρατιωτικά αεροδρόμια κοντά στα οποία βρίσκονται οι εγκαταστάσεις των πυραύλων με πυρηνικές κεφαλές.

ΕΚΤΟΣ όμως απ' αυτές τις «επίσημες» βάσεις, πυρηνικά όπλα υπάρχουν και σε τέσσερις - τουλάχιστον - άλλες «άνεπισημες» αμερικανικές βάσεις - μόνο στην Αττική:

- Στην Κερατέα.
- Στο Κορωπί.
- Στο Κριεκούκι.
- Στο Κασιμίδι.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ χαρακτηριστικό: και οι τέσσερις αυτές «άνεπισημες» αμερικανικές βάσεις ιδρύθηκαν και λειτουργούν μέσα σε αντίστοιχες ελληνικές, με μία βασική προϋπόθεση:

● **Τόσο** στον καταυλισμό των Αμερικανών μέσα σε κάθε μονάδα όσο και στην περιοχή των πυραύλων ή των τηλεπικοινωνιακών μηχανημάτων που βρίσκονται κάτω από τον αποκλειστικό έλεγχο των Αμερικανών, δεν μπαίνει κανένας Έλληνας στρατιωτικός εκτός αν δοθεί ειδική άδεια, και τότε οποσδήποτε θά συνοδεύεται από αμερικανό στρατιωτικό. Φυσικά καμιά αρμοδιότητα δεν έχει ο Έλληνας διοικητής της κάθε μονάδας...

Σ' ΑΥΤΕΣ τις βάσεις ύπηρετούν πάνω από 200 αμερικανοί στρατιωτικοί που βρίσκονται κάτω από άμεση αμερικανική στρατιωτική διοίκηση.

ΕΙΝΑΙ εξάλλου πρόσφατη η κατωγγελλία (11.4) στη Βοιλή από τους δυνεστες του ΠΑΣΟΚ Δ. Μπότσαρη, Στ. Γιώτα, Δ. Χονδροκούκη και Π. Κρητικό για την ύπαρξη «άνεπισημων» αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων στην Αττική...

ΣΤΙΣ θάσεις που προαναφέρθηκαν πρέπει να προστεθούν και οι τρεις σταθμοί τηλεπικοινωνιών που υπάρχουν:

- στην Πάρινηθα
- στην Πεντέλη
- στην Αγία Παρασκευή.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για ιδιαίτερα σημαντικές θάσεις εξοπλισμένες με τα τελευταία μηχανήματα, που εξασφαλίζουν συνεχή επικοινωνία με άλλες αμερικανικές θάσεις που βρίσκονται σε ευρωπαϊκές χώρες ή ακόμα και σ' αυτές τις ίδιες τις ΗΠΑ.

- Τί λέει όμως η κυβέρνηση ή μάλλον τί είπε για το θέμα αυτό:

ΔΥΟ τουλάχιστον φορές ο πρωθυπουργός κ. Κ. Καραμανλής απέκρινε την αλήθεια από τη Βουλή για τα αμερικανικά πυρηνικά όπλα στη χώρα μας, διαβεβαιώνοντας την εθνική αντιπροσωπεία ότι:

- «Αί θάσεις αι όποιαι διατηρούνται δέν έχουν πυρηνικά όπλα» (17-4-76, πρακτικά Βουλής, σελ. 4505).
- «Αί ἐγκαταστάσεις αυτές δέν έχουν πυρηνικά όπλα...» (20-10-76, πρακτικά Βουλής σελ. 365).

ΚΑΙ όμως δυό χρόνια προηγούμενα, τον Αύγουστο του 1974, στην Έπιτροπή Έξωτερικών Υποθέσεων της αμερικανι-

κής Γερουσίας και σε συζήτηση για το Κυπριακό, ένας αμερικανός γερονσιστής ανέφερε καθαρά ότι η πολιτική των ΗΠΑ πρέπει να είναι «προσεκτική» στην περιοχή, γιατί σ' αυτή την περιοχή βρίσκεται η Έλλάδα.

«όπου έχουμε πυρηνικά όπλα»!

ΥΠΑΡΧΕΙ όμως και ο αρμόδιος υπουργός κ. Αβέρωφ, ο οποίος απαντώντας στο βουλευτή της ΕΔΗΚ κ. Κ. Μπαντοινά είπε (28-2-78):

- «Δέν δήλωσα ποτέ ότι δέν υπάρχουν στην Έλλάδα ατομικά (όπλα)...

ΕΘΙΞΕ όμως ο κ. Αβέρωφ κι ένα άλλο θέμα στην ίδια συνεδρίαση της Βουλής: το θέμα του **έλεγχου** των αμερικανικών θάσεων:

- «Οὐδείς Αμερικανός σέ δάσιν κάνει πλέον τίποτε χωρίς ν' αναφέρει στον Έλληνα...» είπε ο κ. Αβέρωφ.

ΓΙΑ να εξηγήσει όμως μετά ότι αυτός ο έλεγχος φτάνει σήμερα τά ποσοστά 70-80%...

ΑΛΛΑ και αν πραγματικά συμβαίνει αυτό, απομένει εκείνο τό 20 ή 30% που ο κ. υπουργός δέν ελέγχει και άρα δέν μπορεί να τό εξουδετερώσει ούτε με «τήν χρήση μιάς διλοχίας».

ΤΟ έρώτημα πού εύλογα γεννιέται είναι:

- Μήπως τό ποσοστό που «δέν ελέγχει» ο κ. Αβέρωφ αναφέρεται στην αποθήκευση και τη χρήση των αμερικανικών πυρηνικών όπλων;

Η ΕΚΘΕΣΗ του Ίνστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου είναι σ' αυτό τό σημείο κατηγορηματική: Λέει:

«Οί πυρηνικές κεφαλές φυλάγονται αυστηρά από τους Αμερικανούς...»

ΚΑΤΑ τά άλλα, απλά... «παρέχουμε διευκολύνσεις»...

Προσφορά αίματος και χαρακτηρισμός στρατευμένων

ΤΟ «ΑΝΤΙ» είχε τή μεγάλη τιμή να πάρει – για πρώτη φορά! – απάντηση σε δημοσίευμα από στρατιωτική υπηρεσία! Συγκεκριμένα έφτασε στα γραφεία μας τό πιο κάτω έπείγον έγγραφο του ΓΕΣ:

ΠΡΟΣ: Περιοδικόν «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
Αθήναι (Τ.Τ 601)
ΚΟΙΝ: ΓΕΣ/ΔΥΓ/5ον

ΕΠΕΙΓΟΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
Δ/ΝΣΙΣ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ/5ον
τηλ(έσωτ) 2413
Φ.900/13/201665
Σ. 481
Αθήναι 22 Μαρ. 78
Συνημ: 1

ΘΕΜΑ: Διάφορα (Δημοσίευσις Σχολίου)

1. Είς απάντησιν του από 11 Μαρτίου 1978 δημοσιευθέντος σχολίου σας «Προσφορά αίματος και... χαρακτηρισμός στρατευμένων» σάς γνωρίζομε τά εξής:

α. Από του Ίανουαρίου του 1976 ή διαδικασία έπιλογής όπλιτών, διά τήν αναφερομένην ομάδα πλασμαφαιρέσεως,

ρυθμίζεται υπό της υπ' αριθ. 7-6/1976 Παγίας Διαταγής του ΓΕΣ «Περί Αίμοδοσίας» και είς ουδέν σημείον αυτής γίνεται μνεία περί χαρακτηρισμού όπλιτών.

6. Ο τύπος της υποβαλλομένης ιεραρχικώς καταστάσεως προς έπιλογήν των όπλιτών καθορίζεται από τό Παράρτημα «Η» της ως άνω Παγίας Διαταγής.

2. Συννημμένως σάς διαβιβάζομε φωτοτυπίαν του ως άνω Παραρτήματος προς διαπίστωσιν των αναφερομένων.

Ακριβές Αντίγραφον
Νικόλαος Συμιακάκης
Έπ/τρος ΔΥΓ/5ον

Υποστράτηγος Νικόλαος Γλυμής
διευθυντής

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, τό «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ» που συνοδεύει τό έγγραφο δέν αναφέρει «Κατηγορία Φρονιμάτων», όπως αναφέρονταν οι καταστάσεις ΜΕΧΡΙ τότε (Γενάρης '76) – αυτές που είχαμε υπόψη. Νά πού – όπως φαίνεται – κάτι δι-ορθώθηκε...

ΜΕ τήν ευκαιρία: για κείνη τή διαταγή του κ. Δαβάκη (που επίσης μνημονεύαμε στο ίδιο δημοσίευμα – και πού αναφερόταν σε παρακολούθηση στρατιωτών, ακόμα και κατά τήν παραμονή τους στα νοσοκομεία!) μήπως θά μπορούσαμε να έχουμε κάποια απάντηση;

Ἀκριβῶς πρὶν ἓνα χρόνον εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑπογραμμίσω τὴν ἔντονη παρουσία τῆς συνειδητοποιημένης ἐργατικῆς τῆς Ἰδίας περιόδου ἀποσκηπάζει τὰ συμβάντα σ' ὁλόκαιρον τὸν ἑλληνικὸν χῶρον, νὰ προσκομίσω ὅσα στοιχεῖα δύναμαι γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔνδοξο, τὸ μακελεμένο, τὸ καθολικὸ ἐργατικὸ ξέσπασμα πού στοιχειοθετεῖ τὸν «ἑλληνικὸν Μάη».

ὁπορουνιστικὴ γραμμὴ τῶν «δύο σταδίων» (καὶ δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ συζητήσω τὸ ἂν μιά γραμμὴ πού εἶχε χαρακτηριστεῖ σάν ὁπορουνιστικὴ καὶ ἐπειδὴ προτεινόνταν ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῶν στελεχῶν πού ἀποδοκιμάστηκε καὶ ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ ΚΚΕ πρὶν τὸ 1930 εἶναι πραγματικά τέτοια, οὔτε νὰ συνδέσω τὸ γεγονὸς τῆς ἀντοχῆς τῆς μέχρι σήμερα στὴν ιδεολογικὴ φαρέτρα τοῦ Κόμματος). Ἐκεῖνο πού θέλω νὰ ὑπογραμμίσω εἶναι ὅτι ἡ στόχευση τῶν δύο γραμμῶν, τῆς «αὐτόματης» μέσα ἀπὸ τὴ γενικὴ πολιτικὴ ἀπεργία καὶ τῆς «σταδιακῆς» πού ἐκφράστηκε μέσα καὶ ἀπὸ λαϊκομετωπικὲς ὁργανώσεις, δοκίμασε μιά διαδικασίαν

6 ΜΑΗ: Ἀποφασίζεται ἡ κήρυξη πανεργατικῆς ἀπεργίας ἀπὸ τὴ ΓΣΕΕ. Στὴ Θεσσαλονίκῃ συμπλοκὲς ἀπεργῶν τσαγκαράδων μὲ ἀπεργοσπάστες. Οἱ τελευταῖοι πυροβολοῦν τοὺς ἀπεργούς, τραυματίζεται ἀπὸ σφαῖρα σοδάρᾳ ὁ Κ. Σαμιώτης. Πυροσβεστικὲς ἀντλίες χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ διαλύσουν τοὺς ἀπεργοὺς διαδηλωτές. Ἐπίσης πορεῖα 200 φυματικῶν καπνεργατῶν ἀνακόπτεται ἀπὸ τὴν ἀστυνομία μὲ γκλόμπς στὴ διασταύρωση Ἀγίας Σοφίας-Ἐγνατίας.

Ὁ «ἑλληνικὸς Μάης» τοῦ 1936

Τοῦ Γ. Παναγιώτου

Ἡ δομὴ πού κυριαρχεῖ στὴ χάραξη τῆς πολιτικῆς τοῦ ΚΚΕ ὡς καὶ τὴν 6η Ὀλομέλεια (1934) χαρακτηρίζεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πὼς ἡ ἐπαναστατικὴ πράξη θὰ εἶναι καθαρὰ μιά προλεταριακὴ ἐπαναστατικὴ πράξη.

«Ἄλλος δρόμος γιὰ μᾶς δὲν ὑπάρχει ἐκτός ἀπ' αὐτὸν τῆς μαζικῆς, δραστήριας καὶ ὁργανωμένης πάλης, τῆς γενικῆς πολιτικῆς ἀπεργίας, τῶν ἑνωπλίων διαδηλώσεων τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν τῆς ἀγροτιᾶς, τῆς μαζικῆς δράσης τῶν φαντάρων καὶ ναυτῶν, τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνα ἐργατῶν, ἀγροτῶν καὶ καταπιεζόμενων ἐθνότητων. Ὁ δρόμος αὐτὸς μᾶς ὁδηγεῖ στὸ τελειωτικὸ ξεσκάδωμα μὲ τὴν ἑνοπλὴ ἐξέγερση καὶ κατάχτηση τῆς ἐξουσίας»⁽¹⁾.

Καὶ δὲν εἶναι μόνο αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀπόφασης τῆς 3ης Ὀλομέλειας (1930) πού ἐπιβεβαιώνει τὸ γεγονὸς, μὰ ἀπὸ σειρά ἀποφάσεων πού τίς διακρίνει τὸ σκεπτικὸ τῆς «σοβιετικοποίησης».

«Ἡ ἐπανάσταση στὴν Ἑλλάδα θὰ εἶναι ἐπανάσταση προλεταριακὴ πού θάξει νὰ ἐκπληρώσει καὶ καθήκοντα ἀστικοδημοκρατικὰ μεγάλῃς εὐρύτητας (ξεκαθάρισμα τῶν φεουδαρχικῶν ὑπολειμμάτων, ἐκμηδένιση τῶν ἐμποδίων τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐξάρτηση τῆς χώρας στὸν ξένο ἱμπεριαλισμὸ, παραχώρηση στίς καταπιεζόμενες ἐθνότητες τοῦ δικαίωματος τῆς αὐτοδιάθεσης μέχρις ἀποχωρισμοῦ κ.λπ.). Τὸ σύνθημα πού ἄλλοτε εἶχε ρίξει τὸ ΚΚΕ τῆς «ἀριστοερῆς», «συνεποῦς», «πραγματικῆς» δημοκρατίας παραμένει ἓνα ὁπορουνιστικὸ λάθος καὶ ἂν ἀκόμα ἡ Ἑλλάδα θρῖσκότανε μπρὸς σὲ μιά ἀστικοδημοκρατικὴ ἐπανάσταση»⁽²⁾.

Ἀντίθετα ἡ 6η Ὀλομέλεια ἀποκήρυξε κάθε ἰδέαν λαϊκοδημοκρατικοῦ περάσματος στὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, ἐπιστρέφοντας στὴν κατηγορημένη ὡς

πρόσμιξης στὰ γεγονότα τοῦ 1936. Πρόσμιξη πού παράχτηκε μηχανικὰ ἢ πού συνειδητὰ ὑποδαυλίστηκε. Κι ἂν ἀναφέρομαι στὰ γεγονότα τοῦ Μάη-Ἰοῦνη 1936 εἶναι ἐπειδὴ τοῦτα εἶχαν μιά καθολικέυση κρίσιμη γιὰ τὴν ὅλη πορεῖα τοῦ προοδευτικοῦ κινήματος στὸν τόπο μας, παρόμοια τῆς ὁποίας δὲν συναντιέται μήτε στὴν ἐξέγερση τῶν λιμενεργατῶν τῆς Καλαμάτας, μήτε στὰ γεγονότα τῆς Δράμας καὶ Καβάλας, μήτε ἀλλοῦ πρωτύτερα. Ἡ καταγραφή πού ἀκολουθεῖ ἔχει ἡμερολογιακὸ χαραχτήρα καὶ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ συνοπτικὴ.

1 ΜΑΗ: Πρωτομαγιάτικη ἐκδήλωση στὴν Πλατεία Ἀγίας Ἐλεούσας μὲ συμμετοχὴ πᾶν ἀπὸ 10.000 ἐργαζόμενων. 24ωρη ἀπεργία τῶν τροχιδορμικῶν.

4 ΜΑΗ: Οἱ καπνεργάτες τοῦ Πειραιᾶ κηρύσσουν ἀπεργία διαρκείας. Ἀστυνομικὴ δύναμη εἰσβάλλει στὰ γραφεῖα τοῦ σωματείου τους «Ἀγάπη» καὶ συλλαμβάνει τὸν Ἀθ. Καρυάτη. Τὸ γεγονὸς προκαλεῖ τὴν ὀργὴν τῶν ἐργαζόμενων. Ἐπακόλουθό τῆς συμπλοκῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν τραυματισμὸ τῶν καπνεργατριῶν Δήμητρας Τσιμπούκη, Ἐλένης Ἀναγνωστάκη καὶ Ἀνθούλας Μεναλῆ. Ὁ εἰσαγγελέας Πειραιᾶ Α. Σηληιώτης ἀρνιέται νὰ δεχτεῖ ἐπιτροπὴ διαμαρτυρόμενων γιὰ τὸ γεγονὸς ἐργατῶν.

Τὴν ἴδια μέρα κηρύσσεται ἐπίσης ἀπεργία διαρκείας στὰ περισσότερα καπνομάγαζα τῆς χώρας. Στὴ Θεσσαλονίκῃ ὄργανα τῆς ἀσφάλειας κάνουν κατοχὴ στὰ γραφεῖα τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου καὶ πραγματοποιεῖται διαδήλωση πού καταλήγει σὲ συμπλοκὲς ἰδιαίτερα δριμύνες στὴν περιοχὴ Βενιζέλου-Ἐγνατίας.

Στίς Σέρρες ἀπεργοῦν οἰκοδόμοι, ραπτεργάτες, τσαγκαράδες, ἄρτεργάτες, ὑπάλληλοι κουρείων, λιγνιτωρύχοι.

Στὴν Καβάλα 24ωρη λευκὴ ἀπεργία τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ ἀπεργία συμπαράστασης πρὸς τοὺς καπνεργάτες τῶν μαθητῶν.

8 ΜΑΗ: Συμπλοκὲς καὶ συλλήψεις στὸν Πειραιᾶ μὲ ἀπεργοὺς τοῦ ὑαλοουργοῦ Ἀργυρόπουλου.

9 ΜΑΗ: Ἡ σφαγὴ τῶν ἀπεργῶν στὴ Θεσσαλονίκῃ. Τὸ θέμα θέλει ξεχωριστὴ μεταχείριση καὶ δέ χωράει ἡ ἀνάπτυξή του σ' ἓνα «ἡμερολόγιο συμβάντων», ὄντας ἡ κορυφαία στιγμή τοῦ ἑλληνικοῦ προλεταριάτου τῆς ἐποχῆς.

10 ΜΑΗ: Ἐκδηλώσεις συμπαράστασης πρὸς τοὺς νεκροὺς τῆς Θεσσαλονίκῃς καὶ καταγγελίας τῆς κρατικῆς βίας σ' ὁλόκληρὴ τὴν χώρα.

Στὸν Πειραιᾶ διαδήλωση συμπαράστασης ἀπολήγει σὲ συμπλοκὲς καὶ σωρεία συλλήψεων. Κηρύσσεται 24ωρη ἀπεργία.

Στίς Σέρρες συλλαμβάνονται 12 ἀπεργοὶ σιδηροδρομικοί. Πανελλήνια ἀπεργία τοῦ κλάδου. Ἡ κυβέρνηση ἐπιστρατεύει τόσο τοὺς σιδηροδρομικοὺς ὅσο καὶ τοὺς ἀπεργοὺς τροχιδορμικοὺς καὶ συλλαμβάνει δεκάδες ἀπεργῶν μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς λιποταξίας. Οἱ ἐπιστρατευμένοι φοροῦν σκωπτικὰ στρατιωτικὰ δίκωχα.

Κορυφαία ἐκδήλωση τῆς ἡμέρας στὴν Κοκκινιά. 1.500 καπνεργάτες καὶ ἄλλοι ἐργαζόμενοι συγκεντρώνονται στὴν πλατεία Βενιζέλου. Ἐκφωνοῦνται λόγοι ἀπὸ συνδικαλιστικὰ στελέχη καὶ ἐκπροσώπους τοῦ ΚΚΕ καὶ ἐπιχειρεῖται πορεῖα πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Ζῶνες ἀστυνομι-

κῶν ἀλλεπάλληλες διασπώνται ὑστερα ἀπὸ ἀγριεὶς συγκρούσεις. Ὑπάρχουν δεκάδες τραυματίες καὶ συλληφθέντες. Θύματα τῆς ἀγρίας σύγκρουσης ὁ Ἡλίας Φιλίππου καὶ ὁ Α. Τσιπάρης, ἐνῶ ἀπὸ λιθοβολισμοῦ ὑπάρχουν καὶ 6 ἀστυνομικοὶ βαριά τραυματισμένοι.

11 ΜΑΗ: Στὴν Καβάλα 12 ἀπεργοὶ κρατούμενοι κήρυξαν ἀπεργία πείνας στὰ κρατητήρια, ἐνῶ στὸ Κιλκίς καὶ τὴν Ξάνθη ἀπεργοῦν ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι.

12 ΜΑΗ: Νέες συγκρούσεις στὴν Κοκκινιά μέ πρωτοστάτες τοὺς λατόμους, τραυματίζεται ἀπὸ πτώση σὲ γκρεμὸ τῆς περιοχῆς ἐνῶ τὸν κυνηγοῦσαν ἀστυνομικοὶ ὁ Γ. Γρηγοριάδης.

Στὴν πλατεία Κοραῆ τοῦ Πειραιᾶ συμπλοκές ἀνάμεσα σὲ ἀπεργοὺς καὶ ἀστυνομικοὺς, περισσότερο βαριά τραυματισμένοι οἱ Κατίνα Παπαδοπούλου, καπνεργάτρια πού προπορευόταν τῆς διαδήλωσης τῶν ἀπεργῶν κρατώντας μαῦρο λάβαρο, καὶ Γ. Γιαγιάννης. Συμπλοκές καὶ συλλήψεις διενεργοῦνται ἐπίσης στὰ Ταμπούρια καὶ τὴ Δραπετσώνα.

Στὴν Ἀθήνα ὁγκώδεις διαδηλώσεις στὸ κέντρο καὶ συμπλοκές στὸ Σύνταγμα καὶ τὴν περιοχή Ὀμόνοιας. Τραυματίζονται οἱ ἐργάτες Ζαφ. Φαραπαισάκης, Π. Καρατζάς, Πολυδ. Μυλάτος, Ι. Κοντόπουλος καὶ πέφτουν ἀπὸ τὴν πλευρά τῶν καταδικωτικῶν ὁργάνων πολλοὶ πυροβολισμοί.

13 ΜΑΗ: Εἰκοσιτετράωρη πανελλαδική πανεργατικὴ ἀπεργία γιὰ τίς σκηνές τῆς Θεσσαλονίκης. Μεγάλη συγκέντρωση στὸ Μοναστηράκι, καταστροφές στὰ ἀπεργοσπαστικά συγκοινωνιακά μέσα, συλλήψεις, ὁμοθρονιές στὸν ἄερα, συμπλοκές.

Στὸν Πειραιᾶ ἀγριότατες συγκρούσεις στὴν περιοχή τῆς πλατείας Ἱπποδάμειας καὶ στὴ γέφυρα Βρανᾶ, ὅπου οἱ ἀπεργοὶ στήνουν πρόχειρα ὁδοφράγματα γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς δῶκτες τους. Στὴν πλατεία Γεωργίου φοιτητικὴ συγκέντρωση, γενικὴ ἀναστάτωση στὸ ἐπίνειο καὶ πολλές συλλήψεις.

14 ΜΑΗ: Ἀρχίζει ἡ δικαστικὴ δίωξη ἐκείνων πού εἶχαν συλληφθεῖ στὸ χρονικὸ διάστημα πού ἐξετάζουμε. Σὲ ἐξι διαδοχικές δίκες στὸ Πλημμελειόδικεῖο τῆς Ἀθήνας δικάζονται καὶ καταδικάζονται:

οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ «Ριζοσπά-

στη» καὶ ὁ ἀρχισυντάκτης τοῦ Χατζημαλῆς σὲ 3½ μῆνες φυλάκιση καὶ 5.200 δρχ. πρόστιμο, οἱ Π. Κωνσταντίνου, ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΟΥΔΗΣ, Π. Στεφανίδης, σὲ 15νθήμερη κράτηση καὶ 500 δρχ. πρόστιμο,

ὁ Π. Καπαρὸς σὲ 15νθήμερη κράτηση,

οἱ Γ. Τσερμπάλης, Π. Λεμπέσης, Π. Σπανός σὲ 20ήμερη κράτηση καὶ 500 δρχ. πρόστιμο, οἱ Θ. Κάτκας, Θ. Κουνάδης, Θ. Καρμανιόλας, Ν. Καραγιαννίδης, Β. Μπίκος καὶ Ι. Κάγιας σὲ 25ήμερη κράτηση καὶ 500 δρχ. πρόστιμο καὶ

οἱ Δ. Παπαγεωργίου, ΘΕΜΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ, Θ. Παπαγιάννης, Σ. Ἀθανασίου, Σ. Σπανοῦδης, Γ. Κωνσταντέλλης, Α. Γεωργαλιόπουλος, Γ. Κωστόπουλος καὶ Α. Λαμπρίδης σὲ 45νθήμερη φυλάκιση.

24 ΜΑΗ: Μετὰ τὴ συμφωνία ἀνάμεσα σὲ καπνεργάτες καὶ ἐπιχειρηματίες καπνοβιομηχανοὺς οἱ τελευταῖοι τὴν ἀθετοῦν κηρύχνοντας λόκ-βουτ. Ἀναλυτικότερα ἔχω ἀναφερθεῖ στὸ περυσινὸ μου κείμενο⁽³⁾.

2 ΙΟΥΝΗ: Οἱ κορυφαῖες ὥρες πάλης τοῦ βολιβάτικου προλεταριάτου.

Στὸ Ἀργίριο παράλληλα 24ωρη ἀπεργία τῶν καπνεργατῶν καὶ ἀκινητοποίηση τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων.

3 ΙΟΥΝΗ: Εἰκοσιτετράωρη ἀπεργία στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Καβάλα. Προληπτικά οἱ ἀρχές ἀσφάλειας συλλαμβάνουν τὴν ἡγεσία τῶν ἐργαζόμενων.

5 ΙΟΥΝΗ: Ὁ μηχανισμός τῶν ἐκτοπίσεων καὶ τῆς τρομοκρατίας βρίσκεται στὸ φόρτε του. Στὴν Πάτρα ἐκτοπίζονται δυὸ μέλη τῆς διοίκησης τῶν καπνεργατῶν.

14 ΙΟΥΝΗ: Δεκάδες ἐκτοπίσεων καὶ ἀγριο ἀνθρωποκυνηγητὸ στὴ Θεσσαλονίκη.

22 ΙΟΥΝΗ: Οἱ καθοδηγητὲς τοῦ εργατικοῦ ἀγώνα τοῦ Βόλου ὁδηγοῦνται συλλήβδην στὴν Ἀνάφη καὶ τὴ Φολέγανδρο.

24 ΙΟΥΝΗ: Ὁ Πειραιᾶς συγκλονίζεται καὶ πάλι ἀπὸ τίς κινητοποιήσεις τῶν ἐργαζόμενων. Πορείες καὶ διαδηλώσεις ὅλη τὴν ἡμέρα. Ἀφθονο τουφεκίδι ἀπὸ πλευρᾶς ἀστυνομικῶν καὶ χαμός τοῦ Γ. Μπουρελάκη ἐξαιτίας τους. Παραπέμπονται τὴν ἴδια μέρα στὸ αὐτόφωρο καὶ καταδικάζονται οἱ: Α. Καπένης 11 μῆνες, Χατζηπαναγιωτίδης 11 μῆνες, Βέλης 10 μῆνες, Μ. Παναγάκου 10 μῆνες, Μπουκέλης 11 μῆνες, Δ. Σταμελάκος 11 μῆνες καὶ Μαρία Στελάνου 3½ μῆνες.

25 ΙΟΥΝΗ: Συνεχίζεται στὸν Πειραιᾶ ὁ ἀναδρασμός. Συλλήψεις ἀφθονες καὶ σποραδικές συγκρούσεις.

29 ΙΟΥΝΗ: Παναγροτικὴ ἀπεργία στὰ Χανιά.

Ἡ ἡμερολογιακὴ καταγραφή συμβάντων καὶ ἡ κατάληξη τοῦ ἐργατικοῦ ἐξαναστατικοῦ πυρετοῦ ἀποδείχνει τόσο τὴ σύγχυση ἀνάμεσα στὶς δυὸ θεωρητικὲς κατευθύνσεις πού διακλάδιζαν ἡ μία δυνάμει καὶ ἡ δευτέρη «αὐθεντικά» τὴν πολιτικὴ τοῦ ΚΚΕ, ὅσο καὶ τὴν ἀστάθεια καὶ ἀσάφεια τοῦ καθοδηγητικοῦ ὁργάνου. Σύγχυση καὶ ἀσάφεια πού ἐξηγοῦν ὁπωσδήποτε τὴ στασιμότητα τῶν μέσων πάλης καὶ τὴν ἀνελκτικότητα τοῦ ἐργατικοῦ ἀγώνα, πού παρέμεινε στὸ πρωτοβάθμιο ἐπίπεδο τῶν ἀπεργιακῶν ἐκδηλώσεων καὶ τῶν σπασμωδικῶν ἀντιδράσεων ἀπὸ μέρους τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Συμπτώματα πού στὴν πράξη κατέριψαν σειρὰ συλλογιστικῆς καὶ τῶν δυὸ «γραμμῶν» καὶ διατρᾶνῶσαν τὴν πάγια ἀσθένεια τῆς ἀνωριμότητας καὶ μὴ σύνδεσης μέ τὰ γεγονότα μέσα ἀπὸ ἀνεξέλικτους γραφειοκρατικούς αἰθεροβάμωνες μηχανισμούς.

Σημειώσεις

1. Βλ. «Τὸ ΚΚΕ. Ἐπίσημα Κείμενα» τόμος τρίτος 1929-1933», ἔκδ. ΠΛΕ 1966, 142-143

2. Ἐφ. Ριζοσπάστης 16.4.1930

3. Περ. Ἀντί, τ. 70, 16-19. Τίτλος τοῦ κειμένου ἐκείνου «Βόλος: Μέρη τοῦ '36».

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας

ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ἡ ἀπογευματινὴ σου ἐφημερίδα

ΠΑΓΚΑΠΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΟΓΚΩΔΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΤ. ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΓΙΑ τὴν ἀπεργίαν, καὶ τὰ ἄλλα γεγονότα τῆς Καβάλας ἡ τοπικὴ ἐφημερίδα «ΠΡΩΙΝΑ ΝΕΑ» ἔχει (6-5-1936) ἕνα ἐκτενὲς ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον ρεπορτάζ. Ἀρχίζει μ' ἕνα ἄρθρο, πού μεταξὺ ἄλλων λέει:

Ἐπτά χιλιάδες καὶ πλέον ἀπεργοί, ἐπτά χιλιάδες ἀνθρωποσκλάβοι πού ἐδημιούργησαν καὶ δημιουργοῦν, μαζί μέ τοὺς σκλάβους τῆς γῆς, τοὺς καπνοπαραγωγούς, τὸ καπνεμπορικὸν κεφάλαιον, τὸν πλοῦτον, ἐπτά χιλιάδες ἥρωικοὶ ἀπεργοὶ καπνεργάται, πού τὸ μόνο τοὺς κέρδος ἀπ' τὴν καπνεργασία εἶναι ἡ φυματίωσις καὶ ὁ θάνατος, ἕνας γιγάντιος καὶ ἀποφασιστικὸς ἀνθρώπινος ὄγκος, συγκεντρώθησαν χθὲς εἰς τὸ Δημοτικὸν Γυμναστήριον τῆς πόλεως καὶ νομιμόφρονα, ἐπιβλητικά, ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικά ἐβροντοφώνησαν.

Πρὸς τὸ Κράτος: «Θέλουμε Κράτος προστάτη καὶ ὄχι Κράτος δολοφόνον τῶν ἐκμεταλλευμένων. Θέλουμε νά ζήσουμε σάν ἐλεύθεροι ἀνθρωποὶ καὶ ὄχι σκλάβοι. Θέλουμε ψωμί!»

Πρὸς τοὺς ἐκμεταλλευτάς: Παύσατε τὴν ἄγρια ἐκμετάλλευσιν. Ἀφήστε τοὺς ψευτοπατριωτισμοὺς. Δώσατέ μας κάτι ἀκόμα ἀπ' τὰ ἑκατομμύρια πού ἀπ' τὴν σάπια μας πλάτη κερδίζετε!»

Πρὸς τοὺς συνανθρώπους των: «Ἐπαγγελματίες, διανοούμενοι, τίμιοι ἀνθρωποὶ! Βοηθήστε μας, στόν τίμιο ἀγώνα μας γιὰ τὴν ἀπ' αὐτόν καὶ σεῖς πρόκειται νά βελτιώσετε τὴ θέσιν σας».

ΜΕΤΑ, δίνει στιγμιότυπα (μέ ἀστερίσκους) τῆς συγκέντρωσης. Παράδειγμα:

● Ἡ διάλυσις τῆς συγκεντρώσεως, πού ὑπῆρξε πρωτοφανὴς στὰ καπνεργατικά χρονικά, εἶχε ἕνα θέαμα μεγαλειώδες. Ἐνας τεράστιος ἀσταλμένος ὄγκος ἄρχισε ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Κήθον καὶ τέλειωνε στὸ Γυμναστήριον. Καὶ πρὸ τοῦ Δημοτικοῦ Κήπου ἕνα τμήμα ἵππικου παρουσίαζε... ὅπλα πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ λαοῦ, τῆς φτωχολογίας.

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ τὸ ρεπορτάζ τῆς συγκέντρωσης:

Κατόπιν τῆς ἀδείας ἣν ἐχορήγησεν ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀσφαλείας, τὴν 11.30' ἀκριβῶς ἐγένετο εἰς τὸ Δημοτικὸν Γυμναστήριον τῆς πόλεως μας μεγαλειώδης καὶ πρωτοφανὴς εἰς ὄγκον καὶ ἐπιβλητικότητά παγκαπνεργατικὴ συγκέντρωσις, προσκλήσει τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγώνος τοῦ Σωματείου Καπνεργατῶν «Ἀνεξαρτησία».

Ἀπὸ τῆς 10ης π.μ. πυκναὶ ὁμάδες καπνεργατῶν κατηυθύνοντο πρὸς τὸ Γυμναστήριον τοῦ Κιουτσούκ-Ὀρμάν, τὴν 11.30' δὲ ἡ Καθάλα ὀχεδὸν ἠρμώθη. Τὴν 12ην ἀκριβῶς εἶχαν συγκεντρωθῇ εἰς τὸ Γυμναστήριον τοῦ Κιουτσούκ-Ὀρμάν ἄνω τῶν ἐπτά χιλιάδων ἀπεργῶν, καπνεργάται καὶ καπνεργάτριαι.

Τὴν 12ην ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τοῦ γηπέδου ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀγώνος ἐνεφανίσθη, ἀνῆλθε δὲ ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὁ προϊστάμενος τῆς συγκεντρώσεως Νικήτας Ἀσλανίδης, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωποπλημμύρα ἐκείνη χαιρετίζει μέ πρωτοφανὴ ἐνθουσιασμόν.

Ὁ Ἀσλανίδης χαιρετίζει ὡς προϊστάμενος τῆς συγκεντρώσεως τοὺς ἀπεργούς καὶ δηλοῖ ὅτι θά προστατεύσῃ, μέ τὴν δύναμιν τῶν ἐργατῶν, τὴν εἰρήνην τῆς συγκεντρώσεως καὶ τὴν ἡσυχίαν. Ἄν τολμήσῃ κανεὶς, λέγει, νά διαταράξῃ τὴν τάξιν πρέπει νά τσακισθῇ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐργάτας καὶ ὅτι θά ὁμιλήσῃ

ἐκ μέρους τοῦ Σωματείου ἡ «Ἀνεξαρτησία» ὁ Γραμματεὺς τῆς Τσουρέλλης.

Τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Τσουρέλλη εἰς τὸ βῆμα ἡ συγκέντρωσις ὑποδέχεται μέ ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν καὶ ἐκδηλώσεις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸ Σωματεῖον ἡ «Ἀνεξαρτησία», μέ φωνάς:

- Ζήτω ἡ ἀπεργία!
- Ζήτω ὁ ἀγὼν μας!
- Ζήτω ἡ «Ἀνεξαρτησία»!

.....

Ἐν μέσω ἐνθουσιῶδων ἐκδηλώσεων ὁ προϊστάμενος Ἀσλανίδης ἀγγέλλει ὅτι θά ὁμιλήσῃ ὁ Ἀρβανιτόπουλος ἐκ μέρους τοῦ Σωματείου Στιθαδῶρων ἡ «Ἀγάπη». Ὁ Ἀρβανιτόπουλος ἀφοῦ ἐχαιρέτισε τὴν συγκέντρωσιν, ἐτόνισε ὅτι οἱ στιθαδῶροι ἀποκηρύξαν τὴν κλίσκα τῶν ἐκμεταλλευτῶν τοὺς Πέκου καὶ Σία, ἀγωνίζονται εἰς τὸ πλευρόν τῶν ἐργατῶν διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς θέσεώς των, ἡ ὁποία παρουσιάζει ἐντελῶς ἰδιάζουσιν σκληρότητα, καὶ ζητεῖ νά ἐνισχυθοῦν οἱ στιθαδῶροι εἰς τὸν ἀγώνα των, ἐκτός τῆς ἐπὶ πλέον δεκαδράχμου ἀμοιβῆς των, καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀναθέσεως τοῦ ἀμπαλαρίσματος τῶν καπνῶν.

Μετά τὸν Ἀρβανιτόπουλον ἐμφανίζεται εἰς τὸ βῆμα ἐκ μέρους τῶν φυματικῶν καπνεργατῶν ὁ Ζ. Καραγιαννόπουλος. Τραγικώτερα ἐκδηλώσεις τοῦ κέρδους τὸ ὁποῖον ἀπολαμβάνει ὁ καπνεργάτης ἐργαζόμενος δὲν ἦτο δυνατόν νά γίνη, ὅπως ἐγένετο μέ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Καραγιαννοπούλου ἀγόρευσιν. Φυματίωσις, θάνατος, μόλυνσις γενικὴ τῆς καπνεργατικῆς οἰκογενείας καὶ κίνδυνος μόλυνσεως ὁλοκληροῦ τῆς κοινωνίας εἶναι τὸ κέρδος τοῦ καπνεργάτου, λέγει ὁ Καραγιαννόπουλος, ἀναφέρων, ἐν μέσω ἀποδοκιμασιῶν, τὴν γελοίαν τοῦ Τ.Α.Κ. πρὸς τοὺς φυματικούς μετόχους του μέριμναν.

- Αἰσχος! Αἰσχος!

Ἦσαν αἱ φωναὶ τῶν χιλιάδων ἀπεργῶν μετόχων τοῦ Τ.Α.Κ., χαρακτηρίζουσαι τὴν πολιτικὴν τοῦ Τ.Α.Κ. ἐναντι τῶν φυματικῶν.

Καὶ αἰμοπτυσία!...

Καὶ κορωνίδα τῆς συγκινητικῆς ἀγορεύσεώς του ταύτης ὁ ἀτυχὴς καπνεργάτης ἔθεσε τὴν αἰμοπτυσίαν ἣν προεκάλεσεν ἡ κόπωση τῆς ὁμιλίας του, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ζωντανὴ ἀναπαράστασις τοῦ καπνεργατικοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον μόνον διεφθαρμένος συνειδήσεις δὲν συγκινεῖ.

Ἀνέρχονται εἰς τὸ βῆμα διαδοχικῶς κατόπιν καὶ ἐν μέσω ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τῆς ἀπεργίας καὶ ἀποδοκιμασιῶν κατὰ τῶν Πέκου καὶ Σία, δασάκις ἀνεφέροντο τὰ ὀνόματά των ὡς διασπαστῶν καὶ προδοτῶν, οἱ Κωνσταντίνου, ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγώνος, καὶ Βαρελάς, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας Καπνεργατῶν.

Καὶ τὸ δημοσίευμα κλείνει μέ τὸ ψήφισμα τῆς συγκέντρωσης, τὸ ὁποῖο, μεταξύ ἄλλων, ἀποφασίζει:

- 1) Τὴν συνέχισιν τῆς ἀπεργίας μέχρι πλήρους ἀποδοχῆς τῶν αἰτημάτων.
- 2) Τὴν υπέρσπισιν τοῦ δικαίωματος ὅπως μὴ κλεισθῇ ἐντὸς τῶν καπναποθηκῶν μὴ καπνεργάτης ἡ στιθαδόρος ἐφαρμοζόμενου αὐστηρῶς τοῦ Νόμου τοῦ Τ.Α.Κ.
- 3) Τὴν διὰ πάσης θυσίας περιφρούρησιν τῆς ἀπεργίας διότι ὁ ἀγὼν εἶναι ζήτημα ζωῆς τῶν καπνεργατῶν.

Μιά συζήτηση για τό κυπριακό πρόβλημα (1955-1978)

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΥΜΕ σήμερα τό δεύτερο μέρος τής συζήτησης για τό Κυπριακό πού οργάνωσε τό ANTI.

ΟΙ κύπριοι δημοσιογράφοι **ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ, ΑΝΤΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ, ΛΟΥΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ** καί ὁ δικηγόρος **ΓΙΑΝΝΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ** μίλησαν στό πρῶτο μέρος για τήν περίοδο τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα τῶν Κυπρίων (1955-59).

ΣΗΜΕΡΑ ἐξετάζεται ἡ μεταξυριχική περίοδος – καί κυρίως οἱ ἐξελίξεις στή 10ετία 1960-70.

ANTI: Ὅπως δόθηκε ὁ μεταξυριχική περίοδος. Φαίνεται ὅτι οἱ συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου δέν ἱκανοποίησαν πολλούς...

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Τό ἐρώτημα εἶναι γιατί αὐτή ἡ δεσμευμένη, ἐλεγχόμενη καί κηδευομένη ἀνεξαρτησία δέν ἱκανοποίησε τόν ἱμπεριαλισμό, τίς ΗΠΑ, καί προσπάθησαν στήν περίοδο 1960-74 νά ἐπιβάλλουν κάποια ἄλλη λύση; Τί εἶναι αὐτό δηλαδή πού τοὺς δημιουργοῦσε προβλήματα; Δέν ἔλεγχαν ἀπόλυτα τήν Κύπρο; Νομίζω πῶς σ' αὐτό τό σημείο θά πρέπει νά δοῦμε – καί εἶναι τό κύριο χαρακτηριστικό ὅλης αὐτῆς τῆς περιόδου (1960-74) – τό ρόλο τοῦ προέδρου Μακαρίου.

Ὁ Μακάριος μέσα ἀπ' ὅλη αὐτή τή διαδικασία πού ἀναλύσαμε προηγουμένα, καί λαμβάνοντας ὑπόψη τήν ἐμπειρία πού τοῦ ἔδωσε ἡ δεκαετία ἀγώνων, καί διαπιστώνοντας ὁρισμένα γεγονότα ἀκολούθησε μιά πολιτική πού ἀξιοποιοῦσε τά λίγα θετικά σημεία πού περιείχαν οἱ συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Παράλληλα καλλιεργοῦσε τίς σχέσεις τῆς Κύπρου μέ τό χώρο τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινήσεων – οἱ πρῶτες δάσεις μπήκαν στό Μπαντούγκ (1956) στή συνάντηση τῶν Ἀδεσμεύτων. Αὐτή ἡ πολιτική δέν ἄφηνε περιθώρια πλήρους ἐφαρμογῆς τῶν Συμφωνιῶν Ζυρίχης – Λονδίνου καί βέβαια δέν ἔφερε τήν Κύπρο κάτω ἀπό τόν πλήρη ἔλεγχο τῶν Ἀμερι-

κανῶν. Παράλληλα ἡ ἔνταξη στήν Κοινοπολιτεία ἔδινε περισσότερο δῆλος τίς σχέσεις τῆς Κύπρου μέ τήν Ἀγγλία καί ὀχι στήν ὑποταγή τῆς στίς ΗΠΑ.

Χαρακτηριστικό λοιπόν αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι, νομίζω, οἱ προσπάθειες γιά μείωση τοῦ ρόλου τοῦ Μακαρίου πού στάθηκε ἕνας ἀπό τοὺς ἐκφραστές τῆς ἀδέσμευτης πολιτικῆς. Δέν ὑπάρχουν περιθώρια γιά νά ἀναλύσει κανένας καί νά πει τά λάθη πού ἔγιναν ἀπό τήν πλευρά τοῦ Μακαρίου. Ἐγιναν πολλά. Γενικά ὅμως ὁ ρόλος του σ' αὐτή τήν περίοδο ἦταν θετικός καί γι' αὐτό ἀκριβῶς ἀποτελέσει τόν κύριο στόχο τῶν ἱμπεριαλιστικῶν σχεδίων.

Χαρακτηριστικές προσπάθειες γιά τή μείωση τοῦ ρόλου τοῦ Μακαρίου μποροῦν ἐνδεικτικά ν' ἀναφερθοῦν: τό θέμα τῶν τσεχοσλοβακικῶν ὄπλων τό 1966 καί τῶν πυραύλων τό 1964, τό θέμα τῆς διαμάχης ἐλληνικῆς καί κυπριακῆς πλευρᾶς σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τή θεωρία τοῦ «ἐθνικοῦ κέντρου», ποιός δηλαδή ἔχει τόν πρῶτο καί τελευταῖο λόγο γιά τήν πολιτική πού ἀκολουθοῦμε. Καί ἔδω θά πρέπει νά σημειωθεῖ πῶς καμία ἐλληνική κινδέρνηση, κανένας ἀπό τοὺς ἔλληνες πολιτικούς ἡγέτες δέν εἶχε τό θάρρος νά πει ὅτι ἡ Κύπρος ἔπρεπε νά ἔχει τόν πρῶτο λόγο. Ἀντίθετα ἤθελαν καί προσπαθοῦσαν μέσα ἀπό συγκεκριμένες πιέσεις νά ἐπιβάλλουν τήν πολιτική πού συνέφερε τήν ἐκάστοτε ἐλληνική κινδέρνηση. Ὁ Ἀντρέας Παπανδρέου τό 1966 ἦταν ὁ πρῶτος πού, μιλώντας σέ μιά συνέντευξη τῆς ΕΔΗΝ Παγκρατίου, εἶπε πῶς «τόν πρῶτο καί τελευταῖο λόγο τόν ἔχει ἡ Κύπρος...»

Σ' αὐτές τίς προσπάθειες ἐντάσσεται ἀκόμα καί ἡ ἀρθρογραφία τοῦ γραμματέα τύπου τῆς ἐλληνικῆς πρεσβείας στή Λευκωσία σ' αὐτή τήν περίοδο Νίκου Δελιπέτρου, στίς ἐφημερίδες «ΕΘΝΙΚΗ» καί «ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ» πού ἦταν μιά μεθοδευμένη ἀνοιχτή ἐπίθεση ἐνάντια στό Μακάριο. Ἀνακλήθηκε δέ-βαια ὕστερα ἀπό τελεσίγραφο τοῦ Μακαρίου γιά νά γίνει ὑποδιοικητής τοῦ ΙΚΑ στήν Ἀθήνα!!

Τό πιό σοβαρό ὅμως πρόβλημα ἦταν τό πρόβλημα τῆς «δι-αδικῆς ἐξουσίας», ἡ ἀποστολή δηλαδή τοῦ Γρίβα στήν Κύπρο μέ στόχο τή μείωση τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τοῦ Μακαρίου, μέ τήν παράλληλη ἀνάπτυξη μιᾶς ἐξέχουσας ἐξουσίας στήν Ἐθνική Φρουρά πού ἐλεγχόταν ἀπό τοὺς ἔλληνες ἀξιωματικούς καί τό ἐκστρατευτικό σῶμα πού εἶχε σταλεῖ κάτω.

Τά σχέδια ἐξάλλου πού ὑποβλήθηκαν γιά τή λύση τοῦ ζητήματος (Σάντις - Μπῶλ - Ἀτσεσον κλπ.) ἀποσκοποῦσαν στήν ἀποδιεθνοποίηση τοῦ Κυπριακοῦ καί στήν ἐνταξί του στό ΝΑΤΟ. Νά λυθεῖ δηλαδή τό κυπριακό μέσα στά πλαίσια τῆς συμμαχίας. Οὐσιαστικά, νά διχοτομηθεῖ ἡ Κύπρος καί νά ἐξυπηρετηθοῦν ἔτσι τά ἀμερικάνικα συμφέροντα.

Μέ τή διαπίστωση ὅμως πῶς τό γόητρο καί ἡ πολιτική δύναμη τοῦ Μακαρίου δέν μειώνεται περὶ πιά στά συγκεκριμένα σχέδια ἐξόντωσής του, εἴτε μέ τό Ἐθνικό Μέτωπο, εἴτε μέ τήν ΕΟΚΑ Β', ἄργότερα μέ ξένους πράκτορες, τέλος μέ τά σχέδια «Ερμῆς» καί «Αφροδίτη». Τά τελευταῖα προνοοῦσαν τήν ἐξόντωση τοῦ Μακαρίου, τό πραξικόπημα καί τήν εἰσβολή.

ANTI: Θά 'ταν νομίζω χρήσιμο νά δοῦμε μερικά τουλάχιστον ἀπό τά λάθη τοῦ Μακαρίου καί τῆς κυπριακῆς κινδέρνησης, γιατί εἶναι σαφές πῶς συνδέονται μέ τά ὅσα ἀνέφερες...

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Ναι. Θά 'ταν σφάλμα ἂν τά παραγνωρίζαμε. Καί ὑπῆρχαν πολλά καί σοβαρά λάθη τῆς κινδέρνησης καί τοῦ Μακαρίου πού στήν πράξη δέν ἐξυπηρετήσαν, τόν ἀγώνα τῆς Κύπρου. Ἐνδεικτικά ἀναφέρω τίς παραχωρήσεις πού ἔγιναν πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς σέ σχέση μέ τοὺς κατασκοπευτικούς σταθμούς, τήν ἀρνηση τοῦ Μακαρίου νά προχωρήσει στή δημιουργία λαϊκῆς πολιτοφυλακῆς καί τῆς δημιουργίας στή θέση τῆς τοῦ Ἐφεδρικοῦ πού ἔπαιξε τό ρόλο μιᾶς καθαρά προσωπικῆς «φρουρᾶς». Αὐτό ἦταν σοβαρότατο λάθος καί πιστεύω ὅτι ἡ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ Σώματος ὅξινε ἀντί νά ὑποδοχηθεῖ τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού δημιουργοῦσε ἡ ὑπαρξη τοῦ Ἐθνικοῦ Μετώπου καί τῆς ΕΟΚΑ Β'. Ἡ δημιουργία λαϊκῆς πολιτοφυλακῆς θά ἐνίσχυε τόν ἴδιο τό λαό καί θά μπορούσε νά δημιουργήσει καί τίς προϋποθέσεις ἀμυνας σέ περίπτωση εἰσβολῆς.

Ένα άλλο λάθος – μετά τό 1967 – είναι τό γεγονός πώς επι-
τράπηκε στή χούντα νά διεισδύσει σέ πολλούς χώρους τής κυ-
πριακής ζωής. Είναι γνωστό πώς στά σχολεία μας, στήν περι-
οδο αυτή, κυκλοφορούσαν τά βιβλία μέ τούς ύμνους υπέρ τής
χούντας. Βιβλία πού έγραφαν ενάντια στόν πρόεδρο Μακά-
ριο(!) χωρίς τό αρμόδιο ύπουργείο νά παίρνει κανένα μέτρο
παρά τίς καταγγελίες πού είχαν γίνει. Οί φασιστικές οργανώ-
σεις είχαν τόση έλευθεριότητα ώστε καί κάτω από τά μάτια τής
άστυνομίας νά επιτίθενται, νά ξυλοκοπούν διαδηλωτές, όπως
στήν περίπτωση τής διαδηλώσεως ενάντια στή χούντα τών
‘Αθηνών πού έγινε από τήν ‘Επιτροπή γιά τήν ‘Αποκατάσταση
τής Δημοκρατίας στήν ‘Ελλάδα (ΕΑΔΕ). Όλα αυτά τά εξ-
ηγούσε ό Μακάριος μέ τήν ανάγκη νά διατηρήσει σχέσεις μέ
«κάθε» έλληνική κυβέρνηση έστω καί αν αυτή ή κυβέρνηση τόν
ύπονόμενε...

ΣΕΡΒΑΣ: Τό βρίσκεis θετικό αυτό;

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Σαφώς όχι, άρνητικό βέβαια. ‘Απόρ-
ροια αυτής τής πολιτικής ήταν ή άρνησή του νά προβεί σέ
άνοικτή καταγγελία, παρά τό γεγονός ότι είχε τήν τεράστια
πλειοψηφία του κυπριακού λαού μέ τό μέρος του. Πίστευε –
καί έδω ήταν κατά τή γνώμη μου τό βασικό του λάθος – ότι
μέσα από τή Δύση, μέσα από τό ΝΑΤΟ, μπορούσε νά υπάρξει
λύση. Στήν ούσία αυτό τό λάθος πληρώνουμε σήμερα.

‘Η άρνηση του Μακάριου νά δημιουργήσει ένα πολιτικο-
στρατιωτικό περίγυρο από φίλες χώρες, ή άρνησή του νά προ-
ωθήσει σέ ούσιαστικότερα μέτρα απέναντι στήν αντίδραση, ή
θέση του νά προσφέρει «κλάδον έλαίας» στους συνωμότες ήταν
τά στοιχεία πού έτρεφαν τή συνωμοσία καί αποτελούσαν τό
μοχλό τής ένδυνάμωσής της. Πολλά πράγματα ίσως ν’ αποφεύ-
γονταν αν ό Μακάριος άκολουθούσε μιá διαφορετική πολιτική
καί πιστεύω πώς είχε τίς δυνατότητες νά τήν επιβάλλει...

ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ: Δέν συμφωνώ πώς μιá δεσμευμένη, έλεγ-
χόμενη καί κηδεμονευόμενη ανεξαρτησία δέν έξυπηρετούσε τά
δυτικά συμφέροντα καί τόν ιμπεριαλισμό. ‘Απεναντίας αυτό
ήταν τό καθεστώς πού ή Δύση προσπάθησε νά επιβάλλει καί
νά κατοχυρώσει στήν Κύπρο έτσι ώστε νά εξασφαλίσει τήν πο-
δηγέτηση καί τήν έξάρτηση του Κυπριακού κράτους καί αυτό
ήταν τό καθεστώς πού επανειλημμένα στό παρελθόν καί ση-
μερα επιδιώκει νά επιβάλλει στήν Κύπρο. ‘Εκείνο πού αντι-
στρατηνόντα τά συμφέροντα του ιμπεριαλισμού ήταν ή πορεία
καί ό άγώνας τών Κυπρίων γιά άνεξάρτηση καί κατοχύρωση τής
ανεξαρτησίας τους καί τήν απαλλαγή τους από τίς δεσμεύσεις
καί τίς δουλείες του καθεστώτος τής Ζυρίχης. Μπορούμε μάλι-
στα νά πούμε πώς εκείνους πού ή δεσμευμένη ανεξαρτησία του
1960 δέν ικανοποιούσε ήταν τούς ‘Ελληνοκύπριους. Γιά τούς
‘Ελληνοκύπριους ό άγώνας γιά έθνική άποκατάσταση καί άπε-
λευθέρωση δέν τελειώνει μέ τή Ζυρίχη. Οί συμφωνίες ήταν
ένas σταθμός, ένα βήμα πού περιείχε άρκετά θετικά στοιχεία
άλλά καί πολλά άρνητικά καί, γιά τό λόγο αυτό ό άγώνας
έπρεπε νά συνεχιστεί γιά νά καταργηθούν τά άρνητικά αυτά
στοιχεία καί νά οδηγηθεί ή Κύπρος σέ μιá άδέσμευτη ανεξαρ-
τησία. Γιά πάρα πολλούς ‘Ελληνοκύπριους καί πολλά στελέχη
τής κυπριακής πολιτικής ήγεσίας όμως, ή ένωση τής Κύπρου μέ
τήν ‘Ελλάδα εξακολουθούσε νά άποτελεί τόν άπώτερο σκοπό
του άγώνα. Πίστευαν δηλαδή πώς μέσα από μιá άδέσμευτη
ανεξαρτησία θά μπορούσαμε σιγά-σιγά νά βαδίσουμε πρός τήν
ένωση. Μόνο τό 1968 ή ιδέα τής ένωσης εγκαταλείπεται έπίση-
μα, όταν ό Μακάριος διακήρυξε τήν πορεία του «έφικτου» καί
όχι του «εϊκταίου». Έν πάσει περιπτώσει, στόχος ήταν σέ
πρώτη φάση ή άδέσμευτη ανεξαρτησία. Συμμάχους της όμως
καί σ’ αυτούς τούς καινούριους άγώνες ή Κύπρος δέν μπο-
ρούσε νά έχει τό δυτικό παράγοντα έφόσον αυτός караδο-
κούσε νά εγκαταστήσει ένα ύποτελές καθεστώς στήν Κύπρο.
‘Ετσι ή ήγεσία του Κυπριακού λαού προσπάθησε νά βρει και-
νούρια στηρίγματα στόν άγώνα της καί τά στηρίγματα αυτά θά
μπορούσε νά τά βρει μόνο ανάμεσα στίς χώρες εκείνες πού πο-
λεμούσαν τόν ιμπεριαλισμό, δηλαδή στίς χώρες του τρίτου κό-
σμου καί στους άδέσμευτους. ‘Η Κύπρος έντάσσεται από πολύ
νωρίς στό κίνημα τών ‘Αδεσμεύτων καί καλλιεργεί στενές σχέ-

σεις μέ τίς σοσιαλιστικές χώρες, χωρίς όμως νά άπομακρυνθεί
άπό τήν Εύρώπη όπου τό 1961 γίνεται μέλος του Συμβουλίου
τής Εύρώπης.

Τό ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος όμως δέν μπόρεσε νά λει-
τουργήσει. Τό ανεφάρμοστο σύνταγμα του 1960 επέτεινε πε-
ραιτέρω τήν έθνική διαφοροποίηση μεταξύ ‘Ελληνοκυπρίων
καί Τουρκοκυπρίων μέ τά διαχωριστικά στοιχεία πού περιείχε
καί στήν Κύπρο δημιουργήθηκε σύντομα κλίμα καχυποψίας
καί άβεβαιότητας στίς σχέσεις τών δύο κοινοτήτων. ‘Η κρίση
του 1963-64 πού όδήγησε στίς διακοινοτικές συγκρούσεις ήταν
βέβαια άποτέλεσμα πολλών αντικειμενικών παραγόντων καί
άδυναμιών άλλά καί πολλών ψυχολογικών λόγων. ‘Η κρίση του
1963 καί οί προτάσεις του Μακαρίου γιά άναθεώρηση του
Συντάγματος δημιουργούν πολλά προβλήματα καί έρωτηματι-
κά. Ποιός είναι πού παρέσυρε τήν Κυπριακή ήγεσία στήν από-
φαση, έν όψει μάλιστα του δεδομένου πώς μιá τέτοια ένέργεια
θά όδηγούσε σέ συγκρούσεις; ‘Από τά στοιχεία πού έχω μελε-
τήσει όλες οί ένδείξεις διεθνώς ήταν άντιθετες μέ μιá τέτοια
πρωτοβουλία μέ εξαίρεση τίς «ύποσχέσεις» του ‘Αγγλου ‘Υπα-
του ‘Αρμούστη πού δέν έπρεπε άσφαλώς νά ληφθούν υπόψη καί
πού, όπως φάνηκε άργότερα, ό ρόλος του ήταν ύποπτος. Πι-
στεύω πώς οί πρωτοβουλίες μας τό 1963 ήταν έσφαλμένες γιά
τούς έξής λόγους. Οί Συνθήκες Ζυρίχης - Λονδίνου περιείχαν
άρκετά θετικά στοιχεία πού θά μπορούσαμε νά τό αξιοποι-
ήσουμε θανύαμία καί σιγά-σιγά μέ σύνθεση θά μπορούσαμε νά
δημιουργήσουμε κλίμα συνεργασίας καί συνεννόησης μέ τούς
Τουρκοκύπριους. ‘Η ψυχολογική κατάσταση τών ‘Ελληνοκυ-
πρίων όμως καί ή έμμοή όρισμένων κύκλων στήν ένταση δέν
άφησαν περιθώρια γιά μιá τέτοια πορεία. Βεβαίως τά ίδια
ισχύουν καί γιά τούς Τουρκοκύπριους πού καί αυτοί άπό τήν
πρώτη στιγμή άρχισαν νά όπλιζονται καί νά προετοιμάζονται
γιά τή σύγκρουση μέ άπώτερο σκοπό τήν έξυπηρέτηση τών δι-
χοτομικών σχεδίων τής ‘Αγκυρας. Πάντως οί διακοινοτικές
συγκρούσεις του 63-64 διέκοψαν καί τήν παραμικρή διαδικα-
σία «συνχώνεσης» τών δύο κοινοτήτων καί επέτειναν τό
κλίμα τής κρίσης καί τής καχυποψίας. Όπως ήταν φανερό τό
κλίμα αυτό δημιούργησε πρόσφορο έδαφος γιά ξένες έπεμβά-
σεις καί διεισδύσεις στά έσωτερικά τής Κύπρου.

‘Από τό 1964 άρχίζει μιá σκληρή περίοδος πιέσεων καί έν-
διασμών σέ βάρος του Μακαρίου καί τής Κυπριακής πολιτικής
ήγεσίας από τίς δυτικές δυνάμεις καί τούς νατοϊκούς κύκλους.
Προσπάθεια του ΝΑΤΟ ήταν νά μπει ή Κύπρος κάτω από και-
τενθείαν έλεγχο του έτσι ώστε νά μή θιγούν τά οικονομικο-
στρατιωτικά συμφέροντα τής Δύσης στό χώρο τής ‘Ανατολικής
Μεσογείου. Μιά Κύπρος πού είχε ήδη: α) μπει σέ μιá άνοδική
πορεία γιά τήν κατοχύρωση τής ανεξαρτησίας της, β) πού είχε
ήδη καταφέρει μετά τό 1964 νά έλέγχεται άπό τήν ‘Ελληνοκυ-
πριακή κοινότητα δηλαδή άπό τήν πλειοψηφία – ένός όι Τουρ-
κοκύπριου άποχώρησαν καί ζούσαν άπομονωμένοι σέ θύλακες
συνολικής έκτασης 3%, καί γ) μιá Κύπρος μέ σημαντικό προ-
οδευτικό κίνημα, δέν άποτελούσε όπωσδήποτε τήν καλύτερη
έγγύηση γιά τήν προώθηση τών δυτικών σχεδίων. ‘Απεναντίας
ή άνατροπή τής ισορροπίας τών Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδί-
νου μέ τά γεγονότα του 1963-64, ό άπόλυτος έλεγχος του κρά-
τους άπό τούς ‘Ελληνοκύπριους καί ή ένταξη τής Κύπρου μέσα
στούς άδέσμευτους άντιστρατεύονταν – στίς έκτιμήσεις τών
Δυτικών – τά συμφέροντα τής ‘Ατλαντικής Συμμαχίας σέ μιá
περίοδο πού ή Σοβιετική Ένωση αύξανε τήν έπιρροή της στό
χώρο τής Μεσογείου καί πού ή Μέση ‘Ανατολή έξελισσόταν σέ
πεδίο έντονων ζυμώσεων, συγκρούσεων καί άνακατατάξεων
έξαιτίας του αύξανόμενου άραβικού έθνικισμού. ‘Ετσι, προσ-
πάθεια τών ΗΠΑ, καί του ΝΑΤΟ άπό τό 1964 ήταν ή προ-
ώθηση διχοτομικών λύσεων στήν Κύπρο είτε υπό τή μορφή δι-
πλής ένωσης (Σχέδιο ‘Ατσεσον) είτε υπό μορφή διπλής ή τρι-
πλής συγκυριαρχίας πάνω στήν Κύπρο άπό ‘Ελλάδα, Τουρκία
καί ‘Αγγλία (Σχέδιο Σάντις-Μπώλ). Παράλληλα, προσπάθεια
του δυτικού παράγοντα ήταν νά έκτροχιάσει τό Κυπριακό άπό
τά σωστά του πλαίσια καί νά τό έντάξει μέσα στά στεγανά του
ΝΑΤΟ άποσκοπώντας: 1) στή μή διεθνοποίησή του, πού θά

είχε σαν αποτέλεσμα την εφαρμογή στην περίπτωση της Κύπρου των αρχών του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ όπως περιλήφθηκαν μέσα στα ψηφίσματα για την Κύπρο που καθόρισαν να εξασφαλιστεί η Κυπριακή Κυβέρνηση. 2) στη μη ανάμιξη της ΕΕΣΔ στο Κυπριακό, και 3) στο χαρακτηρισμό του προβλήματος σαν Έλληνο-Τουρκικής διαφοράς. Στην προσπάθειά του αυτή ο δυτικός παράγοντας είχε την υποστήριξη εκτός βέβαια της Τουρκίας και των περισσότερων ελληνικών κυβερνήσεων. Οι ελληνικές κυβερνήσεις όχι μόνο δεν πρόσδωσαν αντίσταση στις ξένες επιδιώξεις αλλά άπεναντίας ενίσχυσαν την υπονόμευση αυτή του Κυπριακού κράτους. Τό καθεστώς της εξάρτησης και της υποτέλειας στην Ελλάδα οδήγησε τη χώρα σε αλλοπροσώπλη εξωτερική πολιτική σε σχέση με την Κύπρο που τις παραπάνω φορές αντιστρατεύονταν τα συμφέροντα του Κυπριακού λαού. Έτσι οι ελληνικές κυβερνήσεις χωρίς να αντιληφθούν πως η εμπλοκή του Κυπριακού μέσα στα στενά πλαίσια του ΝΑΤΟ αποδιονομαζόταν το Κυπριακό και ενδυνάμωνε την τουρκική διαπραγματευτική θέση – διότι η Τουρκία μέσα στο ΝΑΤΟ, κατά την αντίληψη των Δυτικών, διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο απ' ό,τι η Ελλάδα – δέχτηκε να παρακαθίσει σε διμερείς συνομιλίες (Διάλογος), να υπογράψει πρωτόκολλα με την Τουρκία (πρωτόκολλο Παρισίων 1966), να δεχτεί το τουρκικό τηλεσίγραφο το Νοέμβριο του 1967 (Σχέδιο Βάνς), να συμφωνήσει στη Λυσσαδών το 1971 για την από κοινού με την Τουρκία λύση του Κυπριακού κ.λπ.

Η Χούντα κατ' έσοχον ανέλαβε το έργο της υπονόμησης του κύρους του Μακαρίου και του Κυπριακού κράτους. Αντί να υποστηρίξει διεθνώς τη νομιμότητα του Κυπριακού κράτους και να ενισχύσει τη διαδικασία των ενδοκυπριακών συνομιλιών που είχαν εν τω μεταξύ αρχίσει (1968-1974), η Χούντα ακολούθησε διπλή πολιτική πάνω στο Κυπριακό. Από τη μία επίσημα υποστήριζε την ανεξαρτησία της Κύπρου ενώ από την άλλη ενίσχυε τις τρομοκρατικές οργανώσεις Έθνικό Μέτωπο, ΕΟΚΑ Β' και άλλες αποπειρές δολοφονίας έναντι του Μακαρίου, πραξικοπήματα και άλλες τρομοκρατικές ενέργειες. Τό αποτέλεσμα ήταν να υπονομευτούν οι προσπάθειες του ΟΗΕ για λύση, να απομονωθούν διεθνώς οι ελληνικές θέσεις και να δημιουργηθεί δυσπιστία από πλευράς Τουρκοκυπρίων, όσον αφορά τις προθέσεις της Κυπριακής κυβέρνησης. Η προδοτική θά έλεγα αυτή πολιτική οδήγησε στο πραξικόπημα και την εισβολή του 1974.

ΑΝΤΙ: Καί ποιά ήταν η στάση της κυπριακής κυβέρνησης και της κυπριακής πολιτικής ηγεσίας;

ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ: Η Κυπριακή κυβέρνηση και η Έλληνοκυπριακή ηγεσία όλα αυτά τα χρόνια προσπάθησαν να αποδυναμώσουν το Κυπριακό από τα στενά Ατλαντικά πλαίσια και να επιδιώξουν την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της Κύπρου πάνω σε γερές δημοκρατικές βάσεις. Πρόθεση ήταν η εξεύρεση μίας συνταγματικής λύσης βάσει της οποίας η πλειοψηφία θα κυβερνούσε και θα κατοχυρώνονταν συνταγματικά τα δικαιώματα της μειοψηφίας είτε υπό μορφή κοινοτικών δικαιωμάτων είτε υπό μορφή πολιτικής αυτοδιοίκησης (προτάσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια των Ένδοκυπριακών). Η Κυπριακή κυβέρνηση στην προσπάθειά της αυτή διανομοποίησε το Κυπριακό. Οι λόγοι ήταν οι εξής: 1) Η τοποθέτηση του Κυπριακού στα πλαίσια του ΟΗΕ αποδυνάμωνε την Τουρκία κι ιδιαίτερα τη διάθεσή της να επέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο. 2) Σ' οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού οι αρχές και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ θα λαμβάνονταν υπόψη (μεσολάβηση Πάλας, ψήφισμα Γεν. Συνέλευσης του 1965 κ.λπ.) και 3) στον ΟΗΕ η Κυπριακή κυβέρνηση θα τύγχανε υποστήριξης, από όλα τα αδέσμευτα και σοσιαλιστικά κράτη.

Οι μεσολαβικές όμως και ειρηνευτικές προσπάθειες του ΟΗΕ δεν τελεσφόρησαν και τούτο διότι δεν έτυχαν της δέουσας υποστήριξης από τις ξένες ενδιαφερόμενες δυνάμεις. Χαρακτηριστικό είναι την έποχή των ενδοκυπριακών που οι άλλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Ελλάδα και η Τουρκία συζητούσαν μεταξύ τους για λύση του Κυπριακού έρημην του Κυπριακού

λαού και της κυβέρνησής του, πάνω σε βάσεις αντίθετες από αυτές που συζητούνταν στα πλαίσια των Ένδοκυπριακών. Πιο όλα αυτά η Κυπριακή ηγεσία κατάφερε για πολλά χρόνια να διασώσει την ανεξαρτησία της Κύπρου και να αντισταθεί στα σχέδια του ιμπεριαλισμού. Η Κύπρος τα 14 χρόνια της ανεξαρτησίας της μέχρι το 1974 κατάφερε ένα μεγάλο ρυθμό ανάπτυξης και προόδου. Βέβαια η πολιτική ηγεσία του τόπου έκανε σφάλματα και σφάλματα μοιραία που διενόκλυναν το πραξικόπημα και την εισβολή. Σαν κύρια σφάλματα θα 'θελα έδω να αναφέρω τα εξής: **Πρώτο** ότι η ένωση δεν εγκαταλήφθηκε άμεσα το 1960 σαν σύνθημα από την ηγεσία των Έλληνοκυπρίων αλλά μόνο το 1967 (και πάλι μόνο επίσημα). Τό γεγονός αυτό δημιούργησε παλινδρομήσεις στους χειρισμούς του θέματος και συγχύσεις. Αντίθετα αν από την αρχή διακήρυσσε η έλληνοκυπριακή πλευρά την προσηλυτική της στην ανεξαρτησία, ή πορεία του θέματος θα ήταν καλύτερη όπως επίσης και οι σχέσεις της με τους Τουρκοκύπριους. Τό επιχείρημα ότι θα χαρακτηριζόταν «ανθελληνική» ή πολιτική αυτή είναι άφελος. Οι Έλληνοκύπριοι διακήρυσσαν τόσες χιλιετίες τον Έλληνισμό τους και ασφαλώς δεν θά τον έχαναν τώρα. Απεναντίας μιά ανεξάρτητη δημοκρατική Κύπρος θά ήταν σά μιά δεύτερη Ελλάδα στην Ανατολική Μεσόγειο. **Δεύτερο** σφάλμα είναι τό γεγονός ότι η Κυπριακή ηγεσία δεν διακήρυξε με την πρώτη ευκαιρία τους στόχους της Χούντας και να καταγγείλει τό ρόλο της διεθνώς. Απεναντίας «ή σήμνοια Αθηνών – Λευκωσίας» έδωσε τό δικαίωμα στους Έλληνες αξιωματικούς της Χούντας να διαδρώσουν την κυπριακή κοινωνία και να σκηνοθετήσουν τό πραξικόπημά τους. Τό γεγονός αυτό μαζί με τη μη τήρηση από μέρους του Μακαρίου μίας πιο σκληρής γραμμής στο έσωτερικό μέτωπο δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για συνομιλίες. Όταν τό 1974 ο Μακάριος αποφάσισε με την έπιστολή του προς Γκιζίκη να καταγγείλει τη Χούντα ήταν πλέον αργά. **Τρίτο** σφάλμα είναι όπωσδήποτε ή μη καλλιέργεια πιο στενών σχέσεων με τους Τουρκοκύπριους. Βέβαια ή Αγκυρα είχε κατορθώσει να ποδηγετήσει πλήρως την Τουρκοκυπριακή κοινότητα για να προωθού τα σχέδιά της, που οδήγησαν στο γεωγραφικό διαμελισμό της Κύπρου. Έν τούτοις υπήρχαν περιθώρια μίας πιο στενής συνεργασίας μεταξύ Έλληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Τελειώνοντας θά 'θελα να αναφερθώ περιληπτικά και σε όρισμένους άλλους αντικειμενικούς παράγοντες που οδήγησαν τελικά στο πραξικόπημα και στην εισβολή που έχουν σχέση με τόν πολιτικό περίγυρο της Κύπρου τά τελευταία χρόνια πριν από την τραγωδία. Η ισορροπία δυνάμεων όπως διαμορφώθηκε μετά τό Μεσανατολικό πόλεμο του 1967 και μέχρι τόν πόλεμο του 1973 ήταν τέτοια που δεν εννοούσε έντονες πρωτοβουλίες πάνω στην Κύπρο εκ μέρους των ΗΠΑ. Η παρουσία της ΕΕΣΔ στη Μεσόγειο και τό φιλοσοβιετικό κλίμα που επικρατούσε στις περισσότερες Αραβικές χώρες είχε τά εγερgetικά του επακόλουθα όσον αφορά τό Κυπριακό. Αντίθετα μετά τόν πόλεμο του 1973 οι ΗΠΑ αναλαμβάνουν ουσιαστικά τις πρωτοβουλίες κινήσεων στο χώρο – ιδίως μετά τη στροφή της Αιγύπτου – ενώ ή ΕΕΣΔ παύει να διαδραματίζει τό ρυθμιστικό ρόλο που είχε μέχρι τότε. Έτσι ή ανατροπή αυτή της ισορροπίας που υπήρχε την περίοδο 1967-73 βοηθά τά σχέδια των Αμερικάνων ενώ ή Σοβιετική κυβέρνηση μέσα στο κλίμα της διεθνούς ύφεσης δεν αντιδρά στις πρωτοβουλίες αυτές των ΗΠΑ με τόν ίδιο τρόπο που είχε αντιδράσει παλαιότερα, τό 1964 και άργότερα κατά τη διάρκεια άλλων κρίσεων. Βέβαια και ή Σοβιετική Ένωση που υποστήριξε την αδέσμευτη πολιτική της Κύπρου είχε λόγους να αμφιβάλλει για τη συνέπεια της Κυπριακής ηγεσίας στην πολιτική αυτή. Ιδιαίτερα προς τό τέλος της δεκαετίας του '60 που ή Κύπρος συνέχισε τη συμπεριφορά της με την Ελλάδα – τη φασιστική πλέον – και που ως ένα όρισμένο βαθμό δέχτηκε να κάνει υποχωρήσεις προς τό δυτικό παράγοντα.

ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ: Ας μήν ξεχνάμε πως ή συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου ήταν ένας συμβιβασμός, προϊόν μίας πολιτικής ανάγκης μπροστά στην όποια δρέθηκε τότε ή ηγεσία

της Κύπρου. Παρόλο που τα πράγματα είχαν φτάσει μέχρι εκεί θα μπορούσαμε να την είχαμε αποφύγει. Και θα αναφερθώ στη στάση της άριστεράς της οποίας οι αντιπρόσωποι διαφώνησαν με την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, και εκτός απ' αυτούς ο κ. Λυσσαρίδης, ο κ. Τ. Παπαδόπουλος και ο κ. Γλ. Χρύσης. Η άριστερά συγκεκριμένα πρότεινε να μην υπογραφούν αυτές οι συμφωνίες και να συνεχίσουμε το μαζικό πολιτικό αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία, τον αντιιμπεριαλιστικό απελευθερωτικό αγώνα...

ΣΕΡΒΑΣ: Πώς εξηγείτε τη φράση του Παπαϊωάννου «προχωρήστε Μακαριώτατε και σάς ακολουθούμε» στην τελευταία φάση των «διαπραγματεύσεων» που έγινε στο «Λάγκαστερ Χάουζ».

ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ: 'Απ' ό,τι ξέρω ο Παπαϊωάννου δεν μετείχε στις διαπραγματεύσεις του Λάγκαστερ Γκράιτ. Από μέρους της άριστεράς ήταν οι δύο δήμαρχοι, ο Ζιαρτίδης από μέρους της ΠΕΟ και ο Στέλιος Ίακωβίδης σάν διευθυντής τότε της «Χαραυγής».

Η Ζυρίχη ήταν το αποτέλεσμα ενός εκδιασμού και πιστεύω πως και ο πρόεδρος Μακάριος και οι άλλοι που την υπέγραψαν δέχτηκαν έναν εκδιασμό από μέρους της ελληνικής ηγεσίας, του Καραμανλή και του 'Αδέρφωφ τότε και των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Παρ' όλα όμως τα άρνητικά της και κυρίως παρά το γεγονός πως δεν έδινε την ανεξαρτησία στον κυπριακό λαό με τη συνθήκη έγχυθσεως, οι συμφωνίες αυτές ένειχαν σπέρματα αξιοποιήσιμα. Θά μπορούσε δηλ. τό καθεστώς της Ζυρίχης νά αξιοποιηθεί άν διαμορφωνόταν μιά σωστή έσωτερική πολιτική κατάσταση. Η άριστερά πίστευε τότε - και τό πρότεινε - πως έπρεπε νά κάνουμε εκείνα τά θέματα που θά αποκαθιστούσαν την έμπιστοσύνη του σύνοικου Τουρκοκυπριακού στοιχείου και από κοινού νά προχωρήσουμε σ' ένα αντιιμπεριαλιστικό έθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Καί έκαμε ή άριστερά ό,τι μπορούσε για νά πείσει τό Μακάριο νά στραφεί προς αυτή την πολιτική. Ο ίδιος ο Μακάριος έβλεπε την ανάγκη μιάς τέτοιας πολιτικής όμως δεν είχε κατορθώσει νά άπαλλαγεί τότε - και δεν ξέρω άν ποτέ τό κατάφερε - από μιά έθνικιστική άν θέλετε αντίκρυσή του ζητήματος. Ο χαρακτήρας του αγώνα μετά τό 60 δεν άλλαξε γιατί ουσιαστικά ή Κύπρος δεν είχε άποκτήσει την ανεξαρτησία της με τη Ζυρίχη. Ο αγώνας συνεχιζόταν και σάν τέτοιος θά πρέπει νά ήταν αγώνας δόλκληρου του κυπριακού λαού.

Ένα από τά λάθη του προέδρου Μακαρίου ήταν τό γεγονός ότι διάστηκε νά προχωρήσει στην άναθεώρηση των 13 σημείων του συντάγματος τό 1963. Σ' αυτή την ένεργεια παρασύρθηκε από τούς Άγγλους και θά πρέπει νά υπογραμμιστεί έδω ή συνομιλία που είχε τότε με τόν άγγλο πρεσβευτή Κλάρκ. Αύτός φαίνεται ότι ύποσχέθηκε στον πρόεδρο Μακάριο πως από τή στιγμή που δεν θά θιγόταν τό καθεστώς των δάσεων ή Άγγλία δεν θά αντίδρούσε στην άναθεώρηση των 13 σημείων που άφορούσαν κυρίως την έσωτερική λειτουργικότητα του συνταγματικού καθεστώτος. Έκ των ύστέρων φάνηκε καθαρά πως τά γεγονότα του '63 και μετά ήταν καλά προσχεδιασμένα από τόν ιμπεριαλισμό με στόχο τή σύγκρουση των δύο κοινοτήτων. Ο Μακάριος κατάλαβε - και αυτό είναι τό βασικότερο σημείο στην πολιτική προσωπικότητα του μεγάλου αυτού ήγήτη της Κύπρου - έστω και άργα, ότι ή Κύπρος είχε νά αντιμετώπισει τίς συνωμοσίες, τίς δολοπλοκίες και τά συμφέροντα του ιμπεριαλισμού. Καί από τό 1963 διαφαίνεται τό θετικότερο σημείο της πολιτικής του, ή άπόφασή του νά μή συμβιβαστεί με τόν ιμπεριαλισμό. Δέν παραγνωρίζω τά λάθη που έκαμε ο πρόεδρος Μακάριος και που ίσως έμμεσα ύποβόήθησαν την ιμπεριαλιστική πολιτική νά εφαρμόσει τά σχέδιά της, όμως πιστεύω πως ποτέ ένσυνείδητα δεν θέλησε νά έξυπηρετήσει τά συμφέροντα του ιμπεριαλισμού ή νά κάνει ύποχωρήσεις σέ επιθέσεις που ο ιμπεριαλισμός έπιχειρούσε όλο αυτό τό διάστημα μέχρι και τό 74. Θά μπορούσε ο πρόεδρος Μακάριος, χωρίς πολύ μεγάλη αντίδραση - με την αντίδραση μόνο της άριστεράς - νά συμβιβαστεί με τόν ιμπεριαλισμό, έτσι που νά εξασφαλίσει την «ήγεμονία» του έπικεφαλής του κυπριακού κράτους. Όμως

δέν τό έκαμε ποτέ.

Ένα άλλο θετικό στοιχείο της πολιτικής του Μακαρίου στην περίοδο που συζητάμε, είναι μιά στροφή άποφασιστική προς τούς άδέσμευτους και συγκρατημένη προς τίς σοσιαλιστικές χώρες. Κατάλαβε ο Μακάριος πως αυτές τίς σχέσεις θά μπορούσε νά τίς χρησιμοποιήσει στην άντιπαράθεσή του, στο διάλογό του άν θέλετε, με τόν ιμπεριαλισμό έτσι ώστε νά μην τόν παρασύρει ή ελληνική ηγεσία στά έσχατα όρια του συμβιβασμού. Δέν θέλω δέβαια νά ίσοπεδώσω την ελληνική πολιτική κατάσταση και άς τό λάβετε ύπό σημείωση. Δέν ήταν τό ίδιο ο Παπανδρέου με τόν Καραμανλή ούτε δέβαια με τούς άποστάτες.

Οί ΗΠΑ ήθελαν με κάθε θυσία, με όποιασδήποτε μορφής λύσεις, νά διατηρήσουν την έπικυριαρχία τους στην περιοχή, όχι τόσο γιατί ήθελαν νά έξουσιάζουν ή νά ήγemonεύουν την Κύπρο - και αυτό τό ήθελαν - αλλά κυρίως γιατί ήθελαν την Κύπρο προγεφύρωμα, ένα άδύθιστο άεροπλανοφόρο στη μεσανατολική πολιτική τους άπέναντι στις άραβικές κυρίως και τίς σοσιαλιστικές χώρες.

Δέν θά άναφερθώ σέ γεγονότα μιά και οί άλλοι φίλοι τά έθιξαν. Όμως θά σταθώ σ' ένα κατά τή γνώμη μου θετικό παράγοντα σ' αυτή την περίοδο και έννοώ την πιο άποφασιστική συμμετοχή του σοσιαλιστικού παράγοντα και ιδιαίτερα της Σοβιετικής Ένωσης στις έξιλιξεις γύρω από τό Κυπριακό. Καί είναι αυτή ή άνάμειξη άναμφισβήτητα θετικός παράγοντας γιατί ένώ ή Κύπρος θρυσκόταν σέ μιά ιμπεριαλιστική περικύκλωση, με την παρέμβαση της Σοβ. Ένωσης δημιουργείται ένας άλλος, άνασταλτικός παράγοντας για την επιβολή των ιμπεριαλιστικών σχεδιών. Δέ θά μείνω στην ουσία της σοβιετικής πολιτικής για την όποία προσωπικά πιστεύω πως είναι μιά πολιτική άρχων που φέρνει μέσα της τό ίδιο τό δυναμισμό της ύποστήριξης των έθνικοαπελευθερωτικών κινήματων. Άλλά και σάν διεθνή σύγκρουση των δύο συστημάτων άν δούμε τό πράγμα, άναπόφευκτα θά καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως ή Σοβιετική Ένωση άποτελεί θετικό παράγοντα άφου τό κυπρι-

Η ΑΥΓΗ
κάθε πρωϊ
• ζωντανή ενημέρωση
• αδέσμευτη έρευνα • ελεύθερη κριτική

Η ΑΥΓΗ
κάθε Κυριακή
16 σελίδες
• με πλούσιο περιεχόμενο
• με νέο έπιτελείο συνεργατών

Η ΑΥΓΗ
στην πρώτη γραμμή της πάλης
για τή δημοκρατία και τήν ανεξαρτησία
της Χώρας
για τήν ένότητα και τήν άνανέωση
του κομμουνιστικού κινήματος

**άγοράζετε
διαδίδετε
τήν
ΑΥΓΗ**

ακό τό δημιούργησε, τό εξέθρεψε καί τό όδήγησε εκεί πού τό όδήγησε ό ιμπεριαλισμός.

Μέ τούς αποστάτες στην έξουσία στην Έλλάδα αρχίζει ουσιαστικά ή τραγωδία της Κύπρου. Καί έπρεπε ή στροφή πρós τό έφικτό νά είχε γίνει πολύ νωρίτερα. Γιατί ενώ στά χαρτιά, μέ τή Ζυρίχη, τό είχαμε ήδη παραδεχτεί, δέν θελήσαμε νά τό κάνουμε καί πολιτική μας. Έπρεπε νά φτάσουμε στό 1967 – καί συμφωνώ έδώ μέ τόν Κρανιδιώτη – γιά νά αναγνωρίσουμε τήν ανάγκη τοῦ έφικτοῦ. Πότε; Όταν στην Έλλάδα μέ τή χούντα έχουμε στην έξουσία όχι άπλά εκπροσώπους μιάς αντιδραστικής άστικής τάξης αλλά έντολοδόχους καί μισθοφόρους τοῦ ιμπεριαλισμοῦ. Καί μιά άπό τίς έντολές πού είχαν ήταν νά κλείσουν τό κυπριακό πρόβλημα.

Καί αυτό γιατί στην Κύπρο αυτή τήν περίοδο έχουμε μιάν ανάπτυξη τών αντιιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Νέα ρεύματα καί σχηματισμοί, μικροαστοί καί διανοούμενοι, μεσαία στρώματα, έρχονται νά προστεθούν στό αντιιμπεριαλιστικό μέτωπο κοντά στην πιό συνεπή δύναμη πού ήταν ή εργατική τάξη μέ τήν ηγεσία τοῦ ΑΚΕΛ. Έτσι ό ιμπεριαλισμός αντιλαμβάνεται πώς οί πιθανότητες «δημοκρατικοῦ περάσματος» τών σχεδίων του όπως έκαμε καί κάνει άλλου, όπως π.χ. στην Έλλάδα, είχαν ανεπανόρθωτα χαθεί.

Είνα για μένα σαφές πώς ό ιμπεριαλισμός είχε επιλέξει μέ τή χούντα τό δρόμο της «κατά μέτωπο» σύγκρουσης στην Κύπρο. Αρχικά προσπάθησε μέ τίς άπόπειρες δολοφονίας τοῦ Μακάριου νά σπάσει τό Δημοκρατικό Μέτωπο έλπίζοντας πώς μέ τήν άπουσία του θά μπορούσε νά παρασύρει ένα κομμάτι της Δεξιάς μέ τό μέρος του καί στό όποιο θά παράδινε – μετά τή «λύση» – τήν έξουσία. Μετά τήν άποτυχία καί αὐτῶν τών σχεδίων ή ώρα της σύγκρουσης πλησίαζε καί ό ίδιος ό Μακάριος τό έβλεπε. Έδώ βρίσκεται ίσως καί τό δεύτερο λάθος του, χωρίς αυτό νά μειώνει τήν προσφορά του στόν κυπριακό άγώνα. Ένώ έβλεπε αναπόφευκτη τή σύγκρουση μέ τόν ιμπεριαλισμό δέν προετοιμάστηκε γιά νά τόν αντιμετωπίσει άποτελεσματικά καί νικηφόρα. Πίστευε ακόμα πώς ή χούντα θά δίσταζε νά προχωρήσει σέ μία δυναμική άναμέτρηση μέ τόν κυπριακό λαό. Η άριστερά τόν είχε προειδοποιήσει πολλές φορές καί μέσας στά πλαίσια τών δυνατότητων της έκαμε ό,τι μπορούσε όσως καί άλλες προοδευτικές δυνάμεις. Έκείνο πάντως πού θά μπορούσε νά τονίσει κανένας είναι πώς ακόμα καί μέ τήν άνοικτή σύγκρουση, τή διπλή ιμπεριαλιστική συνομοσία, δέν μπόρεσαν νά νικήσουν τόν κυπριακό λαό, δέν μπόρεσαν νά επιβάλουν τά σχέδιά τους...

ΣΕΡΒΑΣ: Μοῦ φαίνεται πώς ή ρήση τοῦ χριστιανισμοῦ «ό άποθανῶν δεικαίωται» έχει έμφανιστεί καί όλίγον τι έδώ πέρα. Παραδόξως ό κ. Ήγουμενίδης έχει παρουσιάσει τά περισσότερα άρνητικά τοῦ Μακαρίου παρόλο πού σέ τελευταία άνάλυση έχει διαγράψει τό... μεγαλείο του... Έγώ διατηρώ διαμετρικά αντίθετες άπόψεις άπό αὐτές πού άκούστηκαν.

Νομίζω πώς αν είχαμε στην Κύπρο μιά ύγιή άστική τάξη δέν θά ύπογραφόταν ή Ζυρίχη. Η όπως διαμαρφώθηκε στην Κύπρο άστική τάξη ήταν μισασπίδικη καί άγωνιστική πώς νά δεχτεί όποιαδήποτε λύση, φτάνει νά σταματοῦσε ό ένοπλος άγώνας. Ούτε φυσικά ό Μακάριος στάθηκε συνεπής – ύπογράφοντας τή Ζυρίχη – στό έντικοαπελευθερωτικό περιεχόμενο τοῦ άγώνα. Άν ήταν, θά 'λεγε, κύριοι έγώ δέν ύπογράφω. Καραμανλή, Μεντερές, άγγλοι, άμερικάνοι μέ νικήσατε στό πεδίο της μάχης, θέτω τά όπλα παρά πόδα, άλλα όί άγώνες συνεχίζονται. Άντίθετα, ύπογράφηκε ή Ζυρίχη πού επιγραμματικά όπως είχε πει καί ό μακαρίτης Γιάννης Κληρίδης άποτελοῦσε τόν τάφο της Ένωσης. Άπό τή στιγμή λοιπόν πού «θάψαμε» τήν Ένωση θά 'πρεπε άπό τότε νά ακολουθήσουμε τό δρόμο τοῦ έφικτοῦ όποιοσδήποτε κι αν ήταν οί έξάρσεις τών αδιάλλακτων ένθικιστικών στοιχείων καί ανεξάρτητα άπό τό πόσες φορές ό Μακάριος θά χτυποῦσε τό κεφάλι του στόν τοίχο λέγοντας «μά έγώ είμαι ό ένθάρχης πού θά πεθάνει προδίνοντας τήν Ένωση»;

Μιά καί ό Μακάριος καί ή άριστερά μιλοῦσαν γιά θετικά καί άρνητικά στοιχεία τών συμφωνιών θά 'πρεπε άμέσως ν' αρχίσει

ή μελέτη τών άρνητικών γιά νά ένισχύσουμε τά θετικά στοιχεία. Δυστυχώς όμως έγινε ακριβώς τό αντίθετο. Κι ενώ προέκυπτε σαφώς πώς ό κύριος σύμμαχός μας μέσα στην νέα διαμόρφωση τών συνθηκών ήταν οί τουρκοκυπριακές μάζες έμεις ακολουθούσαμε ήδη άπό τήν έπαύριο της ύπογραφής της Ζυρίχης μιά πολιτική πού ύποσκοποῦσε στό νά ξεγελάσουμε τούς «κουτούς τούς Τούρκους».

Δεύτερο: αντί νά ξεκαθαρίσουμε άμέσως τίς σχέσεις μας μέ τήν Έλλάδα πάνω στην βάση πώς έμεις, ή Κύπρος θά είναι στό έξής πού θά καθορίζει τήν τακτική τοῦ άγώνα, άφήσαμε νά επικρατήσει τό κωμικό στερεότυπο «πλήρης σύμπνοια μέ τήν έκάστοτε έλληνική κυβέρνηση» όποιαδήποτε κι αν ήταν αὐτή.

Τρίτο: Άκολουθούσαμε, λέχτηκε έδώ, άδέσμευτη πολιτική. Ταυτόχρονα, όμως, τονίζαμε τή συνταύτιση μας μέ τίς έλληνικές κυβερνήσεις. Ήταν μιά κραυγαλέα αντίφαση πού έκανε τούς συμμάχους μας νά μας βλέπουν κατά περίεργο τρόπο. Δικαιολογημένα διερωτόνταν αν έμεις πραγματικά άγωνιζόμαστε γιά ανεξάρτητο κράτος ή σκοπός μας ήταν νά άνοίξουμε τό δρόμο γιά τήν ένταξη της Κύπρου στην Έλλάδα. Μιά τέτοια πολιτική όχι μόνο άποδυνάμωνε τό μέτωπο τών άδεσμεύτων αλλά καί ίσχυροποιούσε τίς τουρκικές θέσεις. Καί ακολουθούσαν εκείνα τά κωμικοτραγικά «άλλα συμφωνούμε καί άλλα πράττετε» τοῦ Γ. Παπανδρέου. Μά τί σημαίνει «άλλα συμφωνούμε καί άλλα πράττετε»; Έκείνος πού έπρεπε νά μιλά ήταν τό ανεξάρτητο κυπριακό κράτος, ή δέ Έλλάδα σάν χώρα μέ τήν ίδια ένθικότητα ν' ακολουθεί καί νά συμπαρίσταται.

Τί έπρεπε νά περιμένει κανένας άπό ένα άδέσμευτο ανεξάρτητο κράτος όταν ή χούντα κατέλαβε τήν έξουσία στην Έλλάδα; Άσφαλώς νά διαχωρίζει άπό τήν πρώτη στιγμή τίς σχέσεις του μέ τήν έλληνική κυβέρνηση. Αυτό θά 'χε διπλό καλό άποτέλεσμα. Πρώτα άπ' όλα θά νίσχυε τόν άγώνα τοῦ έλληνικοῦ λαοῦ καί δεύτερο θά ένίσχυε τή δική μας θέση μέσα στόν άδέσμευτο κόσμο. Άντ' αὐτοῦ συνεχίζεται ή κωμωδία της σύμπνοιας καί μέ τή χουντική κυβέρνηση. Καί σταθήκαμε όλοι μάρτυρες της τραγικής εκείνης σκηνής πού ό Α. Παπανδρέου καταδικασμένος έφτασε στην Λευκωσία θεωρώντας καθήκον του νά πιεί τόν πρώτο καφέ του μέ τόν Μακάριο. Έκείνος όμως άρνήθηκε κι έτσι άναγκάστηκε νά πιεί τόν πικρό του πιά καφέ στό Λήδρα Πάλας...

Άν κάποιος θά έμπαινε στις λεπτομέρειες μ' όλα αὐτά τά αντιφατικά καί σαρδανάπαλα δέν θά τέλειωνε ποτέ. Όφείλουμε όμως νά ύπογραμμίσουμε μέ μεγάλο πόνο ότι ή άριστερά δέν στάθηκε στό ύψος της γιά νά ύποδείξει στό Μακάριο ποιό ήταν τό καθήκον του σ' όλη αὐτή τήν περίοδο. Έπρεπε άπαρχής ν' αντιδράσει στην επάνοδο τοῦ Γρίβα καί ακόμα στην άπρεπη συνάντηση Μακαρίου-Γρίβα στην Ρόδο, τό 1959. Αὐτά ήταν πρωτάκουστα... Ό Γρίβας δέν είχε καμιά θέση στην Κύπρο μετά τό τέλος τοῦ άγώνα. Καί στό σημείο αὐτό κανένας δέν κράτησε σωστή γραμμή έκτός άπό τό Λυσσαριδίου τοῦ όποίου όμως μερικώς εκλάμψεις στην Βουλή πνιγόντουσαν άπό τήν ένωμένη ψήφο της κληρικτικής τότε δεξιάς καί τοῦ ΑΚΕΛ. Αὐτά δέν πρέπει νά φοβόμαστε νά τά λέμε αν πρόκειται νά βγάλουμε κάποτε κάποια σωστά συμπεράσματα. Ό Ήγουμενίδης προηγουμένως άμφισβήτησε έναν ό Παπαϊωάννου είτε αὐτά πού ύπέμνησα στό Μακάριο. Μά αὐτό είναι πασίγνωστο. Ήταν ό Παπαϊωάννου στην διάσκεψη τοῦ Λάγκαστερ Χάους... όλος ό κόσμος τό γνωρίζει.

ΑΝΤΙ: Άς μή διαφωνούμε καλύτερα γιά θέματα πού σάν γεγονότα μπορούν ιστορικά νά ξεακριβωθοῦν. Είτε βρισκόταν εκεί ό Παπαϊωάννου είτε όχι, είτε τό είπε, είτε όχι, τό ζήτημα της πολιτικής γραμμής τοῦ ΑΚΕΛ παραμένει...

ΣΕΡΒΑΣ: Άπό τήν πρώτη στιγμή ή άριστερά καθορίστηκε άπό τό επίσημο κράτος σάν λεπρός της πολιτικής σκηνής. Μπήκε στην γωνιά της. Άλλά ποιούς λόγους είχε νά μπει στην γωνιά της; Όταν τό 1964 άρχισαν οί διακοινοτικές συνομιλίες ή άριστερά μπορούσε κάλλιστα νά πεί στό Μακάριο «είμαστε καί έμεις έδώ», αντιπροσωπεύουμε τό 35% ή τό 40% τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ καί θέλουμε νά συμμετέχουμε στις διασκέψεις, όχι νά μαθαίνουμε τί συζητιέται άπό τό ραδιόφωνο. Άτόνισε

δυστυχώς υπέρμετρα ή άριστερά όχι στά ταξικά καθήκοντά της αλλά σ' αυτά τουτά τά έθνικοαπελευθερωτικά, στά καθήκοντα πού έδωζε μπροστά της ή πάλη για νά αξιοποιηθούν τά θετικά, όπως υπογράμμισε ό 'Ηγουμενίδης, στοιχεία της Ζυρίχης.

'Ακούστηκε ακόμα έδω πέρα πώς ό Μακάριος αποφάσισε από κάποιο στάδιο και μετά νά μή συμβιβαστεί μέ τόν ιμπεριαλισμό. Είναι μία μεγάλη φράση και πρέπει νά πω πώς δέν περίμενα νά τήν ακούσω από πρόσωπο πού θέλει νά έμβυθύνει διαλεκτικά στά πράγματα. 'Από τή στιγμή πού ό Μακάριος δηλώνει πώς υπάρχει σύμπνοια μέ τή χούντα και δέχεται όλες τίς ύποδείξεις της, για νά μή μιλήσω για τίς προηγούμενες έλληνικές κυβερνήσεις, από τή στιγμή πού δέχεται ύποδείξεις για τό σχηματισμό της κυβέρνησής του, τό διώξιμο του Πετρίδη και του Κυπριανού, αυτό δέν ήταν μόνο συμβιβασμός μέ τόν ιμπεριαλισμό, μία και όπως σωστά υπογράμμισε ό 'Ηγουμενίδης, ήταν τό όργανο, ό έντολοδόχος του ιμπεριαλισμού: Πώς γίνεται νά συμπλέκομαι, νά συνεργάζομαι μέ τά όργανα του ιμπεριαλισμού και από τήν άλλη νά λέω ότι τραβώ αντιιμπεριαλιστικό δρόμο;

Σ' ό,τι αφορά τό ρόλο της Σοβ. 'Ενωσης μπορεί νά παραδειχτεί κανένας για τό χατήρι της συζήτησης πώς είναι ανασταλτικός. 'Αμέσως όμως προβάλλει τό έρώτημα: ανασταλτικό περιμέναμε τό ρόλο της Σοβ. 'Ενωσης; Δέν θέλω νά σύρω αναλογίες μεταξύ εκείνων πού έκαμε ό Κρούτεφ τό 1963 και εκείνων πού γίνονται σήμερα. Μπορεί νά έχει αλλάξει πολύ τό διεθνές προσκήνιο, μπορεί οί σχέσεις ΗΠΑ - Σοβ. 'Ενωσης νά έχουν ακόμα περισσότερο περιπλακεί, μπορεί άλλες νά είναι σήμερα οί διεθνείς ύποχρεώσεις της. 'Όμως τό νά ισχυρίζεται κάποιος πώς ή Σ.Ε. είναι ανασταλτικός παράγοντας δέν λείει σωστά πράγματα και μάλιστα όταν αυτή ή πολιτική ανάγεται σέ θετικό παράγοντα όπως ισχυρίστηκε ό 'Ηγουμενίδης, ότι μάλιστα στηρίζεται επί αρχών. Τό αντίθετο κατά τήν άποψή μου συμβαίνει. Γιατί και σήμερα, και αυτή τή στιγμή πού μιλούμε μήπως όλα τά νήματα περί τό κυπριακό δέν κινούνται από τό ιμπεριαλιστικό ΝΑΤΟ;

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Σ' όλη αυτή τήν περίοδο - τουλάχιστον μέχρι 1969 - ή μόνη συγκροτημένη πολιτική δύναμη στην Κύπρο ήταν ή άριστερά και θά μπορούσε βέβαια νά έπηρεάσει τίς εξελίξεις, αφού έκφραζε ένα αρκετά μεγάλο τμήμα του κυπριακού λαού. Σημαντικό έπίσης ρόλο έπαιξαν αυτό τό διάστημα οί συνδικαλιστικές οργανώσεις, ή ΠΕΟ, πού ταυτίζεται μέ τήν πολιτική του ΑΚΕΛ και πού συσπειρώνει μεγάλες μάζες της εργατικής τάξης, και ή ΣΕΚ πού έλέγχεται από τή δεξιά. 'Εδώ, κοντά στις άλλες εϋθύνες του Μακάριου θά πρέπει νά προστεθεί και ή άρνησή του - ύστερα από πιέσεις των άμερικανών - νά επιτρέψει αλλαγές στην ήγεσία της ΣΕΚ ώστε νά πάψει νά είναι ύποχείριο των εργοδοτών, προσπάθειες πού άρχισαν από τόν Πέτρο Στυλιανού. Στή συνέχεια ή ΣΕΚ αποδείχτηκε άντρο της συνωμοσίας και στήριγμα των πραξικοπηματιών.

'Αναμφισβήτητα ή άριστερά θά μπορούσε σέ πάρα πολλές περιπτώσεις νά παίξει ένα πιο ενεργητικό, θετικό ρόλο όχι έρχόμενη σέ σύγκρουση μέ τή συνολική πολιτική του Μακάριου αλλά λειτουργώντας σά μοχλός ύποστήριξης ορισμένων θέσεων τίς όποιες ό ίδιος «δίσταζε» νά στηρίξει αποφασιστικά. 'Αντίθετα ή πολιτική της μετριοπάθειας, ή ύποταγής, δέν δημιουργούσε καμία νέα προοπτική στά όσα καθόριζε ό Μακάριος. Και υπάρχουν παραδείγματα όπου αυτή ή πολιτική έφτανε σέ σημείο πλήρους ύποταγής, π.χ. ή άριστερά άρνήθηκε νά δεχτεί συζήτηση στη Βουλή για τόν ξυλοδαρμό από έσατζήδες των μελών της έπιτροπής για τήν αποκατάσταση της δημοκρατίας στην 'Ελλάδα πού είχε θέσει ό Β. Λυσσαρίδης (1968). Αυτόπεριορίστηκε ή άριστερά σ' ένα παθητικό ρόλο. 'Ενώ παρουσίαζε συγκεκριμένες προτάσεις, μόνο λεκτικά τίς ύποστήριζε. Δέν χρησιμοποιούσε τίς δυνάμεις της για νά «επιβάλλει» τήν εφαρμογή τους, και είχε αρκετές δυνάμεις. Δέν μπορώ νά δεχτώ τήν άποψη πώς άν τίς χρησιμοποιούσε θά προκαλούσε κινητοποίηση της αντίδρασης. Μά ήδη ή αντίδραση χωρίς καμία πρόκληση και οργανωνόταν και συνομωτούσε και χτυπούσε, γιατί

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Τζ. Ντ. Σάλινγκερ

Ο φύλακας στη σίκαλη

Μετάφραση
Τζένη Μαστοράκη

Έκδόσεις Έπίκουρος
255 σελ., 200 δρχ.

**Σταθμό στην παγκόσμια
λογοτεχνία
και πρωτοποριακό δείγμα
νέας γραφής
έχει χαρακτηρίσει
τόν «Φύλακα στη σίκαλη»
ό Έρνστ Φίσερ**

Κανένα άλλο βιβλίο δέν διαβάστηκε τά τελευταία χρόνια σαν τουτό τό μυθιστόρημα του Σάλινγκερ, πού τόν καθιέρωσε σαν τόν σημαντικότερο συνεχιστή της μεγάλης άμερικανικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα.

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΕΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΗΛ. 32.49.557

κατευθυνόταν από εξωτερικούς παράγοντες και αυτούς δεν μπορούσαμε να τους επηρεάσουμε. Έσωτερικά θά μπορούσαμε να επηρεάσουμε, όχι αυτή καθεαυτή τη συνωμοσία, αλλά την πλευρά του Μακάριου να κρατήσει καλύτερη στάση απέναντι στα προβλήματα που αντιμετωπίζαμε.

Από την άλλη επιμένω στο γεγονός – πράγμα που αμφισβήτησε ο κ. Σέρβας – ότι ο Μακάριος ακολούθησε μία πολιτική αδέσμευτη και σωστή. Ο συμβιβασμός με τον ιμπεριαλισμό δεν σήμαινε και παράδοση και αυτό είναι το θετικό στοιχείο που αναγνωρίζω απ' την πλευρά μου στον Μακάριο. Μπορεί να έκανε παραχωρήσεις στον ιμπεριαλισμό γιατί πίστευε ότι μέσα απ' αυτό το πλέγμα θά μπορούσε να προκύψει λύση – κι αυτό ήταν λάθος βέβαια – δεν μπορούμε όμως να πούμε ότι παραδόθηκε απόλυτα στον ιμπεριαλισμό...

Μπήκε επίσης το θέμα της στάσης της Σοβ. Ένωσης. Ο ρόλος της στην αρχή τουλάχιστο μέχρι το 1964 ήταν και ενεργητικός και θετικός γιατί η Κύπρος ακολουθούσε με μεγαλύτερη συνέπεια την αδέσμευτη πολιτική που εκφραζόταν ακόμα και με την προσωπική δραστηριοποίηση προς αυτή την κατεύθυνση του ίδιου του προέδρου Μακαρίου. Από το 1964 όμως μετά την αλλαγή του σκηνοικού στην Ελλάδα – βασιλικό πραξικόπημα, αποστασία, χούντα – ο Μακάριος ακολουθώντας τη γραμμή της συμπίεσης με την «εκάστοτε» ελληνική κυβέρνηση αναγκάζεται να κάνει και ο ίδιος πολλούς συμβιβασμούς. Η παραχώρηση κατασκοπευτικών σταθμών προς τους άμερικανούς, η χρησιμοποίηση από τις ΗΠΑ των βρετανικών βάσεων στον αραβοϊσραηλινό πόλεμο, η ψήφος υπέρ της χούντας στο Συμβούλιο της Ευρώπης είναι γεγονότα που συμβαίνουν αιτή την περίοδο. Όλα αυτά έδειχναν πώς ο Μακάριος δεν στηριζόταν και δεν ακολουθούσε απόλυτα τη συγκεκριμένη αδέσμευτη πολιτική που ακολουθούσε μέχρι το 1964-65. Έπομένως η Σοβιετική Ένωση πέρα από το γεγονός πώς είχε αρχίσει να υλοποιεί την πολιτική της ύφεσης, είχε κι ένα δεύτερο λόγο για να την άμεση και θετική συμπαράστασή της προς την Κύπρο. Έτσι η Σ.Ε. – λαμβάνοντας υπόψη και τη διένεξη Ελλάδας – Τουρκίας για το Αιγαίο – κάνει στροφή και αναζητά έρεϊσματα και σε άλλες χώρες που θά μπορούσαν να καλύψουν μια ένδεχόμενη παράδοση της Κύπρου σε αμερικανικό έλεγχο.

Μπορούμε να πούμε πώς η πολιτική της Σοβ. Ένωσης οφείλεται από τη μία μεριά στη γενικότερη πολιτική της ύφεσης, κι από την άλλη στην πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση του Μακαρίου. Θά 'πρεπε η δική μας πολιτική να παραμείνει πιστά αδέσμευτη για να δώσουμε έτσι τη δυνατότητα στη Σ.Ε. να αναμειχτεί πιο ενεργά. Ξέρουμε ακόμα πολύ καλά πώς ο πρόεδρος Μακάριος μπλέχτηκε και στο παιχνίδι Κίνας – Σοβ. Ένωσης με το ταξίδι του στην Κίνα που δεν είχε κανένα θετικό αποτέλεσμα για το κυπριακό, είχε όμως αρνητικές επιπτώσεις στη θέση της Σ.Ε. στη συγκεκριμένη περίοδο που έγινε (1973). Ούτε εγώ βέβαια είμαι ικανοποιημένος από τη σημερινή πολιτική της Σ.Ε. και αν η πολιτική κάθε κράτους κρινόταν με βάση τις αρχές τότε η Σ.Ε. θά έπρεπε ν' ακολουθεί μια άλλη πολιτική πιο ενεργή. Έτσι όπως εξελίχθηκαν όμως οι έσωτερικές καταστάσεις στη Σ.Ε. η σοβιετική πολιτική δεν καθορίζεται πάντα από τις αρχές που διακηρύσσει αλλά και από τα δικά της συμφέροντα. Αυτά τα συμφέροντα όδηγησαν στο να μην έχουμε το 1974 την αντίδραση που είχαμε το 1963-64.

ΑΝΤΙ: Καλά όλα αυτά. Έσωτερικά όμως πώς διαμορφωνόταν η πολιτική ζωή με την παρουσία του Μακαρίου, έννοια την ανάπτυξη και δραστηριοποίηση των κοινοτικών φορέων...

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Η δημιουργία και ανάπτυξη κομμάτων δεν πρέπει βέβαια να εξαρτάται από το ναί ή όχι οποιουδήποτε προσώπου. Κι όμως αυτό το ρόλο έπαιξε ο Μακάριος αρνητικά μεν μέχρι το 1969, και θετικά αργότερα. Έλεγε δηλ. όχι μέχρι το '69 στη δημιουργία κομμάτων συντηρώντας το Πατριωτικό Μέτωπο που κάλυπτε από τη δεξιά μέχρι το οργανωμένο ΑΚΕΛ και που με τη συνεργασία μ' αυτό κάλυπτε ουσιαστικά τα πάντα. Δεν υπήρχε δηλ. καμιά πολιτική αντιπαράθεση, μία δεύτερη γνώμη!

Η δημιουργία κομμάτων το 1969 ήταν κι αυτή ένταξη στην πολιτική διορατικότητα του Μακαρίου. Έδλεπε πώς αν δεν υπήρχαν κομματικοί φορείς πάνω στους οποίους να στηριχτεί θά υπέκυπτε κάποια μέρα, μοιραία, στη χούντα. Παρόλο που τα κόμματα δημιουργήθηκαν με την εύλογία του Μακαρίου από ένα σημείο και μετά άρχισαν ν' ανεξαρτοποιούνται και το καθένα τους να διαμορφώνει ένα δικό του πρόσωπο. Η δεξιά υπήρχε και ήταν φυσικό να έχει δικό της κόμμα είτε Δημοκρατική Ένωση λεγόταν είτε Ένιαίο Κόμμα. Αυτή την περίοδο δημιουργείται και η ΕΔΕΚ ή όποια στην πορεία παίζει κάποιο βασικό ρόλο στις εξελίξεις.

Ένας γενικός ανασταλτικός παράγοντας στη δραστηριότητα των κομμάτων ήταν το γεγονός πώς τα πρόσωπα που δημιουργήσαν αυτά τα κόμματα βρίσκονταν κάτω από τη συγκεκριμένη μακροχρόνια επιρροή του Προέδρου Μακαρίου. Ακόμα και εκεί που ήθελαν ν' αντιπολιτευτούν το έκαναν με πολύ μετριότητα ώστε να μή δημιουργούν προβλήματα στον Πρόεδρο Μακάριο...

ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ: Για ένα σημείο θά κάνω μερικές παρατηρήσεις. Όπως ούποτε ο Μακάριος δεν είχε ταξική αντίληψη του αγώνα, ήταν όμως ένας αγωνιστής. Αυτό βγαίνει θετικά από την άρνησή του να δεχτεί οποιοδήποτε από τα πολλά ιμπεριαλιστικά σχέδια που προτάθηκαν για την επίλυση του Κυπριακού. Δεν νομίζω εξάλλου πώς ο Μακάριος υπέκυψε στις αξιώσεις της Χούντας όπως άφησε να νοηθεί ο φίλος Σέρβας. Υπάρχουν οι επιστολές του.

ΣΕΡΒΑΣ: Τό 1974.

ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ: Καί τό 71. Έχουμε δύο επιστολές τό κι-λοκαίρι του 71. Η πρώτη σέ απάντηση της επιστολής του Παπαδόπουλου πού πίεζε την κυπριακή κυβέρνηση νά δεχτεί τουρκικό κεντρικό φορέα αυτοδιοίκησης κατά τη διάρκεια των ενδοκυπριακών και ή δεύτερη – πού είναι αγνωστη – σέ απάντηση ενός σημειώματος του Έλληνικού Υπουργείου των Έξωτερικών πάνω στη «Θεωρία του Έθνικού κέντρου». Καί στίς δύο επιστολές του ο Μακάριος ήταν κατηγορηματικός στην αντίκρουση των πιέσεων. Η τρίτη επιστολή είναι ή απάντηση στο τελεσίγραφο του 1972 και ή τέταρτη επιστολή τό 1974 προς Γκιζίκη. Βεβαίως είναι ένα από τά λάθη του τό ότι δεν ξεσκέπασε τό ρόλο της Χούντας νωρίτερα και δεν αποδεσμεύτηκε από αυτή έτσι ώστε νά μπορέσει νά έρθει σέ συνεννόηση μέ τούς Τουρκοκυπρίους.

ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ: Βρίσκω τόν έαυτό μου ύποχρεωμένο ν' απαντήσω σέ μερικά σημεία πού έθιξαν οι φίλοι συνομιλητές. Διαφωνώ μέ την άποψη του κ. Σέρβα ότι ο Μακάριος συμβιβάστηκε ποτέ μέ τον ιμπεριαλισμό. Δέν παραγνωρίζω τό γεγονός πώς μερικοί χειρισμοί άπρόσεκτοι, λανθασμένοι και υπό τό βάρος όλων των εξελίξεων πού διαδραματίζονταν εκείνη την περίοδο, έδωσαν την εύκαιρία στον ιμπεριαλισμό νά κάνει ορισμένα ήδηματα ενίσχυσης των θέσεων του απέναντι στην Κύπρο. Στην έννοια του συμβιβασμού περιέχεται και ή πρόθεση. Καί δέν νομίζω πώς ο Πρόεδρος Μακάριος έκανε ό,τι έκανε μέ πρόθεση νά ύποδοθήσει τον ιμπεριαλισμό. Είναι βέβαια υπέρ του τό γεγονός πώς συνέλαβε την ούσια του αγώνα του Κυπριακού λαού, ότι δηλαδή ήταν αντιιμπεριαλιστικός, παρόλο πού στο μυαλό του δέν ήταν καθαρό τό ταξικό περιχόμενό του, τί σημαίνει δηλ. ιμπεριαλισμός και αντιιμπεριαλισμός. Τά συγ-χυζε λίγο μέ τόν έθνικισμό. Αντικειμενικά όμως ο Μακάριος βοήθησε τόν αντιιμπεριαλιστικό αγώνα του Κυπριακού λαού ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 60 μόνο πού αργότερα γίνεται πιο συνειδητός. Θέλω ακόμα νά επιμείνω στη θέση μου πώς ή Σοβιετική Ένωση δέν έπαιξε και παίζει μόνο ανασταλτικό ρόλο στο Κυπριακό. Η Σ.Ε. άσκησε και άσκει πολιτική άρχων έτσι όπως καθορίστηκε ήδη από τις πρώτες μέρες της επανάστασης όταν βγήκε τό διάταγμα του Λένιν για την Ειρήνη. Είναι μία πολιτική ύποστήριξης του έθνικοαπελευθερωτικού κινήματος της Κύπρου, όπως και κάθε έθνικοαπελευθερωτικού κινήματος πού έχει αντιιμπεριαλιστικό χαρακτήρα, είναι μία πολιτική ένδυνάμωσης του παγκόσμιου αντιιμπεριαλι-

στικού μετώπου λαμβάνοντας υπόψη τη λενινιστική πολιτική της ειρηνικής συνύπαρξης και το διεθνές συσχετισμό των δυνάμεων. Μιά τέτοια χώρα που ηγείται ενός τόσο σημαντικού μέρους του κόσμου είναι υποχρεωμένη να παίρνει υπόψη αυτά τα πράγματα. Και για το Κυπριακό έκανε ό,τι μπορούσε. Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τη βοήθεια που έδωσε η Σ.Ε. στον κυπριακό λαό, πολιτική, ήθικη, υλική, ακόμα από την περίοδο του 55-59. 'Αλλά και αργότερα στάθηκε συνεπής συμπαράστασης του προέδρου Μακαρίου και των προοδευτικών δυνάμεων του Κυπριακού λαού στην αντιπαράθεσή τους με τον ιμπεριαλισμό. Είναι βέβαια εύκολο να λέμε ότι η Σ.Ε. μπορούσε να κάμει περισσότερα και μάλιστα υπό το κράτος μιας τραγωδίας.

Είμαστε Κύπριοι και σίγουρα θα επιθυμούσαμε να δούμε μία αποφασιστική αλλαγή του σκηνικού. 'Όμως αν ήταν εύκολο η Σ.Ε. να επέμβει προς αλλαγή οποιούδήποτε σκηνικού στον κόσμο, τότε θα μιλούσαμε υπό το κράτος άλλων περιστάσεων, γιατί τραγωδίες υπάρχουν σε πολλά σημεία του κόσμου, στη Χιλή, στην Παλαιστίνη κλπ. και η Σ.Ε. θα αναλάμβανε να παίξει το ρόλο του «ρυθμιστή» διεθνώς. 'Ετσι που να ευχαριστήσει όλους τους λαούς. Τότε όμως δεν θα μιλούσαμε για περίοδο σύγκρουσης των δύο συστημάτων αλλά για την ποθητή εκείνη μέρα, για πολλούς από μας, που ο σοσιαλισμός θα ήταν ένα παγκόσμιο σύστημα απρόταχτο. 'Η Σ.Ε. μαζί με τις άλλες χώρες του σοσιαλισμού μέσα στα πλαίσια της υπεύθυνης διεθνώς πολιτικής της, έκανε και κάμνει το καθήκον της. 'Ούτε όμως η Κύπρος έκαμε από τη μεριά της εκείνα τα βήματα για να εξασφαλίσει αποφασιστικότερη βοήθεια της Σ.Ε.

Σ' ό,τι αφορά την πολιτική ζωή στην Κύπρο και την περίπου κατηγορία που ακούστηκε εδώ ότι το ΑΚΕΛ ήταν συμβιβαστικό. Τό ΑΚΕΛ δεν έπαιζε και δεν μπορούσε από τη φύση του να παίξει ρόλο ούρα, δηλαδή ένα ρόλο παρακολούθησης των πολιτικών γεγονότων με την έννοια της υποβοήθησης στο να παραμένει ένα στάτους-κβό αμετακίνητο.

Τό ΑΚΕΛ σαν κόμμα της εργατικής τάξης ήταν υποχρεωμένο να μην προχωρεί πέρα από τη συγκεκριμένη πολιτική του όπου υπήρχε κίνδυνος περιπέτειας και τυχοδιωκτισμού. 'Ηταν υποχρεωμένο να επισημαίνει τους κινδύνους και ν' ασκεί πίεση πάνω στην ηγεσία του τόπου - είχαμε και έχουμε μία αστική ηγεσία και ένα αστικό καθεστώς - ώστε να τη στρέψει προς τη σωστότερη δυνατή αντιιμπεριαλιστική κατεύθυνση. Και αν μιλούμε σήμερα για αντιιμπεριαλιστική πολιτική του Μακαρίου ή των άλλων στρωμάτων διαμορφωμένων μετά το 1969 ή και αργότερα αυτό οφείλεται στο ΑΚΕΛ και την άριστερά, ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής του, γιατί η μόνη συνειδητοποιημένη αντιιμπεριαλιστική δύναμη μέχρι και το 1969, όποτε δημιουργούνται και άλλες πολιτικές δυνάμεις με αντιιμπεριαλιστική πολιτική, ήταν το ΑΚΕΛ. Οι διαφοροποιήσεις εξάλλου του Μακαρίου και της πολιτικής ηγεσίας δεν ήταν τυχαίες γιατί τίποτε δεν είναι τυχαίο μέσα στην ιστορία. 'Όταν ο Μακάριος γίνεται το 1950 αρχιεπίσκοπος και ηγέτης της εθναρχίας ήταν σαφώς αντικομμουνιστής, εξτρεμιστής εθνικιστής. Θά πείτε δεν πήρε διδάγματα από άλλους; Ναί. 'Αλλά το κύριο ήταν το γεγονός πως είχε κοντά του τον παράγοντα της εργατικής τάξης, τους εργαζόμενους οι οποίοι του έδειχναν το σωστό προσανατολισμό και ήταν πατριώτης και θέλησε ν' ακούσει τη φωνή της άριστερας. Αυτή η προσφορά δεν νομίζω πως ήταν συμβιβασμός. Τό ΑΚΕΛ προσφέρει ακόμα μία πολύ μεγάλη υπηρεσία στον κυπριακό λαό. Διαφύλαξε κυρίως το ΑΚΕΛ σαν κόρη οφθαλμού την ενότητα του κυπριακού λαού ώστε να μη φτάσουμε στον εμφύλιο πόλεμο και στη σύγκρουση, γιατί εκεί ήθελαν να μας οδηγήσουν. Και για ν' αποφύγει αυτή τη σύγκρουση το ΑΚΕΛ αναγκάστηκε πολλές φορές να κάμει υπομονή και πολιτικούς ελιγμούς και υποχωρήσεις. Μία πολιτική κρίνεται σαν πρωτοποριακή όχι από το πόσο αδιάλλακτα διεκδικεί αυτά που πιστεύεις σε μία ιστορική φάση αλλά από το κατά πόσο περιφρουρεί τις δυνατότητες να εφαρμόσεις αυτά τα πράγματα στην κατάλληλη ιστορική στιγμή. Και το ΑΚΕΛ περιφρούρησε τις δυνατότητες της εργατικής τάξης ώστε να μπορεί την κατάλληλη στιγμή να παίξει αποφασιστικό ρόλο.

Νομίζω - και μπαίνω σ' ένα άλλο σημείο - πως η δημιουργία και ανάπτυξη των κομμάτων στην Κύπρο ακολούθησε μία φυσιολογική εξέλιξη και ο ρόλος του Μακαρίου δεν ήταν τόσο αποφασιστικός όσο τονίστηκε από άλλους φίλους. 'Η Κύπρος βγαίνει από ένα απελευθερωτικό αγώνα, ζει μία περίοδο κολοβωμένης ανεξαρτησίας και ήταν φυσικό πως αντίθετα συμφέροντα θα διαμορφωνόντουσαν στην πορεία - μιλώ πάντα για την αστική τάξη. 'Ο Μακάριος έπαιξε ρόλο στη μορφή που πήραν τα κόμματα και στη δραστηριότητά τους. 'Η δημιουργία τους ήταν αποφασιστικός παράγοντας και αυτό φαίνεται σήμερα περισσότερο που το κυριότερο μέρος της πολιτικής ζωής πέφτει στα χέρια των κομμάτων.

ΣΕΡΒΑΣ: 'Εξακολουθώ να πιστεύω πως ο Μακάριος δεν είδε ορθά, με συνέπεια, τον αντιιμπεριαλιστικό του ρόλο. 'Οχι βέβαια γιατί συνειδητά δεν ήθελε να τον δει. 'Από αδυναμίες. Δεν περιμένω από έναν παπά εκπρόσωπο της φεουδαρχικής εκκλησίας, όσο κι αν έχει μεταμορφωθεί, να δει τον αντιιμπεριαλισμό όπως τον βλέπει ένας μαρξιστής, ένας κομμουνιστής, σε καμία περίπτωση.

'Η αντίφαση όμως του Μακαρίου με το αδέσμευτο και την πάλη ενάντια στον ιμπεριαλισμό διαφαίνεται σ' όλη του την πολιτική. Σε τέτοιο μάλιστα σημείο ώστε μέχρι την ημέρα που ξέσπασε το πραξικόπημα, να μην έχει αντιληφθεί ότι ή χούντα, ύστερα από 6 χρόνια διακυβέρνησης ήταν πραγματικό όργανο του ιμπεριαλισμού. 'Ηταν εκτός των δυνατοτήτων του να τό δει αυτό το πράγμα. 'Εξ ου και αυτό που είπε: «Μά δεν πίστευα ποτέ ότι αδελφοί θα σήκωναν τα όπλα ενάντια σε αδελφούς...» Τί όμως εξυπακούει αυτό; 'Ότι μέχρι την τελευταία στιγμή θεωρούσε τη χουντική κυβέρνηση σαν ένα κομμάτι του ελληνισμού. Και δώ βρίσκονται τα ρωμαλέα του λάθη που εκφεύγουν από το γεγονός αν ήταν συνειδητά ή ασυνειδητά. Προσωπικά πιστεύω πως ήταν ασυνειδητά, δεν μπορούσε ο Μακάριος να τα αγγίξει αυτά τα πράγματα... Σε κάθε περίπτωση, συνειδητά ή ασυνειδητά, αποτέλεσαν μία θλιβερή στην κυριολεξία κατάσταση που θα μπορούσε ν' αποτραπεί.

Κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει πως η θεμελιακή δοξασία του ΑΚΕΛ είναι αντιιμπεριαλιστική - όπως τη διακηρύττει. 'Αλλά μεταξύ αυτών και της όλης γραμμής των συνεχών υποχωρήσεών του, που τό έφεραν σε πολλές περιπτώσεις σε βασική ανδιαστολή με τό άλλο τμήμα της άριστερας, ή διαφορά είναι τόσο μεγάλη ώστε ή ποσότητα να μετατρέπεται σε ποιότητα. 'Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ή τρομακτική υποχωρητικότητα του ΑΚΕΛ απέναντι στον Γλαύκο Κληρίδη, εκφραστή των δυτικών συμφερόντων. 'Ως την τελευταία στιγμή που ο Κληρίδης είχε εκδιωχτεί από τη θέση του διαπραγματευτή, - και παρά την πάλη του Βάσου Λυσσαρίδη - είναι πιστοποιημένη αλήθεια πως τό ΑΚΕΛ σκότωνε παρά τό πλευρό του Κληρίδη... Και μακάρι τά γεγονότα, τά πραγματικά γεγονότα να μέ διαψεύδουν...

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΜΕΡΟΣ

*Κάλλιο πέντε και στο χέρι
παρά δέκα και καρτέρι*

... Τώρα πιά δεν υπάρχει καρτέρι: με τό «ΑΝΤΙ» στο χέρι και 10% και 20% έκπτωση σε δίσκους και κασέτες!

Μόνιμη έκθεση δίσκων

Μία «ειδική προσφορά» ενός ειδικού μαγαζιού

Χάρητος 38 στο Κολωνάκι

ΑΦΙΕΡΩΜΑ στά 60 χρόνια του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος

ΣΤΗ συνέχεια του χρονικού των συνεδρίων του ΚΚΕ που άρχισαμε από τό προηγούμενο τεύχος – μέ τήν ίδρυση πρίν 60 χρόνια του ΣΕΚΕ, πρόδρομου του ΚΚΕ – παρουσιάζουμε σήμερα:

- τό 2ο συνέδριο του ΣΕΚΕ
- τό 3ο συνέδριο του ΚΚΕ
- Τά τέσσερα έκτακτα συνέδρια που έγιναν στό μεταξύ διάστημα (Ἀπρίλης 20 – Μάρτης 27).

ΜΑΖΙ καί μέ άλλα στοιχεῖα που παρατίθενται, γίνεται μιά προσπάθεια νά δοθεῖ συνοπτικά ἡ 60χρονη πορεία του κομμουνιστικού κινήματος τῆς χώρας.

2ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΣΕΚΕ 'Αθήνα, 5 (18) – 12 (25) Ἀπρίλη 1920

Ἐνάμιση χρόνο μετά τό 1ο Ἰδρυτικό Συνέδριο του Σοσιαλιστικού Ἑργατικού Κόμματος Ἑλλάδος-ΣΕΚΕ (Νοέμβριος 1918) καί ἓνα μόλις χρόνο μετά τή Σύνοδο του Ἐθνικοῦ Συμβουλίου του (Μάιος 1919), συνέρχεται στήν Ἀθήνα τό 2ο Συνέδριο του Κόμματος.

Τό Ἐθνικό Συμβούλιο σάν θεσμός (άνώτερο, μετά τό συνέδριο, σώμα) ψηφίστηκε στό ἰδρυτικό συνέδριο (1918) καί διατηρήθηκε μέχρι τό 3ο Ἐκτακτο Συνέδριο (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1924). Στήν πρώτη του σύνοδο 18(31)-23 Μάη (5 Ἰούνη) 1919, που έγινε στά γραφεῖα του τμήματος Ἀθῆνας (Εὐριπίδου 14) πήραν μέρος:

● Τά μέλη τῆς Κ.Ε. **Ν. Δημητράτος, Ἀρ. Ἀρβανίτης, Δ. Λιγδόπουλος, Στ. Κόκκινος, Μ. Σιδέρης.**

● Τά μέλη τῆς Κ.Ε.Ε. **Γ. Πισπινῆς, Α. Μπεναρόγιας, Σπ. Κομιώτης.**

● Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀθῆνας (**Π. Δημητράτος, Φρ. Πετρούσκα**), τῆς Θεσσαλονίκης (**Α. Λεβῆ, Ε. Ἀντωνίου**), του Πειραιᾶ (**Α. Τσαλαδοῦτας**), του Βόλου (**Σ. Ραφαήλ**), τῆς Καβάλας (**Ε. Χατζησταύρου**) καί τῆς Κέρκυρας (**Δ. Παπαδάτος**).

Στή σύνοδο αὐτή (πρόεδρος **Σ. Ραφαήλ**, γραμματέας **Α. Ἀρβανίτης**) ἀποφασίστηκε μεταξύ ἄλλων:

● ἡ ἀποχώρηση του Κόμματος ἀπό τή Β' Διεθνή καί ἡ προσχώρηση στή Γ' που εἶχε ἰδρυθεῖ ἐκείνες τίς μέρες (Μάρτης 1919). (Ἀνατέθηκε στήν Κ.Ε. νά προπαρασκευάσει τή σύνδεση).

● ἡ σύγκληση του 2ου συνεδρίου στήν Ἀθήνα (ἀρχές Σεπτεμβρίου – καθορίστηκε καί ἡ ἡμερήσια διάταξη). Ἀλλά ὕστερα ἀπό ἀλλεπάλληλες ἀναβολές έγινε τόν Ἀπρίλη του 1920).

● ὁ ὀρισμός τῶν **Π. Δημητράτου, Α. Ἀρβανίτη, Ν. Βιτάλη** σάν συντακτική ἐπιτροπή του «Ἑργατικοῦ Ἀγώνα».

Τό 2ο Συνέδριο, ἄρχισε τίς ἐργασίες του στίς 2 μ.μ. τῆς 5ης Ἀπριλίου στήν «αἶθουσα Τσαλδάρη» (στή στοά του θεάτρου «Κεντρικό» πλατεῖα Κολοκοτρώνη), που

«ἦτο καταλλήλως διακοσμημένη μέ εἰκόνες τῶν Κάρλ Μάρξ, Λένιν, Λήμπνεχτ, Ρόζας Λούζεμπουργκ καί λοιπῶν ἡγετῶν του διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ, ὡς καί μέ ἐρυθρά σημαία», ὅπως ἔγραφε ὁ «Ριζοσπάστης» τήν ἐπόμενη μέρα.

Στίς ἐργασίες του Συνεδρίου πήραν μέρος:

● Τά μέλη τῆς Κ.Ε. **Ν. Δημητράτος, Δ. Λιγδόπουλος, Μ. Σιδέρης, Γ. Δούμας, Π. Δημητράτος** (Σ.Σ.: στήν πρώτη Κ.Ε. μετεῖχαν οἱ τρεῖς πρώτοι καί οἱ **Ἀρ. Ἀρβανίτης, Σπ. Κόκκινος**).

● Τά μέλη τῆς Ε.Ε. **Σπ. Κομιώτης, Γ. Πισπινῆς** (Σ.Σ.: ὁ **Α. Μπεναρόγιας**, βρισκόταν ἀπό τήν πρωτομαγιά του 1919 ἐξόριστος στή Φολέγανδρο, καί τό συνέδριο του ἔστειλε τηλεγράφημα μέ «θερμόν χαιρετισμόν πρὸς τόν σύντροφον ἀγωνιστήν

τῆς σοσιαλιστικῆς ιδέας» καί διαμαρτυριά «ἐνώπιον συνειδήσεως παγκοσμίου» γιά τήν «ἀδικον ἐξορίαν»).

● Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τμημάτων Ἀθῆνας (**Ν. Δαμίγος**, του σωματείου θαρλεποῶν, **Ι. Λαγουδάκης**, τῶν κοσμητογράφων, **Μ. Οἰκονόμου**), Θεσσαλονίκης (**Ἀντίελ Πεχνά**, καπνεργάτης, μέλος του Διεθνοῦς συνδικάτου καπνεργατῶν, **Ν. Καστρινός**, δημοσιογράφος, **Ν. Σαργολόγος**, ἐμποροῦπάλληλος), Πειραιᾶ (**Γ. Γκέλος**, τῶν μηχανουργῶν, **Σ. Κόκκινος**, τῶν ἡλεκτροτεχνιτῶν), Βόλου (**Κ. Γκουτίνος**, δημοσιογράφος, **Φασούλας**, τῆς καπνεργατικῆς ἑνώσεως «Ἀλληλεγγύη»), Καβάλας (**Α. Γιουδάς**, του σωματείου σιδαδόρων, **Α. Χατζησταύρου**, του καπνεργατικοῦ συνδέσμου «Εὐδαιμονία»), καί τῶν ὁμίλων Δράμας (**Ἐλ. Σταυρίδης**), Σερρών (**Α. Παπαδόπουλος**, του καπνεργατικοῦ συνδικάτου «Ἐνωσις»), Λάρισας (**Α. Νικολάου**), Χαλκίδας (**Χάνος**) καί Πύργου (**Λυκουριώτης**).

● Οἱ ἀντιπρόσωποι του τμήματος Κέρκυρας καί τῶν ὁμίλων Ἰωαννίνων, Καλαμάτας, Ἀργοστολίου, Πάτρας, Τρικάλων, Καρδίτσας, Τυρνάβου, Λαμίας, Ἀργινίου, Λαυρίου, που δέν εἶναι γνωστά τά ὀνόματά τους.

Οἱ παραπάνω πήραν μέρος μέ θετική ψήφο.

● Μέ συμβουλευτική ψήφο πήραν μέρος οἱ: **Γ. Κορδάτος, Γ. Γεωργιάδης** (σάν εισηγητές), **Ἀρ. Ἀρβανίτης, Γ. Πετσόπουλος** (σάν διευθυντῆς του «Ριζοσπάστη»), **Γ. Παπανικολάου** (ΓΣΕΕ), **Χατζῆς** (Καπνεργατική Ὁμοσπονδία), **Ράλλης** (Τ.Τ.Τ.) καί ὁ βουλευτής **Α. Κουριέλ**. (Ὁ **Σιδέρης** βρισκόταν στήν Κέρκυρα).

● Παραβρέθηκαν ἐπίσης τά Δ.Σ. τῶν μεγαλύτερων ἐργατικῶν ὁργανώσεων Ἀθῆνας, Πειραιᾶ καί πολλά μέλη καί συμπαθόντες, μιά καί – ὅπως ἔγραφε ὁ «Ριζοσπάστης» – μποροῦσε νά τό παρακολουθήσει «πᾶς ἐνδιαφερόμενος». Ἀλλωστε,

«ἄπειρον πλῆθος ἐργατῶν καί λοιπῶν διανοσιμένων κόσμων ἀπό ἐνωρὶς ἐπλημμύρισε ἀσφινκτικῶς τήν αἶθουσαν»

(«Ριζοσπάστης», 6/4).

Τήν πρώτη μέρα τό συνέδριο ἐξέλεξε προεδρεῖο (πρόεδρος **Ν. Καστρινός**, Γραμματεῖς **Κ. Γκουτίνος, Ἐλ. Σταυρίδης**). Τήν ἐναρξη τῶν ἐργασιῶν κήρυξε ὁ γραμματέας του κόμματος **Ν. Δημητράτος** τονίζοντας ὅτι

«ἀπό τό ἔργον του συνεδρίου τουτοῦ θά καθορισθῇ ὅχι μόνον ἡ θέσις του κόμματος, ἀλλά καί ἡ ὅλη κατευθύνσις του ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Ἑλλάδος».

Καί οἱ νεολαῖες ἐψάλλαν τή Διεθνή καί τό «τραγούδι τῆς δουλειᾶς». Μέ τή Διεθνή ἐκλείσαν (12/4) καί οἱ ἐργασίες του συνεδρίου. Ὁ πρόεδρος **Ν. Καστρινός** τόνισε ὅτι τά μέλη του ΣΕΚΕ

«γνωρίζουν ὅτι ὠφείλουν νά ἀποδοῦν οἱ ἀπόστολοι τῆς ιδέας του σχηματισμοῦ μιᾶς Βαλκανικῆς σοσιαλιστικῆς οἰ-

χογένειας χειροφτημένης από κάθε άστικήν έκμετάλευσιν» και ότι «ο ένθουσιασμός και ή πίστις πού έξεδήλωσαν» στο συνέδριο τούτο οί παρακαθήμενοι άντιπρόσωποι, θά μεταδοθή γρήγορα στις άπόκληρες μάζες πού μέ λαχτάρα και δίψα αναμένουν την ήμέρα της σωτηρίας των από τον κε-φαιαιοκρατικό ζυγό».

Τό συνέδριο εξέλεξε νέα σώματα:

● Κ.Ε.: Ν. Δημητράτος (γραμματέας), Γ. Δούμας (ταμίας), Γ. Κορδάτος, Π. Δημητράτος, Μ. Σιδέρης (ήλεκτροτεχνίτης). Άναπληρωματικά μέλη: Ν. Δαμίγος, Δ. Λιγδόπουλος.

● Ε.Ε.: Άρ. Αρδανίτης, Σπ. Κομωότης και (τιμής ένεκεν) Άδραάμ Μπεναρόγιας.

● Επόπτης νεολαίων: Ν. Σαργολόγος.

Ο βίος του 2ου Συνεδρίου, μέχρι δηλαδή τή σύγκληση του επόμενου, 3ου Έκτακτου Συνεδρίου (Νοέμβριος 1924), βά-σταξε τεσσεράμισι χρόνια, και χαρακτηρίζεται από μία έντονη έσωκομματική ιδεολογική και οργανωτική διαπάλη, πού εκδη-λώνεται στα άλληπάλληλα Σώματα πού συγκλήθηκαν από τό Συνέδριο αυτό. (Βλέπε και σχετικό πίνακα). Ήταν άπλό - μά και άπλοϊκό - νά εξηγηθεί τό φαινόμενο αυτό μέ τίς ιδεολογι-κές ή και άτομικές άδυναμίες ή και την άνικανότητα, άκόμα, της ήγείας του Κόμματος, πού έξάλλον άλλαξε επανειλημμένα μέ άποφάσεις των Σωμάτων του. Και χωρίς νά πυραγνωρί-ζουμε την καταλυτική σημασία πού πήραν οί διάφορες τάσεις των ήγαιικών στελεχών και των όργάνων του κόμματος (δεξιές-κεντρώες-άριστερές) την περίοδο αυτή, πρέπει νά δε-χτούμε ότι τόσο οί συνθήκες μέσα στη χώρα (Μικρασιατική Καταστροφή-προσφυγικό-δυναστικό κ.ά.) όσος και στο διεθνή χώρο, συντέλεσαν σημαντικά στην άδυναμία γιά σωστές άνα-λύσεις και έκτιμήσεις και τίς αντίστοιχες μεθοδεύσεις. Πρέπει έξάλλον νά προστεθεί ότι τή σύγχυση ήρθανε νά επιτείνουν και μία σειρά λαθμένων αναλύσεων και άποφάσεων πού πήραν τά διεθνή κομμουνιστικά κινήματα, μέ τά όποια τό νεοσύστατο έλληνικό κόμμα συνδέεται και στα όποια τελικά έντάσσεται όργανωτικά.

Άν έπρεπε νά αξιολογήσουμε μέ συντομία τή σημασία του 2ου Συνεδρίου γιά την ιστορία και την πορεία γενικά του κομ-μουνιστικού κινήματος της χώρας, θά μπορούσαμε νά πούμε ότι ή σημασία αυτή είναι μεγάλη, και μάλιστα θετικά άλλα και άρνητικά ταυτόχρονα.

Ή θετική σημασία του 2ου Συνεδρίου είναι ότι βάζει τίς πρώτες βάσεις γιά την τυπική άλλα και ούσιαστική μετατροπή του Κόμματος από σοσιαλεργατικό σε προλεταριακό, διεθني-στικό κομμουνιστικό κόμμα:

- άποχώρηση από την Β' Σοσιαλιστική Διεθνή,
- προσχώρηση στην 3η Κομμουνιστική,
- μετονομασία του Κόμματος σε Κομμουνιστικό,
- σύνδεση μέ τά Βαλκανικά Κομμουνιστικά Κόμματα,
- φροντίδα γιά τή θεωρητική κατάρτιση των μελών του Κόμ-ματος μέ την έκλαίκευση της μαρξιστικής φιλολογίας.

Άρνητική σημασία πάλι έχει τό 2ο Συνέδριο γιατί έμπερι-έχει, άπ' την ίδια τή στιγμή της σύγκλησης και των πρώτων

άποφάσεων του, τά σπέρματα της έσωκομματικής κρίσης, πού θά ταλαιπωρήσει τό Κόμμα επί μία όλόκληρη δεκαετία.

Έτσι ή σημασία του 2ου Συνεδρίου, χωρίς νά μπορεί νά χα-ρακτηριστεί σαν καθοριστική, έχει παρ' όλα αυτά ένα ειδικό βάρος, πού ό μελλοντικός ιστορικός του Κόμματος δέν θά πρέ-πει νά άγνοήσει, άλλ' αντίθετα νά συνεκτιμήσει μαζί μέ τίς έγ-γενείς και έξωγενείς συγκυρίες της τότε έποχής. Και δέν θά πρέπει επίσης ν' άγνοήσει ό ιστορικός ότι οί ιστορικές συγκυ-ρίες της έποχής και ή γενική ιδεολογική σύγχυση είναι τέτοιες πού δέν μένουν άλώδητα και τά άστικά κόμματα της χώρας, σε σημείο πού τό μεγαλύτερο και ιστορικό κόμμα των Φιλελευθέ-ρων, μ' έναν ήγέτη της κλάσεως του Έλευθέριου Βενιζέλου, δέν γλυτώνει κι αυτό από τή βαθιά κρίση (καλοκαίρι του 1923) και την πολυδιάσπασή του τό Μάρτη του 1924.

Τό 2ο Συνέδριο άρχίζει τίς εργασίες του μέ μία πληθωρική και φιλόδοξη ήμερήσια διάταξη πού δέν άφήνει κανένα πρό-βλημα άνέγγιχτο, είτε πρόκειται γιά επικαιρικά και δευτερευ-ουσας σημασίας θέματα (έπικείμενες έκλογές) είτε γιά βασικά και ούσιαστικάτα (πρόγραμμα, σχέσεις μέ την ΚΔ). Και τό άποτέλεσμα είναι βέβαια ότι παρ' όλο τό μεγάλο αριθμό των ποικίλων άποφάσεων, δέν τέμνει άποφασιστικά κανένα πρό-βλημα. Άνάμεσα πάντως στις καθοριστικές άποφάσεις πού πήρε τό 2ο Συνέδριο, πρέπει νά σημειωθούν:

1. Ή σχετική μέ την 3η Κομμουνιστική Διεθνή,
2. Ή άπόφαση γιά τό Πρόγραμμα του Κόμματος

Τά κείμενα των δύο άποφάσεων:

Ή Απόφασις

Διά την Τρίτην Διεθνή

Τό 6' Έθνικόν συνέδριον του Σοσιαλιστικού Έργατικού Κόμματος της Ελλάδος δεχόμενον. α) "Οτι ή 6' Διεθνής, άπο-βλέψασα εις την δημιουργίαν «έθνικων σοσιαλισμών», ανα-γνωρίσασα την ανάγκην της έθνικής άποκαταστάσεως και μή δυνηθείσα διά τούτο κατά την κρίσιμον στιγμήν της κηρύξεως του πολέμου, νά κρατήση ύψηλά την καθαρώς διεθνιστικήν σημαίαν του σοσιαλισμού, έπανυσε νά έμπνέη έμπιστοσύνην εις τά επαναστατικά κόμματα, αί δέ άρχαι της δέν έχουν πλέον την δύναμιν νά ήλεκτρίσουν και νά διαπαιδαγωγήσουν τας εργα-ζομένας μάζας διά τόν τελικόν σκοπόν, γεγονός διά τό όποιον όλα τά κόμματα πού ήρνήθησαν νά συμμαχήσουν μέ την άστι-κήν τάξιν, όλα τά ζωντανώτερα και πλησιέστερον προς τό τέρμα του άγώνος των εύρισκόμενα κόμματα έπανυσαν άποτε-λούντα τμήματα της Διεθνούς ταύτης. β) ότι ή παρούσα περι-οδος είναι περίοδος μεταβατική, κατά την όποιαν τό παγκά-σμιον προλεταριάτον πρέπει νά έτοιμάζεται διαρκώς διά την κατάληψιν της εξουσίας, της όποιας πρώτος σταθμός θά είναι ή επιβολή της δικτατορίας του και όχι ή άστική δημοκρατία υπό οίανδήποτε μορφήν. γ) "Οτι προς τόν σκοπόν της διατηρή-σεως της άκμής του επαναστατικού πνεύματος είναι άπαραίτη-τον νά ενισχυθή πάση δυνάμει ή ρωσική επανάστασις και δ) ότι αί ιδιαίτεροι γεωγραφικοί και ιστορικοί συνθήκαι, υπό τας όποιας αναπτύσσεται τό κίνημα της εργατικής τάξεως εις την Ελλάδα, επιβάλλουν εις τό Κόμμα, τό όποιον την άντιπροσω-πεύει, ν' άκολουθήση τόν δρόμον πού ήκολούθησαν ήδη τά άλλα σοσιαλιστικά κόμματα της Βαλκανικής.

Ή άποφασίζει:

- 1) Έγκρίνει την άπόφασιν του Έθνικού συμβουλίου περί άποχωρήσεως του Κόμματος από την Β' Διεθνή.
- 2) Τό Κόμμα προσχωρεί οργανικώς εις την γ' Διεθνή της Μόσχας, της όποιας δέχεται τας άρχάς και τά ψηφίσματα.
- 3) Έγκρίνει και έπιδιοκίμαζει τας άποφάσεις της Βαλκανι-κής κομμουνιστικής συνδιάσκεψεως ήτις συνήλθεν έν Σόφια την 15ην Ίανουαρίου (ν. ή.) έ. έ. και

Σύμφωνα μέ την έκθεση της Κ.Ε. ύπήρχαν την έποχή του 2ου συνεδρίου:

● 6 άναγνωρισμένα τμήματα (Άθήνας, Πειραιά, Θεσσαλονί-κης, Βόλου, Κέρκυρας, Καβάλας) και

1 (Δράμας) «υπό άναγνώρισιν».

● 8 άμλοι άναγνωρισμένοι (Χαλκίδας, Σερρών, Ίωαννίνων, Λάρισας, Πύργου, Καλαμάτας, Άργοστολίου, Πάτρας) και 6 «έν όργανώσει» (Τρικάλων, Καρδίτσας, Λαμίας, Τυρνάβου, Άγρινί-ου, Λαυρίου).

● 5 όργανώσεις νεολαίων (Άθήνας, Πειραιά, Θεσσαλονίκης, Βόλου, Καβάλας) και 2 «έν όργανώσει» (Χαλκίδας, Κέρκυρας).

Μερικοί άλλοι αριθμοί: τά μέλη του Κόμματος ήταν 1.000 και 500 των νεολαίων. Ο αριθμός των άναγνωστών του «Ριζοσπά-στη» ήταν 10.000 και του «Έργατικού Άγώνα» 6.000, ένώ από τό έκδοτικό τμήμα των νεολαίων είχαν κυκλοφορήσει 60.000 βιβλία και μπροσούρες.

4) Δίδει έντολήν εις την ΚΕ νά εργασθῇ διά νά συνδεθῇ τό Κόμμα στενότερον μέ τά σοσιαλιστικά κόμματα τῆς Βαλκανικῆς πού ἀκολουθοῦν τήν γ' Διεθνή διά τήν προπαρασκευήν κοινού ἀγώνος τῶν προλεταρίων τῆς Βαλκανικῆς πρός δημιουργίαν τῆς Ὁμοσπονδιακῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας τῶν συμβουλίων τῶν ἐργατῶν καί ἀγροτῶν τῆς Βαλκανικῆς.

Ἀποφάσεις

Διά τό Πρόγραμμα τοῦ ΣΕΚΕ

Τό 6' συνέδριον τοῦ Κόμματος ἔχον ὑπ' ὄψιν του τήν γνώμην τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῆς 18ης Μαΐου περί μερικῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ προγράμματος καί τήν ὑπό τοῦ τμήματος Πειραιῶς ὑποστηριζομένην πρότασιν περί ὀλικῆς ἀναστολῆς τοῦ προγράμματος καί δεχόμενον:

1) Ὅτι ἡ μετάβασις ἀπό τοῦ ἀστικοῦ εἰς τό σοσιαλιστικόν καθεστῶς δέν δύναται νά γίνη μέ καμμίαν μεταρρυθμίσιν τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ τό δημοκρατικώτερον, ἀλλ' ὅτι μόνον διάμεσος σταθμός εἶναι ἡ δικτατορία τῆς ἐργατικῆς τάξεως μέχρις ὅτου δημιουργηθοῦν ὅλοι οἱ ἀναγκαῖοι ὄροι διά τήν κατάργησιν τῶν τάξεων. 2) Ὅτι εἰς τό σημεῖον πού ἔφθασε σήμερον ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνίας, κάθε πόλεμος ὑπό οἰονδήποτε πρόσχημα κηρυσσόμενος δέν μπορεί νά ἐξυπηρετῇ εἰμὴ μόνον τήν ἄμυναν τῶν συμφερόντων τῆς ἀστικῆς τάξεως. 3) Ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐπ' οὐδενί λόγῳ πρέπει νά ἐμπιστεύεται τήν διεύθυνσιν τῆς τύχης τῆς εἰς ἀστικά κατασκευάσματα ὡς ἡ περιβόητος Κοινωνία τῶν ἐθνῶν. 4) Ὅτι τό Κόμμα μας ἀνήκον εἰς τήν Βαλκανικὴν κομμουνιστικὴν ὁμοσπονδίαν καί ἀποδεχόμενον τὰς ἀρχάς καί τήν τακτικὴν τῆς γ' Διεθνούς ὀφείλει νά προσαρμόσῃ τό πρόγραμμά του σύμφωνα μέ τὰς ἀρχάς καί τήν τακτικὴν αὐτῆς.

Ἀποφασίζει:

α) Καταργεῖ ἐκ τοῦ προγράμματος ὅλα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ συμβουλίου τῆς 18ης Μαΐου προτεινόμενα ἄρθρα τὰ ὁποῖα δέν συμβιβάζονται μέ τὰς ἀνωτέρω ἀρχάς (ἄρθρον περί ἀστικῆς δημοκρατίας, Κοινωνίας ἐθνῶν καί ἀμυντικοῦ πολέμου). β) Ἐγκρίνει ἵνα ἀναθεωρηθῶσι ὅλα τὰ ἄλλα ἄρθρα τοῦ προγράμ-

ματος καί γ) Ἀναθέτει εἰς τήν ἐπιτροπὴν ἵνα ἐπεξεργασθῇ καί καταρτίσῃ τό πρόγραμμα τοῦ Κόμματος κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς γενικὰς ἀρχάς τῆς μελλούσης δράσεως καί προπαγάνδας καί τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν παραγωγικῶν τάξεων ὅσαι εἶναι ἀπαραίτητοι διά τήν διευκόλυνσιν τοῦ τελικοῦ ἀγώνος, συμφώνως μέ τὰς ἀρχάς τῆς γ' Διεθνούς.

3. Ἡ ψήφισις τοῦ Καταστατικοῦ του, ἂν καί τοῦτο περιορίζεται στὰ ὀργανωτικά πλαίσια μόνον γιὰ τὴ λειτουργίαν τοῦ Κόμματος.

Σε συνάρτησιν μέ τό Καταστατικὸ πρέπει νά ἐξεταστῇ καί ἡ ἀπόφασις μέ τίτλο «Διά τήν συγκεντρωτικὴν ὁργάνωσιν», ὅπου γίνεται σαφὴς ἡ ὑπαρξὴ τῶν διασπαστικῶν τάσεων, πού ὅπως εἴπαμε ἐνυπάρχουν καί ἀρχίζουν νά ἐκδηλώνονται μέσα στοῦ ἴδιου τό Συνέδριου.

Ἀποφάσεις

Διά τήν συγκεντρωτικὴν ὁργάνωσιν

Τό συνέδριον ἔχον ὑπ' ὄψιν του διὰ αἱ σημερινὰ ἀνάγκαι τοῦ ἀγώνος δέν δύναται νά ἐξυπηρετηθοῦν παρὰ μέ τήν συστηματοποίησιν ὅλων τῶν ἠθικῶν καί ὕλικῶν δυνάμεων καί τήν συγκεντρώσιν αὐτῶν διά τόν κοινόν ἀγῶνα. Ὅτι τό σημερινόν καταστατικόν τοῦ Κόμματος δέν εἶναι ἱκανόν νά συστηματοποιήσῃ τήν λειτουργίαν τῶν ὁργάνων τοῦ Κόμματος καί ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὅπως ἀπαιτοῦν οἱ καθημερινῶς ἀναφνόμεναι νέαι ἀνάγκαι τοῦ ἀγώνος. Ἀποφασίζει: Κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς συγκεντρωτικῆς ὁργανώσεως τοῦ Κόμματος καί προχωρεῖ εἰς τήν συζήτησιν τοῦ καταστατικοῦ.

Αἰτᾷται: Τό συνέδριον ἔχον ὑπ' ὄψιν του τήν πρότασιν τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν περί καθορισμοῦ τῶν τάσεων, ἀποφαίνεται: α) ὅτι δέν ἀναγνωρίζει τήν ὑπαρξίν ὀργανωμένων τάσεων ἐντός τοῦ Κόμματος. β) Ὅτι δέν ἀναγνωρίζει εἰς τὰ μέλη του τό δικαίωμα εἰς τήν προπαγάνδα των, ἐντυπον καί προφορικῇ, νά ἀκολουθοῦν ἄλλην τακτικὴν ἐκτός τῆς ἀποφασισμένης ἀπὸ τὰ ἐκάστοτε συνέδρια ἢ συμβούλια τοῦ Κόμματος. Θέωρεῖ δὲ ὅτι διά τήν ἐμφάνισιν τῶν τάσεων οὐδεμίαν ἀπόφασιν εἶναι ἀνάγκη νά λάβῃ ἐφ' ὅσον αἱ τυχόν ὑπάρχουσαι τάσεις

Τὰ Σώματα τοῦ 2ου Συνεδρίου

ΣΤΑ 4 χρόνια πού μεσολάθῃσαν ἀνάμεσα στό 2ο καί τό 3ο Ἑκτακτό Συνέδριον (Νοέμβρης 1924), συνήλθαν ἑξὶ Σώματα, μέ ποικίλες ὀνομασίες, πού μέ τὴ μεταγενέστερη ὀργανωτικὴ δι-ἀρθρώση, ἀντιστοιχοῦν στίς εὐρεῖες Ὀλομέλειες. Μερικά ἀπὸ τὰ Σώματα αὐτά σταθῆκαν καθοριστικῆς σημασίας, τόσο γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ πορεία τοῦ Κόμματος, ὅσο καί γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῆς ἡγεσίας του. Τὰ Σώματα τοῦ 2ου Συνεδρίου εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἑκτακτό Ἑκλογικὸ Συνέδριον, 16-19 Σεπτέμβρη 1920: Συμμετοχὴ γιὰ πρώτη φορά ἐκπροσώπου τῶν Νεολαίων. Καμία ἀλλαγὴ στήν ἡγεσία.

Πρώτη Πανελλαδικὴ Συνδιάσκεψις, 6(19) Φλεβάρη 1922: Παίρνεται ἡ ἀπόφασις ὅτι «Τό κόμμα ἔχει ἀνάγκην μακρᾶς νομίμου ὑπάρξεως» καί «Τό κόμμα ἀποδέχεται ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε ἀποφάσεις τῆς ΚΔ ὡς ντοκουμέντα ἱστορικῆς σημασίας» (ὄχι δεσμευτικὴς γιὰ τό Κόμμα). Ἐκλέγεται νέα Κ.Ε. ἀπὸ τοὺς: Γ. Κορδάτο (Γραμματέα), Γ. Γεωργιάδην, Γ. Πετσόπουλον, Ἀρ. Σιδέρην, Γ. Παπανικολάου, Ι. Λαγουδάκη καί Μιχ. Σιδέρην (1).

Ἑκτακτό Συνέδριον, 20-31 Ὀκτώβρη 1922: Ἑκλογὴ Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ στάση τῶν μελῶν τῆς ΚΕ. Διαγραφὴ γιὰ δεξιὰς παρεκκλίσεις τῶν μελῶν τῆς Κ.Ε., Γ. Πετσόπουλου, Ἀρ. Σιδέρην, Γ. Γεωργιάδην, Μιχ. Σιδέρην. Ἀκύρωσις τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Φεβρουαρίου 1922 καί ἐκλογὴ νέας Κ.Ε. ἀπὸ τοὺς: Νικ. Σαργολόγου (Γ. Γραμματέα), Θ. Μάγγο, Ι. Λαγουδάκη, Δ. Γιαμογιάννη, Γ. Κορδάτο. Ἐθνικὸ Συμβούλιον, 21-24 Μάη 1923: Γιὰ πρώτη φορά συμμετέχουν σάν ἐκπρόσωποι τῆς ΚΔ οἱ Ἀντρεί Πεσκόφσκυ καί Τσώνωφ(2). Καταπολέμησις τῶν δεξιῶν

ἀποκλίσεων (ἀναίρεσις τῆς ἀποφάσεως «γιὰ μακρὰ νόμιμο ὑπαρξὴ τοῦ Κόμματος»), προσαρμογὴ πρὸς τίς ἀποφάσεις τῆς ΚΔ, διαφωνία καί παραίτησις (ἀποπομπή) τῶν μελῶν τῆς ΚΕ Δ. Γιαμογιάννη καί Ἰωάν. Λαγουδάκη καί ἀντικατάστασί τους ἀπὸ τοὺς Ἐπαμ. Ἀκριθόπουλον (σιδηροδρομικόν) καί Λεων. Χατζησταύρου (καπνεργάτη)(3).

Ἑκτακτό Ἐκλογικὸ Συνέδριον, 19-24 Σεπτέμβρη 1923: Ἑκλογὴ νέας ΚΕ ἀπὸ τοὺς: Θωμᾶ Ἀποστολίδην (Γ. Γραμματέα), Χρ. Τζάλλα (Ταμία), Σερ. Μάξιμο, Ἐλευθ. Σταυρίδην. Γιὰ πρώτη φορά ἐκλέγεται ὁ Γ. Σιδάντος στό Ἐθνικὸ Συμβούλιον τοῦ Κόμματος. Ὁ Νικ. Σαργολόγος ἐκλέγεται σάν ἀντιπρόσωπος τοῦ Κόμματος στό 3ο Συνέδριον τῆς ΚΔ. Διευθυντὴς τοῦ «ΡΙζοσπάστη» ὁ Γ. Κορδάτος καί ἀρχισυντάκτης ὁ Πέτρος Πικρός (ψευδώνυμον Ζάν Ζενάρ).

Ἐθνικὸ Συμβούλιον, 3-8 Φλεβάρη 1924: Καθαίρει ὀλόκληρην τήν ΚΕ καί ἐκλέγει ἀντὶ αὐτῆς τριμελὴ ΚΕ ἀπὸ τοὺς Θ. Ἀποστολίδην, Γ. Κορδάτο καί Σερ. Μάξιμο μέ ἀποστολὴν: τήν ἐκκαθάρισιν τοῦ Κόμματος, τήν ἐπεξεργασίαν σχεδίου προγράμματος καί τὴ σύγκλησιν τοῦ 3ου Συνεδρίου.

(1) Κατὰ τὸν Ἐλ. Σταυρίδην «Τὰ παρασκήνια τοῦ ΚΚΕ», Ἀθήνα 1953, σ. 76 κ. ἑξ., στήν ΚΕ μῆχανε καί οἱ Ν. Δημητράτος καί Π. Δημητράτος καί ὄχι οἱ Γ. Παπανικολάου καί Ι. Λαγουδάκης.

(2) Κατὰ Σταυρίδην ὁ. π. σ. 149.

(3) Κατὰ Σταυρίδην ὁ. π. σ. 149.

ΣΣ: Θυμίζοιμε ὅτι ὁ Σταυρίδης, μετὰ τὴ διαγραφὴν τὸν ἀπὸ τοῦ Κόμματος, πέρασε ἀνοικτὰ στήν ὑπηρεσίαν τῆς ἀντιδράσεως καί ἀναδείχθηκε μέγας «σοβιετολόγος» καί ἐπαγγελματίας ἀντικομμουνιστής.

αυτομάτως εμφανίζονται εις τὰ συνέδρια καὶ συμβούλια δσάκις αὐτὰ τάσεις αὐταὶ καθίστανται πλειοψηφοῦσαι δι' ὠρισμένα τμήματα ἢ ὁμίλους συμφώνως μέ τὸ καταστατικόν τοῦ Κόμματος. Ὅπως ἡ ἐκδήλωσις τῆς μειοψηφίας περιορισθῇ εἰς τὰ μέλη τοῦ Κόμματος εἰς τὰς συνδιαλέξεις τὰς ὁποίας ὁργανώνει ἡ πλειοψηφία καὶ εἰς τὸ θεωρητικόν ὄργανον τοῦ Κόμματος.

Αἱ μειοψηφαί: Τὸ συνέδριον παραδέχεται ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τμημάτων καὶ ὁμίλων γνωστοποιοῦσι εἰς τὸ συνέδριον καὶ τὴν γνώμην τῆς μειοψηφίας των ἔάν αὕτη ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ 1/3 πλέον δύο τῶν μελῶν τοῦ τμήματος ἢ ὁμίλου ἐπὶ γενικῆς φύσεως ζητημάτων.

Ἄς σημειώσουμε ἔδῳ, ὅτι τὰ μέλη τῆς ΚΕ ἀντιπροσωπεύουν βασικά τὶς κεντροδεξιές τάσεις (Κορδάτος, καὶ Π. Δημητράτος, Δούμας, Μ. Σιδέρης).

Ἡ κρίσις ὅμως πού ὑποβόσκει στό Κόμμα, ἀλλά καὶ στή Νεολαία ἀκόμα ἐντείνεται, ἔτσι πού γίνεται ἀναγκαία ἡ σύγκλησις, πέντε μόλις μῆνες μετὰ τὸ 2ο Συνέδριον, ἐνός ἄλλου πού ὀνομάστηκε «Ἑκτακτὸ Ἐκλογικὸ Συνέδριον» καὶ πού ἐγινε στὰ γραφεῖα τοῦ Κόμματος (Εὐριπίδου 14), ἀπὸ 16-19 Σεπτεμβρίου (π.ῆ.) 1920, καὶ στό ὁποῖο συμμετέχει γιὰ πρώτη φορά, καὶ μέ δικαίωμα ψήφου, ἀντιπρόσωπος τῆς «Ὁμοσπονδίας τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἑργατικῆς Νεολαίας» (ὁ Ζάκ Βεντούρα).

Καὶ ἐνῶ εἶναι ἐμφανέστατη ἡ ἀνάγκη ἀντιμετώπισης τῆς κρίσεως, τὸ Συνέδριον δέν ἀποτολμαίει τὴ λήψη κανενὸς μέτρου, δέν ἐπιφέρει καμία ἀλλαγὴ στήν ΚΕ καὶ περιορίζεται στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πού θέτουν οἱ ἐπικείμενες ἐκλογές (τρομοκρατία, ἐκλογικὸ πρόγραμμα, ἐνδεχόμενες ἐνέργειες, ὑπόδειξις ὑποψηφίων). Τελικὰ ἀποφασίζεται τὸ Κομμα νά κατέβει στὶς ἐκλογές αὐτοτελῶς μέ σύνθημα: Κάτω ὁ Πόλεμος (πρόκειται γιὰ τὴ Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία). Στὶς ἐκλογές αὐτές, πού γίνονται μέ τὸ πλειοψηφικόν, τὸ Κόμμα συγκεντρώνει γύρω στὶς 100.000 ψήφους, πού δέν εἶναι δέβαια μελῶν, ὁπαδῶν ἢ ἔστω συμπαθούντων, ἀλλὰ ἐκφράζουν τὸν κάματο ἀπ' τοὺς συνεχιζόμενους δέκα σχεδόν χρόνια πολέμους. Παρὰ τὸ μεγάλο ἀριθμὸ ψήφων ὅμως, δέν ἐκλέγεται κανένας βουλευτής.

Ὅπως εἶδαμε τὸ Ἑκτακτὸ Συνέδριον δέν ἀπασχόλησαν, ἐπίσημα τουλάχιστον, οἱ ὑπάρχουσες διασπαστικὲς τάσεις, καὶ τὸ μόνο σχετικὸ ντοκουμέντο εἶναι ἡ παρακάτω ἀπόφασις πύανη στό ζήτημα τῆς πειθαρχίας:

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς πειθαρχίας εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν

Τὸ ἕκτακτον συνέδριον τοῦ Κόμματος σχετικῶς μέ τὸ κύρος τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ἐντέλλεται εἰς τὸ προεδρεῖον τοῦ συνεδρίου ὅπως ἐκδώσῃ ἐγκύκλιον πρὸς ἅπαντα τὰ τμήματα καὶ τοὺς ὁμίλους τοῦ Κόμματος καὶ συστήσῃ σιδηρὰν πειθαρχίαν εἰς τὴν Κεντρικὴν ἐπιτροπὴν, τὰ δέ παράπονα νά ἀνακοινωθοῦν εἰς τὸ τακτικόν συνέδριον τοῦ Κόμματος.

Οἱ ἐσωκομματικὲς διενέξεις ὅμως, ὄχι μόνον ἐντείνονται ἀλλὰ ἀρχίζουν νά ἐπεκτείνονται καὶ στή Νεολαία, πράγμα πού ἀναγκάζει τὴν ΚΕ νά ἐκδώσῃ στὶς 18 Μαΐου 1921 τὴν παρακάτω ἀνακοίνωσις σχετικὰ μέ τὸ θέμα:

Ἀνακοινωθέν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων μέ τὰς νεολαίας

Ἐν σχέσει μέ τὸ τελευταίως δημιουργηθέν ζήτημα ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως ὁμάδος τῶν μελῶν τῆς νεολαίας Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν τῆς ἐπὶ τούτου ἀρθρογραφίας τοῦ «Ριζοσπάστη», ὁ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΛΙΓΔΟΠΟΥΛΟΣ (1898-1920)

Ἀπὸ τὰ ἰδρυτικά στελέχη τοῦ ΣΕΚΕ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1920 στάλθηκε εἰς Μόσχα ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Κόμματος γιὰ τὴν πρώτη ἐπαφὴ μέ τὴν Γ' Κομμουνιστικὴν Διεθνή. Ἐπιστρέφοντας δολοφονήθηκε ἀπὸ τσιροκαζοῦς πειρατές.

ὁποῖος «διὰ νά μὴ μαράνη τὸ ζῆλον τῶν νέων» ἐδημοσίευσεν προκήρυξιν ὁργανώσεως ξένης πρὸς τὸ Κόμμα προτρέπουσαν τὰς ὁργανώσεις τῶν νεολαίων νά ἀποσκιρτήσουν ἀπὸ τὸν ὁργανισμόν τοῦ Κόμματος, ἡ Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ εὐρίσκειται ὑποχρεωμένη νά προβῇ εἰς τὰ ἀκολουθούσους δηλώσεις.

1) Οὐδόλως ἐγκρίνει τὴν γνώμην τοῦ «Ριζοσπάστη» πού ἐκτίθεται εἰς μίαν ἄποψιν τοῦ φύλλου τῆς παρελθούσης Κυριακῆς καὶ ἀποδοκιμάζει τὴν προκήρυξιν τῆς ὁργανώσεως πού τιτλοφορεῖται «Ἀνεξάρτητος κομμουνιστικὴ νεολαία Ἀθηνῶν» τὴν δημοσιενθεῖσαν εἰς τὸ ἴδιον φύλλον τοῦ «Ριζοσπάστη». Ἡ προκήρυξις αὕτη ἐπιδιώκει τὴν διαίρεσιν τοῦ μικροῦ ἁλλωστε κινήματός μας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεολαίων καὶ μέ τὸ σύνθημα μιάς κακῶς ἐννοουμένης καὶ ἀπὸ στενὴν ἀντίληψιν προερχομένης «ἀνεξαρτησίας τῶν νέων». Βεβαίως τὴν τάσιν αὐτὴν ἔάν ἐξεδηλώνετο εἰς τὰς ὁργανώσεις τῆς νεολαίας μας, τὸν «ζῆλον» αὐτὸν ἀπὸ ὁποῦνδήποτε καὶ ἂν προέρχεται, ὄχι μόνον δέν ἔπρεπε νά φοβηθῶμεν μήπως ψυχράνωμεν, ἀλλ' ἀκριβῶς πρὸς τὸ σιμφέρον τοῦ ἐνιαίου κομμουνιστικοῦ ἀγώνος θά εἴχομεν ὑποχρέωσιν νά καταπολεμήσωμεν.

2) Παρόμοιον ζήτημα «ἀνεξαρτησίας τῶν νεολαίων» δέν ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φοράν μέσα στό κίνημά μας. Εἶναι περιττόν νά ὑπενθυμίσωμεν τὰς διαιρέσεις πού εἶχον προηγηθῇ καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ἰδίου ζητήματος, τὸν κλονισμόν πού εἶχον ὑποστῇ σχεδόν ὅλαι αἱ νεολαίαι τοῦ Κόμματός μας καὶ τοὺς κινδύνους πού διέτρεξεν αὐτὸ τὸ κίνημά μας. Αὐτὰ ὅλα μαρτυ-

ροῦν ἐμπεράκτως ὅτι ἓνα παρόμοιον κίνημα «ἀνεξαρτησίας» ζημιώνει ὄχι μόνον τὸν ἀγῶνα τοῦ Κόμματός μας πού πρέπει νά εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν συγκεντρωτικώτερος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὁργανώσεων τῆς νεολαίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας πολλοὶ δὲν συνήλθον ἀκόμη ἀπὸ τὸν κλονισμόν πού ἐπαθον σὺν παραελθόν.

3) Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Κομμουνιστικῆς νεολαίας καὶ Κομμουνιστικοῦ κόμματος ἔχει ἤδη λυθῇ ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν Διεθνή τῆς Μόσχας καὶ ἀπὸ τὴν Κομμουνιστικὴν διεθνή τῶν νέων.

Τὸ καταστατικὸν τῆς Διεθνοῦς πού ἐψηφίσθη σὺν ἐννέ-
δοριον τῆς Μόσχας ὁρίζει (ἄρθρ. 15): «Ἡ Διεθνὴς ἔνωσις τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας εἶναι ὑποτεταγμένη στὴν κομμουνιστικὴν Διεθνή καὶ στὴν Ἐκτελεστικὴν τῆς ἐπιτροπὴν. Οἱ ὁργανικὲς σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἐνώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος κάθε χώρας, βασιζονται ἐπάνω στὴν ἰδία ἀρχή».

Ἀφ' ἑτέρου ἡ Διεθνὴς τῶν νέων εἰς εἰδικὴν ἐγκύκλιόν της δημοσιευομένην εἰς τὸ ἐπίσημον ὄργανόν της («Γιοὺγκεντ Ιντερνασιονάλ» Ὀκτώβριος 1920 σ. 29) ἐπεξηγεῖ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ της ὡς ἑξῆς: «Αἱ σχέσεις μεταξὺ Κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ Κομμουνιστικῆς νεολαίας, λαμβάνουν διαφόρους μορφάς εἰς κάθε χώραν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων περιστάσεων καὶ τῆς διαφόρου καταστάσεως τῶν κομμάτων. Εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχει ἰδρυθῇ ἀκόμη Κομμουνιστικὸν κόμμα καὶ αἱ ὁργανώσεις τῶν νέων τώρα μόνον ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὰ σοσιαλπατριωτικά καὶ τὰ κεντριστικά κόμματα «ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολύτου πολιτικῆς καὶ ὁργανωτικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ κινήματος νεολαίων καὶ στὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐπαναστατικὴ». Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀνεξαρτησίας εἶναι ἐσφαλμένη διὰ τὰς χώρας ὅπου ὑπάρχουν ἤδη Κομμουνιστικά κόμματα καὶ ὅπου ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας ἡμπορεῖ νά ἐκμεταλλεθῇ ἀπὸ τοὺς σοσιαλπατριώτας καὶ τοὺς κεντριστάς «πρὸς ζημίαν τῶν νέων καὶ ἐναντίον τῶν Κομμουνιστικῶν νεολαίων».

Χωρὶς νά ὑπάρχῃ ἀνάγκη σχολίων εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐπισήμους περικοπὰς, τὸ καθήκον τῶν νέων συντρόφων μας καθορίζεται μόνον τούτου. Εἶναι νά βοηθήσουν τὸν ἓνα καὶ ἀδιαίρετον κομμουνιστικὸν ἀγῶνα πού διεξάγουν τὰ κομμουνιστικά κόμματα ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς τῆς Μόσχας. Κάθε ἄλλη τάσις, κίθε ἄλλος «ζήλος» μέσα σὺν κίνημα τῶν νεολαίων εἶναι ἐγκληματικὸς διὰ τὸν κομμουνιστικὸν ἀγῶνα καὶ πρέπει νά καταπολεμηθῇ ἀπὸ κάθε εἰλικρινή κομμουνιστὴν.

Ὅμως σὺν τὸ διάστημα αὐτὸ ἀκριβῶς, δηλαδὴ τοῦ Ὀκτώβρη-
Νοέμβρι τοῦ 1920 ἀναπτύσσεται μιὰ ἔντονη «ἀγκιτάτσι» ἐναντίον τῆς Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας, τόσο ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Κόμμα, ὅσο καὶ ἀπὸ τῆς «Ἐνώσεως τῶν κομμουνιστῶν στρατιωτῶν τοῦ Μετώπου». Καὶ ἐνῷ ἡ «Προκήρυξις τοῦ Κόμματος πρὸς τοὺς στρατιώτας» κρατιέται σὲ κάποιον τόνον μετριοπάθειας, οἱ ἀντίστοιχοι προκηρύξεις τῶν κομμουνιστῶν τοῦ μετώπου διατυπωμέναις μετὰ ἄφορητον καὶ ἀνεδαφικὸν λυρικὸν θερμοπαλίσμῳ πλησιάζουν τὰ ὅρια τῆς προδοτικότητος, ὅταν π.χ. ἓνα τέτοιο μανιφέστο δὲν διατάσσονε νά τὸ ὑπογράφουν σάν «Συμβούλιον τῶν σοβιετ τῶν στρατιωτῶν τῆς Ἑλλάδος»:

Οἱ κομμουνισταὶ στρατιῶται τοῦ Μετώπου

Πρὸς ὅλους τοὺς στρατιώτας τῆς Ἑλλάδος

Σύνδουλοι στρατιῶτες, σκλάβοι τῆς κεφαλαιοκρατίας!

Καὶ πάλιν ἐρχόμαστε νά σᾶς μιλήσουμε ἐλεύθερα καὶ ἀφοβα. Μέ τὴν ἴδια ὅπως καὶ πρῶτα ἀγνή πρόθεση καὶ ἀδελφικὴ συμπόνια. Μετὰ τὴν ἴδια πίστη στὴν τιμὰ σας συνειδήσεως. Ἐγιναν ἐπὶ τέλους οἱ ἐκλογές. Τὸ ἀγρυπνιζόμενον κύμα τῆς λαϊκῆς βαρυνκομίας ἐπνίξε τὸ Βενιζέλο. Καὶ τώρα ὁ λαὸς μέ ἀλαλαγμούς χαρᾶς πα-

νηγυρίζει τὴν νίκη του. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς τὸ πέσιμον τοῦ Βενιζέλου τοῦ ξασφάλισε τὴν παντοτινὴν εὐτυχία.

Ἐμεῖς ἐδῶ πάνω, πού τῶν πολέμων οἱ φρικὲς καὶ τοῦ στρατοῦ τὰ ἀτέλειωτα βάσανα ἐσκλήρυναν τὴν καρδιά μας, συνηθίσαμε νά βλέπουμε ψυχρότερα τὰ πράγματα καὶ νᾶμαστε πιὸ συγκρατημένοι στοὺς ἀκαιροὺς ἐνθουσιασμοῦς. Γι' αὐτὸ θέλουμε νά βαθύνουμε περισσότερο στὴ σημασίαν τῆς μεταβολῆς αὐτῆς. Τί θέλησε νά χτυπήσῃ σὺν τὸ πρόσωπον τοῦ Βενιζέλου ὁ λαὸς μέ τὴν ψήφον τῆς 1ης Νοεμβρίου; Κατὰ πρῶτον λόγον ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ ἓναν ἀπαίσιο πολεμικὸν ἐφιάλτην του. Σὲ καιρὸ πού μέ νωπὲς ἀκόμα τῆς πληγῆς μας ἀπ' τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους βλέπουμε ὀλοφάνερα μέσα σὺν ἀλληλοσπαραγμῷ τῶν ἐθνῶν τὸ στυγερὸ ἐγκλημα πού οἱ κεφαλαιοκράτες τοῦ κόσμου διέπρατταν κατὰ τῶν δύσμοιρων λαῶν τους, γιὰ νά ἐξασφαλίσουν ὁ καθένας τους τὴν οἰκονομικὴν κοσμοκρατορίαν, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ὁ Βενιζέλος εἶχε τὸν κυνισμόν τῆς διακηρύξεως ἀπερίφραστα ὅτι θάπρεπε νά θυσιάστομε γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἀγγλοαλλικῆς κεφαλαιοκρατίας. Καὶ τὸ κατάφερε μέ τὰ καταχθόνια μέσα πού ὅλοι ξέρουμε. Μά ἡ ὁργὴ ἐμάνιαζε καὶ ἐθέριεβεν μέσα μας, ὥσπου προχθὲς ξέσπασεν, καὶ ἀποτίναξεν ἀπ' τὰ στήθη μας τὸν πολεμικὸν ἐκείνον δαίμονα.

Καὶ τώρα πού ἐρρίξαμε τὸ Βενιζέλο, ἔπαυεν τάχα νά μᾶς φοβερίζῃ τὸ φάντασμα τοῦ πολέμου; Ὅθιαι ὀλέθρια πλάνη νά τὸ πιστεύσουμε. Ὅχι! Ὁ πόλεμος θά ἐξακολουθῇ νά ρουφᾷ τὸ αἷμα καὶ κάθε ζωτικὴ δύναμι τοῦ λαοῦ, ἐν ὅσῳ θά ὑπάρχῃ ἀστικὸς κράτος πού δὲν εἶναι παρὰ ἡ χτηνωδέστερη ἐκδήλωσις τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας τοῦ δυνατοῦ ἐπάνω στοὺς ἀδύνατους, ἡ ὁργανωμένη βία μιᾶς ληστρικῆς τάξεως τῆς πλουτοκρατίας. Ὅταν οἱ «μεγαλοπράγμονες πολιτικοὶ» καὶ οἱ «πατέρες τοῦ ἔθνους», ἀσυνείδητα ὅργανα τῆς τάξεως αὐτῆς, ρητορεύουν κομματολογικὰ γιὰ «ἐθνικὰς διεκδικήσεις» καὶ «ἐθνικὰς συμφέροντα» ὑπονέουν τὰ συμφέροντα αὐτῆς τῆς κυβερνώσης ὀλιγαρχίας τῶν πλουσιῶν. Κι ὅταν πάλιν διαδηλώνουν περηφάνειαν τὴν «ἐθνικὴν ζωτικότητά καὶ αὐτοθυσίαν», στὰ δικά μας κορμιά ὑπαινίσσονται μέ σιχαμερὸν κυνισμόν, ποῦναι καταδικασμένα νά ποτίσων μέ τὸ τίμιο τοῦ αἵματος τὰς «ἀπελευθερωθείσας χώρας», τῆς πλούσιης δηλαδὴ ἐκτάσεως ὅπου τὰ ἴδια κοράκια τῆς πλουτοκρατίας θά ἐξαπλώσων αὐριο τὴν ἐμπορικὴν τους καὶ βιομηχανικὴν τους ἐκμετάλλευσιν. Πρέπει νά τὸ νοιώσουμε καλά. Ἐν ὅσῳ δὲν ἀνοίγουμε τὰ μάτια μας γιὰ νά ἰδοῦμε τὸ βάραινον ὅπου μᾶς ὁδηγεῖ τὸ σημερινὸ κοινωνικὸν σύστημα, ὁ πόλεμος ἀκατάπαντος θά στέλνῃ στὶς λαϊκὰς μας μάζας τὸ θάνατον καὶ τὴν δυστυχίαν γιὰ νά γεμίξῃ μέ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρῶτα μας τῆς κάσας τῶν πλουσιῶν. Ἀντὶ γι' αὐτὸ ὅμως τί κάνουμε; Ἐνῷ ἀπ' τὸνα μέρους ρίχνοντας τὸ Βενιζέλο διαδηλώνουμε τόσο πανηγυρικὰ τὴν φρικὴν τοῦ μᾶς ἐμπνέει ὁ πόλεμος, ζητωκραυγάζουμε ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος μέ ἀλαλαγμούς προσωπολατρικοῦ φανατισμοῦ, παλιννοστεύμενους βασιλιάδες καὶ πρίγκιπες, χωρὶς καθόλου νά συλλογισθῶμε ὅτι οἱ θρόνοι πάντα θεμελιωθήκαν ἐπάνω στὰ αἱματωμένα κορμιά τῶν ὑπηκόων τους, ὅτι οἱ βασιλικὲς χλαμύδες ἀναριπίζων πάντα τῆς φλόγας τῶν πολέμων καὶ τῶν μακελιῶν, χωρὶς κἄν νά τὸ σκεφθοῦμε, ὅτι γιὰ νά ξαναθρονισθῇ ἐκεῖνος, ἐπὶ οὐλῃσε πρῶτῃτερα τὸ αἷμα τὸ δικὸν μας στοὺς δῆμιους τῆς Εὐρώπης.

Ξεγελιόμαστε ἀπ' τὰ παραληρήματα τοῦ ρωμεικοῦ κομματικοῦ κομπογιαντισμοῦ γιὰ «αὐτοτέλειαν» καὶ «λαϊκὴν κυριαρχίαν» καὶ ἐκλέγουμε γιὰ κυβερνήτες ἄλλους πολεμικοὺς ἐφιάλτες οἱ ὅποιοι μόνον ἀναλάβουν τὴν ἐξουσίαν δηλώνουν ὅτι θά ἀκολουθήσουν τὴν ἴδιαν «ἐθνικὴν πολιτικὴν» πού ἀπὸ πικρὴν πείραν ἐμάθαμε τί σημαίνει γιὰ μᾶς. Ρίχνοντας ὅμως τὸ Βενιζέλο θελήσαμε νά χτυπήσουμε καὶ τὴν τυραννίαν. Ἄλλο τόσο οἰχτρὴ πλάνη θάνατον ἂν πιστεύουμε πῶς πετάξαμε τὴν τυραννίαν ἀπὸ πάντων μας. Καὶ πάλιν ὄχι. Ἄν ἀφαιρέσαμε τὴν τυραννίαν ἀπὸ τὸ βενιζελισμόν, ἐδώσαμε ὅμως μέ τὴν ψήφον μας, τὸ νόμιμον δικαίωμα τῆς καταδυνάστευσής μας σὲ μιὰν ἀτελείωτην σειρά νέων φαυλοκρατικῶν ὁργανῶν τοῦ ληστροικοῦ κράτους, στὶς γνωστὰς καὶ ἀγνωστὰς σπεῖρας τῶν αὐλόδουλων τυραννισκῶν, σὲ καινούργια ἀρπαχτικά ὄργανα πού μέ τὴν προστασίαν τοῦ

ἀστικοῦ κράτους θά κατατρῶνε τίς σάρκες τοῦ διοπαλαίνοντος λαοῦ.

Δέν μπορεί νά ὑπάρξει πολιτική ἐλευθερία ἐν ὧσ' ὑπάρχει οἰκονομική σκλαδιὰ. Ἐκεῖνο πού σήμερα λέγεται πολιτική ἐλευθερία δέν εἶναι παρά εἶδωλο πού ξεγελάει τό λαό καί νομιμοποιεῖ τήν κοινωνική ἐκμετάλλευσή.

Οἱ προκηρύξεις αὐτές, πού δημοσιεύονται ἀνελλιπῶς στόν κομματικό τύπο δύνανται ὅμως μιά θανμάσια εὐκαιρία στήν Κυβέρνηση γιά σκληρά μέτρα ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν καί τῶν συμπαιδούντων μέ ἄθροές συλλήψεις, φυλακίσεις, ἐκτοπίσεις κλπ.

Νά καί τό πρῶτο μέρος τῆς προκήρυξης πρὸς τοὺς στρατιώτες, γιά νά φανεῖ ἡ διαφορὰ:

Προκήρυξις τοῦ Κόμματος

Πρὸς τοὺς στρατιώτας

Ἑλλήνες ἐργάται καί χωρικοί τοῦ μετώπου! Ἑλλήνες στρατιῶται!

Ἡ ἀστική κυβέρνησις τοῦ Βενιζέλου προεκήρυξε ἐκλογές. Στάς 25 Δεκεμβρίου¹, στό μέτωπο, ὅπως καί σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα, θά γίνη ψηφοφορία. Ἡ κυβέρνησις τῶν ἐκμεταλλευντῶν τοῦ λαοῦ, μέ τήν πρόφασιν ὅτι θά σεβασθῇ ὁ ἄνθρωπος τὰ δικαιώματά σας ὡς πολιτῶν καί νά μὴ σᾶς στερήσῃ, δέν ἔχει ἄλλο σκοπό, παρά νά μεταχειρισθῇ τήν ψήφον σας γιά νά νοθεύσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν, γιά νά διατηρήσῃ τήν ἐξουσία.

Ἐνῶ ἡ κυβέρνησις τῶν ἐκμεταλλευντῶν σᾶς διακηρύττει ὅτι θά γίνων ἐλεύθερες ἐκλογές, τὰ ὄργανά τους ἐκδιᾶζουν καί τρομοκρατοῦν ἐδῶ πίσω τοὺς ἀδελφούς σας πού τολμοῦν νά διαδηλώσουν τό φρόνημά τους. Ἐνῶ διακηρύττει ὅτι θά γίνων ἐλεύθερες στό μέτωπο οἱ ἐκλογές, ἀπαγορεύει στίς ἐφημερίδες μας, ἀπαγορεύει στίς σοσιαλιστικές ἐφημερίδες νά κυκλοφορῇ σὺν στό μέτωπο.

Ἀπαγορεύει δηλαδή στό Κόμμα μας, στό κόμμα τῶν ἐλλήνων ἐργατῶν καί χωρικῶν, στοὺς ἀδελφούς σας, πού μόνοι μποροῦν νά σᾶς μιλήσουν τῇ δικῇ σας γλώσσᾳ τῶν φτωχῶν καί τῶν δυστυχισμένων, νά ἐπικοινωνήσουν μαζί σας, νά σᾶς ποῦν τί γίνεται ἐδῶ πίσω στὰ σπίτια σας καί στὰ χωριά σας, νά σᾶς διαφωτίσουν, γιά νά δώσετε τήν ψήφον σας ἐκεῖ πού πρέπει.

Σύντροφοι στρατιῶται! Σύντροφοι ἐργάται καί χωρικοί τοῦ μετώπου!

Ἐκεῖνοι πού σᾶς ἔστειλαν στό μέτωπο νά σκοτωθῇτε, ἐκεῖνοι πού στήν εἰρήνῃ ἐκμεταλλεύονται τόν ἰδρώτα σας καί τό αἷμα σας στόν πόλεμο γιά νά πλοητίζων, ἀποφάσισαν τώρα νά ἐκμεταλλευσθῶν καί τήν ψήφον σας καί τή συνείδησή σας γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία.

Ἀπεφάσισαν μέ τήν ψήφον τῇ δικῇ σας νά νοθεύσουν τίς ἐκλογές γιά νά μπορέσουν νά διατηρήσουν, μαζί μέ τήν ἐξουσία, τὰ πλούτη πού μάζεψαν κατά τόν πόλεμον κλέβοντας τό λαό, ἐνῶ ἐσεῖς ἐσκοτωνόσαστε, ἐνῶ τὰ σπίτια σας δυστυχῶσαν καί τὰ παιδιά σας ἐπέθαιναν ἀπὸ τήν πείνα. Θέλουν τήν ψήφον σας γιά νά μπορέσουν κρατώντας στὰ χέρια τους τήν ἐξουσία, νά ἐξακολουθήσουν τοὺς πολέμους πού σᾶς κρατοῦν ὁκτώ τώρα χρόνια διαρκῶς ἐπιστρατευμένους καί σᾶς σέρνουν ἀπὸ μέτωπο σέ μέτωπο, γιά νά ἐξακολουθήσουν νά πλουτίζουν ἐκμεταλλευνόμενοι τόν ἰδρώτα σας, γιά νά ἐξακολουθήσουν νά σᾶς καταπιέζουν καί νά σᾶς τυραννοῦν.

Ἀπ' τό Σεπτέμβριον τοῦ 1921 ὅμως ἡ Μικρασιατική Ἐκστρατεία ἔχει κριθεῖ (νίκη τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων στόν Σαγγάριο ποταμό) καί ἡ κατάσταση στήν Ἑλλάδα ὅλο καί χειροτερεύει. Μέσα σέ καταθλιπτική πολιτική ἀτμόσφαιρα ἀλλά καί ἐμφανῆ ἰδεολογική σύγκρουση συνέχεται στίς 6 (22) Φεβρουαρίου στήν Ἀθήνα, ἡ Ἀ' Πανελλαδική Συνδιάσκεψις τοῦ

ΑΒΡΑΑΜ ΜΠΕΝΑΡΟΤΙΣ (1886)

Ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς σοσιαλιστικῆς «Φεντερασιόν» τῆς Θεσσαλονίκης καί τοῦ ΣΕΚΕ, πρωταγωνίστησε στήν ἐποχὴ τῶν πρώτων δημάτων τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς χώρας. Ζεῖ στὸ Ἰσραήλ.

ΣΕΚΕ (Κ), πού μέ τήν ἐπικράτησιν τῶν δεξιῶν τάσεων μέσα στὸ Κόμμα, θά λειτουργήσῃ σάν καταλύτης, ἀφοῦ ἡ ἀποφάσεις πού θά πάρει ἀποτελοῦν τήν ἀφετηρία γιά τίς ἀνακατατάξεις πού θά ἀκολουθήσουν.

Ἡ μακροσκελὴς ἀπόφασις τῆς Πανελλαδικῆς Συνδιάσκεψης πάνω στήν «πολιτικὴ δράσις, ἐπαγγελματικὴ τακτικὴ καί ὀργάνωσις τοῦ Κόμματος», ἀποτελεῖ στήν οὐσία ἓνα κείμενο πού ἀνατρέπει τόσο τὸ Καταστατικὸ ὅσο καί τὸ Πρόγραμμα τοῦ Κόμματος καί καθορίζει νέα ἰδεολογικὴ καί ταχτικὴ πορεία, πού συνοψίζεται στὴ θέση ὅτι «τὸ Κόμμα ἔχει ἀνάγκην μακρᾶς νομίμου ὑπάρξεως» καί ὅτι «οἱ ἀποφάσεις τῶν συνεδρίων τῆς κομμουνιστικῆς Διεθνούς» εἶναι ντοκουμέντα ἱστορικῆς σημασίας μόνον καί ὄχι δεσμευτικὰ γιά τὸ Κόμμα.

Ἡ νέα ΚΕ ἐξάλλου πού ἐκλέγεται ἀπὸ τὴ Συνδιάσκεψιν ἀποτελεῖται ἀπὸ άτομα πού μέ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο θά βρεθοῦν σὺντομα ἔξω ἀπὸ τὸ Κόμμα, μερικά δὲ θά περάσουν ἀνοιχτὰ σὲ ἀντικομματικὲς ἐνέργειες.

● Ἡ ΚΕ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Γ. Κορδάτο (Γραμματέα), Γ. Γεωργιάδη, Γ. Πετσόπουλο, Ἀριστ. Σίδερη, Γ. Παπανικολάου, Ι. Λαζουδάκη καί Μιχ. Σιδέρη.

Μεταξὺ 20 καί 31 Ὀκτωβρίου 1922 συνέρχεται, στὰ γραφεῖα τῆς ΓΣΕΕ (ὁδὸς Λυκούργου 10) ἄλλο ἓνα Ἐκτακτὸ Συνέδριον τοῦ ΣΕΚΕ (κ). πού μέ τήν «ἀπόφασιν διὰ τὴν γ' ἐνίκην πολιτικὴν» τοῦ κόμματος ἐπικυρώνει ἅπλως τὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Φεβρουαρίου, μέ μιά δειλὴ προσπάθεια ἀναθεώρησης τῶν θέσέων του πάνω στίς σχέσεις μέ τὴν ΚΔ «τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις... εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸ Κόμμα μας» ἀλλὰ «θὰ ἐφαρμόζονται σύμφωνα μέ τὰς τοπικὰς συνθήκας καί ὁρους καὶ ἀνάλογα μέ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κόμματος». Κατὰ τὰ ἄλλα «αἱ θέσεις πού καθώρισεν ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Φεβρουαρίου ἡμποροῦν ν' ἀποτελέσουν τὴν προσωρινὴν δάσιν τῆς στάσεως τοῦ Κόμματος» καί «εἶναι ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῆς Διεθνούς».

● Ἐκλέγεται ξανά νέα ΚΕ πού τὴν ἀποτελοῦν οἱ: Νικ. Σαργολόγος (Γραμματέας), Ἰωάν. Λαζουδάκης, Ι. Κορδάτος, Θ. Μάγγος, καί Δ. Γιαμογιάννης.

Ἀπὸ τὴν προηγούμενη ΚΕ ἀπομακρύνονται καὶ διαγράφονται ἀπὸ τὸ κόμμα οἱ Γ. Πετσόπουλος, Ἀριστ. Σιδέρης, Γ. Γεωργιάδης καί Μιχ. Σιδέρης.

Τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιον πού ἀκολουθεῖ συνέρχεται ἀπὸ 21-24 Μαΐου 1923 στὰ γραφεῖα τοῦ «Ριζοσπάστη» (ὁδὸς Πειραιῶς 246), σ' αὐτὴ δὲ παίρνει γιά πρώτη φορὰ μέρος ἀντιπροσωπεῖα

της ΚΔ αποτελούμενη από τούς Ἀντρέι Πεσκοφσκυ (Ρώσο) καί Τσώνωφ (Βούλγαρο). Ἡ διαπάλη ἀνάμεσα στίς διάφορες τάσεις ἐξακολουθεῖ ὅμως καί ἐκδηλώνεται καί στή σύνοδο τοῦ Ε.Σ. πού ἀναλίσκεται βασικά στήν προσπάθεια πάταξης τῶν δεξιῶν τάσεων ὁρισμένων συνόδων, ἐνῶ ἡ μόνη οὐσιαστική ἀπόφαση πού παίρνει εἶναι ὅτι «ἡ διατίπωση τῶν ἀποφάσεων τῆς διασκέψεως περί τῆς ἀνάγκης μακρῶς νομίμου ἰσχύος εἶναι ἐπικίνδυνος» γι' αὐτό «τό συμβούλιο... νομίζει ὅτι τό Κόμμα δύναται νά μὴν ἐφαρμόζει τήν περίοδον ταύτην».

Τά ντοκουμέντα τοῦ Ε.Σ. πού ἔχουν δημοσιευτεῖ εἶναι πενιχρά, μερικά δέ εἶναι γνωστά σήμερον μόνον ἐπὶ πού εἶδαν τό φῶς στόν «Ριζοσπάστη», λογοκριμένα ἀπό τήν κυβέρνησιν. Σ' ἓνα ἀπό τά ντοκουμέντα αὐτά, πού ἀφοροῦσε τά συνθήματα τοῦ Κόμματος πάνω στήν τρέχουσα κατάσταση, καί μέ τόν ἀριθμό 6, ὑπάρχει ἡ φράση «Ἀμείστος εἰρήνῃ καί συνενόησιν μετά τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν διά τήν Σοβιετικήν κομμουνιστικήν... (ἀποσιωπητικά, λογοκρισία 2 λέξεων) δημοκρατίαν... (λογοκρισία 5 γραμμῶν), στήν ὁποία οἱ δύο λογοκριμέναι λέξεις εἶναι κατά πάσα δεδιόττητα, «μακεδονικήν ὁμόσπονδον», καί ἀποτελεῖ τήν πρώτη ἐπίσημη ἐνδειξή ὅτι συζητήθηκε καί τό ἐπίμαχο θέμα πού γιά πολλά χρόνια θά ταλαιπωρήσει καί θά ζημιώσει τό Κόμμα, καί θά μείνι στήν ἱστορία του σάν «Ἐθνικόν ζήτημα», τό δικαίωμα δηλαδή τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας (ἀργότερα καί Θράκης) γιά «αὐτοδιάθεσιν». Ἡ θέση αὐτή, μετά τήν ἐπιψηφισί της θά πάρει τή μορφή ἀποφάσεως τῆς ΚΔ.

Μετά ἀπό λίγο γίνεται ἀναγκαία ἡ σύγκλησις καί νέον «Ἐκτακτοῦ Ἐκλογικοῦ Συνέδριον» πού συνέρχεται ἀπό 12-24 Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου χρόνου 1923. Ἀπ' τό Συνέδριο αὐτό δέ ἔχει διασωθεῖ σχεδόν κανένα ντοκουμέντο ἐκτός ἀπό μία ἀνακοίνωσιν πρὸς τά μέλη τοῦ κόμματος καί μία ἄλλη γιά τήν ἐκλογὴ νέας ΚΕ.

● Τήν ἀποτελοῦν Θωμᾶς Ἀποστολίδης (γραμματέας), Χρ. Τζάλλος, Σερ. Μάξιμος, Ἐλενθ. Σταυρίδης.

Ἀπὸ αὐτὴ τήν ἀνακοίνωσιν πρὸς τά μέλη πάντως, εἶναι ἐνδεικτικὴ γιά τήν συνεχιζόμενῃ διαμάχῃ στο Κόμμα ἡ παρακάτω παράγραφος:

Ἀνακοίνωσις πρὸς τά μέλη

Σύντροφοι,

Ἡ νέα ΚΕ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν της καί τὰς μικράς, εὐτυχῶς, ἐσωτερικὰς διαφωνίας, αἰτίνες ἐκδηλωθεῖσαι ὅχι ὡς ἔπρεπε, ἐδημιούργησαν προσωπικὰς ἐριδας, δηλώνει πῶς θά πολιτευθῇ ἀπέναντι ὅλων μὲ ἀπόλυτον ἀμεροληψίαν καί θά ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκδήλωσιν ὅλων τῶν τάσεων, οὕτως ὥστε εἰς τό συγκληθησόμενον γ' ἐκτακτὸν συνέδριον νά διεξαχθῇ ὁ ἀγὼν οὐχὶ ὡς ἐγένετο ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ μεταξύ προγραμματῶν καί ξεκαθαρισμένων τάσεων.

● Τὴ μακρὰ σειρά τῶν Σωμάτων τοῦ 2ου Συνέδριον κλείνει ἓνα ἀκόμα «Ἐθνικὸν Συμβούλιον» (3-8 Φεβρουαρίου 1924), πού καὶ αὐτοῦ δέν ἔχουνε βρεθεῖ ὅλα τά ντοκουμέντα. Ἀπὸ τὰ διασωθέντα πάντως καί δημοσιευμένα ντοκουμέντα, γίνεται φανερό ὅτι ἡ ἐσωκομματικὴ κρίσις ἔχει ἀποκορυφωθεῖ πιά καὶ ἡ μόνη λύσις πού ἀπομένει εἶναι ἡ ριζικὴ ἀντιμετώπισις τῆς καταστάσεως. Στὴν προσπάθειά του αὐτῇ, τό ΕΣ καθαιρεῖ συλλήβδην τὴν ΚΕ, ἐκλέγει μίαν τριμελὴ προσωρινή ΚΕ μέ ἐντολή τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ κόμματος, τὴν ἐπεξεργασίαν ἑνὸς σχεδίου προγράμματος καί τὴν ὅση γίνεται ταχύτερη σύγκλησις τοῦ 3ου Συνέδριον τοῦ Κόμματος.

● Τὴ νέα προσωρινὴ Κ.Ε. ἀποτελοῦν οἱ Θ. Ἀποστολίδης, Γ. Κοροδᾶτος, Σ. Μάξιμος.

ΤΟ σχετικὰ βραχύβιο αὐτὸ Συνέδριο (τό ἐπόμενο συνήλθε τό Μάρτη τοῦ 1927) πού ξεκίνησε γιά τακτικὸ καί «**κηρύχτηκε ὁμόφωνα ὡς τρίτο ἔκτακτο**», ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κόμματος πού ἐκδόθηκε μετὰ τὸν τετραμνησμό του, θά ἔπρεπε νά ἐπιλύσει μίαν ὁλόκληρη σειρά ἀπὸ φλέγοντα προβλήματα, ἰδεολογικά καί προσωπικά, πού βασανίζανε τό Κόμμα ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Αὐτὴ ἦταν τουλάχιστον ἡ ἐλπίδα τῶν μελῶν καί ὁπαδῶν τοῦ Κόμματος, ἀκόμα καί εὐρύτερων λαϊκῶν μαζῶν, πού προσβλέπανε μέ ἐλπίδες πρὸς αὐτό (πρόσφυγες κ.λπ.).

Αὐτὴ του ὅμως τὴν ἱστορικὴ ἀποστολὴ δέν μπόρεσε νά τὴν ἐκληρώσει τό Συνέδριο, ἐνῶ ἀντίθετα συσώρευσε μέ ὁρισμένες ἀποφάσεις πού πῆρε καί νέα προβλήματα στο Κόμμα. Καί τό μόνο θετικὸ στοιχεῖο πού θά μπορέσει νά τοῦ προσμετρήσῃ ὁ μελλοντικὸς ἱστορικὸς τοῦ Κόμματος εἶναι ὅτι στίς ἐκλογές τῆς 6ης Νοεμβρίου 1926:

● συγκέντρωσε γύρω στίς 75.000 ψήφους

● ἔδωκε 10 βουλευτές.

Ἐμεινε ἐξάλλου γράμμα νεκρὸ καί τό σύνθημα – γραμμὴ «Πρὸς τὴν μολοσεβικοποίησιν», πού εἶχε ριχτεῖ πρόσφατα ἀπὸ τό V Συνέδριο τῆς ΚΔ (Μόσχα, Ἰούνιος 1924). Ἡ ὁξὺτητα, τέλος, τῆς διάσπασις μεταξύ τροτσκιστῶν καί λενινιστῶν, πού τότε ἀκριδῶς φουντώνει στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, θά ἔχει τίς μοιραῖες ἐπιπτώσεις της καί στο ΚΚΕ.

● Τίς ἐργασίες τοῦ 3ου Ἐκτακτοῦ Συνέδριον παρακολούθησαν ἐκ μέρους τῆς ΚΔ ὁ Οὐκρανὸς Ντημήτριος Μανουήλσκυ καί ὁ Τσεχοσλοβάκος Ριχάρδος Σμέραλδ (Γεν. Γραμ. τοῦ Τσ.ΚΚ), μέλη καί οἱ δύο τῆς ΕΕ τῆς ΚΔ.

Ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὰ ντοκουμέντα πού ἔχουνε δημοσιευτεῖ, τό συνέδριον ἀσχολήθηκε μέ πληθώρα προβλημάτων καί πῆρε μερικές σημαντικὰς ἀποφάσεις:

1. Γιά τὴν κατάσταση μέσα στο Κόμμα
2. Γιά τό ζήτημα τῆς ἐνότητος τοῦ Κόμματος.

Οἱ δύο ἀποφάσεις:

Ἀπόφασις

Ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Κόμματος

1) Στὸ ἔκτατο συνέδριον τοῦ Σεπτεμβρίου 1923 διαπιστώθηκε ὅτι τό Κόμμα περνάει μίαν θάβειαν ἀποσυνθετικὴν κρίσιν, συνεπεία τῆς ὀξείας πάλης μεταξύ δύο διαλυτικῶν τάσεων, τῆς μεταρρυθμιστικῆς καί τῆς ἐξτρεμιστικῆς. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἔφερε τό Κόμμα σέ τέτοια ἀνικανότητα νά ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰ καθήκοντα πού τοῦ ἐπιβαλλόνταν ἀπὸ τίς κοινωνικὰς καί πολιτικὰς συνθήκας τῆς περιόδου ἐκείνης. Ἐλείπαν ἀπὸ τό Κόμμα οἱ ἐσωτερικὰς δυνάμεις γιά τὴν κατανόησιν καί τὴν ἀπόκτησιν μιᾶς σαφοῦς προλεταριακῆς τακτικῆς.

2) Τό ἐθνικὸν συμβούλιον τοῦ Φεβρουαρίου 1924 ὁρῆκε τὴν κρίσιν αὐτὴν φθασμένην στο ἀκρότατό της σημεῖο πού ἀπειλοῦσε αὐτὴ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ Κόμματος. Ἀπέναντι στήν κατάσταση αὐτὴ τό συμβούλιον ὀρθῶς θεώρησε σάν πρωτιστό του καθήκον τὴ διάσωση τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ Κόμματος καί ὀρθῶς διεκέρυξε τὴν ἀνάγκη νά καταπολεμηθῇ ἡ ἐπιρροή τόσο τῶν ἐκδιωχθέντων ἀπὸ τό Κόμμα παλαιῶν μεταρρυθμιστικῶν στοιχείων ὅσο καί τῶν ἐντὸς τοῦ Κόμματος ἀπομενόντων διαλυτικῶν καί ἐξτρεμιστικῶν στοιχείων.

3) Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ τελευταίου συμβουλίου μέχρι τοῦ παρόντος συνεδρίου περίοδον τό Κόμμα κατάρθωσε νά διατηρήσῃ τὴν ἰδεολογικὴν του ἐνότητα, νά ἐδραιώσῃ τὸν ὁργανισμόν του καί νά θέσῃ τίς βάσεις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεώς του. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ τοῦ Κόμματος γενικὰ μέ τίς μάζας, ἡ καθοδήγησις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινήματος, ἡ δράσις τοῦ κόμματος μέσα στοὺς χωρικοὺς, στοὺς πρόσφυγες καί στίς ἐθνικὰς μειονότητες, ὑπῆρξε ἀνεπαρκὴς καί δέν ἀνταποκρίθηκε καθόλου στίς ἀντικειμενικὰς δυνατότητες τοῦ ἀγῶνος. Καμιά σύνδεσις μέ τίς ἐθνικοεπαναστατικὰς ὁργανώσεις

ΑΦΙΕΡΩΜΑ στά 60 χρόνια του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος

Ύπόφαση

Γιά τό ζήτημα τής ένότητας του Κόμματος

Έμπόδιο γιά τήν ένωση όλων τών επαναστατικών δυνάμεων του προλεταριάτου καί γιά τήν επίτυχία του αγώνος εναντίον τής μπουρζουαζίας κάτω από τή σημαία τής κομμουνιστικής Διεθνούς στήν Ελλάδα είναι ή ύπαρξη τής λεγομένης «Κομμουνιστικής ένωσης».

Η ύπαρξη τής ένωσης αυτής, τής εφημερίδας τής καί ή προσπάθεια τής νά τραβήξη μέσα στίς τάξεις τής επαναστάτες εργάτες του Πειραιώς καλυπτομένη κάτω απ' τά συνθήματα τής ΚΔ φέρουν σύγχυση στη συνείδηση τών επαναστατών έρ-

3ο ΕΚΤΑΚΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ (ΕΤΚΔ) Αθήνα 26 Νοέμβρη - 3 Δεκέμβρη 1924

τών μειονοτήτων. Καμιά συστηματική αντιμυληταριστική εργασία μέσα στο στρατό καί στο στόλο. Η αντιμετώπιση τής φασιστικής επιθέσεως χαλαρή. Τό Κόμμα δέν εκτίμησε αρκετά τίς ίδιες του δυνάμεις καί τίς δυνάμεις του εργατικού κινήματος γιά νά εξασκήση ανάλογη πίεση πάνω στην άστική τάξη.

4) Η Κεντρική επιτροπή πού εκλέγηκε από τό έθνικό συμβούλιο του Φεβρουαρίου ως έκτακτο όργανο μέ δικτατορική εξουσία δέν ήταν δέβαια κατάλληλη γιά μιá συνεχή καί συστηματική εργασία.

Η ανεπαρκής αριθμητική σύνθεση καί οι εξαιρετικές συνθήκες κάτω απ' τίς όποιες δρέθηκε μέ τήν περιοδική απομάκρυνση μελών, υπήρξε ή κύρια αίτία τών ατελειών πού παρουσίασαν ή δράση τής. Ωστόσο ή ΚΕ ώφειλε νά προσλάβει προς ένίσχυση τής καί άλλους κατάλληλους συντρόφους.

5) Παρ' όλη τήν ανεπάρκεια τών δυνάμεών τής, ή ΚΕ μπόρεσε εκτελώντας τίς αποφάσεις του έθνικού συμβουλίου του Φεβρουαρίου νά διαφυλάξει τό Κόμμα από τίς διαλυτικές επιρροές, νά εμπνεύσει στά μέλη τήν εμπιστοσύνη προς τό Κόμμα, ν' αποκαταστήσει τήν συνοχή μεταξύ τών οργανώσεων του Κόμματος, νά δημιουργήσει νέες οργανώσεις, νά θέσει τίς απαρχές μιáς μορφωτικής εργασίας, ν' αντιμετωπίσει τίς οικονομικές δυσχέρειες καί νά εξασφαλίσει παρ' όλες τίς δυσχέρειες αυτές τήν έκδοση του κεντρικού όργανου του κόμματος.

6) Τό συνέδριο διαπιστώνει ότι ή επαφή τής ΚΕ μέ τίς μάζες δέν υπήρξε εκείνη πού έπρεπε καί τά συνθήματα, ή τακτική καί τά βασικά προγραμματικά συνθήματα τής Διεθνούς, έπεξηγιόταν σέ τρόπο ανεπαρκή γιά τήν κατάκτηση τών μαζών από τό Κόμμα.

Η ΚΕ δέ μπόρεσε νά οργανώσει καί νά κατευθύνει τήν επαναστατική δράση τών μαζών. Στην καταπολέμηση του φασισμού ή ΚΕ δέν έλαβε εγκαίρως όλα τά κατάλληλα μέτρα καί δέν οργανώσε επαρκώς τόν αγώνα τών μαζών γιά τήν αντιμετώπιση του κινδύνου.

Γιά τήν πραγματοποίηση του ενιαίου μετώπου μέ τίς εθνικές επαναστατικές οργανώσεις δέν έγινε σχετική ενέργεια. Οι αποφάσεις τής ΒΚΟ πάνω στο έθνικό ζήτημα δέν εφαρμόστηκαν από τήν ΚΕ ούτε καν καταβλήθηκε καμιά προσπάθεια γιά τήν ιδεολογική προετοιμασία τών μελών του Κόμματος. Τό σύνθημα τής ανεξαρτησίας τής Μακεδονίας καί τής Θράκης δέν δόθηκε προς ένοποίηση του επαναστατικού κινήματος τών φτωχών χωρικών καί του έθνικού επαναστατικού κινήματος τών μειονοτήτων. Προκειμένου γιά τό παρόν συνέδριο ή ΚΕ δέν κατόρθωσε νά τό προετοιμάσει οργανωτικώς καί πολιτικώς.

7) Η σύνθεση τής ΚΕ καί ή διαρκής άπουσία τών μελών τής από τό κέντρο έκαμε ώστε τό όργανο αυτό νά μή λειτουργήσει καθόλου κατά τήν μετά τό έθνικό συμβούλιο του Φεβρουαρίου περίοδο.

γατών καί δυσκολεύουν τήν εργασία γιά τή συνένωση τών εργατών του Πειραιώς σέ μιá ενιαία ισχυρή κομματική οργάνωση στην πόλη αυτή πού είναι τό σπουδαιότερο βιομηχανικό κέντρο τής χώρας.

Η 7η Βαλκανική συνδιάσκεψη καί τό προεδρείο τής Βαλκανικής κομμουνιστικής όμοσπονδίας έθεσαν μπροστά στο ΚΚΕ τό καθήκον νά δώσει τέρμα σέ κάθε διάσπαση τών προλεταριακών δυνάμεων μέ τήν προσέλκυση μέσα στο Κόμμα ενιαίων καί άδιασπástων όλων τών ελλικρινών επαναστατικών προλεταριακών στοιχείων.

Τό έκτακτο συνέδριο του Κόμματος πού έπεξεργάστηκε στερεά γραμμή πάνω σ' όλα τά ζητήματα άρχών καί τακτικής, δημιούργησε ισχυρή ΚΕ του Κόμματος γιά τήν εφαρμογή τών αποφάσεων αυτών, θεωρεί επίσης άπαραίτητο νά συνενώσει μέσα στίς τάξεις του Κόμματος πού είναι τό μοναδικό τμήμα τής ΚΔ στην Ελλάδα όλες τίς επαναστατικές δυνάμεις πού είναι έτοιμες ν' αγωνισθούν γιά τό έργο του κομμουνισμού. Τό συνέδριο εν όνόματι τής ένότητας αυτής τών προλεταριακών δυνάμεων, εν όνόματι τών συμφερόντων του αγώνος τής εργατικής τάξεως στην Ελλάδα δηλώνει έξ όνόματος ολοκληρωμένου Κόμματος ότι τό Κόμμα είναι έτοιμο νά πάρει μέσα στίς τάξεις του όλα τά μέλη τής «Κομμουνιστικής ένωσης» όσα προηγουμένως ήσαν μέλη του Κόμματος μέ πλήρη δικαιώματα μέλους έξω από τίς παρακάτω αναφερόμενες εξαιρέσεις. Η δράση τους στην περίοδο πού θρυσκόντουσαν στίς τάξεις τής «Κομμουνιστικής ένωσης» δέ μπορεί ν' αποτελέσει αντικείμενο όποιωνδήποτε πειθαρχικών μέτρων. Τά μέλη τής «Κομμουνιστικής ένωσης» μπαίνουν στο Κόμμα σύμφωνα μέ τόν τρόπο άποδοχής νέων μελών πού καθορίζει τό καταστατικό του Κόμματος.

Άπαραίτητοι όροι τής συνενώσεως τών επαναστατικών δυνάμεων στο ενιαίο κόμμα είναι: 1) Η διάλυση τής «Κομμουνιστικής ένωσης» καί ή σύγχρονη δημοσίευση τής είσόδου τών μελών τής «Κομμουνιστικής ένωσης» στο Κόμμα προς γνώσιν όλων τών εργατών. 2) Η διακοπή τής έκδόσεως τής εφημερίδας «Κομμουνιστικό Βήμα» μέ τή δημοσίευση στο τελευταίο φύλλο τής παρούσης αποφάσεως μαζί μέ τή σχετική δήλωση. 3) Η αναγνώριση από τά μέλη τής «Κομμουνιστικής ένωσης» ότι αυτά έκαμαν λάθος πού δέν ύποτάχτηκαν στίς αποφάσεις τής Βαλκανικής κομμουνιστικής όμοσπονδίας καί του Κόμματος επάνω στο ζήτημα του δημοψηφίσματος, ότι διεξάγοντας πρίν μέσα στο Κόμμα αγώνα εναντίον τών τέτοιων ή τέτοιων αποφάσεων επάνω στην τακτική είτε εναντίον ώρισμένων ήγετων του Κόμματος καί ότι έκαναν λάθος πού δημιούργησαν ανεξάρτητη οργάνωση καί δέν ύποστήριξαν τίς άπόψεις των πάνω στην τακτική μέσα στο Κόμμα καί μέσα στα καθωρισμένα όρια τής πειθαρχίας σέ όλα τά κομμουνιστικά κόμματα καί

όταν διαγράφηκαν από τό Κόμμα δέν ἐξεδήλωσαν προσπάθειας νά ξαναγυρίσουν μέσα σ' αὐτό.

Ἡ δημιουργία ἀνεξάρτητης ὀργανώσεως καί ἐφημερίδος ἥσαν ἀντικειμενικῶς προσιτάθεια ὀργανικῆς διασπάσεως τῶν προλεταριακῶν δυνάμεων καί μποροῦσε ν' ἀποτελέσει κίνδυνον γιά τόν παραιτέρω ἀγῶνα τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Συγχρόνως τό συνέδριο δηλώνει ὅτι σύμφωνα μέ τίς ἀποφάσεις τῆς ΚΔ περί ἀπαγορεύσεως κάθε σχηματισμοῦ ὁμάδος καί φατριαστικοῦ ἀγῶνος ἐντός τοῦ Κόμματος, ὕστερα ἀπό τήν συνένωση αὐτῇ κάθε φατριαστική ὁμάς καί κάθε φατριαστική πάλη πρέπει νά παύσῃ μιά γιά πάντα. Ὅλα τά μέλη τοῦ Κόμματος ἐπὶ τῇ δάσει τοῦ καταστατικοῦ του, τῶν ἀποφάσεων τῆς κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς περί ὀργανώσεως τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ μποροῦν νά ἐκφράζουν καί νά ὑποστηρίζουν τίς γνώμες τῶν ὑποτασσόμενα ὅμως συγχρόνως ἀπόλυτα καί ἐκτελούντα ὅλες τίς ἀποφάσεις πού λαμβάνει τό Κόμμα καί τά ὀργανά του.

Τό συνέδριο ἀναθέτει στήν ΚΕ καί ΚΚΕ τοῦ Κόμματος νά τιμωρήσῃ αὐστηρά κάθε ἐκδήλωση ἀπειθαρχίας καί φατριασμοῦ ὡς ἐπιβλαβεῖς γιά τήν ἐνότητα τοῦ Κόμματος καί γιά τό ἔργο τῆς μπολσεβικοποιήσεως. Ὅσον ἀφορᾷ μερικά μέλη τῆς «Κομμουνιστικῆς ἐνώσεως», πρῶν μέλη, ἤτοι τούς 1) Εὐ. Παπαναστασίου, 2) Βαλκανάν, 3) Ἀλεγιζάκη, 4) Ἀρβανιτάκη, 5) Ἀθάναν καί 6) Μπούγλαν, τό συνέδριο θεωρεῖ πρὸς τό παρόν ἀδύνατη τήν ἀποκατάστασή τους στά δικαιώματα μέλους καί δηλώνει ὅτι τά πρῶν αὐτά μέλη ἔχουν τό δικαίωμα σύμφωνα μέ τό καταστατικό νά ἐγκαλέσουν τῇ σχετικῇ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου στοὺς ἀνώτερους ὀργανισμοὺς γιά νά κανονιστῇ ὀριστικά ἡ τύχη τους.

Τό συνέδριο ἀπευθύνεται σί ὅλους τοὺς εἰλικρινεῖς ἐπαναστάτες ἐργάτες πού μένουν ἔξω ἀπὸ τό Κόμμα καί τοὺς καλεῖ ν' ἀφήσουν κάθε δισταγμὸν νά ξεχάσουν κάθε προσωπικὴν διαφορὰν καί ἐν ὀνόματι τῆς ἐνότητος καί τῆς νίκης τοῦ προλεταριάτου νά συμφιλιωθοῦν μέσα στίς τάξεις τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπίσης, πῆρε ἀποφάσεις γιά τήν οἰκονομικὴ πολιτικὴ κατάστασι, γιά τό ἐπαγγελματικὸ κίνημα, καί ἐκδωσε ἓνα μακροσκελὲς «Μανιφέστο πρὸς τὸν ἐργαζόμενο λαόν».

Τό βασικὸ ὅμως θέμα πού μπήκε γιά συζήτηση, καί στάθηκε ἀφορμὴ γιά τήν ἐκδήλωση νέων ἀντιγνωμίων καί ἀντιθέσεων, εἶναι τό περίφημο «ἐθνικόν», πού ἔρχεται τώρα σάν Ἀπόφαση τῆς ΚΔ. Τελικὰ τό Συνέδριο, καί παρὰ τίς ριζικὲς ἀντιρροήσεις πολλῶν συνέδρων (Γ. Κορδάτος, Ἐλ. Σταυρίδης κ.ἄ.) θά πάρει τῇ γνωστῇ «Ἀπόφαση πάνω στό Ἐθνικόν» πού θά τροποποιηθῇ ριζικὰ πρὶν ἀπορριφθεῖ ὀριστικά μετὰ ἀπὸ μερικά χρόνια, ἔχοντας ζημιώσει οὐσιαστικά τό Κόμμα.

Ἀπόφαση

Πάνω στό ἐθνικόν

I

Τό Κομμουνιστικὸ κόμμα, διεξάγοντας ἀδιάλλακτον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἱμπεριαλιστικῆς μπουρζουαζίας γιά τό γκρέμισμα τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος καί γιά τήν ἐγκαθίδρυση κράτους τῶν ἐργατῶν καί τῶν χωρικῶν, συνενώνει στὸν ἀγῶνα του αὐτόν τίς πλατειεῖς μάζες ὅλων τῶν ἐκμεταλλενομένων καί καταπιεζομένων. Ἡ κυβερνώσα μπουρζουαζία ἐκμεταλλενομένη τοὺς ἐργάτες καί ἀπομυζώντας τοὺς χωρικοὺς ὑποτάσσει κάτω ἀπὸ τήν ἐκμετάλλευσή καί καταπίεσή της ἀκόμη καί ἔθνη ὁλόκληρα, ἐνῶ ὑποκριτικά καί ὀπισθόδουλα φλυαρεῖ γιά προστασία τῶν μικρῶν λαῶν. Ἡ κυβερνώσα κεφαλαιοκρατία τοῦ κυρίαρχου ἔθνους καταπιέζει πολιτικῶς τίς ἐθνικὲς μειονότητες καί τίς στερεῖ ἀπὸ κάθε δικαίωμα (γλῶσσα, σχολεῖα, θρησκεία κλπ.). Ἐφαρμόζει τήν πολιτικὴν τοῦ διαίον ἐξέθνισμοῦ γιά νά καταπνίγῃ μέ τά μέτρα αὐτά τήν ἀντίσταση τῶν καταπιεζομένων ἐθνότητων καί νά ἐξασφαλίσῃ ἔτσι τήν ἀχαλίνωτη ἐκμετάλλευσή τους.

Τό Κομμουνιστικὸ κόμμα εἶναι τό μοναδικὸ κόμμα πού διεξάγει ἀμείλικτον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς βίας αὐτῆς, τῆς πολιτικῆς καταπίεσεως καί οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἄλλων λαῶν. Ἀγωνιζόμενο ἐναντίον τῆς μπουρζουαζίας τό ΚΚΕ ὑποστηρίζει κάθε ἀληθινὰ ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα τῶν λαῶν αὐτῶν ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς καταπίεσεως τῶν καί διακηρύσσει τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως κάθε ἔθνους μέχρι καί τοῦ ἀποχωρισμοῦ του καί τοῦ σχηματισμοῦ δικοῦ του ἀνεξάρτητου κράτους.

Στά Βαλκάνια, ὅπου ἡ κυβερνώσα μπουρζουαζία τοῦ κάθε κράτους καταπιέζει πολλές ἄλλες ἐθνότητες, ἡ ὑποστήριξη ἀπὸ τό ΚΚΕ τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐθνότητων αὐτῶν ἀποκτᾷ σήμερα ἀποφασιστικὴ σπουδαιότητα γιά τήν κοινωνικὴ ἐπανάσταση. Ἡ σημασία τῶν ἀγῶνων ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς καταπίεσεως γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερη ἀπὸ τό γεγονὸς ὅτι οἱ καταπιεζόμενες ἀπὸ τῇ Βαλκανικῇ μπουρζουαζίᾳ ἐθνότητες εἶναι κατὰ τήν κοινωνικὴ τους σύνθεση κυρίως ἀγροτικές, ὁ δὲ ἀγῶνας τῶν γιὰ τήν ἐθνικὴ τους ἀπελευθέρωση εἶναι συγχρόνως καί ἀγῶνας φτωχῶν ἀγροτικῶν μαζῶν ἐναντίον ἀλλοεθνῶν γαιοκτημόνων καί κεφαλαιούχων. Τό ἐνιαῖο μέτωπο ἐργατῶν, χωρικῶν καί καταπιεζομένων ἐθνότητων στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς καταπιεζούσης μπουρζουαζίας ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τοῦ πραγματικοῦ αὐτοκαθορισμοῦ τῶν ἐθνότητων, ὑπὲρ τῆς συνενώσεως ὅλων τῶν βαλκανικῶν λαῶν σὲ μιά Βαλκανικὴ δημοσπονδία, αὐτὸ εἶναι τό θεμελιώδες σύνθημα τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἀποψη αὐτῇ τό ΚΚΕ τὴν ἐφαρμόζει πλήρως γιά τό ζήτημα τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης.

II

Οἱ τελευταῖοι ἱμπεριαλιστικοὶ πόλεμοι στά Βαλκάνια καί οἱ συνθήκες (εἰρήνης) πού τοὺς ἐπακολούθησαν, ὄχι μόνον δέν ἔλυσαν, ἀλλ' ἀπεναντίας περιέπλεξαν ἀκόμη περισσότερο τό ἐθνικὸ ζήτημα στή Μακεδονία καί στή Θράκη. Καί τῶν δύο χωρῶν οἱ λαοί, ἀφοῦ ἐπὶ μακροτάτην σειρὰν ἐτῶν ὑπέστησαν τίς κατακτητικὲς ἐπιδρομὲς τῆς μπουρζουαζίας τῶν γειτονικῶν κρατῶν, κατασπαράχθηκαν ἀπὸ πολύχρονους πολέμους καί περιήλθαν σὲ οἰκονομικὴ καταστροφή, ἐπὶ τέλους μοιράσθηκαν μεταξύ Σερβίας, Βουλγαρίας, Τουρκίας καί Ἑλλάδος. Τό μοῖρασμα αὐτοῦ τοῦ μακεδονικοῦ καί θρακικοῦ λαοῦ ἔγινε σύμφωνα μέ τίς πολιτικὲς καί στρατιωτικὲς δυνάμεις πού εἶχε τό καθένα ἀπὸ τά ἀντιμαχόμενα ληστρικὰ κράτη καί σύμφωνα μέ τά ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα τῶν δυτικοηπειρωτικῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων, στίς ὁποῖες εἶναι ὑποτελὴ τὰ κράτη αὐτά καί οἱ ὁποῖες μέ τό μοῖρασμα αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων λαῶν ἐπιζητοῦν νά ἀποκτήσουν ἰσχυρὰ ἐρείσματα γιά τὰ κατακτητικὰ καί ἀντιεπαναστατικὰ τοὺς σχέδια στή Βαλκανικὴ καί τήν ἐγγύς Ἀνατολή. Τό μοῖρασμα τοῦτο, ἐνῶ ἀπὸ τὸνα μέρος ὑποδουλώνει τό μακεδονικὸ λαὸ στὸν ἐθνικὸ ζυγὸ τῆς μπουρζουαζίας τῶν γειτονικῶν κρατῶν, ἀπὸ τό ἄλλο μέρος ὀξύνει ἀκόμη περισσότερο τὸν ἀνταγωνισμό μεταξύ τῶν κρατῶν αὐτῶν καί ἀπειλεῖ κινδύνους νέων πολέμων.

Ἡ Σερβία, ἀφοῦ ἔχασε τήν εὐκαιρία νά ἀποκτήσῃ ναυτικὴν πολεμικὴ δάση στό Φιοῦμε ἐπιζητεῖ τώρα νά δημιουργήσῃ τέτοια κατεβαίνοντας στή Θεσσαλονίκην καί σ' αὐτὸ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τήν Ἰταλία. Οἱ βλέψεις ἐξ ἄλλου τῆς Βουλγαρικῆς μπουρζουαζίας ἐπάνω στό ἐλληνικὸ τμήμα τῆς Μακεδονίας, ἡ παντοιοτρόπως ἐκδηλούμενη τάσις νά κατέβῃ στό Αἰγαῖο, ἀποτελοῦν μιά νέα αἰτία πολεμικῆς συγκρούσεως. Ὁ κίνδυνος τῆς ἐκρήξεως νέου πολέμου στά Βαλκάνια, ὁ ὁποῖος θά ξεπεράσῃ σὲ φρικαλεότητα ὅλους τοὺς προηγουμένους, εἶναι φανερός. Ἡ σερβικὴ καί ἐλληνικὴ μπουρζουαζία ἐξακολουθοῦν τὸν ἀφηνιασμένο δρόμο τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν. Ἡ εἰρήνη τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς θρῖσκεται ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῶν διασταυρουμένων ἐπάνω στή Μακεδονία καί στή Θράκην ἱμπεριαλιστικῶν βλέψεων, κάτω ἀπὸ τὴν διαρκὴ ἀπειλὴν ἐνός πολέμου, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νά ξεσπάσῃ ἀπὸ τῇ μιά μέρᾳ στήν ἄλλη. Ὁ κίνδυνος δὲ αὐτὸς ἄλλωστε γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος μέ τὸν

όξυμένο ανταγωνισμό των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων (Άγγλία, Γαλλία, Ίταλία), για την ήγεμονία επάνω στη Βαλκανική και στη Μαύρη θάλασσα, καθώς και με την τάση τους να κάνουν τα Βαλκάνια μία βάση για τις επιχειρήσεις των εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης.

Παρ' όλες τις προσπάθειες της βαλκανικής μπουρζουαζίας να διασπάσει το μακεδονικό και θρακικό λαό, σπείροντας και υποδαυλίζοντας ανάμεσα σ'όταν καθένα τα έθνικά μίσση, εν τούτοις και οι δύο αυτοί λαοί πάντοτε ποθούν και αγωνίζονται για να απελευθερωθούν από τους ξένους έθνικούς ζυγούς.

Τό μοίρασμα της Μακεδονίας μεταξύ Γιουγκοσλαβίας, Ελλάδος και Βουλγαρίας ενισχύει ακόμη περισσότερο τόν πόθο των μακεδόνων να συνενώσουν τα τρία τμήματα της διαμελισμένης πατρίδος των και να αποτελέσουν μία Μακεδονία ενιαία και ανεξάρτητη. Ο ίδιος πόθος για μία ενιαία ανεξάρτητη Θράκη συνενώνει τό Θρακικό λαό πού έχει κατατεμαχισθή σέ τρία μέρη από την Ελλάδα, Τουρκία και Βουλγαρία.

Η βουλγαρική σωβινιστική μπουρζουαζία ανέκαθεν προσπάθησε με τά όργανά της μέσα στίς έθνικές Μακεδονικές οργανώσεις να εκμεταλλευθή τόν άπελευθερωτικό άγώνα τού μακεδονικού λαού και νά τόν υποτάξει στούς κατακτητικούς επί της υπολοίπου Μακεδονίας σκοπούς της. Η γιουγκοσλαβική και ελληνική μπουρζουαζία απ' τ' άλλο μέρος προσπαθούν με την πολιτική τού διαιον εκπατρισμού και εξεθνισμού καθώς και με τόν έποικισμό της χώρας με όμοιογενείς πρόσφυγες νά παρουσιάσουν ένα φαινόμενο «λύσεως» τού έθνικού ζητήματος στίς περιφέρειες της Μακεδονίας τίς όποιες έχουν υπό την κυριαρχία τους.

Η ελληνική μπουρζουαζία κατά τό διάστημα πού έχει κάτω από την κυριαρχία της ένα τμήμα της Μακεδονίας και της Θράκης, απέδειξε πολύ καλά τόν υποκριτικό χαρακτήρα των διακηρύξεών της περί «απελευθερώσεως των δούλων αδελφών». Υπέταξε τούς λαούς των περιφερειών αυτών κάτω από τό ζυγό της οικονομικής εκμεταλλεύσεως και πολιτικής καταπίεσεως και δουλείας και διήγειρε ακόμη περισσότερο τόν πόθο των μακεδονικών και θρακικών εργατοαγροτικών μαζών για την απελευθέρωσή τους.

Τέλος ή ελληνική μπουρζουαζία κατώρθωσε με την τυχοδιωκτική της ιμπεριαλιστική πολιτική στη Μικρασία και την αίσχρη ανταλλαγής των πληθυσμών νά ξεριζώσει απ' τό πάτριό έδαφος πλέον τού ενός εκατομμυρίου και έπιζητά τώρα νά εγκαταστήσει θεδισμένα και σπασμωδικά τούς περισσότερους από τούς δυστυχείς αυτούς πληθυσμούς στη Μακεδονία και Θράκη και νά τούς χρησιμοποιήσει για τόν δίαιον εξέλληνισμό της χώρας, για τή στερέωση της κυριαρχίας της και για νά τούς έχει αύριο ως κρέας για κανόνια στόν πόλεμο τόν όποιο προετοιμάζει εναντίον των αντιπάλων της.

III

Η κατάσταση αυτή κάνει ώστε τό μακεδονικό και τό θρακικό ζήτημα νά αποτελούν ένα ενιαίο και σοβαρότατο πρόβλημα πού τό ΚΚΕ όφείλει νά αγωνισθή από κοινού με τά αδελφά κόμματα της Βαλκανικής και κάτω από τή διεύθυνση της Βαλκανικής κομμουνιστικής όμοσπονδίας νά τό λύση με τό πνεύμα της αναπτύξεως της προλεταριακής επανάστασεως στα Βαλκάνια.

Τό συνέδριο παραδέχεται ότι τά συνθήματα πού διετύπωσε ή 6η και 7η Βαλκανική κομμουνιστική συνδιάσκεψη, «ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία», «ενιαία και ανεξάρτητη Θράκη», είναι τελείως όρθά και άληθινά επαναστατικά.

Τά συνθήματα της αυτονομίας διαφόρων τμημάτων της Μακεδονίας και της Θράκης εντός των όρίων ενός από τά άστικά κράτη πού τεχνητά δημιούργησε ή συνθήκη των Σεβρών και οι άλλες ιμπεριαλιστικές συνθήκες, πρέπει νά παραμερισθούν διότι είναι όπορτουριστικά και υποδοθηθούνε μία συνεννόηση των πλούσιων στοιχείων τού μακεδονικού και θρακικού πληθυσμού μαζί με τίς κυρίαρχες τάξεις των κρατών αυτών για την κοινωνική και έθνική καταπίεση των φτωχών λαϊκών στρωμάτων της Μακεδονίας και της Θράκης.

Τό συνέδριο υπογραμμίζει συγχρόνως ότι ή επαναστατικός άγώνας τού μακεδονικού και θρακικού λαού για την έθνική και οικονομική του χειραφέτηση δέ μπορεί νά είναι άποτελεσματικός παρά μόνον όταν θά διεξαχθή από σύμφωνου με τούς επαναστατικούς εργάτες και χωρικούς καθεμιάς βαλκανικής χώρας.

Άμεσα καθήκοντα τού ΚΚΕ επάνω στο έθνικό ζήτημα είναι ή άμείλικτος άγώνας εναντίον της καταπιεστικής πολιτικής της ελληνικής μπουρζουαζίας στη Μακεδονία και τή Θράκη, άμείλικτος άγώνας εναντίον κάθε μορφής σωβινισμού και εθνικισμού (νασιοναλισμού) της κυβερνώσης ελληνικής μπουρζουαζίας και εναντίον των προσπαθειών της νά πολιάσει τόν εθνικισμό αυτόν στίς καθυστερημένες μάξες. Ρίχνοντας ως βασικό πολιτικό σύνθημα τό δικαίωμα των λαών της Μακεδονίας και Θράκης για την αυτοδιάθεσή των μέχρι και τόν άποχωρισμόν των από την Ελλάδα και της δημιουργίας μαζί με τά υπόδουλα στην άλλη βαλκανική μπουρζουαζία τμήματα της χώρας των ενιαίου και ανεξαρτήτων κρατών, τό ΚΚΕ υποστηρίζει όλες τίς έθνικές πολιτικές απαιτήσεις των καταπιεζόμενων αυτών λαών, (έθνικό σχολείο, έθνική τοπική αυτοδιοίκηση, έλευθερία θρησκευτική, σεβασμός των έθνικών λαϊκών έθιμων κλπ.).

Τό ΚΚΕ στόν άγώνα του αυτόν θά υποστηρίξει με όλας του τάς δυνάμεις τό έθνικό επαναστατικό κίνημα των καταπιεζόμενων λαών της Μακεδονίας και Θράκης για τή δημιουργία ανεξαρτήτων δημοκρατιών και θά πραγματοποιήσει μαζί με όλες τίς επαναστατικές οργανώσεις της Μακεδονίας και Θράκης τό ενιαίο μέτωπο ελλήνων εργατών, χωρικών και των μακεδονικών και θρακικών εργαζομένων μαζών εναντίον τού έθνικού και κοινωνικού ζυγού της ελληνικής και βαλκανικής μπουρζουαζίας, για την ένωση όλων των εργαζομένων της Βαλκανικής σέ μία Βαλκανική όμοσπονδία.

Επίσης την άποικιστική πολιτική της ελληνικής μπουρζουαζίας στη Μακεδονία και Θράκη, τό ΚΚΕ όφείλει νά την καταπολεμήσει με τόν πίο άμείλικτο τρόπο, νά ξεσκεπάσει έμπρός στίς προσφυγικές προπάντων μάξες τόν αντιδραστικό και καταπιεστικό χαρακτήρα της πολιτικής αυτής και νά συνενώσει τίς καταπιεζόμενες και άπαθλωμένες άγροτοπροσφυγικές μάξες της Μακεδονίας και της Θράκης κάτω από τά συνθήματά του: «Όλα τά μεγάλα άγροκτήματα, τουρκικά, μοναστηριακά, ιδιωτικά, δημόσια, στούς χωρικούς και πρόσφυγες». «Έθνικά συμβούλια των χωρικών και προσφύγων της Μακεδονίας και Θράκης νά αποφασίσουν όριστικά και σύμφωνα με τά συμφέροντα των φτωχών και άκτημόνων πληθυσμών για την κατανομή των γαιών και για τή λύση τού ζητήματος της προσφυγικής εγκαταστάσεως».

IV

Ο κοινός άγώνας τού ελληνικού προλεταριάτου, των φτωχών χωρικών και των εργαζομένων άγροτοπροσφυγικών μαζών Μακεδονίας και Θράκης, μαζί με τούς εργάτες και χωρικούς των άλλων βαλκανικών χωρών για την ανεξαρτησία της Μακεδονίας και της Θράκης και για την εγκαθίδρυση της όμοσπονδίας των βαλκανικών λαών, είναι άγώνας για την άποτίναξη τού ζυγού της βαλκανικής μπουρζουαζίας και τού εύρωπαϊκού ιμπεριαλισμού, για τή σωτηρία των προσφυγικών μαζών από την πείνα, τή στέρηση και τό δέδαιο θάνατο, για την άποσόθηση τού άπειλουμένου νέου βαλκανικού πολέμου και για την έξασφάλιση της είρηνικής συμβιώσεως και οικονομικής εύμερειας όλων των λαών της Βαλκανικής.

Στόν καθαρά οργανωτικό τομέα, τό Συνέδριο πήρε άπόφαση πάνω στη «Νέα όργάνωση τού ΚΚΕ», πού καθόριζε ότι ή ΚΕ θά είναι στο έξης 15μελής, από την όποία θά εκλέγεται μία έπταμελής Έκτελεστική Έπιτροπή (τό μετέπειτα Πολιτικό Γραφείο).

● Στην πρώτη Ε.Ε. εκλέχθηκαν οι: Παντελής Πουλιώπουλος (γραμματέας).Θ. Άποστολίδης, Σερ. Μάξιμος, Ν. Βάγγος (ΣΣ: ψευδώνυμο τού Ν. Ευαγγελόπουλου). Κ. Μαράινης (ψευδώνυμο

του Ν. Νικολαΐδη), Κ. Νέος (ψευδώνυμο του Κ. Σκλάβου) και Σ. Δεφέρρης.

Τό «Έθνικό ζήτημα» θά άπασχολήσει έξ άλλου καί τήν «Ευρεία Όλομέλεια τής Έκτελεστικής Έπιτροπής» (Μάης 1925), τό μόνο Σώμα πού συγκλήθηκε από τό 3ο Έκτ. Συνέδριο, πού στή σχετική άπόφασή του θά διατηρήσει τίς γνωστές θέσεις γιά τή Μακεδονία, κάνοντας όμως ένα διαχωρισμό γιά

«Τό ζήτημά τής άνεξααρτήσας τής Θράκης (άνατολική καί δυτική), πρέπει νά τεθή κατά ένα σαφέστερο τρόπο καί νά εκλαϊκευθή περισσότερο μεταξύ τών προσφυγικών πληθυσμών τής δυτικής Θράκης καί τών τουρκικών εν τή δυτική Θράκη μειονοτήτων»⁽¹⁾.

Μέ άφορμή καί πρόσχημα τήν «αυτονόμηση τής Μακεδονίας» άρχίζανε άπ' τό τέλος του 1925 μαζικές διώξεις τών κομμουνιστών από τόν Πάγκαλο, καί στίς 8 Αυγούστου 1925 συλλαμβάνεται ό υπεύθυνος του «Ριζοσπάστη» Τάκης Φίτσιος καί κλείνεται ή έφημερίδα. Στίς άρχές του 1926 ή τρομοκρατία εντείνεται, πιάνεται καί φυλακίζεται όλόκληρη ή ΚΕ του Κόμματος καθώς καί μεγάλος άριθμός στελεχών, ένν πολλά άλλα στελέχη ή άπλά μέλη έξορίζονται στά νησιά⁽²⁾. Έπακολουθεί έξ άλλου όλόκληρη σειρά από δίκες κομμουνιστών μέ τήν κατηγορία τής έσχάτης προδοσίας. Τήν κατάσταση πού επικρατεί στό Κόμμα άντανακλά ή παρακάτω «Ανακοίνωση τής ΚΕ» πού δημοσιεύτηκε στό «Δελτίο» (έτος α' άριθ 1, Φλεβάρη 1926), πού αντικατέστησε τό «Ριζοσπάστη»:

Ανακοινώσεις της Κεντρικής Έπιτροπής

1) Ανακοινούται σ' όλα τά μέλη ότι λόγω τής καταδιώξεως όλων τών μελών τής Κεντρικής έπιτροπής, τής όρισθείσης από κοινού μέ τόν αντιπρόσωπον τής Κομμουνιστικής διεθνούς, αυτή αντικατεστάθη είς τό σύνολόν της από τήν δευτέραν Κεντρικήν έπιτροπήν πού έμεινε εν έφεδρεία. Έτσι έπαισαν πιά νά άνήκουν είς τήν Κεντρικήν έπιτροπήν τά πρόσωπα πού άνήκον είς αυτήν προηγουμένων.

2) Η έδρα τής Κεντρικής έπιτροπής μετετέθη έξ Αθηνών καί συνεπώς μέχρι νεωτέρων όδηγιών κανένα γράμμα νά μή σταλή είς αυτήν. Η συγκοινωνία μέ τό ταχυδρομείον καταργείται τελειωτικώς.

3) Οί συλλαμβανόμενοι δέν πρέπει νά μιλούν τίποτε άπ' ό,τι ξέρουν γιά τά ζητήματα τής όργανώσεως του Κόμματος. Τό νά ανακοινώση κανείς τίποτε έστω καί ύστερα από ύψλο ή άλλες αναγνής, θεωρείται προδοσία του άγώνος καί οί τέτοιοι θά τιμωρούνται αναλόγως καί όχι μόνον μέ διαγραφήν.

4) Όταν συναντάτε είς τόν δρόμον ή όπουδήποτε άλλα μέλη του Κόμματος νά μή τά χαιρετάτε καί νά μή φωνάζετε τά όνόματά τους, άφού σχεδόν όλοι είναι πιθανόν νά καταδιώκωνται από τούς χαφιέδες του κράτους.

5) Τό δελτίο πού κυκλοφορεί πρέπει νά προπληρώνεται, δέν θά δίνονται δελτία στίς όργανώσεις παρά μόνον όσα προπληρωθούν κάθε φορά. Τό δελτίο θά περιέχη όλο τό ύλικό τής έσωτερικής ζωής του Κόμματος. Τά θέματα πού περιλαμβάνει πρέπει ν' άποτελούν αντικείμενο συζητήσεων μέσα στους πυρήνες. Έτσι θά μορφώνωνται τά μέλη τών πυρήνων.

6) Πολλοί σύντροφοί, κακοσυνηθισμένοι από τό παρελθόν, ζητούν συνεχώς συνεντεύξεις μέ μέλη τής Κεντρικής έπιτροπής ή τής τοπικής ή άλλων έπιτροπών. Πρέπει νά κατανοηθή ότι αυτό δέν είναι εύκολο καί ούτε σωστό. Οί άνώτεροι όργανισμοί θά ζητούν νά ίδούν εκείνους πού νομίζουν ότι πρέπει νά ίδούν. Τά μέλη νά άπασχολούνται περισσότερο μέ τήν καθημερινή πρακτική δουλειά τών πυρήνων καί λιγώτερο νά υποβάλλουν τίς γνώμες τους στους άνωτέρους όργανισμούς. Μέλος του Κόμματος πού δέν δουλεύει τακτικά στον πυρήνα του νά διαγράφεται άμέσως από τάς τοπικές έπιτροπές, χωρίς καμμία διαδικασία.

Καμμία δικαιολογία δέν χωρεί, εκτός από άρρώστεια, στό νά μή δουλεύη κανείς στον πυρήνα του. Όλες οί άλλες δυσκολίες είναι δευτερεύουσες.

Από τίς 5 έως τίς 8 Σεπτεμβρίου 1926 συνέρχεται στήν Αθήνα σύσκεψη του ΚΚΕ (ό Πάγκαλος έχει άνατραπεί από τόν Κονδύλη καί τό Κόμμα είναι πάλι νόμιμο), πού λόγω τών σοβαρών αποφάσεων πού πήρε, θά πρέπει νά ένταχθεί στά Σώματα του 3ου Έκτάκτου Συνεδρίου. Τό μόνο ντοκιμεντό τής σύσκεψης αϊτής πού έχει διασωθεί είναι οί «Θέσεις τής ΚΕ επί τής πολιτικής καταστάσεως», πού είναι όμως μία επικαιρική άνάλυση τής κατάστασης τής στιγμής μόνον, μαζί μέ μία δριμυία κριτική τής κυβέρνησης Κονδύλη. Μία κάπως πιο έμπεριστατωμένη άνάλυση τής γραμμής τής σύσκεψης καί κυρίως τήν έπισήμανση τών αδυναμιών της βρίσκουμε σέ μία κοινή «Απόφαση τών Κεντρικών Έπιτροπών του ΚΚΕ καί τής ΟΚΝΕ», πού δημοσιεύτηκε στίς 27 Οκτωβρίου 1926 στό «Ριζοσπάστη», καί ένα σχετικό άπόσπασμα δημοσιεύουμε εδώ:

Η σύσκεψη του Κόμματος στίς 5-8 Σεπτεμβρίου 1926 συνεκλήθη κάτω από συνθήκες δυσμενείς. Τά περισσότερα μέλη του πού μόλις είχαν επανέλθει άπ' τήν έξορία, μερικά μάλιστα τήν ίδια μέρα, δρέθηκαν μπρός σέ μία γραμμή χαραγμένη, γιά τήν όποία έκαλούντο νά πουν τή γνώμη τους. Παρ' όλο αυτό όμως, τόσο άπ' τίς θέσεις τής 9ης Σεπτεμβρίου, όσο κι άπ' τή μετέπειτα γραμμή του Κόμματος, καταλαβαίνει ό καθένας ότι ή γραμμή πού χαράχτηκε άπ' τή σύσκεψη αυτή ήταν διαφορετική άπ' τήν προηγούμενη καί αντίθετη μάλιστα. Τό σφάλμα τής συσκέψεως αυτής ήταν ότι μέ τό άπροπαράσκευό της καί υπό τό πνεύμα μιάς κεντριστικής αντιμετώπισης του έργου της, δέν κριτικάρισε τήν προηγούμενη τακτική ούτε καί άνέπτυξε σαφώς τή διαφορά τής νέας μέ τήν παλιά καί περιπλέον τήν επαναστατική πορεία του προλεταριάτου καί τών συμμάχων του πρός τήν εργατοαγροτική έξουσία, δέν τήν διευτύωσε σαφώς μέ τό σύνθημα τής εργατοαγροτικής κυβερνήσεως. Ναί μέν ή γραμμή πού χαράχτηκε καί ύπάρχει σήμερα άν καί δέν έχει ρεφορμιστικό πραχτικό πολιτικό περιεχόμενο (θέσεις τής 9ης Σεπτεμβρίου), περικλείει όμως τό αντιλενινιστικό στοιχείο τής σύγχυσης πού διατυπώνεται μέ τό σύνθημα «πραγματική δημοκρατία», σύγχυσης προσεχομένης άπό μία προσπάθεια τεχνικής μηχανικής άπόσπασης τών άμέσων οικονομικών καί πολιτικών άπαιτήσεων του προλεταριάτου καί τών συμμάχων του άπ' τόν τελικό σκοπό τής εγκαθιδρύσεως τής εργατοαγροτικής κυβερνήσεως. Περιπλέον δέ ή σύγχυση αυτή μέ τήν πραγματική δημοκρατία άφηνε νά στηριχθεί ή αντίληψη ότι πρόκειται περί συγκεκριμένου πολιτικού καθεστώτος καί όχι περί άλλου συσχετισμού τών ταξικών δυνάμεων, όπως ήθελε νά έννοη.

Η κεντριστική αυτή ύποχώρηση πρό τής αντιλήψεως τής άριστερης δημοκρατίας καί ή δημιουργηθείσα σύγχυση σπρώχνει τό Κόμμα σέ πράξεις ρεφορμιστικές, πού βγαίνουν έξω κι άπ' αυτή τή χαραγμένη του γραμμή. Επίσης δέ ή τέτοια στάση τής σύσκεψης έννοει μία ρεφορμιστική καθ' όλοκληρίαν έξήγηση τής τακτικής του Κόμματος από τά άκαθόριστα καί άσημάτιστα δεξιά στοιχεία καθώς καί τίς αντιλήψεις τών στοιχείων αυτών (λεγκαλισμός, στάση άπέναντι τών πυρήνων, άπέναντι του κινήματος τών νέων, ρεφορμιστική εφαρμογή του ένιαιου μετώπου κλπ.). Έτσι δέ είναι έπόμενο νά ένισχύεται καί ό έξτρεμισμός (άρνηση τακτικής ένιαιού μετώπου κλπ.).

(1) Κατά τόν Σταυρίδη, ό.π., σ. 282, στήν Ευρεία Όλομέλεια εκλέχτηκε ό ίδιος Γενικός Γραμματέας του Κόμματος. Η πληροφορία αυτή δέν επιβεβαιώνεται από άλλου καί μένει γιά διευκρίνιση. Κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται γιά λάθος χρονολογικό καί ή άνάθεση τής Γραμματείας του Κόμματος - άν έγινε ποτέ - συνέβη μετά τή σύλληψη τής ΚΕ στά τέλη Ιανουαρίου 1926.

(2) Κατά τόν Σταυρίδη, ό.π., σ. 285, «Τό ΚΚΕ έστερήθη ύπεροκτασίων στελεχών του, φυλακισθέντων ή έξορισθέντων... καί τέθη έκτός νόμου».

ΑΦΙΕΡΩΜΑ στά 60 χρόνια του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος

3ο ΤΑΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ (ΕΤΚΔ) Αθήνα, Μάρτης 1927

ΤΟ 3ο Τακτικό Συνέδριο του ΚΚΕ συνήλθε τέλη Μάρτη του 1927 στα γραφεία του Κόμματος (Αγίου Μάρκου 296). Πήραν μέρος στίς εργασίες του πολλά από τα παλαιά στελέχη, μαζί και με πολλά νέα που είχαν αναδειχτεί στίς δύσκολες συνθήκες των τελευταίων χρόνων. Τα νέα αυτά στελέχη θα αποτελέσουν, βασικά, την ήγηση του Κόμματος.

● Έκ μέρους της Έκτελεστικής Επιτροπής της Κ.Δ., παρακολούθησε το συνέδριο ο γερμανός βουλευτής στο Ραϊχστάγκ Roemer, μέλος της ΚΕ του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Τό μόνο καινούριο που βγήκε απ' τό συνέδριο αυτό, είναι ή καθιέρωση γιά πρώτη φορά του θεσμού του Πολιτικού Γραφείου.

Τό Συνέδριο, εξέλεξε:

● Νέα Κ.Ε.: Ανδρόνικος Χαϊτάς, Γ. Σιάντος, Κ. Θέος, Κ. Εὐτυχιάδης, Σ. Μάξιμος, Κ. Σκλάβος, Τ. Χαϊνογλου, Ι. Τσατσάκος, Δ. Παπαρήγας, Δ. Πυλιώτης, Γ. Καραγιάννης, Β. Ασίκης, Α. Χατζησταύρου, Γρ. Παπανικολάου, Β. Νικολινάκος, Ν. Νικολαΐδης, Β. Πολυχρονάκης.

● 7μελές Πολιτικό Γραφείο - από τά ἐξῆς μέλη της Κ.Ε.: Ανδρόνικος Χαϊτάς (γραμματέας), Γιώργης Σιάντος, Κώστας Θέος, Κ. Εὐτυχιάδης, Σεραφείμ Μάξιμος, Κώστας Σκλάβος, Τάσος Χαϊνογλου.

Τά μέλη ὅμως καί οἱ ὁπαδοί του Κόμματος εἶχαν ἀποθέσει στό Συνέδριο μεγάλες προσδοκίες. Ἐλπίζανε ὅτι θά κατόρθωνε νά τερματίσει τήν ἐνδοκομματική κρίση καί τίς προσωπικές ἀντιθέσεις καί διενέξεις πού μαστίζανε τό Κόμμα καί ὅτι θά κατόρθωνε νά χαράξει μιά γενικότερα ἀποδεκτή ἰδεολογική καί πολιτική γραμμή, γύρω ἀπό τήν ὁποία θά μπορούσαν νά οἰσπερωθοῦνε ὅλοι ἡ τουλάχιστον ἡ μεγαλύτερη πλειοψηφία. Οἱ ἐλπίδες ὅμως αὐτές ἀποδειχτήκανε φροῦδες, καί τό μόνο πού μπορούμε νά σημειώσουμε σήμερα γιά τό Συνέδριο αὐτό, εἶναι ὅτι κατά τόν βραχὺ βίο του - μόλις 20 μῆνες - ἡ κρίση στό Κόμμα κορυφώθηκε, σέ σημείο πού κινδύνευε καί ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασή του μέ μιά παραλίγο διάσπαση.

Ἡ ἐσωκομματική αὐτή κρίση, καί ὁλόκληρη ἡ περίοδος πού καλύπτεται ἀπό τό 3ο Τακτικό Συνέδριο μέχρι τή σύγκληση του ἐπόμενου, ἔχει περάσει στήν ἱστοριογραφία του Κόμματος μέ τήν ὀνομασία «Λικβινταρισμός» καί «λικβινταριστική κρίση»*. Ὁ νεοφανής ὁρος ἐπανέρχεται συχνά στά ντοκουμέντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ἀποφάσεις, ἀναλύσεις, ἀρθρογραφία στόν κομματικό τύπο), χωρίς σαφῆ ὅμως καί συγκεκριμένη περιγραφή, μ' ἓναν τρόπο δηλαδή πού ἐπιτρέπει τίς πιό ποικίλες ἐρμηνείες. Καί περισσότερο ἀκόμα ὅταν συμπληρώνεται καί μέ ἓνα δεύτερο καί τρίτο ἐπίθετο π.χ. «Κεντριωτής», «Τροτσκιστής» καί ἄλλα.

Ἡ κατηγορία τοῦ «λικβινταριστή» ἐκτοξεύτηκε τότε ἐναντίον ἀρκετῶν παλαιῶν στελεχῶν, ἀλλά καί ἀπλῶν μελῶν τοῦ Κόμματος, πού εἴτε παραμεριστήκανε, εἴτε ἀναγκαστήκανε ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' αὐτό.

Σέ τελεutaία ἀνάλυση ὅμως, ἡ διαμάχη περιορίζεται κατά τό πλεῖστον σέ προσωπικές ἀντιθέσεις καί δευτερευόντως πάνω σέ θέματα ὁργανωτικά καί διαρθρωτικά τοῦ Κόμματος καί τῆ στρατηγική καί τακτική του. Ἐκεῖνο πάντως πού λείπει ὁλοτελῶς εἶναι οἱ σαφεῖς ἀναλύσεις καί ἐκτιμήσεις πάνω στή συγκεκριμένη πραγματικότητα καί τίς εἰδικές συνθήκες τῆς χώρας, ἀναλύσεις πού νά στηρίζονται ὅμως στή σωστή καί ἐπιστημονική ἀντιμετώπιση τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καί πρακτικῆς. Ἀλλά καί ἀπό τήν πλευρά τῶν «ἀντι-λικβινταριστῶν» τά πράγματα δέν εἶναι καλύτερα καί οἱ σχετικές ἀναλύσεις καί θέσεις, πού προβάλλονται τήν ἴδια ἐκείνη ἐποχή, εἶναι συγκεχυμένες

καί ἀπλοϊκές. Οἱ ἀπόψεις αὐτές, συνοπτικά κωδικοποιημένες, περιλαμβάνονται στίς «Θέσεις γιά τήν Ἱστορία τοῦ ΚΚΕ» τοῦ Νίκου Ζαχαριάδη (κεφ. Β' παράγρ. 26), πού καί σήμερα ἀκόμα ἀποτελοῦνε τήν ἀφετηρία γιά τή μελέτη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Μέσα λοιπόν σ' αὐτές τίς συνθήκες τῆς γενικῆς σύγχυσης, τό 3ο Συνέδριο παίρνει μιά μεγάλη σειρά ἀποφάσεων, πού δέν ἀλλάζουν ὅμως τίποτα στήν ὑπάρχουσα ἀνωμαλία γιά τόν ἀπλούστατο λόγο ὅτι ἐπιδιώκουν κάποιον συμβιβασμό περισσότερο παρά τή ριζική ἐκκαθάριση τῆς κατάστασης.

Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα εἶναι ἡ παράγραφος III, πού περιέχεται στίς «Θέσεις γιά τήν οἰκονομική καί πολιτική κατάσταση καί τά ἄμεσα καθήκοντα τοῦ Κόμματος», καί ἀφορᾷ τό ἐπίμαχο πιά «Ἐθνικό ζήτημα». Καί ἡ διατύπωση καί ἡ οὐσία τῶν θέσεων πάνω στό θέμα αὐτό ὑποτελοῦν ἓνα ἀλλοπρόσωπο κείμενο, καί σάν τό «ναί μέν ἀλλά» τῶν ἀστῶν πολιτικάντηδων:

III. Ἐθνικό ζήτημα

Τό ἔκτακτο συνέδριο τοῦ 1924 καθόρισε τήν πολιτική τοῦ Κόμματος ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος. Ἐπειδή ἀπό μέρος τοῦ Κόμματος γίνηκαν λάθη στό ἐπίπεδο αὐτό καί ἐπειδή γίνονται ἀπόπειρες ἀπό μέρος μερικῶν συντρόφων γιά τήν ἀλλαγῆ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἔκτακτου συνεδρίου ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ, τό συνέδριο τοῦ Κόμματος ἀποφασίζει:

1. Οἱ ἀπόψεις τῶν συντρόφων πού προτείνουν τήν ἐγκατάλειψη τοῦ συνθήματος «ἐνιαία καί ἀνεξάρτητη Μακεδονία καί Θράκη» στηριζόμενοι σέ δευτερευούσης σημασίας ἐπιχειρήματα, ὅπως ἂν ὑπάρχει εἴτε δέν ὑπάρχει σχηματισμένος μακεδονικός καί θρακικός λαός, εἶναι ἐσφαλμένες.

Ἀφετηρία γιά τόν καθορισμό τῆς μολοσεβίκικης γραμμῆς σέ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει νά εἶναι τό ἂν ὑπάρχει στό δεδομένο κράτος καταπίεση ἐθνικῶν μειονοτήτων καί μέ ποῖο τρόπο εἶναι δυνατό τίς καταπιεζόμενες αὐτές ἐθνότητες νά τίς ὀδηγήσουμε μαζί μέ τήν ἐργατική τάξη στήν πάλι ἐναντίον τῆς κυρίαρχης μπουρζουαζίας τοῦ καταπιέζοντος ἔθνους.

2. Ἡ ἀρχή τῆς ἀποδοχῆς τοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ μέχρι τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν καταπιεζομένων ἐθνότητων πρέπει νά ἐκδηλώνεται στό συνθήματα τοῦ Κόμματος ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ. Τό 1923-1924 ὅταν στά Βαλκάνια ὑπῆρχε ἄμεση ἐπαναστατική κατάσταση, ἡ Βαλκανική κομμουνιστική ὁμοσπονδία καί ἡ Κομμουνιστική Διεθνὴς διέτύπωσαν τό σύνθημα «ἀνεξάρτητη Μακεδονία κλπ.», πού ἐνεσάρκωνε τήν ἀρχική

μας γραμμή επί του έθνικού και συγχρόνως ήταν συγκεκριμένο σύνθημα, που εξασφάλιζε το τράδηγμα των επαναστατικών έθνотήτων που κατοικούνε τη μοιρασμένη μεταξύ τεσσάρων κρατών Μακεδονία και Θράκη στην πάλη κατά της μπουρζουαζίας του καταπιέζοντος έθνους και με το μέρος του προλεταριάτου όλων των βαλκανικών χωρών. Το καλύτερο μέσο για την πάλη μας εναντίον των ιμπεριαλιστικών τάσεων Σερβίας, Βουλγαρίας, είναι η προπαγάνδα του συνθήματος «ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη».

3. Παρ' όλο ότι δε διατρέχουμε τώρα άμεσο επαναστατική περίοδο, το σύνθημα «ένιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία κλπ.» πρέπει να παραμένει εν ισχύει. Η μεταβολή της άμεσου επαναστατικής περιόδου σε περίοδο κοπιώδους προετοιμασίας για την επανάσταση επιδρά πάνω στη γραμμή του Κόμματος επί του έθνικού ως εξής:

Στην τρέχουσα περίοδο το ΚΚΕ οφείλει να θέσει σε πρώτη γραμμή όχι την άμεση πάλη για το παραπάνω σύνθημα αλλά τη συγκεκριμένη πάλη εναντίον όλων των μέτρων και των μορφών της έθνικης καταπίεσης (φόροι, αγροτικό, γλώσσα, έμπορικ-σμός κλπ.). Η πάλη πρέπει να διεξάγεται με τον τύπο, με την εντός και εκτός της δουλης δράση του Κόμματος. Κοντά σ' αυτό, το Κόμμα οφείλει να προπαγανδίζει το σύνθημα «ένιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη» συνδέοντάς το με τον επικείμενο κίνδυνο νέου πολέμου στα Βαλκάνια και εκλαϊκεύοντας παράλληλα το σύνθημα της Βαλκανικής όμοσπονδίας των έθνοαγροτικών δημοκρατιών εντός της οποίας είναι δυνατή η όριστική λύση του έθνικού ζητήματος στα Βαλκάνια. Το Κόμμα οφείλει να γνωρίσει τις συγκεκριμένες μορφές της έθνικης καταπίεσης στην Ελλάδα και να διατυπώσει τις ανάλογες συγκεκριμένες μερικές απαιτήσεις.

4. Το λάθος του Κόμματος ύστερα απ' το έκτακτο συνέδριο του 1924 ήταν το ότι έκαμε το έθνικό ζήτημα κέντρο ουσιαστικά της όλης του δράσης. Το λάθος του Κόμματος του 1925 δεν πρέπει να το αποδίδουμε στη σφαλερότητα του συνθήματος, αλλά στη θέση που πήρε το σύνθημα αυτό ανάμεσα στα άλλα συνθήματα του Κόμματος και μέσα στη δράση.

5. Την παρασιώπηση του συνθήματος «ανεξάρτητη Μακεδονία κλπ.» κατά τις τελευταίες κοινοβουλευτικές εκλογές το συνέδριο τη θεωρεί έσφαλμένη.

6. Το συνέδριο τονίζει την ανάγκη του δυναμώματος της προπαγάνδας του διεθνισμού ανάμεσα στις εργαζόμενες μάζες και της έντασης της πάλης εναντίον της έθνικιστικής και σωβινιστικής προπαγάνδας της μπουρζουαζίας, κυρίως ανάμεσα στους πρόσφυγες, για την ιδεολογική προετοιμασία νέου πολέμου και για την αντίταξη των εργαζομένων μαζών εναντίον των καταπιεζομένων έθνικών μειονοτήτων.

Η περίοδος που πιάνει το 3ο Συνέδριο καλύπτεται από τις δύο Όλομέλειές του (20-25 Ιουλίου 1927 και 15-18 Φεβρουαρίου 1928), που και οι δύο μένανε στα στενά πλαίσιά του και δεν κάναν τίποτα άλλο απ' το να «συγκρίνουν» στο σύνολο» ή να «έγκρίνουν» εξ ολοκλήρου», τις θέσεις, αποφάσεις και ενέργειες του Συνεδρίου και της Κ.Ε. του.

Σ.Σ. Οι εκλογές έγιναν στις 1 (14) του Νοέμβρη 1920.

* Για τους μη εξοικωμένους με την κοιμητική όρολογία, πρέπει να σημειώσουμε ότι η λέξη προέρχεται απ' το γαλλικό liquide, που σημαίνει «διαλύω» και μάλιστα βιαιότητα, άμελέτητα, απασμαδικά. Στο διεθνές επαναστατικό κίνημα, ο όρος πρωτοχρησιμοποιήθηκε στη Ρωσία, μετά την άποτυχία της Έπανάστασης του 1905 και τα αίματηρά και τρομοκρατικά μέτρα που πήρε ο Τσαρική κυβέρνηση εναντίον των στωιαστών. Τότε η δεξιά πτέρυγα του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (μενσεβίκου) υποστήριξε ότι το Κόμμα πρέπει να εγκαταλήψει κάθε παράνομη επαναστατική δράση και να πολιτευτεί στα πλαίσια της νομιμότητας, γραμμή που κατά τους μενσεβίκους θα οδηγούσε το Κόμμα στη διάλυση, το «λικιδινάρισμά» του.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: 4ο ΚΑΙ 5ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΣΕΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ ΤΟΥ 1919

Η πρωτομαγιά του 1919 ήταν η πρώτη που γιορτάστηκε από το Σ.Ε.Κ.Ε. ένα εξάμηνο μετά την ίδρυσή του. Στις 18 Απρίλη (1 Μάη) 1919 η Κ.Ε. του Σ.Ε.Κ.Ε. έβγαλε την παρακάτω προκήρυξη «πρός την Έργατική τάξη της Ελλάδος» που δημοσιεύτηκε στο «Ριζοπάστη» της ίδιας μέρας:

«Σύντροφοι εργάται και εργάτριες!

Το Σοσιαλιστικόν εργατικόν κόμμα εορτάζει σήμερα την 1ην Μαΐου. Ως κόμμα που αντιπροσωπεύει έναν άγωνα διεθνή, όπως είναι ο άγών της εργατικής τάξεως εις κάθε χώραν και που αγωνίζεται διά τον σκοπόν των οποίων όλα τα αδελφά κόμματα όλων των χωρών επιδιώκουν και ο οποίος είναι η κατάργησις της κεφαλαιοκρατίας και η επικράτησις των αρχών του διεθνούς σοσιαλισμού, θα δείξη σήμερα την πίστην του διά τον ιστορικό άγωνα, εν ονόματι του οποίου οι εργάται και εργάτριαι όλου του κόσμου ενώνουν και πάλιν σήμερα την φωνήν των υπέρ μιας νέας ζωής και τάξεως εις τον κόσμον.

Ημείς λοιπόν που είμεθα η δύναμις και η ψυχή του έθνους, καλούμεθα σήμερα να εορτάσωμεν με τους εργάτας και τας εργάτριαις όλων των άλλων έθνων την νέαν πρώτην Μαΐου. Η πράξις μας αυτή δεν είναι μόνον μία εκδήλωσις της όλονεν αναπτυσσομένης εις την τάξιν μας συνειδήσεως προς ομαδικήν επιδιώξιν των συμφερόντων ημών, προς αποτελεσματικήν αντίμετώπισιν κάθε εκμεταλλευτικής προσπάθειας εις το μέλλον, αλλά και εκδήλωσις ενός καθήκοντος προς τους αγωνιζομένους εις όλον τον κόσμο συναδέλφους μας, προς την Διεθνή.

Το καθήκον μας τούτο το Σοσιαλιστικόν εργατικόν κόμμα συμμαριζόμενον συνειδητώς, αισθάνεται ότι έχει το δικαίωμα να αποτανθί προς όλους τους συντρόφους, προς τους εργάτας και εργάτριαις της χώρας, εργάτας της χειρός και του πνεύματος, εργάτας των πόλεων και εργάτας των πεδιάδων και να ζητήση παρ' αὐτῶν, όπως όλοι, ως είναι ηνωμένοι εις την δυστυχίαν των, παρευρεθούν ηνωμένοι και εις την διαμαρτυρίαν των, εις την εορτήν των.

Η πρώτη Μαΐου πρέπει να είναι και δι' ημάς, όπως είναι και διά τους εργάτας όλου του κόσμου, η ημέρα της κοινής εκδήλώσεως των πόθων μας, τους οποίους όλο το έτος ζητούμεν και διαλαλούμεν με τας οργανώσεις μας, τα βιβλία μας, τας έφημερίδας μας, τας διαλέξεις μας και με όλον εν γένει τον άγωνα που διεξάγομεν κατά των εκμεταλλευτῶν.

Πρέπει να είναι η ημέρα που θα δείξωμεν εις όλους τους έχθρους μας, εις όλους τους συκοφάντας μας και τους ύβριστάς μας, ότι ημείς υπάρχομεν, ότι ζώμεν ως τάξις και ότι εννοούμεν να υπάρχωμεν πάντοτε. Η εκδήλωσις μας σήμερα δεν πρέπει να έχη άλλον σκοπόν, ειμή εκείνον, διά τον οποίον η Διεθνής μας ζητεί να εορτάσωμεν και ο οποίος είναι σκοπός όλων των συνεορταζόντων σήμερα εργατῶν όλης της γῆς.

Σύντροφοι εργάται και εργάτριες!

Αν όλο το έτος εργαζόμεθα από πρωίως μέχρι νυκτός διά να θρέψωμεν και να πλουτίσωμεν άλλους, αν επί όλος τας ημέρας του έτους είμεθα τα όργανα της σκλαβιάς των πατρῶνων και των εκμεταλλευτῶν, χωρίς να έχωμεν ούτε το δικαίωμα της άναπνοης χωρίς την άδειαν των, μία ημέρα όμως υπάρχει και δι' ημάς. Είναι η ημέρα της διεθνούς μας εορτής η οποία είναι κερδισμένη με την θέλησιν και την δύναμιν των εργατῶν όλου του κόσμου διά να είναι δι' όλους τους καταπιεζομένους, δι' όλους τους προλεταρίους του κόσμου ημέρα κοινής χαράς και κοινῶν ελπίδων, ημέρα μεγάλη και ιερή, όσον καμμία άλλη ημέρα. Αυτή είναι η πρώτη Μαΐου, αυτή είναι η ημέρα μας.

Όλοι με καρδιά, με μίαν πίστιν, με τον ίδιο ένθουσιασμό, πειθαρχούντες και ηνωμένοι ως δείξωμεν σήμερα τον τιμῶμεν συνειδητῶ και ότι εννοούμεν την σημασίαν της.

Όλοι μας κάτω από την έρυθράν σημαίαν μας την οποίαν σήμερα εκατομμύρια συντρόφων μας κρατούν άλλοι δοξαμένην και υπερήφανον, ως δώσωμεν τον όρκον της παντοτεινής συνεργασίας και αδελφώσεως, αναφωνούντες με ψυχῆν.

Ζήτω η Πρωτομαγιά των εργατῶν.

Ζήτω η Ένωσις μας.

Ζήτω η Διεθνής.

Αθήναι 18 Απριλίου 1/1 Μαΐου 1919

Η Κεντρική Έπιτροπή του Σοσιαλιστικού Έργατικού Κόμματος της Ελλάδος»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Νέες εκδόσεις

Παιδικά

Άλεξίου Έλλη:

«Τραγουδάει και χορεύω»

Εικονογράφηση:

Γεράσιμος Γρηγόρης

Βαλαβάνη Έλενη:

«Η Πίπ και ο Πάπ»

Εικονογράφηση: Π. Ζαμπέλης

Βουρβούλη Νίκη:

«Της κούνιας νανουρίσματα»

Εικονογράφηση:

Διονύσιος Βαλάσης

Ζαραμπούκα Σοφία:

Αριστοφάνης

1. «Όρνιθες»

2. «Ειρήνη»

3. «Λυσιστράτη»

Εικονογράφηση: της ίδιας

Ζέη Άλκη:

«Κοντά στις ράγες»

Καλιότσος Παντελής:

«Η μύγα»

Εικονογράφηση: Νίνα Σταματίου

Κλιάφα Μαρούλα:

«Παραμύθια της Θεσσαλίας»

Εικονογράφηση:

Διονύσιος Βαλάσης

Μιλλιέξ Τατιάνα:

«Σε πρώτο πρόσωπο»

Νάκου Ειρήνη:

«Μικρές Ιστορίες»

Εικονογράφηση: έχει γίνει από μικρά παιδιά

Νεγρεπόντης Γιάννης:

«15 παραμύθια»

Εικονογράφηση: Έντα Δημοπούλου

Παπαδημητρίου Έλλη:

«Η παρέα»

Εικονογράφηση: Έλλη Κομνηνού

Παπανδρέου Μάργκαρετ:

1. «Η άστραπή και τα τρία

αδελφάκια της»

2. «Τιμπερ ο γίγαντας»

Εικονογράφηση: Σοφία

Ζαραμπούκα

Σαρή Ζωρζ:

«Τα γενέθλια»

Σαφίλου Άννα:

«Το μουσικό του Σίμου»

Τσουκαλά Δανάη:

«Το κορίτσι που έκλαιγε

μαργαριτάρια» Εικονογράφηση:

Σοφία Ζαραμπούκα

Φραγκόπουλος Μπούλης:

«Ο ποιητής και ο γάτος»

Εικονογράφηση: Πάτυ Μόρφη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 3615.783

**ΕΜΠΟΡΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

«Η Έμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, πιστή στην παράδοση εκδόσεως καλλιτεχνικών διδλίων, κυκλοφόρησε πρόσφατα ένα λεύκωμα, με τίτλο «Εικόνες του Έλληνικού χώρου μετά την Άπελευθέρωση».

Τό διδλίο περιλαμβάνει 37 έγχρωμους πίνακες: 30 του φημισμένου γερμανού ζωγράφου Κάρλ Ρότμαν, πού ήρθε στην Ελλάδα τό 1835, μέ έντολή του βασιλιά Λουδοβίκου Α΄ της Βαυαρίας, 6 του αρχιτέκτονα Λούντβιχ Λάνγκε, πού συνόδευσε τόν Ρότμαν, καί ένα προσχέδιο του αρχιτέκτονα Λέο φόν Κλέντσε.

Είναι ή πρώτη φορά πού οί ύδατογραφίες αυτές – ανήκουν στην Graphische Sammlung του Μονάχου –, δημοσιεύονται έγχρωμες. Παρουσιάζουν μάλιστα ξεχωριστό ένδιαφέρον, γιατί δείχνουν ποιά ήταν ή όψη της χώρας μας μετά την Άπελευθέρωση καί τί ακριβώς ήταν αυτό πού συγκίνησε τούς ξένους καλλιτέχνες. Οί ύδατογραφίες του Ρότμαν ήταν «σημειώσεις» πού έκανε ο καλλιτέχνης στόν τόπο μας, μέ σκοπό νά φιλοτεχνήση, όταν θά γύριζε στην πατρίδα του, μεγάλους πίνακες πού θά στόλιζαν μιά στοά του ανακτορικού κήπου του Μονάχου.

Τά κείμενα του λευκώματος έγραψε ο διαπρεπής ιστορικός της Τέχνης καί τ. Γ. Διευθυντής της Έθνικής Πινακοθήκης κ. Μαρίνος Καλλιγάς. Τά διάφορα κεφάλαια του διδλίου, όπως: «Η εικονογράφηση του έλληνικού χώρου, Τά διογραφικά του Ρότμαν, Τό ταξίδι του στην Ελλάδα, Η διαμόρφωση της καλλιτεχνικής του προσωπικότητας, Τά έλληνικά του τοπία, μερικές απόψεις γιά τόν Κλασικισμό καί τόν Ρομαντισμό, καθώς καί οί κατατοπιστικές σημειώσεις καί οί αναλυτικές λεζάντες των πινάκων – γραμμένα όλα από άνθρωπο πού κατέχει απόλυτα τό θέμα του – βοηθούν τόν αναγνώστη νά χαρεί τίς έξοχες ύδατογραφίες του Ρότμαν καί νά αισθανθεί κι εκείνος τή συγκίνηση πού ένιωσε ο καλλιτέχνης, όταν επισκέφθηκε τή χώρα μας καί ζωγράφισε τά θαυμάσια στην έναλλαγή τους έλληνικά τοπία, μέ τίς μισογκρεμισμένες αρχαιότητες καί τό χαρακτηριστικό τους φώς, ιδωμένα όλα αυτά, φυσικά, κάτω από ένα ρομαντικό πνεύμα, μιά «ρομαντική όραση», πού είχε επικρατήσει στην Εύρώπη γύρω στά μέσα του 19ου αιώνα.

ΚΟΝΟΥΜΠΑ
ΦΑΝΤΑΣΜΑΓΟΡΙΚΑ ΚΟΜΙΞ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΜΕ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΑΡΧΕΣ ΜΑΪΟΥ
ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

ΘΟΥΡΙΟΣ

•
**ΚΕΝΤΡΙΚΟ όργανο του
‘ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ’**

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Ένα έκλεκτικό συνέδριο

Η Έταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών είχε μία θαυμάσια ιδέα: Οργάνωσε μία διεθνή συνάντηση Λογοτεχνών. Μόνο πού... λησμόνησε να προσκαλέσει μερικούς γνωστούς Έλληνες λογοτέχνες - μέλη της ή και μη.

Όμως παραβρέθηκαν αρκετοί αξιόλογοι σίγουρα πνευματικοί άνθρωποι από Ανατολή και Δύση. Και ανάμεσα σ' αυτούς μερικοί - όνομα και μη χωριό - γνωστοί αντιδραστικοί πού τελικά μέ ένα προπετή επαγγελματικό αντικομμουνισμό «καπέλωσαν» κατά τά εϊωθότα τήν εκδήλωση. Δέν μάθαμε πόσα σοφά ή μή εϊπώθηκαν και πόσο προωθήθηκε τό πολιτιστικό πρόβλημα των μικρών χωρών και των «μικρών» γλωσσών. Φαίνεται όμως πώς δόθηκε ή εύκαιρία γιά τήν «προεδρική φρουρά» τό λογοτεχνικό κατεστημένο νά προβάλλει στους «μεγάλους» του εξωτερικού πόσο σοβαροί, αξιόλογοι και έκλεκτοί πνευματικοί άνθρωποι δημιουργοῦν σ' αὐτή τή μικρή χώρα.

Λίγο δαπανηρή δέδαια ἦταν ή παράσταση. Ἀλλά ποιός νοιάζεται γι' αὐτά! Τά πολιτιστικά μας πράγματα πάνε τόσο καλά, τό κράτος ποτέ δέν τοιγκουνεύτηκε στίς χορηγήσεις...

Τρελές, ἀπίθανες ιστορίες πού διαβάζει κανείς στά ἄρθρα τοῦ «Ελευθερου Κόσμου» ή στά θεατρικά μονόπρακτα τοῦ κ. Ιονέσκο.

ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Από τή διαπίστωση τής δημοσιογράφου Χάρις Λίδας τής Athens Daily Post ότι «οἱ καλλιτέχνες Γ. Μαυροειδής, Γ. Μόραλης, καί Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας, ἔχουν ἐπάξια κερδίσει τή φήμη τους», ὁ Γ. Μαυροειδής - σέ ιδιαίτερη συνέντευξή του - διαχωρίζει τή θέση του ἀπό τοῦς ὑπόλοιπους. Ὁ διαχωρισμός ὅμως αὐτός - μέ τόν τρόπο κυρίως πού ἔγινε - θίγει ἔμμεσα τοῦς ἄλλους δύο καλλιτέχνες, πού ἔχουν ἀποδείξει τήν πραγματική τους ἀξία μέ τήν τέχνη τους καί ὄχι μέ τό τιμολόγιο, ὅπως ὑπονοεῖ ὁ Γ. Μαυροειδής.

Πέρα ἀπ' αὐτό ὅμως θίγει αὐτόχρονα καί μερικούς ἀκόμα καλλιτέχνες, ἀπό τοῦς ὁποίους ὁ κ. Γουναρόπουλος καί ὁ κ. Διαμαντόπουλος εἶχαν τήν ἴδια ἐποχή ἐκθεσθ.

Ἄν καί καλλιτέχνης καί ὁ ἴδιος ὁ κ. Μαυροειδής δέν δίστασε νά κατακρίνει, καί μάλιστα δημόσια, συναδέλφους του, πού ἀντικειμενικά θεωροῦνται ἀξιόλογοι.

Καί κάτι ἀκόμα: στήν παραπάνω συνέντευξη ὁ κ. Μαυροειδής καταφέρθηκε καί ἐνάντια στή σύγχρονη ἐλληνική τέχνη. Ἀλλά πῶς συμβιβάζεται ἕνας δάσκαλος, καί μάλιστα καθηγητής τής ΑΣΚΤ, νά ὑποβιάζει ἔτσι τοῦς ἴδιους τοῦς μαθητές του;

Ὁ ἀναγνώστης μας Φίλιος Καθηγητῆς φοιτητής, μᾶς ἔστειλε ἀπό τή Θεσσαλονίκη αὐτή τή γελοιογραφία. Δέν εἶναι ἐπιτυχημένη;

ΕΜΠΡΟΣ Ο ΕΝΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΕΝΑ Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ ΓΙΝΟΥΜΕ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

ΧΡΥΣΑ ΑΡΓΥΡΑ ΜΑΛΑΜΑΤΕΝΙΑ/ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΕΝΟΣ

ΔΕΣΙΣ ΔΕΣΙΟΤΕΧΝΗΣ ΟΛΟΓΑΥΦΟ ΑΝΑΓΑΥΦΟ ΓΑΥΦΟ ΓΑΥΠΤΗΣ ΑΠΟ ΚΑΒΑΡΟ

ΑΣΗΜΙ 999° ΚΑΙ ΣΕ ΕΛΑΣΤΟΜΕ ΚΑΙ ΣΕ ΕΛΑΣΤΟΜΕ ΚΑΙ ΣΕ ΕΛΑΣΤΟΜΕ

Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ

ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΗΣ

ΑΝΑΓΑΥΦΟ ΓΑΥΦΟ ΓΑΥΠΤΗΣ ΑΠΟ ΚΑΒΑΡΟ ΚΑΙ ΣΕ ΕΛΑΣΤΟΜΕ ΚΑΙ ΣΕ ΕΛΑΣΤΟΜΕ

ΕΜΠΡΟΣ Ο ΕΝΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΕΝΑ Ν'ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ ΓΙΝΟΥΜΕ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

ΧΡΥΣΑ ΑΡΓΥΡΑ ΜΑΛΑΜΑΤΕΝΙΑ/ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΕΝΟΣ

ΔΕΣΙΣ ΔΕΣΙΟΤΕΧΝΗΣ ΟΛΟΓΑΥΦΟ ΑΝΑΓΑΥΦΟ ΓΑΥΦΟ ΓΑΥΠΤΗΣ ΑΠΟ ΚΑΒΑΡΟ

Αίσθητικά απολιθώματα, μουσειακά δειγματολόγια, έργα τέχνης μετρομημένα σέ καράτια χρυσού ή καθαυτό άσήμι καί άποτιμημένα σάν σίγουρες ἐπενδύσεις εἶναι τής μόδας τελευταία.

Σ' αντίθεση μ' αὐτά καί στο

πείσμα αὐτῶν, τέσσερις νέοι καλλιτέχνες, ὁ Βαγγέλης Δημητρεάς, ἡ Μαρία Κοκκίνου, ἡ Βάσω Κυριάκη καί ἡ Ἄσπα Στασινοπούλου τύπωσαν 18 «εὐτελείς» κάρτες μέ εἰρωνικό σχολιασμό τῶν εὐτελῶν καί μὴ συμβάντων τοῦ τόπου μας.

Κατοχή - Ἀντίσταση - Ἐμφύλιος

Μιά ἐνδιαφέρουσα συνάντηση μέ θέμα τήν Κατοχή, τήν Ἀντίσταση καί τόν Ἐμφύλιο θά γίνεϊ στό Λονδίνο στίς 12 καί 13 τοῦ Μάη. Ὁργανώνεται ἀπό τήν Ἐνωση Ἑλλήνων Πανεπιστημιακῶν τής Δυτ. Εὐρώπης καί τήν ΕΛΕΜΕΠ (τμήμα Λονδίνου).

Οἱ συμμετέχοντες θά συγκεντρωθοῦν ἀπό τήν Ἑλλάδα, τή Βρετανία, τή Γερμανία καί τή Γαλλία καί εἴτε εἶναι πρωταγωνιστές τῶν γεγονότων εἴτε μελετητές τής σύγχρονης ἱστορίας μας. Ἀντιθετικές ἀπόψεις θά ἀναπτυχθοῦν καί θά δοθεῖ ἡ εύκαιρία γιά ἐνδιαφερόουσες συζητήσεις. Στίς συζητήσεις θά συμμετάσχουν οἱ: Elisabeth Barker, Προκόπης Παπαστρατής, George Alexander, Ἀνδρέας Κέδρος, Θανάσης Χατζής, Heinz Richter, Haagen Fleischer, Nicolas Hammond, E.C.W Myers, Γιώργος Κατηφόρης κ.ά.

Γιά περισσότερες πληροφορίες: ROUSSOS KOUNDOUROU, 13 TANZA RD., LONDON N.W. 3

Ο Ν.Δ. ΠΟΥΛΙΟ-ΠΟΥΛΟΣ

Πέθανε στήν Κύπρο, ἀπό καρδιακή προσβολή τήν ὥρα πού χόρευε μέ τή γραμματέα τής Διεθνούς Ἐπιτροπῆς Ἀλληλεγγύης πρὸς τόν Κυπριακό Λαό, κ. Εὐγενία Κυράνοβα, ὁ γνωστός ἀγωνιστής τής κυπριακῆς ὑπόθεσης Νίκος Δ. Πουλιόπουλος. Βρισκόταν στή Μεγαλόνησο γιά νά πάρει μέρος στή Σύνοδο τοῦ Προεδρείου τής Ἐπιτροπῆς.

Ὁ Ν.Δ.Π. συνδέθηκε ἀπό νῶρις μέ τό ἀφροασιατικό κίνημα

(AAPSO) καί παρρηγόθηκε στίς περισσότερες συνδιασκέψεις τής Ὁργάνωσης Ἀφροασιατικῆς Ἀλληλεγγύης. Ὑπῆρξε ἕνας ἐνθερμος μαχητής τοῦ κυπριακοῦ ἀγῶνα ἀπό τό 1950 μέχρι τό θάνατό του καί ὑποστηρικτής τής ἀδέσμευτης πολιτικῆς τής χώρας μας.

Ὁ θάνατός του στήν Κύπρο σφράγισε μέ τό μήνυμα πού ὁ ἴδιος θά ἤθελε τή λευτεριά τής Κύπρου, γιά τήν ὁποία γιά χρόνια ὁ ἴδιος ἀγωνίστηκε.

Γ.Τ.

«ΛΑΤΙΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ»

Κυκλοφόρησε στό Παρίσι ἀπό τίς «ἐκδόσεις τῶν γυναικῶν» ἕνα βιβλίο μέ τίτλο «Λατινοαμερικάνες γυναῖκες» πού ἐτοίμασε μιά ὁμάδα γυναικῶν τής Λατινικῆς Ἀμερικῆς καί τής Καραϊβικῆς.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ δύο μέρη: Στό πρῶτο, ἡ ὁμάδα παρουσιάζει μερικά θεωρητικά δοκίμια ἀναφορικά μέ τόν ἀγῶνα τῶν γυναικῶν, καί πρὶν ἀπ' ὅλα, τό καυτό θέμα πού συζητιέται αὐτό τόν καιρό στήν Εὐρώπη: ὁ μισθός γιά τή δουλειά στό σπίτι. (Ἡ ὁμάδα τάσσεται ἐνάντια σ' αὐτό τό μισθό).

Στό δεύτερο μέρος, ὑπάρχει μιά σειρά ἀπό 13 ἄρθρα πού ἀναφέρονται σέ 12 χώρες τής ἡπείρου (Βολιβία, Χιλή, Κούδα, Ἑκουαδόρ, Μεξικό, Πουέρτο Ρίκο, Οὐρουγουάη, Βενεζουέλα...). Ἀλλά δίνουν μιά γενική εἰκόνα τής κατάστασης τῶν γυναικῶν στή συγκεκριμένη χώρα, ἄλλα ἐξετάζουν ἕνα εἰδικό θέμα, π.χ. τίς ἐργαζόμενες γυναῖκες, τίς πολιτικές κρατούμενες, τήν ἐκλογική συμμετοχή κ.λπ.

Μέ την πεποίθηση ότι η πολιτική δέν είναι, και δέν πρέπει νά θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι, μιὰ ὑπόθεση ἀπομονωμένη ἀπό λογῆς κοινωνικά καί γενικότερα πολιτιστικά θέματα, ἀλλά ἀντίθετα δοῖσκειται σέ διαρκή ἀλληλεξάρτηση καί διαλεχτική ἀλληλουχία μέ αὐτά, δημοσιεύουμε σήμερα τό «φιλολογικό παράρτημα» πού ἀκολουθεῖ.

Σ' αὐτό περιλαμβάνονται:

- Ἀγνωστες ἡμερολογιακές σημειώσεις τοῦ Γιώργου Σεφέρη.
- Τό διήγημα τοῦ Προδρόμου Μάρκογλου «Ἐπεισόδιο».
- Τό διήγημα τοῦ Σάκη Παπαδημητρίου «Τράπεζα Τέχνης».
- Σχόλιο τοῦ Ἀλέξη Ζήρα σ' ἓνα αὐτόγραφο τοῦ Γιώργου Θεοτοκά.
- Ἀπόσπασμα ἀπό τό διδύλιο τοῦ Τσδετάν Τοντορόφ «Ποιητική».
- Σημειώσεις τοῦ Κώστα Γ. Παπαγεωργίου πάνω στά «Ποιήματα» (1945-71) τοῦ Μίλτου Σαχτούρη.

Ἐπιμέλεια:

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἡμερολογιακές σημειώσεις τοῦ Γιώργου Σεφέρη

ΤΟ κείμενο αὐτό τοῦ Γ. Σεφέρη δέν ἐπιλέχθηκε ἀπό τόν ἴδιο γιά νά περιληφθεῖ, ὅπως καί δέν περιλήφθηκε, στό ἀντίστοιχο, χρονικά, ἡμερολόγιό του πού κυκλοφόρησε σάν Μέρες Γ' (16 Ἀπρίλη 1934 – 14 Δεκέμβρη 1940). Καί τό γεγονός αὐτό φαίνεται πώς ἀποτελέσει τή βασική αἰτία πού τό κείμενο αὐτό, ἔκθετο καθὼς ἔμεινε στά χαρτιά τοῦ ποιητή, δέν ὑπέστη τή λεπτομερειακή ἐπεξεργασία (οὐσίας καί μορφῆς) πού χαρακτηρίζει κάθε τί (πεζό ἢ ποιητικό του) προορισμένο νά δεῖ τό φῶς τῆς δημοσιότητας· ἀντίθετα παραμελήθηκε, διατηρώντας, ὅχι σέ λίγα σημεία, τὰ γνωρίσματα τοῦ πρώτου ριξίματος στό χαρτί, κάτι πού τοῦ δίνει μιάν ἄλλον εἶδον εἰλικρίνεια καί ζωντάνια. Ἐνδεικτικό ὅλων αὐτῶν εἶναι καί ἡ λέξη ἀναπτύξω πού συχνά παρεμβάλλει ὁ ποιητής, μέσα στά γραφόμενά του, κλεισμένη σέ παρένθεση.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 29 Γενάρη 1940

Αὐτές τίς ὥρες πού γυρεύουμε κάτι σπεριό. Αὐτές τίς ὥρες πού γυρεύουμε ἓναν τρόπο νά ζήσουμε μέ τούς ἀνθρώπους γύρω μας, καί εἶναι τόσο δύσκολο. Τώρα πού τό πνεῦμα εἶναι ἄρρωστο, ἄσκημα ἄρρωστο καί σακάτικο. Ὅπου ἡ εὐκολία νά παραδεχόμαστε σάν ἓνα μεγάλο κέρδος τίς ἀντιφάσεις μας μᾶς ὁδήγησαν ἐκεῖ πού μᾶς ὁδήγησαν: στήν ἀνικανότητα νά κάνουμε πολιτική, ἐννοῶ σ' ὅλη τήν Εὐρώπη καί στόν κόσμο, στήν ἀνικανότητα νά ζήσουμε καί νά πεθάνουμε ἀκόμη. – Νιώθοντας μέσα στά σπίτια μας, μέσα στίς μεγάλες πολιτείες ἀκόμη σάν τίς νυχτερίδες πού πετάνε παλαβά πάνω στούς τοίχους μιᾶς μισοσκοτεινῆς καί πνιγρῆς κάμαρας τό καλοκαίρι. Ὅπου ἡ πολιτική σκοπιμότητα, πού καθὼς θά τό πίστευε κανεῖς, δέν θά μπορούσε νά ἔχει ἄλλο σκοπό παρά νά δώσει στόν ἄνθρωπο τόν τρόπο νά ζήσει ἀληθινά, νά ζήσει πιό πλέρια καί πιό ἐλεύθερα ἢ τουλάχιστο νά μὴν τόν ἐμποδίζει νά ζεῖ – ἡ πολιτική σκοπιμότητα καί οἰκονομική σκοπιμότητα, κατάντησαν πράγματα ἀφηρημένα πού ὁργανώνουν σέ τελευταία ἀνάλυση μόνο ὄχλους, ἂν θέλουμε ταχτικούς, συστηματοποιημένους, μέ καλύτερες βιωτικές συνθήκες – ἀλλά πάντα ὄχλους – σκοτώνουν τή ζωή, ξεραίνουν κάθε σταγόνα δροσιάς ζωῆς, συλλογίστηκα καί ξαναδιάβασα τό Μακρυγιάννη· ἓνα βιβλίο πού πραγματικά δέν ἄφησα ἀπό κοντά μου ἐδῶ καί δώδεκα χρόνια. – Ὅλα αὐτά

πού λέω παραπάνω γίνονται στήν Εὐρώπη (ἀναπτύξω) εἶναι μιὰ ἀρρώστεια τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀρρώστεια αὐτή ἄρχισε νά πιάνει – καί προχωρεῖ καταπληκτικά εὐκόλα στήν Ἑλλάδα. Δέν πρόκειται νά ξετάσω ἂν τὰ αἷτια εἶναι τὰ ἴδια. Τά ἀποτελέσματα ὅμως εἶναι τὰ ἴδια. (Τά αἷτια μπορεῖ ἐδῶ νά κάνω λίγες διακρίσεις). Καί τὰ ἀποτελέσματα μ' ἐνδιαφέρουν γιατί μ' ἀγγίζουν καί μέ πονοῦν. Καί τὰ ἀποτελέσματα ἐδῶ καί κάμποσα χρόνια μᾶς δίνουν τό συναίσθημα ὅτι ἡ ζωή μᾶς ἄφησε γειά. Γιά νά ξεχωρίσουμε ἓναν ζωντανό ἀπό ἓναν πεθαμένο παίρνουμε ἓνα καθρεφτάκι, ἔστω κι ἓνα μπρούτζινο κουμπί καί τό βάζουμε κοντά στό στόμα του: ἂν ἡ σιλπνή ἐπιφάνεια καλυφθεῖ ἀπό μιάν ἀλαφρή πάχνη ὁ ἄνθρωπος ζεῖ, ἂν ὄχι εἶναι πεθαμένος. Ἐδῶ καί κάμποσα χρόνια στήν Ἑλλάδα ἔκανα τοῦτο τό πείραμα, τριγυρίζοντας μέσα στούς ἀνθρώπους. Πουθενά οὔτε μιὰ ιδέα ἀνάσας δέ θόλωσε τή μικρή γυαλιστερή ἐπιφάνεια. Ζοῦμε ἀνάμεσα σέ νεκρούς. Ἄλλοι θά ποῦν πώς εἶναι ὁ τρόπος μου νά κοιτάζω τή ζωή, ἓνας τρόπος ἀπαισιόδοξος ἢ ὁ τρόπος τῆς γενιάς μου. Ὅτι ἡ ἀποψή μου εἶναι ὑποκειμενική, μονομερής. Δέν τό ξέρω. Σ' αὐτά πού γράφω δέν μοῦ χρειάζονται ἀποδείξεις. Ἄν γελιέμαι τόσο τό καλύτερο. Δέν αἰσθάνομαι καμιά ὑπερηφάνεια ἐπειδὴ βλέπω αὐτά πού βλέπω, ἂν τὰ βλέπω στραβά τόσο τό καλύτερο. Τόσο τό καλύτερο ἀκόμη ἂν τὰ γραφόμενά μου εἶναι τὰ σημάδια μιᾶς πρόσκαιρης κρίσης. Μακάρι ὁ θάνατός μας καί ὁ θάνατος τῆς ἀλήθειας μας νά σημαίνει ζωή γιά

τούς κατοπινούς. Ὡστόσο εἶμαι ὑποχρεωμένος, ἀφοῦ αἰσθάνομαι τὴν πληγὴν, νὰ μιλῶ γιὰ τὴν πληγὴν μας. Νὰ κρῦβουμε τὰ πράγματα, νὰ τὰ παραδλέπουμε ὅπως τόσο πολὺ τὸ συνηθίζουμε δὲ χρησιμεύει σὲ τίποτε. Καί ἡ πληγὴ εἶναι διὰ τὸν τόπο μας, πού εἶναι ἕνας μικρὸς τόπος, οἱ ψυχές ζοῦνε ὀλοένα καὶ λιγότερο καὶ πάνε νὰ οὐθύνουν. Γιατί, ἂς τὸ δοῦνε ἄλλοι τὸ γιατί. Κοιτάζει κανεὶς γύρω του φίλους, ἀνθρώπους πού κάτι περιμένε πὼς θὰ δύναν, πού τοὺς πῖστεψε· κοιτάζει ὅλες αὐτὲς τίς φυσιογνωμίες, ἀραδαριὰ μπροστά του, ἐδῶ καὶ δέκα δεκαπέντε χρόνια, σάν ἀναμμένα κερία πού κάθε τόσο ἕνα ξαφνικὸ φῶσμα τὰ σβήνει. Λιποψυχία, κούραση, στέρεμα, συμμόρφωση στὶς συνήθειες καὶ στὶς βολές, τίς τόσο μικρές καὶ τόσο ἀσημαντές φιλοδοξίες μας. Οἱ φίλοι μας, οἱ ἀγνωστοὶ καὶ οἱ γνωστοί, βουλιάζουν ἕνας-ἕνας μέσα σὲ μιὰ ἀκατανόμαστη ψυχικὴ στέγνια. Καὶ θέλω νὰ πῶ μιλώντας γιὰ φίλους ὅλους ἐκείνους πού θὰ μπορούσαν νὰ ἦταν πηγές ζωῆς σ' αὐτὸ τὸν τόπο ὅπου τέλος πάντων ζοῦμε. Κι εἴμαστε μόνοι. Μόνοι γυρεύοντας τὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος γιὰ μὲν τοῦτες τίς μέρες ἦταν ὁ Μακρυγιάννης. Θὰ μπορούσε νὰ ἦταν φυσικὰ ἕνας ποιητής. Ὅταν ἡ ζωὴ δὲν μᾶς κάνει μπορούμε τόσο εὐκολὰ νὰ φύγουμε. Τὸ δουνὸ τοῦ Λουκρητίου. Ἡ ὁ Μάρκος Αὐρηλῖος· ποιητὴς κανοσανιδία... Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀδιόρθωτος. Μόνο ἡ τέχνη μᾶς σώζει, ὅταν μπορούμε νὰ καταφύγουμε στὴν τέχνη. Ἀλλὰ ἀγαπῶ πάρα πολὺ τὴν τέχνη γιὰ νὰ παραδεχθῶ νὰ τὴ θεωρήσω σάν ἕνα εἶδος ἀερόστατο πού μᾶς παίρνει ψηλὰ στὸν οὐρανὸ ὅταν ἡ γῆ ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀνθυγιεινὴ. Ἐπειτα εἶναι στιγμές πού ντρέπεται κανεὶς νὰ φύγει. Ἐναν ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Ντάντε πού καταλαβαίνω καλύτερα εἶναι τὸ **Che per viltade il gran rifiuto**, ἕναν στίχο πού τόσο ἄσχημα παραμόρφωσε ὁ Καβάφης. Ἡ τέχνη, ὅταν δὲν εἶναι τέχνασμα, ἔχει πάντα δυὸ ὀψεις: ἐκείνη πού ἀφορὰ τίς σχέσεις μας μέ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἐκείνη πού ἀφορὰ τίς σχέσεις μας μέ τὸ Θεό (ἂς εἶναι τοῦτο γιὰ συντομία) καὶ αὐτὲς οἱ δυὸ ὀψεις συνυπάρχουν γιατί πάντα ὁ ἄνθρωπος μᾶς ρίχνει στὸ Θεό καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ρίχνει στὸν ἄνθρωπο. Στὴν περίπτωση μου τοῦτη εἶναι οἱ σχέσεις μέ τὸν ἄνθρωπο πού ἐρχονται στὴν πρώτη γραμμὴ· καὶ εἶναι τοῦτο πού ἐξέχει. Θυμοῦμαι σὲ μιὰ ἀπὸ τίς δυσκολότερες πολιτικές κρίσεις πού πέ- ρασα, τὸν περασμένο Ἀπρίλη ἢ τὸν προπερασμένο Σεπτέμβρη – (qui nous

à marqué pour la vie. El.). Μέσα στὴν ἐντάση ἐκείνη τῶν νεύρων ἔνωσα τὴν ἀνάγκη – σὰ μιὰ βοήθεια νὰ κρατηθῶ ἀπὸ κάτι περισσότερο γερό ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ταραχὴ μας. Διάβαζα Πλάτωνα. – Καὶ δοῦκα πὼς ἦταν μιὰ θεραπεία πρώτης γραμμῆς γιὰ μὲν. Τώρα αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω γράφοντας κ.τ.λ. Εἴμαστε κι ὅλας στὸν πέμπτο μῆνα τοῦ δευτέρου πολέμου πού εἶδαμε ἐμεῖς πού μεγαλώσαμε στὰ χρόνια '14-'18.

Ἐδῶ καὶ κάμποσες μέρες οἱ ἐφημερίδες κρατοῦν τὸ ἴδιο τροπάρη. Στὸ δυτικὸ μέτωπο ἀπραξία, στὴ θάλασσα τὰ καράβια βουλιάζουν κάπου- κάπου, οἱ Φιλανδοὶ πολεμοῦν μέσα στὴν πολιτικὴ νύχτα καὶ νικοῦν σάν Ὀλυμπιονίκες μέ τὴν ἴδια τάξη καὶ τὸ ἴδιο σύστημα. Τὰ Βαλκάνια εἶναι ὁπωσδήποτε ἡσυχά, μολονότι φοβοῦνται τὴν ἀνοιξὴ πού μᾶς ἐρχεται. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιφάνεια· ἀπὸ κάτω αἰσθάνεται κανεὶς πὼς ὁ καρκίνος κάνει τὴ δουλειὰ του. Γιατί συλλογίστηκα τὸν Μακρυγιάννη στὸ κατώφλι τῆς μέσης τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα; Τί ἔχει νὰ κάνει αὐτός ὁ ἀπλοϊκὸς ἄνθρωπος μέ τοῦτη τὴν κοινωνία τὴν ταλαιπωρημένη ὡς τὴ βαρβαρότητα μέ τὰ μηχανικά της παιχνίδια καὶ τοὺς ὑπνοβατικούς της τρόπους· μέ τὴν κοινωνία ὅπου τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα καταργεῖται σὲ συνέδρια, (σοβαρά) πού χωρὶς θρησκεία κινεῖται μ' αὐτὸ πού λέει ὀρθοδοξίες καὶ ἔχει γεμίσει ἀστρολόγους, ἰσως ἐπειδὴ εἶναι στερεωμένη ἀπὸ πραγματικούς ἀγίους; Ὁ Μακρυγιάννης μου δίνει ἐκεῖνο πού μου λείπει: τὴ ζωὴ!

Δέν τὸν παίρνω οὔτε σάν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀγριανθρώπους κλέφτες τοῦ '21, οὔτε σάν ἕνα σύμβολο ἐπιστροφῆς στὴν στάνη κι ἀκόμα λιγότερο σάν ἕνα χρονογράφο μιᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Ὅλα αὐτὰ εἶναι δευτερεύοντα. Τὸν παίρνω σάν ἕναν ἄνθρωπο πού κοιτάζω μέσα του ὁρισμένα πράγματα στὸν ἄνθρωπο: τὴν ἀρετὴ, τὴ ζωντάνια, τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ φρίκη. (ἀναπτύξω).

Αὐτὲς τίς μέρες εἶδα γιὰ πρώτη φορά, ἕνα πρωτὶ, τίς εἰκόνες, τίς 23 εἰκόνες πού ὑπαγόρευε στὸν Παναγιώτη Ζωγράφο πρὶν ἀπὸ 100 χρόνια ἀκριβῶς. Συγκινήθηκα τόσο – εἶχα καιρὸ νὰ συγκινήθω ἔτσι – πού ἄφησα τοὺς πίνακες πᾶν στοῦ τραπέζι καὶ σκαρφάλωσα τρεχάτος στὸ φίλο μου, τὸν πῆρα ἀπὸ τὸ μανίκι γιὰ νὰ τοῦ τίς δείξω.

Προσθήκη: Δέν εἶναι τὸ εἶδος μου ἡ μελαγχολία.

Πὼς ἀνατράφηκα.

ΠΕΜΠΤΗ, 25 Ἰουνίου 1940

Διάβαζα χτές βράδι ἀποφθέγματα τοῦ Χ (R):

Nous sommes à la fin du siècle de la raison (p. 251) κ.τ.λ. On n'approche le mystère du monde que dans l'exaltation des sentiments et dans l'action. (p. 252) Καὶ ἀκόμη (ἐν τούτοις) A la doctrine chrétienne du primat de la conscience individuelle et de la responsabilité personnelle s'oppose la doctrine libératrice de la nullité de l'individu.

(Εἴμαστε στὸ τέλος τοῦ αἰῶνα τῆς λογικῆς. – Δέν πλησιάζει κανεὶς τὸ μυστήριον τοῦ κόσμου παρὰ μέ τὴν ἐκσταση τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἐμπειρίας. Στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία ἔχουν τὰ πρωτεία ἡ ἀτομικὴ συνείδηση καὶ ἡ προσωπικὴ εὐθύνη, ἀντιτίθεται ἡ σωτήρια διδασκαλία τῆς μηδαμνότητος τοῦ ἀτόμου).

Ἐπάρχει μέσα σ' ὅλο αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα τῶν ἰδεῶν μιὰ ροπὴ καὶ ἡ ροπὴ τοῦτη καθρεφτίζει πολλές διδασκαλίες πού ἀκούσαμε καὶ ἀπὸ δικούς μας καὶ ἀπὸ ξένους. Καὶ πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὴ διάκριση τοῦ πνεύματος καὶ τῶν αἰσθημάτων. Ἡ μιὰ ὑπερβολὴ ὅπως πάντα φέρνει τὴν ἄλλη – ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὰ διανοητικὰ συγγράμματα – ἀπὸ τὴν ἄλλη συμπαγεῖς μάζες κτηνῶν – πού σὲ λίγο θὰ εἶναι σάρκας κουφάρια. Ὁ Μακρυγιάννης εἶναι ἕνας τύπος ἀνθρώπου (πού) δὲν ὑπάγεται σ' αὐτὲς τίς διακρίσεις γιατί εἶναι ἄνθρωπος μ' ὅλες του τίς λειτουργίες σωστὲς καὶ ἰσορροπημένους, ἀδέξιους στὴν πράξη· δὲν εἶναι ἡθικὸ αἶσθημα εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρά του – ὁ ὑπερφυσικὸς κόσμος τοῦ εἶναι οἰκείος, δὲν παρουσιάζει ἀντίθεση μέ τὸν πραγματικὸ, κλείνει συμφωνίες μέ τὸν ἅγιο – μπαίνει καὶ βγαίνει μέσα στὰ ὄνειρά του ὅπως στὸ σπῖτι του. Μέσα σ' ὅλο τὸν κόσμο (ἀδιάκριτα) νιώθει βολικά· καὶ βρῖσκω πὼς ἔχει σημασία πὼς ἕνας ἄνθρωπος χαλασμένος ἀπὸ πολλές ἀμαρτίες σάν ἐμένα, πού δὲν εἶμαι διάφορος οὔτε καλύτερος οὔτε χειρότερος ἀπὸ ἄλλους, δὲν πρόκειται – τὸ ξαναλέω – νὰ ὑποδείξω ἐδῶ πνευματικές καταστάσεις γιὰ διανοούμενους. Συλλογίζομαι ὅμως τί σοὶ ἄνθρωποι θὰ θέλαμε νὰ γίνουμε· ἕνα πρόβλημα πού πέρα ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ τὸ σκέφτεται καὶ ὁ διανοούμενος καὶ ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἀστός. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα πρὶν ἀπ' ὅλα πού ἐνδιαφέρει τὴν ἐποχὴ μας: εἶναι ἀνθρώπινο, δὲν εἶναι πολιτικὸ καὶ εἶναι δύσκολο, ὅταν τὰ μεγάλα ἔθνη τρελάθηκαν ἢ στέγνωσαν ἢ ξέπεσαν, νὰ μὴν παρα-

σύρουν μικρούς λαούς σάν τό δικό μας. Δέν έχω, κοιτάζοντας τόν Μακρυγιάννη, τήν ὀρεξη μήτε νά κάνω ἠθογραφία μήτε νά πάρω σάν ὑπόδειγμα τήν ἡρωική κλεφτουριά, ὅπως συνηθίσαμε νά τή βλέπουμε. (Βλ. Γιαννόπουλο). Ἀλλά ρωτιέμαι, ὅταν ἕνας λαός πού γυρεύει τήν ψυχή του ἀπότυχε τόσες φορές, μήπως δέν θά πρέπει νά συλλογιστῇ πῶς ἔξασε νά κοιτάξει ἀπό πῶς κοντά ἐκεῖνο πού εἶχε, πού τό χάλασε καί τό καταφρόνεσε. Κι αὐτό ἦταν ψυχή, ἐκεῖνο πού τόν ἔκανε νά ἀνασθηθεῖ. Τά πράγματα τῆς τουρκοκρατίας τά κοιτάξαμε ἀφηρημένα, τά κάναμε λαϊκή τέχνη, ἴσως καί σνομπισμό τῆς λαϊκῆς τέχνης. Τό γλωσσικό ζήτημα ἦτανε κάτι ἄλλο στήν ἀρχή ὁ δημοτικισμός καί ἔμεινε γλωσσικό ζήτημα μόνο. Πίσω ἀπό ὅλα ἦτανε κάτι ἄλλο, κάτι πού ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τή συνείδηση, ἀλλά ἡ συνείδηση δέ μᾶς ἔφτασε: τό μέρος τό ἠθικό. Ὅλα αὐτά δέν ἦταν δουλειά μου. Ἰσως θά ἦταν προτιμότερο νά τ' ἀφήσω κατά μέρος, ὅπως μέ συμβούλευε ἕνας φίλος, καί νά καθίσω νά κάνω τή δουλειά μου μελετώντας τήν ποίηση. Ἀλλά ἡ ποίηση κινδυνεύει ὅταν χάνεται ἡ ψυχή. Καί ἡ ψυχή πάει νά χαθεῖ τώρα ὄχι μόνο πιά ἀπὸ τίς ρωμεικές ἀμαρτίες, ἀλλά ἀπὸ τίς ἀμαρτίες ἐνός ὀλάκερου κόσμου, κι αὐτό εἶναι τό πρόβλημα: μή-

πως ἡ γενική πτώχευση θά μᾶς κάνει νά σκεφτοῦμε καθαρότερα τί εἴμαστε καί τί ἄξιο ἔχουμε **δικό μας**, ἔτσι πού, κι ἂν πρόκειται νά χαθοῦμε μέ τούς ἄλλους, νά πᾶμε μέ καθαρότερη ψυχὴ, κι ἂν πρόκειται νά ζήσουμε δι-καιότερα, νά ζήσουμε. Εἶναι ἕνα χρέος τοῦτο τό διβλίο, μιά ὑπηρεσία πού πρέπει νά κάνω, πιστεύω, στήν τέχνη, ἔστω κι ἂν κανεὶς δέν πρόκειται πιά νά ἐνδιαφερθεῖ γι' αὐτήν. Ἀλλά τοῦτο εἶναι ἄλλο ζήτημα, προσωπικά δικό μου.

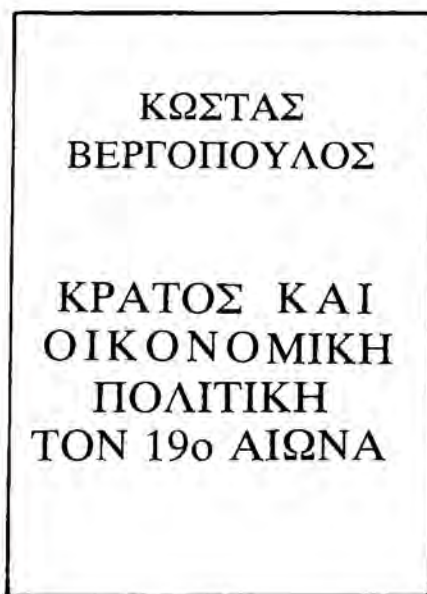
ΚΥΡΙΑΚΗ, 11 Αὐγούστου 1940

Χτές μοῦ φέραν τό ἐξώφυλλο τοῦ τελευταίου διβλίου πού τυπώνω. Εἶναι ὅλα μαζί τρία, τρία μικρά διβλία ποιημάτων γιά τά δέκα χρόνια πού πέρασαν. Ἀπὸ δῶ καί πέρα δέν πρόκειται νά δημοσιέψω πιά γιά ἕνα ἀπροσδιόριστο διάστημα. Τό ἔχω πάρει ἀπόφαση ἀπὸ τήν ἀρχὴ τοῦ χρόνου. Βαρειά ἀπόφαση ἀλλά τί μπορεί νά εἶναι ἀληθινά βαρὺ ὕστερα ἀπὸ τά ὅσα ζήσαμε αὐτά τά τελευταῖα δύο, τρία, τέσσερα χρόνια. Σηκώνουμε τόσα πολλά, τόσο ἀπροσδόκητα πολλά πράγματα, πού ρωτιέται κανεὶς μήπως ἔχουν βουλιάξει οἱ ψυχές μας ἀπὸ καιρὸ, χωρὶς νά τό πάρουμε

χαμπάρι. Ἐνα καρᾶβι πού ἔχει καθήσει στό δυθό μπορείς νά τό φορτώσεις ὅσο θέλεις· δέν ὑπάρχει περιορισμός.

Χρόνια τώρα κοιτάζω πῶς ἀντιδρῶν οἱ ἄνθρωποι στά παθήματά τους. Πῶς τά δέχονται ὅλα – καί μοῦ ἔρχονται στό νοῦ εἰκόνες μεγάλου ἐξευτελισμοῦ, εἰκόνες φριχτές, ὅπως αὐτό πού λέμε τιμὴ, σεβασμός, ἀξιοπρέπεια – ὄχι ὅπως τίς ξεστομίζουν, γιά ὄνομα τοῦ Θεοῦ, αὐτές τίς λέξεις οἱ Φαρισαῖοι – τσαλαπατιοῦνται μέσα στό βούρκο, μέ τέτιον τρόπο πού κανένας ἄνθρωπος, πού νά εἶναι πραγματικά ἄνθρωπος, νά μὴν μπορεῖ νά κρατήσῃ τά οὐρλιάσματα, οὐρλιάσματα ἄγριου θηρίου πού τοῦ τραβᾶνε τ' ἄντερα μέ τά τοιγκέλια. Διασυρμός τῆς γυναίκας πού ἀγαποῦμε, τρυφερῶν παιδιῶν, τῶν γονιῶν μας, μέσα σέ δημόσιες πλατεῖες, μπροστά σέ πλήθη ἀλλόφρονα πού ἀλαλάζουν μέ ἀναμμένα δαδιά καί παράξενες λόγχες. Ἐξευτελισμοὶ τοῦ ἀνθρώπου κορμιοῦ καί τῆς ἀνθρώπινης λατρείας. Ἀτίμωση τῶν ἱερῶν. Ὁ καθένας μπορεί νά διαλέξει ὅ,τι προτιμᾷ, σύμφωνα μέ τή δική του φαντασία. Ἡ κτηνωδία μᾶς κατοικεῖ ὅλους καί δέν εἶναι δύσκολο. Ἀλλά ρωτιέμαι μέ ἀγωνία σέ ποιά περίσταση, σέ ποιά σκαλοπάτι τῆς ἀηδίας καί τῆς ταπείνωσης (βρίσκεται) ὁ κόσμος πού μέ περιστοιχίζει.

ἐλληνικά θέματα

'Επεισόδιο

Του Πρόδρομου Χ. Μάρκογλου

Τό σπίτι εΐτανε ανάμεσα στο καρδουνιάρικο καί στή γωνιά τής στενής γέφυρας πάνω από τό χείμαρο πού κατεβαίνει από τούς βορεινούς λόφους τής πόλης. Σπίτι ξύλινο, δίπατο, από τόν καιρό τής Τουρκίας. Σέ καλή κατάσταση, σφαλισμένα τά παντζούρια. Ένα πεύκο πίσω από τό σπίτι καί ένα λιγνό πλατάνι, πού έβγαине μέσα από τό ρέμα, ρίχναν τόν ίσκιο τους πάνω στά κεραμίδια καθώς τό φεγγάρι, σχεδόν γεμάτο, φωτίζε, απέναντι από τό σπίτι, στήν άλλη όχθη, καπναποθήκες.

Ένα παλιό Mercedes ήρθε από τήν μεριά του Άγίου Παύλου. Κατέβηκαν τρεις. Στάθηκαν γιά λίγο στή γωνιά απέναντι από τό σπίτι, μετά ό ένας πήγε καί στάθηκε στή γωνιά του καρδουνιάρικου, τό σπίτι εΐτανε κατάκλειστο καί φάνταζε έρημο, κι' ύστερα από νόημα τών άλλων πέρασε από τό διπλανό τοίχο καί πήγε πίσω από τό σπίτι. Ό άλλος έφτασε στή γέφυρα καί στάθηκε στή γωνιά τής καπναποθήκης πάνω από τό ρέμα. Αυτός πού έμεινε κοίταζε έπιμονα τό σπίτι, πέρασαν άνθρωποι από τό δρόμο πού πάει γιά τόν Προφήτη Ήλία, αυτός γύρισε τήν πλάτη του κι έκανε πώς κάτι ψάχνει στο αυτοκίνητο. Ό άλλος του έκανε νόημα πώς ό πρώτος είχε τή θέση του πίσω από τό σπίτι. Τότε αυτός πού είχε μείνει στή γωνιά μέ άργά δήματα προχώρησε, στό χέρι του κρατούσε περιστρόφο. Τό φεγγάρι στόν ουρανό λωμένος ασβέστης. Χτύπησε τό επιθύριο χε-

ράκι τής παλιάς πόρτας καί έκανε λίγο πίσω, καμμιά κίνηση μέσ' από τό σπίτι, χτύπησε μέ κλωτσιά αυτή τή φορά τήν πόρτα, ψυχή, απομακρύνθηκε λίγο καί ξαναχτύπησε μέ κλωτσιά πιό δυνατά αυτή τή φορά. Ή πόρτα εΐτανε έτοιμη νά γκρεμισεί, όταν φάνηκε στο βάθος, από τό παράθυρο τής πόρτας, ένα άμυδρό φως, αλλά τήν ίδια στιγμή αυτός πού στεκόταν στή γωνία του καπνομάγαζου φώναξε «πήδησε στο ρέμα». Κάποιος από ένα μικρό χαμηλό παράθυρο του σπιτιού πήδησε μέ όρμή στά νερά καί τά σκουπίδια. Άμέσως αυτός πού φώναξε πιάστηκε από τά σιδερένια κάγκελα τής γέφυρας καί προσπάθησε νά κατεβεί στο ρέμα. Ό άλλος ήδη έτρεχε γρήγορα στο ρέμα πού εΐτανε στο πίσω μέρος του σπιτιού, περνώντας ένα τοιχάκι, μπήκε κι αυτός στο ρέμα. Αυτός πού χτυπούσε θέλοντας νά παραδιάσει τήν πόρτα, μόλις άκουσε πώς κάποιος πήδησε στο ρέμα, έτρεξε στήν άλλη πλευρά τής γέφυρας, προσπαθούσε νά δει τί γίνεται, φωνάζοντας «σταματήστε τον». Στο φως του φεγγαριού φαίνονταν καθαρά ό άνθρωπος πού έτρεχε μέσ' στο ρέμα, «γαμημένε θά πεθάνης» φώναξε καί πυροδότησε από τή γέφυρα. Ό άλλος εξακολουθούσε νά τρέχει. Κάτω από τή γέφυρα φάνηκαν τώρα οι δικόι του, αυτός από τή γέφυρα πέρασε στο διπλανό δρομάκι, μέσα από κάτι ροδιές, δίπλα στόν παλιό καμμένο κινηματογράφο ΠΑΤΕ. Ό άνθρωπος πού κυνηγούσαν έτρεχε μέ δύναμη, πίσω του άκουγε τούς άλλους καί έναν άκόμη πυροβολισμό, τά πόδια του γυμνά δέν θά τόν βοηθούσαν γιά πολύ άκόμη, μέσα σέ σκουπί-

δια καί χαλίκια καί ντενεκές, όμως δέν είχε πολλές επιλογές, ή θά ανέβαινε έξω από τό ρέμα από κάτι πέτρινα σκαλοπάτια στόν κήπο τής ταβέρνας του Άνθίλαου, στή γέφυρα απέναντι από τό ΠΑΤΕ ή παρά κάτω, αλλά μακριά, κοντά στά μπορδέλα. Του έμενε ή πρώτη έξοδος. Ό άλλος, πού έκοψε δρόμο, έφτασε στή γέφυρα τήν ώρα πού αυτός βρίσκονταν ήδη στήν κορυφή τής σκάλας, οι άλλοι μακριά έρχονταν τρέχοντας μέσα στο ρέμα, πυροδότησε, αυτός πού εΐτανε στή σκάλα χάθηκε πίσω από κάτι δέντρα του κήπου. Ό άλλος πού πυροδότησε έτρεξε στήν πόρτα τής ταβέρνας, μπήκε μέσα καί πέρασε στήν πίσω πλευρά, άνοιξε στήν τζαμωτή πόρτα καί βγήκε στόν κήπο, ό ταβερνιάρης καί κάνα-δυό πελάτες κοκκάλωσαν μέ τήν παρουσία του Χίτη, τόν βρήκε πεσμένο στή μέση τής μικρής αυλής. Τήν αυλή τήν κλείναν δυό τοίχοι από καπναποθήκες καί τό ρέμα μέ τίς ροδιές. Πλησίασε, άκουσε ένα μουγγρητό, μέ δύναμη τοΰδωσε μία κλωτσιά στο κεφάλι, ό πεσμένος φορούσε παλιό μπαλωμένο πουνκάμισο, χακί παντελόνι πού τόχε δεμένο στή μέση του μέ σχοινί κ' εΐτανε ξυπόλητος. Στο πεζούλι από τήν πλευρά τής σκάλας φάνηκαν τά κεφάλια τών άλλων πού έβγαίναν από τό ρέμα λαχνασμένοι, τούς έρριξε μία ματιά, καί άδειασε τίς ύπόλοιπες σφαίρες στο κεφάλι του πεσμένου.

Έκανε ένα-δυό δήματα πίσω, σηκωσε τό δεξί του πόδι καί σκούπισε τό παπούτσι του στή γάμπα του άριστερου του ποδιού. Έκανε νόημα νά τόν πάρουν. Γύρισε καί βγήκε έξω. ■

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 3 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 360.32.34

κυκλοφορούν

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

τό
διπλό βιβλίο

μυθιστόρημα

δεύτερη έκδοση, ξανακοιταγμένη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

σπουδές

δηγήματα
ξαντυπωμένα καί άλλα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ο ΔΡΟΜΟΣ
ΤΟΥ ΘΥΜΩΜΕΝΟΥ
ΠΟΤΑΜΟΥ

ΙΩΑΝΝΑ
ΚΑΡΑΤΖΑΦΙΛΗ
τό
χαμένο
κουμπί

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Τράπεζα Τέχνης

Του Σάκη Παπαδημητρίου

Η Τράπεζα Τέχνης (ΤΤ) είναι μία νέα μορφή τραπεζικής, επενδυτικής και μορφωτικής δραστηριότητας που ανοίγει ένα καινούργιο δρόμο στην ιστορία των σχέσεων ατόμου, συνόλου και τέχνης. Η Τράπεζά μας δημιουργεί ένα νέο πολιτισμικό πρότυπο που θα αποδειχθεί στο μέλλον ουσιαστική προϋπόθεση για την επιδίωξη του ανθρώπου. Ένα πρότυπο που σέβεται την ατομικότητα κάθε ανθρώπινης ύπαρξης και που συμβάλλει στην αντιμετώπιση των αναγκών της κοινωνίας.

Η ΤΤ φροντίζει διπλά για σάς:

α. σάς προσφέρει εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, σχεδίου και χάπενγκ στα γραφεία και στις αίθουσές της.

β. σάς προσφέρει τη δυνατότητα να επενδύσετε τα χρήματά σας σε έργα τέχνης.

Τό αληθινό ενδιαφέρον μας το επιβεβαιώνει το καινούργιο απόκτημα στά κεντρικά γραφεία της ΤΤ, ό πίνακας 8,10 X 3,90, που είχαμε παραγγείλει εδώ και δυό χρόνια, στο χρώμα που ταιριάζει με τα παλαιότερα έπιπλα, τά τόσα οίκεια στους πελάτες και συνεργάτες μας. Άλλη μία προσθήκη τέχνης στην ΤΤ, την τράπεζα των καλλιεργημένων

που βλέπουν μπροστά

και προβλέπουν σωστά

Βασική διαφορά μας από άλλους οργανισμούς που ασχολούνται με επενδύσεις τέχνης: Έμεις δεν ψάχνουμε να βρούμε παλιά έργα τέχνης με καθιερωμένη δήθεν αξία. Έμεις δεν εμπιστευόμαστε τά κριτήρια άλλων εποχών. Έμεις δεν αφήνουμε τόν χρόνο να αποφασίσει. Έμεις δημιουργούμε αξίες. Έμεις ελέγχουμε τό χρηματιστήριο αξιών γιατί απλούστατα προπορευόμαστε.

Άλλές τράπεζες είδικεύονται στίς βιομηχανικές επενδύσεις, ή τίς ασφαλίσσεις, ή στά μεσοπρόθεσμα δάνεια. Έμεις εκδίδουμε όμολογα μελλοντικής περιουσίας αναδεικνύοντας δικούς μας καλλιτέχνες. Φυσικά ή τεχνοτροπία, τά θέματα, ή μορφή, τό περιεχόμενο, τά υλικά, οί διαστάσεις κτλ. τού προσωπικού έργου κάθε καλλιτέχνη θά προγραμματίζονται από μία είδική επιτροπή χρηματιστηριακής παρακολούθησης της διεθνούς αγοράς. Έτσι δέν υπάρχει

περίπτωση νά μένουμε πίσω από τά νέα ρεύματα. Σέ κάθε καλλιτέχνη, δέβαια, ανάλογα μέ τά προσόντα του, θά ανατίθεται τό έργο πού τού ταιριάζει καλύτερα, έπαληθεύοντας γιά άλλη μία φορά τή βαθεία δημοκρατική μας παράδοση.

Δέ χρειάζεται λοιπόν νά πηγαίνεταί σέ μικρογκαλερί και μικροcollecteurs. Ούτε σάς χρειάζονται συμβουλές από μεσάζοντες. Ούτε κινδυνεύετε νά πέσετε σέ πλαστοζωγραφική και νά προστρέχετε σέ ασφαλιστικά γραφεία. Δέ χρειάζεσθε καμία άλλη έννημέρωση πέρα από τό μηνιαίο δελτίο μας μέ τούς δείκτες άνόδου των όμολογων της ΤΤ και τά νέα αποκτήματα τού μουσείου μας.

Μπορείτε νά επισκεφθείτε τό τμήμα έξυπηρετήσεως της τράπεζάς μας, πού λειτουργεί καθημερινά 10 π.μ. - 2 μ.μ. και 6 μ.μ. - 10 μ.μ., εκτός από Δευτέρα. Έκεί σάς περιμένουν είδικά εκπαιδευμένοι συνεργάτες μας πού, όπως κι έσείς, θεωρούν τήν τέχνη πρωταρχικό επενδυτικό παράγοντα στή ζωή μας. Συζητώντας μαζί τους θά λύσετε τίς απορίες σας και θά μπορέσετε νά δείτε από μικροφίλμ και σλάνιτς τούς πίνακες των ζωγράφων πού σάς ενδιαφέρουν.

Ταυτόχρονα έχετε τή δυνατότητα νά γίνετε ποσοστιαίος μέτοχος ενός έργου τέχνης έγγραφόμενος

● είτε στό όμολογο πού εκπροσωπεί τόν ζωγράφο σά σύνολο,

● είτε, άν πρόκειται γιά πίνακα ή γλυπτό πολύ μεγάλης αξίας, αποκτώντας τό δικαίωμα νά τό αποκτήσετε μέ άλλους συνιδιοκτήτες.

Βέβαια, ό πίνακας ή τό γλυπτό θά βρίσκεται πάντα στό μουσείο της ΤΤ ασφαλισμένος μέρα-νύχτα, μ' όλα τά σύγχρονα μέσα παρακολουθήσεως και έλέγχου. Είναι όμως πάντα στή διάθεσή σας γιά αισθητική απόλαυση, στίς ώρες τού μουσείου φυσικά.

Έτσι είσθε πολλαπλά ασφαλισμένοι

- από κίνδυνο κλοπής
- από κίνδυνο καταστροφής
- από κίνδυνο αντιγραφής.

Έπομένως ξενοιάσατε μία και καλή. Χωρίς ούσιαστικά καμία επιδίωξη από μέρους σας, φυλάμε και ασφαλίζουμε ούσιαστικές και συναισθηματικές αξίες.

Γιά όσους θά τούς φαινόταν κάπως «περίεργη» αὐτή ή στάση μας, δέν έχουμε παρρά νά τούς απευθύνουμε τήν έξής ερώτηση: όταν αγοράζετε μετοχές μιάς βιομηχανίας, παίρνετε σπίτι σας κανένα μηχανήμα, ή κανένα ντουβάρι, ή κανένα εργάτη; Όχι δέβαια.

Παρακολουθείστε δήμα δήμα τήν επιτυχία των ζωγράφων μας, τήν άνοδό τους στό χρηματιστήριο, τή δημοσιότητα των εμφανίσεών τους. Σκεφτείτε ότι ποσοστό της επιτυχίας τους σάς ανήκει

Γίνετε κι έσείς ένας πετυχημένος. Τί νόημα έχει νά αγοράζετε περισσότερες μετοχές της Α εταιρείας οικιακών συσκευών, ή της Β εταιρείας εμφιαλώσεως άεριούχων ποτών; Ακολουθείστε τούς επιτυχημένους. Γευτείτε τή φήμη και τή δημοσιότητα.

Άλλά και ό καλλιτέχνης δέν αισθάνεται πιά μόνος. Ξέρει ότι έχει κοντά του ανθρώπους πού περιμένουν πολλά απ' αὐτόν. Δέ μπορεί λοιπόν νά τούς διαφύγει. Η ώθηση γιά δημιουργία επιταχύνεται. Τό άτομο δεμένο μέ τό σύνολο δημιουργεί γιά τό άτομο και τό σύνολο. Τό άτομο εκπροσωπεί τό σύνολο. Τό σύνολο εκπροσωπείται από τό άτομο. Ο καλλιτέχνης δέν είναι μία ατομική περίπτωση. Είναι ή θέληση μιάς κοινωνικής ομάδας, των μετόχων, πού τόν βαστάει στους ώμους της και τόν σπρώχνει νά γίνει ό εκφραστής της. Άτομο πού ζητούσε πάντα ή λεγόμενη «οὐτοπιστική κοινωνική φιλοσοφία» τώρα, χάρη στό δικό μας σύστημα, γίνεται πραγματικότητα. Καί δέν κρύβουμε ότι στόχος μας είναι ή αρχή τού Φούλλερ Dymaxion, δηλαδή «νά πετυχαίνουμε περισσότερα αποτελέσματα μέ τίς λιγότερες πρόσποθέσεις».

Σέ μάς τά χρήματά σας δέν χάνουν ποτέ τήν αξία τους. Ο πληθωρισμός και οί ύποτιμήσεις δέν μάς επηρεάζουν. Έμεις τό χρήμα τό αντιμετωπίζουμε σάν τέχνη, και κατά προτίμηση μοντέρνα.

Δ Ω Ρ Ο : στό τέλος κάθε χρόνου θά γίνεται κλήρωση μέ συμμετοχή όλων των αριθμών των όμολογών σας. Ο τυχερός θά έχει τή μοναδική ευκαιρία νά τού φιλοτεχνήσει τό πορτραίτο ένας από τούς ζωγράφους της ΤΤ. Φυσικά ό πίνακας θά τοποθετηθεί στό μουσείο αποκτώντας άμέσως τεράστια αξία και διαιωνίζοντας τήν προσωπικότητα τού εκάστοτε τυχερού. Νά λοιπόν ένας πρόσθετος λόγος νά προσχωρήσετε στην ΤΤ, τήν Τράπεζα πού δίνει προσωπικότητα και καλλιτεχνική αξία στά χρήματά σας. ■

(από τή συλλογή πεζογραφημάτων «Κωδικοπληκτρονικά» πού θά κυκλοφορήσει σύντομα στίς εκδόσεις «Διαγώνισι»).

Σχόλια σέ ένα αυτόγραφο του Γιώργου Θεοτοκά

Του 'Αλέξη Ζήρα

Τό βιογραφικό καί βιβλιογραφικό σημείωμα πού ακολουθεί εἶναι αυτόγραφο τοῦ Γ. Θεοτοκά, ἀνέκδοτο ἕως σήμερα. Συντάχθηκε, μέ βάση τήν ἡμερομηνία πού ὑπάρχει στό τέλος του, τό καλοκαίρι τοῦ 1946, ἐποχή κρίσιμη ὄχι μόνο γιά τήν ἐλληνική σύγχρονη ἱστορία ἀλλά καί γιά τήν ἰδεολογική πορεία τοῦ συγγραφέα. Τό ἐνδιαφέρον πού ἔχει τό σημείωμα αὐτό δέν ἐξαντλεῖται στό γραμματολογικά στοιχεῖα, πού ἐνδιαφέρουν κυρίως τοὺς μελετητές τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας· βοηθᾷ ἐξίσου στήν διαφώτιση ὀρισμένων βασικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς πολιτικῆς συνείδησης τῆς λεγόμενης γενιάς τοῦ '30, τῆς ὁποίας ὁ Γ. Θεοτοκάς ὑπῆρξε ἀπό τοὺς σημαντικότερους θεωρητικούς ἐκπροσώπους. Τό σημείωμα πρέπει νά ἔχει γραφεῖ ἀπό τόν Θεοτοκά ὡς βοηθητικό ἢ ἐνημερωτικό κείμενο κάποιας εὐρύτερης παρουσίας τοῦ ἔργου του, εἴτε ἡ παρουσίαση αὐτῆς πραγματοποιήθηκε στόν περιοδικό καί ἡμερήσιο τύπο τῆς ἐποχῆς εἴτε στό πλαίσιο μιᾶς ραδιοφωνικῆς ἐκπομπῆς ἀφιερωμένης στόν συγγραφέα. Ὁ ἀναγνώστης θά παρατηρήσει, ἐπίσης, ὅτι ὁ Θεοτοκάς δταν ἀναφέρεται στίς δύο πρῶτες λογοτεχνικές περιόδους του χρησιμοποιεῖ τρίτο πρόσωπο, ἐνῶ, ἀντίθετα, δταν ἀναφέρεται στίς προοπτικές καθῶς καί στό σύμβολα τοῦ ἔργου του, χρησιμοποιεῖ ὕφος ἀπολογητικό καί σέ πρῶτο πρόσωπο. Αὐτό ἴσως ἀποτελεῖ ἐνδειξη μιᾶς γενικώτερης μετα-

στροφῆς του (ἰδεολογικῆς, γλωσσικῆς) τήν ὁποία ἄλλωστε ὁ ἴδιος τοποθετεῖ γύρω στό '45.

Βιογραφικό καί βιβλιογραφικό σημείωμα

Γ.Θ. – Γεννήθηκε στά 1905 στήν Πόλη. Καταγωγή ἀπό τή Χίο. Πτυχιό γυμνασίου στήν Πόλη στά 1922. Ταξίδι στήν Αὐστρία, Ἰταλία. Νομικές σπουδές στήν Ἀθήνα 1922-26. Ἐλευθερες σπουδές: δύο χρόνια στό παρίσι, ἕνα χρόνο στό Λονδίνο¹. Ἀπό τά τέλη τοῦ 1929 ὡς τόν πόλεμο ἔκαμε τό δικηγόρο χωρὶς νά λάμψει. Ταξίδια στή Γιουγκοσλαβία, Ἰταλία, Γαλλία, καί πολλά στήν Ἑλλάδα, κυρίως στό νησιά². Στόν πόλεμο παρουσιάστηκε ἐθελοντής, μά ἐπειδὴ ἦταν ἀγύμναστος τόν ἔστειλαν νά ἐκπαιδεύτῃ στό σύνταγμα ἐκγυμνάσεως τοῦ Χαΐδαριου³. Τόν Ἀπρίλη 1941 ἐξεστράτευσε στόν Κιθαιρώνα ὑπό τίς διαταγές τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Ἀντρέα Καραντώνη, μά δέν ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα. Μετά τήν Ἀπελευθέρωση ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου.

Πρώτη λογοτεχνική περίοδος

Στήν ἀρχή εἶναι τρία πρωτόλεια, σάν εἶδος προλόγου στό κατοπινὸ ἔργο: "Ἐλεύθερο Πνεῦμα"⁴ (1929), "Ὠρες ἀργίας" (1931), "Ἐμπρός στό κοινωνικό πρόβλημα" (1932).

Ἀκολουθοῦν τέσσερις τόμοι πεζογραφίας πού ἀποτελοῦν, ἄς ποῦμε, τόν πρῶτο κύκλο τῆς καθαντὸ δημιουργικῆς ἐργασίας τοῦ συγγραφέα: "Ἀργῶ"⁵ (1936), "Εὐριπίδης Πεντοζόλης" (1937), "Τό δαιμόνιο" (1938), "Λεωνής" (1940).

Στήν ἴδια περίοδο ἀνήκουν, σάν πάρεργα, τό "Ἡμερολόγιο τῆς Ἀργῶς καί τοῦ Δαιμονίου" (1939) καί τά "Ποιήματα τοῦ μεσοπολέμου" (1944).

Δεύτερη λογοτεχνική περίοδος

Εἶναι ἡ περίοδος τῆς κατοχῆς. Δεσπόζοντα γνωρίσματα: ἀνάγκη θεατρικῆς μορφῆς, ποιητικός λόγος, γλώσσα σχεδόν ψυχαρακὴ⁶, ἀναζήτηση μύθων καί συμβόλων, ἀναμόχλευση τῆς νεοελληνικῆς ἐθνικῆς συνείδησης⁷.

Ἔργα: "Πέφτει τό δράδι" (1941), "Ἀντάρα στ' Ἀνάπλι" (1942), "Τό

Γεφύρι τῆς Ἀρτας"⁸ (1942), "Ὁνειρο τοῦ Δωδεκάμερου" (1943), "Ἡ βυζαντινὴ νύχτα" (1943-44), "Τό κάστρο τῆς Ὠριάς" (1944), "Τό παιχνίδι τῆς τρέλας καί τῆς φρονιμάδας" (1944). Τά τέσσερα πρῶτα στόν τόμο «Θέατρο», τά δύο ἐπόμενα στή "Νέα Ἑστία", τό τελευταῖο ἀνέκδοτο. Αὐτά ἀποτελοῦν τό δεύτερο κύκλο τῆς ἐργασίας τοῦ συγγραφέα, πού ἔκλεισε μέ τήν προσπάθεια στό Ἑθνικὸ Θέατρο.

Στήν ἴδια περίοδο ἀνήκει τό δοκίμιο "Στό κατώφλι τῶν Νέων Καιρῶν" (1945), πού ἀποτελεῖ ἀναθεώρηση τῶν προηγουμένων γραψιμάτων του γιά τό κοινωνικό πρόβλημα.

Ἀπὸ τά κριτικά νά προσεχτοῦν κυρίως οἱ μελέτες γιά τό Δραγούμη, τό Μακρυγιάννη καί τό Σικελιανό⁹ ("Νέα Ἑστία", 1941 καί 1943). Ἐπίσης "Ἡ πρώτη μεταπολεμικὴ περίοδος τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου" ("Νέα Ἑστία", 15 Ἀπριλίου 1946).

Τρίτη περίοδος

Δέν μπορῶ νά κάμω καμιὰ πρόβλεψη, μά νιώθω πὼς θά εἶναι κάτι πάλι διαφορετικό.

Περί συμβόλων κλπ.

Τώρα πού τά συλλογίζουμαι βλέπω πὼς ὑπάρχουνε σ' αὐτὴ τὴ συγγραφικὴ ἐργασία ὀρισμένα σύμβολα πού ξαναδρόχονται μ' ἐπιμονή. Τέτοιο σύμβολο λ.χ. εἶναι τὸ Καράδι, τέτοιο τὸ Νησί, τέτοιο ἐπίσης τὸ Γεφύρι τῆς Ἀρτας. Τό τελευταῖο ἐκφράζει τό δράμα τῆς δημιουργίας, πού εἶναι ἕνα ἀπὸ τά κύρια καί μονιμότερα θέματα ὅλων τῶν διδλίων μου¹⁰.

Ἐπίσης βασικό θέμα τους εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας, ἡ ἀναζήτησή της σέ διάφορα ἐπίπεδα. Στά νεανικά χρόνια ἡ διάθεση αὐτὴ ἐκφράζεται μέ χαρὰ καί ξενιασιά. Κατόπι πλουτίζεται μέ τήν ὁδυνηρὴ πείρα πού μᾶς ἔδωσε ἡ ἱστορία τοῦ καιροῦ μας. Τό περιεχόμενο τῆς ἐννοίας "ἐλευθερία" ἀλλάζει συχνά: ὁ γενικός προσανατολισμός μένει¹¹.

Θεωρῶ ὅτι ἐνῶσα βαθιὰ τὴ γυναικα μετά τά 35 μου χρόνια, δηλαδή ἀπὸ τά χρόνια τῆς κατοχῆς. Πιὸ πρὶν ἢ πείρα μου ἦταν ἐπιπόλαιη¹². Ὁ ἀντίχτυπος τῆς ψυχικῆς αὐτῆς ἐξέλιξης εἶναι αἰσθητὸς στό διδλίο μου.

Σχολικά μέ τίς ἀντιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος, ἔχω νά πῶ ὅτι τά διδλία μου τῆς πρώτης περιόδου συζητήθηκαν πάρα πολύ, διαβάστηκαν πλατιά κι εἶχαν, νομίζω, ἐπίδραση. Ἡ κριτικὴ, ὡστόσο, πού τοὺς ἔγινε δέν

ξεπέρασε τό επίπεδο των πρώτων εντυπώσεων και των πρόχειρων δημοσιογραφικών σχολίων. Όσο για τό θεατρό μου μπορώ νά πω πως δέν άφομοιώθηκε ακόμα. Ως αυτή τή στιγμή πέρασε περίπου άπαρατήρητο. Όσως άργήσει νά λάβει τή θέση του, δέ θέλω πάντως νά διάσω τή φυσιολογική εξέλιξη των πραγμάτων και δέ μέ μέλλει νά τ' άφήσω νά περιμένει.

11 Ιουνίου 1946

Υποσ.

Παρακαλώ νά ληφθεί ύπ' όψη ότι τά πορίσματα του Έλ. Πνεύματος και του Έμπρός στο κοιν. πρόβλημα έχουν πολλές φορές άναθεωρηθεί (κυρίως του δεύτερου δοκιμίου). Οι κοινωνικοπολιτικές μου άπόψεις έγιναν αισθητά άριστερώτερες. Ένδεικτικά αναφέρω τά Κοινωνικά θέματα στα Νέα Γράμματα του 1936.

Στόν ίδιο τόμο ή μελέτη μου για τόν Καδάφη νομίζω είναι χαρακτηριστική¹³. Επίσης οι μελέτες μου για τό Δραγούμη (Νέα Έστία, 15 Μαρτίου 1946), για τό Μακρυγιάννη¹⁴ (Νέα Έστία, 1 Όκτωβρίου 1941), για τό Σικελιανό (Νέα Έστία, 15 Ιουνίου 1943).

Σχόλια

1. Οι περιηγήσεις του Θεοτοκά στην Εύρώπη, συσχετιζόμενες με τήν κοινωνική προέλευση αλλά και τίς βασικές σπουδές του (έφοίτησε σέ γαλλικό λύκειο της Πόλης) προσφέρουν μία πρώτη έρμηνεία για τόν τρόπο με τόν όποιο άντίκρυσε τήν ελληνική πραγματικότητα. Στο "Έλεύθερο Πνεύμα" που κυκλοφόρησε τό φθινόπωρο του '29 ό Θεοτοκάς βλέπει τά έντόπια πράγματα από δυτική σκοπιά: «Αυτή ή άκαταστασία που βασιλεύει στην πνευματική και στην κοινωνική ζωή μας(...) είναι μία κρίση της άνάπτυξης», Έλεύθερο Πνεύμα, σελ. 25.

2. Τό σύνολο σχεδόν της γενιάς του '30 άνακαλύπτει στα νησιά του Αιγαίου μία σειρά συμβόλων που μορφώνουν τήν ιδέα της ελληνικότητας. Ό Θεοτοκάς οικειοποιείται τά σύμβολα αυτά μεταξύ 1930-1935 όποτε και άναθεωρεί, έν μέρος, τίς προηγούμενες άπόψεις του. Άξίζει όμως νά σημειωθεί έδώ ότι ή μέσω των συμβόλων αυτών θεώρηση της ελληνικότητας δέν ύπήρξε αυτόνομη. Ούσιαστικά πρόκειται για μία εξιδανίκευση που συντελείται στο νοητικό επίπεδο της γενιάς του '30, εξιδανίκευση ή όποία συγγενεύει με τόν

«μύθο του ταξιδιού» και της «φυγής σέ έξωτικούς τόπους» και που είναι κατάλοιπο του ευρωπαϊκού ρομαντισμού ('Ας παραλληλίσουμε τόν Μπάνυον, τόν Ράσκιν, τόν Ζίντ, τόν Μαλρώ). Ό έλληνοκεντρισμός ούδέποτε ύπήρξε γέννημα κοινωνικής συνείδησης· αντίθετα, είναι δυνατό νά ύποστηριχθεί, ήταν μάλλον θεωρητική αντίδραση των διανοουμένων άπέναντι στα πολιτικά ή ιστορικά άδιέξοδα της ελληνικής κοινωνίας. Αντίδραση, τελικά, που εξέταζε τό πρόβλημα της φυλετικής συνέχειας άφ' ύψηλου.

3. Ό Θεοτοκάς παρουσιάζεται έθελοντικά ζητώντας νά επιστρατευθεί και νά πολεμήσει έναντίον των Ιταλών (βλ. Γ. Θεοτοκά: Ό Σεφέρης όπως τόν γνώρισα, περ. Έποχές, 10, Φεβρουάριος 1964). Επίσης τήν ήμερολογιακή καταγραφή του Σεφέρη (Φώτα, 1941) στο έπιμνημόσυνο κείμενό του για τόν Θεοτοκά (περ. Έποχές, 45, Ιανουάριος 1967). Ό πόλεμος έχει για τόν Θεοτοκά διπλή σημασία: από τήν μία πλευρά του κεντρίζει τόν ένθουσιασμό γιατί πιστεύει ότι ή πολεμική δράση γειώνει τό πρόβλημα της έλευθερίας, που διαρκώς τόν άπασχολούσε· από τήν άλλη πλευρά τόν ώθει στην άντίληψη ότι ό πόλεμος θά ενεργήσει καθαρτήριο στην συνείδηση του ελληνικού λαού, άφυπνίζοντας τίς έγγενείς δυνατότητές του οι όποιες μέχρι τώρα ήσαν σέ κατάσταση νάρκης. Οι ύποθέσεις αυτές δέν μάς άπομακρύνουν ούτε από τό γενικώτερο πολιτικό πλαίσιο του Μεταξικού καθεστώτος (άρκετά στοιχεία της ιδεολογίας του όποιου βρήκαν ύποδοχές στον Θεοτοκά: φυλετική άναγέννηση, φιλονεϊσμός, άγωνιστική διάθεση), ούτε από τό σημείο της έπίμαχης έπιστολής του Σεφέρη προς τόν Τ. Μαλάνο ('Η ποίηση του Σεφέρη, Κριτική μελέτη, Άλεξάνδρεια 1951) όπου ό Σεφέρης μνημονεύει τό γεγονός της κατάρρευσης της Μεγάλης Ιδέας ως θεμελιώδες στην διαμόρφωση της ιδεολογίας του (προσθέτω: και γενικώτερα στην διαμόρφωση της ιδεολογίας της γενιάς του '30). Βεβαίως δέν πρέπει νά παραληφθεί ότι ή πίστη στην τόλμη και τήν άγωνιστικότητα των νέων και ή πεποίθηση ότι ή άστική τάξη είναι διεφθαρμένη και άνίκανη νά προχωρήσει σέ γενναίες άποφάσεις, ήσαν ιδέες που κυκλοφορούσαν διάχυτα στην Εύρώπη προς τό τέλος του μεσοπόλεμου. Η έισαγωγή των ιδεών αυτών στην Ελλάδα, με τόν μανδύα των προτάσεων της 4ης Αυγούστου, βρήκε έτοιμους άρκετούς

άπό τούς εκπροσώπους της διάνοησης, οι όποιοι ζητούσαν τήν άνακαίνιση του φιλελευθερισμού. Έπομένως ή συμπόρευση του Θεοτοκά με τίς ιδέες αυτές δέν ύπήρξε τυχαία (βλ. Δημ. Μορτόγιας, Δείγμα γραφής, Όλκός, Άθήνα 1977, σελ. 21-26).

4. Μολονότι ό Θεοτοκάς χαρακτηρίζει τό Έλεύθερο Πνεύμα ως πρωτόλειο τό '46, ή σημασία του διδύλου αυτού κατά τήν εποχή της έκδοσης του δέν είναι μικρή. Ό Κ. Θ. Δημαράς τό όρίζει ως τό πρώτο τεκμήριο άυτόγνωσίας της γενιάς του '30 (βλ. τήν έισαγωγή του στην επάνέκδοση του Έλεύθ. Πνεύμ.: Ν. Ε. Β., έκδ. Έρμής, Άθήνα 1973, σελ. λδ'). Τό διδύλο, ένα είδος μανιφέστου, καταφέρεται με δριμύτητα έναντίον της Καρνωτακικής επίδρασης στην νεώτερη ποίηση, έναντίον της ήθογραφίας, καταγγέλει δέ τήν συμβατικότητα της προηγούμενης γενιάς, ή όποία είναι εμφανής για τόν συγγραφέα σέ κάθε επίπεδο της πολιτικής ή της πολιτιστικής ζωής. Αναζητώντας τά ίχνη ενός ελληνικού προσώπου βλέπει στην παρουσία του Παλαμά τήν επιδίωξη της έλευθεροφροσύνης και της ήρωικότητας, που ξεκινούν από τόν Σολωμό και τόν Κάλβο για νά συναντήσουν τήν ποίηση του Σικελιανού (βλ. σχ. τήν συνθετική μελέτη του Μαρίο Βιττι: Η γενιά του τριάντα, ιδεολογία και μορφή, έκδ. Έρμής, Άθήνα 1977. Ιδιαίτερα δέ τό πρώτο μέρος του τόμου, σελ. 19-44).

5. Αυτό τό μυθιστόρημα του Θεοτοκά συνάντησε έξαρχής τήν αντίδραση των περισσότερων κριτικών του μεσοπόλεμου. Ό συγγραφέας κατηγορήθηκε ως ψυχρός άφηγητής, άμέτοχος στην δράση των προσώπων του, άρνητικός ως προς τό νά φορτίσει συγκινησιακά τήν όμιλία και τούς διαλογισμούς των. Η πλέον χαρακτηριστική κρίση είναι ότι έκαμε δοκίμιο στον πεζό λόγο. Αυτή ή άποστασιοποίηση ύλικού και δημιουργού, ή όποία πράγματι ύπάρχει στην "Αργώ", είναι όπωσδήποτε έντεχνη και άντανακλά τήν γενικώτερη ιδεολογική στάση του Θεοτοκά άπέναντι στα φαινόμενα της ζωής και του πνεύματος. Η άποστασιοποίηση, που προαναφέραμε, έχει έδώ διπλή ταυτότητα: άφ' ενός άνάγεται στην θεωρία του Βαλερύ περί «καθαρής ποίησης», θεωρία που οικειώνεται ό Σεφέρης στην "Στέρνα" (1932) αλλά και προσεγγίζεται από τίς πεζογραφικές άναζητήσεις του Θεοτοκά μέσω της "Βραδιάς με τόν κύριο Τέστ", γραμμένης από τόν Βαλερύ τό 1896. Μέ βάση τήν θεωρία αυτή, ό λογοτέ-

χνης, πρέπει να απομακρύνει το ύλικό που χειρίζεται από τον έαυτό του, για να το μελετήσει καλύτερα. «Ο θεατής γίνεται θεατής του έαυτού του για να παρακολουθήσει, έμπειρικά και άπροκαλύπτα, τη δημιουργική του δράση στο "γίγνεσθαι" της, με την άπεγνωσμένη προσπάθεια να συλλάβει κάτι από το μυστήριο που πάνω της δεσπόζει» (βλ. Mario Vitti: ως άν. σχ. 4, σελ. 118). 'Αφ' έτέρου ή κοινωνική προέλευση του Θεοτοκά και ή έπαφή του με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα δημιουργούν τις κατάλληλες υποδοχές ώστε να έγκλωπώσει την πολιτική ιδεολογία του φιλελευθερισμού, ή οποία προέτασε την μή συμμετοχή στην διαμόρφωση των κοινών (Laisser Faire), ιδεολογία, όμως, που ήδη είχε τεθεί υπό άμφισβήτηση μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο στην Γαλλία και την Γερμανία εκ μέρους των διανοουμένων (κίνημα Dada, συρρεαλισμός, στράτευση στα μηνύματα της 'Οκτωβριανής επανάστασης). Ο Θεοτοκάς, που έως το τέλος της ζωής του υπήρξε αντίθετος προς τις μαρξιστικές ιδέες, διατυπώνει καθαρά την προβληματική του γύρω από τον τρόπο κατασκευής του μυθιστορήματος στον πρόλογο του α' μέρους της "Αργώς" στην έκδοση του 1933: «Οι θεωρητικές συζητήσεις πρέπει να είναι ξερές, τά επιχειρήματα γυμνά και άγνά, δίχως καλλιτεχνικό έπίχρυσμα, να μιλούν και να πείθουν από μόνα τους(...) Για τούτο θέλησα να κρατήσω το μυθιστόρημά μου δολότεια έξω από την μάχη των ιδεών και όταν ή πορεία της 'Αργώς με ξανάφερε έμπρός στα ζοφερά κοινωνικά προβλήματα της εποχής μας(...) προσπάθησα να ξετάσω, χωρίς προκατάληψη, την άπήχσή τους και τινές αντιχτύπους που προκαλούν μέσ στην ανθρώπινη συνείδηση» (βλ. σχ. Δημ. Μορτόγιας: ως άν. 3, σελ. 75-79).

6. Τόν Ψυχάρη θεωρούσε ο Θεοτοκάς ως κριτικό και όχι ως καθαρό λογοτέχνη, ήδη, από το 1929 (βλ. 'Ελεύθερο Πνεύμα, σελ. 38). Νομίζω, έν τούτοις, ότι ή εκτίμηση που έτρεφε γι' αυτόν συνδέεται μάλλον με το ύφος της γραφής του.

7. Αυτή ή άναμόχλευση της νεοελληνικής έθνικής συνείδησης δέν είχε λίγες περιπέτειες στους ιδεολογικούς μεταερισμούς του Θεοτοκά. Τό 1962 σέ έρωτήματα που του έτέθησαν από μία έβδομαδιαία λογοτεχνική έφημερίδα, γύρω από την σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία, άπάντησε ως έξης: «Ποιά ακριβώς θά είναι τά χαρακτηριστικά της νέας περιόδου δέν μπο-

ρούμε να ξεχωρίσουμε από τώρα(...) Πιστεύω ότι, από δώ και πέρα, ή χριστιανική σκέψη θά βαρύνει στην πνευματική μας ζωή περισσότερο από άλλοτε. Επίσης προβλέπω ότι θά γίνει μία άναμέτρηση γύρω στο πρόβλημα "Ελληνισμός". Υπάρχει στη νεώτατη λογοτεχνία μας μία τάση να άγνοήσει δόλοτεια αυτό τό πρόβλημα και καθεί που αυτό αντιπροσωπεύει, να τό θεωρήσει ξεπερασμένο και να άποεθνικοποιηθεί. Η τάση αυτή θά συναντήσει άσφαλώς αντίσταςεις. Ο "Ελληνισμός", ως μόνιμη άπασχόληση του πνεύματος, αλλά και ως πηγή πνευματικών αξιών, δέν θά παραιτηθεί, δέδαια, από τη θέση του στη ζωή μας» (βλ. περ. Καινούρια Έποχή, β' περίοδος, "Ανοιξη-Καλοκαίρι 1977).

8. Όπως παρακάτω σημειώνει ο ίδιος ο Θεοτοκάς (περί συμβόλων κ.λ.π.) "Τό Γεφύρι της Άρτας" είναι τό σύμβολο του δράματος της δημιουργίας. Τό θεατρικό αυτό έργο, γραμμένο κατά την διάρκεια της κατοχής, άντανάκλα την ιδεολογική προσχώρηση του Θεοτοκά στον έλληνοκεντρισμό και την οίκειωση των μύθων του. Τό σύμβολο του άναγεννώμενου από την τέφρα φοίνικα δέν είναι άσχετο προς τό σύμβολο του γεφυριού. Ο συγγραφέας είναι πεπεισμένος ότι ο ελληνισμός θά βγει δυναμωμένος από την περιπέτεια του πολέμου και της ξένης κατοχής, ότι θά κατακτήσει και πάλι τις αξίες της φυλετικής παράδοσης. Μολονότι παρόμοιες όμφαλοσκοπούσες δοξασίες έξακολουθούν να παράγονται και σήμερα, δέν είναι δύσκολο να πιστοποιήσουμε τό άδιέξοδό τους και την υπέρβασή των άπέναντι στην νοσούσα κατάσταση της νεοελληνικής κοινωνίας.

9. Στόν Δραγούμη έβλεπε ο Θεοτοκάς, ήδη από την εποχή του 'Ελευθέρου Πνεύματος", τόν ιδεολογικό πρόδρομο της γενιάς του '30, έλλείπει άλλων πνευματικών ήγετών. Παραβλέποντας τόν έξαλλο έθνικισμό και την ξενοφοβία του Δραγούμη έμενε γοητευμένος από τό ύφος και την άγωνία της προσωπικής περιπέτειάς του. Δέν νομίζω ότι είναι τυχαία ή έκσταση που δοκίμαζε ή γενιά του '30 μπροστά στην άφέλεια του Π. Γιαννόπουλου, του Ι. Δραγούμη, του Θεόδωρου ή μπροστά στην αισθητική εκζήτηση του Σικελιανού. Στόν Μακρυγιάννη, για παράδειγμα, έβλεπαν την ψυχική ρώμη που χρειάζεται ή Έλλάδα για την άναγέννησή της. Ο Θεοτοκάς μογεύεται από τό πρωτόγονο και τό γνήσιο, όπως ακριβώς

μαγεύονταν οι ευρωπαίοι διανοούμενοι του μεσοπολέμου ταξιδεύοντας στην 'Ασία και την 'Αφρική. Αυτή ή ένσυνείδητη αντιδιανοητική στάση της γενιάς του '30 δέν είναι άμοιρη της γενικότερης πνευματικής καθυστέρησης του τόπου κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

10. Βλ. ως άν. 8.

11. Έγινε ήδη μνεία (σχ. 5), για τό περιεχόμενο της έννοιας έλευθερία, όπως τό καθόριζε ο Θεοτοκάς μέσα από την ιδεολογία του φιλελευθερισμού. Η άρνησή του να υποτάξει την έλευθερία σέ δογματικές νομοτέλειες τόν όδήγησε τελικά στην δοματοποίηση της ρωμιούσνης. Τά ντισείκα κατάλοιπα της λατρείας του άγνού ήρωα έναρμονίσθηκαν με τά προστάγματα του Μεταξά (θεοποίηση της νεότητας, σωματική υγεία) και των Αίγαιοπελαγίτικων μύθων. Η είρωνεία της γενιάς του '30 προς τις παλαιότερες γενιές έξαντλήθηκε στην άπελευθέρωση του λογοτεχνικού ύφους και της μορφής. Η παθητική στάση τους άπέναντι στο καθεστώς της 4ης Αυγούστου ήταν ή προεξόφληση της μεταπολεμικής άναερίχησης τους στην έξουσία.

12. Ένδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τόν όποίο θεωρούν οι πεζογράφοι της γενιάς του '30 τις έρωτικές σχέσεις αλλά και γενικότερα την δομή της οίκογένειας. Τά θέματα αυτά προσπάθησε να αναλύσει, όχι όμως ολοκληρωμένα, ο Δ. Μορτόγιας στο "Δείγμα Γραφής" (σελ. 32-45), παραλληλίζοντας την πολιτική ιδεολογία της γενιάς και την μετουσίωση της κοινωνικής συνείδησής της στο μυθιστόρημα του μεσοπολέμου. Ένδεικτικοί είναι έπίσης οι άπολογισμοί του Θεοτοκά στο γράμμα του προς τόν Σεφέρη (βλ. "Άλληλογραφία 1930-1966, έπιμ. Γ.Π.Σαββίδη, έκδ. Έρμής, Άθήνα 1975, σελ. 98. Έπιστολή 2.5.1932). Κοινό στοιχείο στον Θεοτοκά, στον Τερζάκη, στον Πολίτη είναι ή παρακμή των άστικών οίκογενειών: υπάρχουν, έντούτοις, βασικές διαφορές μεταξύ των.

13. Ο Θεοτοκάς, μέσω του φιλονεϊσμού και της αισιόδοξης θεώρησης της ζωής, καταδίκασε τόν Καδάφη ("Ελεύθερο Πνεύμα") έπειδή ακριβώς ταύτιζε τις ιδέες του 'Αλεξανδρινού με την άτολμία, την ήττοπάθεια και την άπουσία μιάς κατάφασης προς την ήρωική δημιουργία. Πολύ άργότερα κατόρθωσε να άντιληφθεί, ότι του είχε διαφύγει στα νεανικά του χρόνια: την όξεία κριτική που άσκούσε ο Καδάφης θεωρώντας την Ιστορία. Η άνεπάρκεια του Θεοτοκά

Ποιητική και αισθητική

Του Τσβετάν Τοντορόφ

Η ΜΕΛΕΤΗ είναι από τό βιβλίο του Τσβετάν Τοντορόφ «Ποιητική», που κυκλοφόρησε στο Παρίσι τό 1973 στή γενική σειρά του έκδοτικού οίκου Seuil: «Τί είναι ό στρουκτουραλισμός;»

● Ό Τοντορόφ θεωρείται ένας από τούς σημαντικότερους εκπροσώπους τής φορμαλιστικής κριτικής στή Γαλλία. Έρευνήτής στό Έθνικό Κέντρο Έπιστημονικών Έρευνών, μετάφρασε μιά επιλογή από κείμενα ρώων φορμαλιστών (C. Chlovski, Propp, Tynianov), τά όποία δημοσίευσε μέ τόν τίτλο «Θεωρία τής Λογοτεχνίας». Μαζί μέ τόν Όσβάλντ Ντυκρό έγραψε τό «Έγκυκλοπαιδικό Λεξικό τών Γλωσσικών Έπιστημών». Έγραψε ακόμη «Είσαγωγή στή Φανταστική Λογοτεχνία», «Ποιητική τής πρόζας», «Γραμματική του Δεκαήμερου», «Θεωρίες του συμβόλου» κλπ. Από τό Φλεβάρη του 1970 διευθύνει μέ τό Ζεράρ Ζενέτ τήν επιθεώρηση λογοτεχνικής θεωρίας και ανάλυσης: «Ποιητική».

● Μιλώντας για τήν Ποιητική στό βιβλίο που άναφερα παραπάνω ό Τοντορόφ γράφει: «Η Ποιητική δέν έχει σάν αντικείμενο τόν ίδιο τό λογοτεχνικό λόγο. Έξετάζει μόνο τίς ιδιότητές του. Έτσι κάθε έργο κρίνεται σάν εκδήλωση μιās γενικής και άφηρημένης δομής, τής όποίας δέν είναι παρά μιά από τίς πολλές δυνατές πραγματώσεις. Γι' αυτό, τό έργο προβάλλεται σέ κάτι διαφορετικό άπ' ό,τι είναι: δηλαδή στή δομή του λογοτεχνικού λόγου».

Γιά νά θεωρηθεί ικανοποιητική μιά λογοτεχνική ανάλυση, στρουκτουραλιστική ή όχι, θά πρέπει νά έρμηνεύει τήν αισθητική άξία του έργου, μ' άλλα λόγια νά δικαιολογεί γιατί θεωρεί ωραίο εκείνο τό έργο κι όχι κάποιο άλλο.

Η ανάλυση που δέν μπορεί ν' άπαντήσει ικανοποιητικά στό έρώτημα τούτο θεωρείται άποτυχημένη.

— «Η θεωρία σας, λένε, είναι ωραία, σέ τί χρησιμεύει όμως όταν δέν μπορεί νά εξηγήσει για ποιο λόγο οί άνθρωποι μνημονεύουν κι έχτιμούν εκείνα ακριβώς τά έργα που είναι τ' αντικείμενο τών μελετών σας;»

— Οί κριτικοί δέν έμειναν άδιάφοροι σ' αυτές τίς επικρίσεις και προσπάθησαν μεθοδικά ν' άπαντήσουν, νά δώσουν δηλαδή μιά συνταγή που εφαρμόζοντάς την θά 'χεις αυτόματα τήν όμορφιά μπροστά σου. Περιττό νά θυμηθούμε ότι παρόμοιες συνταγές δέχτηκαν πάντα βίαιες επιθέσεις από τούς κριτικούς τής επόμενης γενιάς και σήμερα ούτε θυμόμαστε πιά τίς προσπάθειες που έγιναν για νά συλλάβουμε τήν όμορφιά σ' ένα δοτό σύμπαν. Άς θυμηθούμε, χωρίς σχόλια, μιά μόνο συνταγή. Άξίζει νά προσεχτεί άφού άνήκει στόν Hegel, τόν συγγραφέα τής «Ιδέας του Όραίου». «Όπως τό ιδανικότερο κράτος του κόσμου συμβαδίζει κατά προτίμηση μέ όρισμένες εποχές κι όχι μέ άλλες, έτσι κι ή τέχνη προτιμά για τίς μορφές που δημιουργεί, ένα όρισμένο περιβάλλον, τών πριγκίπων. Και τούτο όχι από άριστοκρατική αίσθηση ή διάθεση διακρίσεως, αλλά για νά εκδηλώσει μ' αυτό τόν τρόπο τήν έλεύθερη βούληση και τήν έλευ-

θερία τής δημιουργίας, που δέν πραγματώνονται παρά μόνο στήν άναπαράσταση τών πριγκιπικών κύκλων».

— Η άνοδος τής ποιητικής ξανάφέρνει στήν επικαιρότητα τό έρώτημα-αίνιγμα για τήν άξία του έργου. Μόλις προσπαθήσουμε, μέ βάση τίς ταξινομήσεις που ή ποιητική έχει κάνει, νά περιγράψουμε επακριβώς τή δομή ενός έργου, συναντούμε τήν ίδια δυσπιστία: ως ποιο βαθμό δηλαδή είναι δυνατό νά έρμηνεύσουμε τήν όμορφιά. Περιγράφεις π.χ. τίς γραμματικές δομές ή τή φωνητική όργάνωση ενός ποιήματος, αλλά προς τί; Μας επιτρέπει ή περιγραφή αυτή νά έννοήσουμε γιατί τό ποίημα θεωρείται ωραίο; Έτσι κάθε έγχειρημα για μιά συστηματική ποιητική καταντά άμφίβολο, και τούτο όχι επειδή εκείνοι που ανακάλυψαν και περιέγραψαν όρισμένες ενδιαφέρουσες απόψεις του έργου δέν θέλησαν νά μελετήσουν τούς κανόνες του ωραίου. Άντίθετα υπάρχει ένας κανόνας — διαμορφώθηκε έδω και πενήντα χρόνια — που συνεχίζουμε νά τόν αναφέρουμε, ακόμα και στά πιο σοβαρά δοκίμια, σά μιά συνταγή του ωραίου και τής ποιότητας. Άξίζει ν' άσχοληθούμε μαζί του κάπως διεξοδικότερα. Άφορά εκείνο που άλλοι όνομάσαμε «θεωρήσεις», μέσα στή διήγηση.

— Όταν ό Henry James στήριζε τό αισθητικό και λογοτεχνικό πρόγραμμα του στήν κατασκευή αυτή, νομίσαμε ότι άγγίξαμε για πρώτη φορά ένα σταθερό και κατανοητό στοιχείο του έργου, που ίσως θά επέτρεπε ν' άνοίξουν οί κλειστές πόρτες τής λογοτεχνικής αισθητικής. Ό Percy-Lybböck¹, στό βιβλίο του ή «Τέ-

νά κάνει σωστές εκτιμήσεις επανεμφανίζεται και στό γράμμα του προς τόν Σεφέρη (δλ. Άλληγραφία 1930-1966, ως άν. 12) όπου μιλώντας για τόν Προύστ λέγει τά εξής: «Τόν ξανακοίταξα τώρα τελευταία και μου ήρθε νά ξεράσω μέ τήν νοσηρότητα(...) τήν ψυχική σαπίλα κι άποσύνθεση αυτού του οίκτρου υποκειμένου» (Γράμμα 31.10.1931). Είναι, βέβαια, περίεργο εκ πρώτης όψεως νά διατυπώνονται κρίσεις, όπως οί προηγούμενες, από έναν νέο που είχε άμεση τριβή μέ τήν γαλλική πολιτιστική παράδοση. Άν λάβουμε, έντούτοις, υπόψη μας τίς ιδέες που κυριαρχούσαν σέ ένα μεγάλο ποσοστό τής ευρωπαϊκής διανόησης (εμμένης αντιμετώπιση του μιλιταρισμού, ένδυνάμωση τών κοινωνικών άξιών μέσω τών φυλετικών μύθων, περιφρόνηση του «παρακμακού κοσμοπολιτισμού») είναι εύκολο νά εξηγήσουμε τήν απέχθεια του Θεοτοκά για τόν Προύστ.

14. Νομίζω ότι ή κριτική εξακολουθεί νά έρμηνεύει τά λαϊκά ή λαϊκότροπα φαινόμενα μονοδιάστατα. Συγκινείται από τήν «άγνωση» του ύφους των και τήν άνορθόλογη ρωμαλεότητα τής προσωπικής περιπέτειας. Στήν ουσία τόσο ό Μακρυγιάννης (όσο και ό Μανούσάκας) εισπράττονται ιδεολογικοποιημένοι από τήν διανόηση μέ τήν ψευδαίσθηση ότι άποτελούν σημεία εξέλιξης τής φυλετικής παράδοσης. Παραδίδεται όμως κατ' αυτό τόν τρόπο ή επιδίωξη τους νά διεκδικήσουν έξουσία.

συγχρονη ελληνική ιστορία

ΣΠΥΡΟΥ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ

απο τον
εμφυλιο
στη
χουντα

τομος Α'
1949-1952

χνη του μυθιστορήματος», προσπάθησε να κρίνει έργα του παρελθόντος με τη βοήθεια ενός κριτηρίου που άντλησε από τη γνώση των «θεωρήσεων». Για να είναι ένα έργο πετυχημένο, «ωραίο», ο αφηγητής δεν θά πρέπει στην εξέλιξη του μύθου ν' αλλάξει το σημείο «θεώρησης». 'Αν υπάρξει αλλαγή θά πρέπει να δικαιολογείται από την πλοκή ή την όλη δομή του έργου. Μέ βάση το κριτήριο τουτθ θεωρούμε τά έργα του ίδιου του James άνωτέρα άπ' του Τολστόι.

Η αντίληψη αυτή, επίκαιρη πάντα, είχε περιέργες προεκτάσεις, χωρίς να είμαστε βέβαιοι ότι οι όπαδοί της δέν άλληλοεπηρεάστηκαν. 'Ετσι, στην ίδια προοπτική τοποθετούνται πολυάριθμες καταφατικές θέσεις στο έργο του Bakhtine², «Η ποιητική του Ντοστογιέφσκι». Στο διβλίό αυτό, ένα από τά πιο ένδιαφέροντα στο χώρο της ποιητικής, ο Bakhtine άναμφίβολα άντιτάσσει στο μονολογικό «είδος», πού χαρακτηρίζει το παραδοσιακό μυθιστόρημα, τό πολυφωνικό ή διαλογικό είδος. Τό διαλογικό χαρακτηρίζεται ουσιαστικά από την άπουσία μιås ένοποιού άφηγηματικής συνείδησης, άπομονωμένης από τίς άλλες, σ' ένα επίπεδο διαφορετικό, πού θά μιλούσε για τό σύνολο. 'Η νέα στάση του συγγραφέα άπέναντι στον ήρωα, όπως έμφανίζεται στα πολυφωνικά μυθιστορήματα του Ντοστογιέφσκι, συνοψίζεται στη διαλογική θέση, άπόλυτα σεβαστή, πού επιβεβαιώνει την άνεξαρτία, την έσωτερική έλευθερία, την άπεραντόσύνη και την άποφασιστικότητα του ήρωα. Για τό συγγραφέα ο ήρωας δέν είναι ένα «αυτός» ή ένα «έγώ» αλλά ένα «έσύ», ένα άλλο δηλαδή δλοκληρωμένο «έγώ», ξένο αλλά ισότιμο.

Ο Bakhtine όμως δέν ίκανοποιείται άπ' την περιγραφή αυτή πού θ' άναγνώριζε σέ άλλα έργα την έλευθερία να μήν ύπακούουν στους νόμους αυτούς και ν' άποφεύγουν την έπίκριση: ή άνάλυσή του προβάλλει την άνωτερότητα της διαλογικής μορφής πάνω στις άλλες. Γράφει π.χ.: «δέν μπορείς να πλησιάσεις την άληθινή ζωή μιås προσωπικότητας παρά μόνο με τη διαλογική διεύδυση μέσα άπ' την όποία ή προσωπικότητα σου άποκρίνεται και σου άποκαλύπτεται έλεύθερα κλπ.».

— Μås παρουσιάζει λοιπόν ο Bakhtine μιά διαφορετική έκδοχή του άισθητικού νόμου πού διατύπωσε ο Lybbock, στηριζόμενος στον James. 'Επισημαίνει ότι ή «θεώρηση» πρέπει ν' άνταποκρίνεται σ' ότι ο Pauillon ονομάζει «συνθεώρηση», κι ότι ένα

έργο χρειάζεται περισσότερες «θεωρήσεις». Μόνο με τέτοιες προϋποθέσεις μπορεί να σταθεί ο διάλογος. Δέν άισθανόμαστε άρμόδιοι ν' άμφισβητήσουμε τά συμπεράσματα αυτά, άφου διαλέξαμε σάν παράδειγμα τό Ντοστογιέφσκι. Παρακάτω όμως ο Bakhtine άναφέρει μιά άλλη περίπτωση. Πρόκειται για ένα έργο άνολοκληρωτο όπου δοκιμάζεται ή διαλογική αρχή. Συγγραφέας του διβλίου δέν είναι ο Ντοστογιέφσκι, αλλά ο Τσερνισέφσκι, πού ή άισθητική άξία των έργων του είναι πολύ άμφιλεγόμενη. Μόλις ή διαλογική αρχή πάψει να έχει σάν άντικείμενο τά έργα του Ντοστογιέφσκι, χάνει τίς τόσο έγκωμιασμένες άρετές της.

Πιο κοντά στις δικές μας θέσεις ο Σάρτρ έδωσε μιά νέα διατύπωση στο νόμο του Lybbock, σ' ένα πολύ γνωστό άρθρο του άφιερωμένο στον Μωριάκ, όπου ή άμφισβήτηση του έργου του Μωριάκ δέν γίνεται με την άισθητική του σατρικού μυθιστορηματος, αλλά του μυθιστορήματος γενικά. Σ' όλόκληρο τό άρθρο, ο Σάρτρ προβάλλει πάλι την άπαίτηση για «συνθεώρηση» (άπό ένα μοναδικό, άμετακίνητο έσωτερικό σημείο).

«Στό άληθινό μυθιστόρημα όπως και στον κόσμο του 'Αινσάιν δέν ύπάρχει θέση για προνομιούχο παρατηρητή. Τό μυθιστόρημα τό γράφει ο άνθρωπος για τούς ανθρώπους. Στο δλέμμα του θεού πού διαπερνά τά φαινόμενα χωρίς να σταματά σ' αυτά, δέν ύπάρχει μυθιστόρημα».

Σέ τί συνίσταται όμως αυτή ή τόσο άπαιτητική και ιδιόρρυθμη άισθητική; Πάνω άπ' όλα άπορρίπτει την άνισότητα των δύο φωνών: του φορέα της έκφρασης (άφηγητή) και του έκφραζόμενου (ήρωα). 'Αν ο πρώτος θέλει ν' άκουστεί, πρέπει να μεταμορφωθεί, να φορέσει τη μάσκα του δεύτερου. 'Ετσι, σύμφωνα με τό Σάρτρ, οι ήρωες του μυθιστορήματος έχουν τούς νόμους τους. 'Ενας από τούς πιο άυστηρούς είναι ο έξης: ο μυθιστοριογράφος μπορεί να είναι μάρτυρας ή συνένοχος των ήρώων, ποτέ όμως και τά δύο μαζί. Μέσα ή έξω. Οι φωνές δύο προσώπων δημιουργούν μιá πολυφωνία. Οι φωνές όμως του ήρωα και του άφηγητή, πού δέν θέλει να κρύψει την ιδιότητά του, σά μοναδικού φορέα έκφρασης, θά καταλήξουν άναπόφευκτα σέ μιá κακοφωνία. Παράδειγμα ή 'Οδύσεια και ο Δόν Κιχώτης. 'Οπως ο Bakhtine χρησιμοποίησε τό Ντοστογιέφσκι για να στηρίξει τίς άπόψεις του, έτσι κι ο Σάρτρ χρησιμοποιεί τον Μωριάκ. 'Αλλά οι γενικές άλήθειες δέν έκφρά-

ζονται μ' ένα παράδειγμα. 'Ας σταθούμε στις παρακάτω φράσεις του Κάφκα: «Ο Κ. ένωσε στην αρχή εύτυχισμένος πού. βγήκε άπ' αυτό τό άσφυχτικό και ξεστό δωμάτιο, όπου στριμώχνονταν βοηθοί και ύπηρέτριες. Έκανε λίγο κρύο. Καθώς τό χιόνι είχε παγώσει, περπατούσε κανείς πιο εύκολα. Δυστυχώς τό βράδυ άρχισε να πέφτει και ο Κ. τάχυνε τό βήμα του» (Πύργος).

Εδώ πρόκειται προφανώς γι' αυτό πού ονομάσαμε «συν-θεώρηση». 'Ακολουθούμε τον Κ., δλέπουμε κι άκούμε ότι εκείνος άκούει και δλέπει, ξέρουμε τίς σκέψεις του, άλλ' όχι και τίς σκέψεις των άλλων. 'Ας πάροουμε όμως δυό λέξεις: «εύτυχισμένος» και «δυστυχισμένος». Στην πρώτη ο Κ. ίσως νιώθει εύτυχισμένος αλλά δέν σκέφτεται: είμαι εύτυχισμένος. Πρόκειται για περιγραφή, όχι για άναφορά. 'Ο Κ. άισθάνεται εύτυχισμένος, κάποιος άλλος όμως τό γράφει. 'Αλλη όμως είναι ή περιήπωση του «δυστυχώς». Η λέξη αυτή έκφράζει μιá διαπίστωση πού την προφέρει ο ίδιος ο Κ. 'Ο Κ. τάχυνε τό βήμα του, ύστερα άπ' αυτή τη διαπίστωση κι όχι επειδή πέφτει τό βράδυ. Στην πρώτη περίπτωση ύπάρχει τό άίσθημα χωρίς τό όνομα του Κ. και ή κατονομασία του άπ' τον άφηγητή. Στη δεύτερη ο ίδιος ο Κ. έκφράζει τά λόγια του Κ. αντί να περιγράψει τά άισθήματά του. 'Υπάρχει έδώ μιá έκδηλη διαφορά τρόπου. Μ' άλλα λόγια δέν ακολουθείται ο κανόνας των Lubbock-Bakhtine-Sartre. Συνυπαρχουν δυό συνειδήσεις, όχι ισότιμες, ο άφηγητής παραμένει άφηγητής, δέν μπορεί να έξομοιωθεί με κάποιον άπ' τούς ήρωες. 'Αλλά σέ τί βλάπτει την άισθητική άξία του άποσπάσματος ή παραπάνω άνάλυση; 'Αντίθετα, θά μπορούσε κάποιος, με τό δικιο του, να ύποστηρίξει ότι ή άνεπαίσητη ταλάντευση άνάμεσα στους δύο φορείς της έκφρασης είναι ένα στοιχείο άπαραίτητο για την άμφίβολη και άβέβαιη άντίληψη πού σχηματίζουμε, διαβάζοντας ένα άριστούργημα.

— Δέν πρόκειται βέβαια ν' άντικαταστήσουμε τον πρώτο κανόνα με τον άντίθετό του. Οι προηγούμενες παρατηρήσεις επιδιώκουν να τονίσουν σέ τί άδυναμία θριασκώμαστε όταν πρόκειται να διατυπώσουμε καθολικούς άισθητικούς κανόνες, ξεκινώντας από την άνάλυση, την πιο λαμπρή έστω, ενός ή περισσότερων έργων. 'Οτι ως τώρα μάς δόθηκε σάν συνταγή για να προσεγγίσουμε την άξία, στην καλύτερη περίπτωση άλλο δέν ήταν από μιá περιγραφή. Δέν πρέπει όμως να

παρουσιάζουμε την περιγραφή, ακόμα και την πιο σωστή, σαν έρμηνεία του ωραίου. Δεν υπάρχει λογοτεχνική μέθοδος που ή εφαρμογή της να παράγει αναγκαστικά μία αισθητική εμπειρία. Τι να κάνουμε λοιπόν; Νά εγκαταλείψουμε κάθε έλπίδα ότι κάποτε θα μιλήσουμε για λογοτεχνική αξία; Νά χαράξουμε ένα άξεπταστο όριο ανάμεσα στην ποιητική και την αισθητική; Τή δομή και την αξία του έργου; Ν' αφήσουμε στα μέλη μόνο των επιτροπών για την άποψη των λογοτεχνικών βραβείων, την κρίση της αξίας του έργου; Η άποτυχία που σημείωσαν οι προηγούμενες προσπάθειες εύκολα θα μπορούσε να μας οδηγήσει εκεί. Η σημασία όμως της άποτυχίας αυτής είναι παρ' όλα αυτά σχετική. Η ποιητική βρίσκεται ακόμα στα σπάργανα. Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι από τις πρώτες κιόλας εργασίες τέθηκε το πρόβλημα της αξίας, ούτε ότι οι απαντήσεις που δόθηκαν κρίθηκαν ανεπαρκείς. Όσο κι αν οι εργασίες αυτές παρουσίασαν υποδουλτικές περιγραφές, δεν ήταν παρά μία πρώτη άτεχνη προσέγγιση, κι η σημασία τους συνίσταται στο ότι άνοιξαν κάποιο δρόμο. Το πρόβλημα της αξίας εμφανίζεται πιο περίπλοκο. Θα μπορούσαμε, απαντώντας στους κριτικούς οι οποίοι καταμαρτυρούν στις αναλύσεις που βασίζονται στις αρχές της ποιητικής αναρμοδιότητα στην κατανόηση της όμορφιάς, να πούμε απλά ότι το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να τεθεί πολύ αργότερα. Δεν πρέπει δηλαδή ν' αρχίσουμε απ' το τέλος χωρίς ακόμα νά 'χουν γίνει τα πρώτα βήματα. Πρέπει όμως ν' αναρωτηθούμε που θα κατευθύνουμε τις προσπάθειές μας. Αποτελεί σήμερα αναμφισβήτητη αλήθεια ότι η κρίση για την αξία ενός έργου εξαρτάται απ' τη δομή του. Ίσως όμως θά 'πρεπε νά επιμείνουμε περισσότερο σ' ένα άλλο χαρακτηριστικό σημείο: ότι δηλαδή η δομή δεν είναι το μοναδικό κριτήριο για την αξιολόγηση ενός έργου. Μπορούμε νά υποθέσουμε ότι για νά έννοήσουμε καλύτερα την αξία ενός έργου πρέπει νά εγκαταλείψουμε αυτή την πρώτη αξιολόγηση με βάση τη δομή του έργου, απαραίτητη αλλά τόσο φτωχή, που απομονώνει το έργο απ' τον αναγνώστη του. Η αξία βρίσκεται στο έργο, δεν εκδηλώνεται όμως παρά μόνο τη στιγμή που έρευνάται απ' τον αναγνώστη. Η ανάγνωση δεν είναι μόνο εκδήλωση της ύπαρξης ενός έργου αλλά και διεργασία για την αξιολόγηση του. Η υπόθεση αυτή δεν επιβεβαιώνει ότι η όμορφιά ενός έργου εξαρτάται αποκλειστικά απ' τον αναγνώστη και ή

διεργασία αυτή σαν άτομική εμπειρία είναι αδύνατο νά προσδιοριστεί με ακρίβεια. Η κρίση πάνω στην αξία του έργου δεν είναι μία απλή υποκειμενική κρίση. Επιθυμούμε νά ξεπεράσουμε αυτό ακριβώς το όριο, ανάμεσα στο έργο και τον αναγνώστη, και νά καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι έργο και αναγνώστης μαζί, αποτελούν μία δυναμική ενότητα.

Οι κρίσεις πάνω στην αισθητική είναι προτάσεις που άπαιτούν δικούς τους τρόπο έκφρασης. Δεν μπορούμε νά έννοήσουμε μία κρίση έξω απ' τις συνθήκες του λόγου όπου εκφέρεται, ούτε χωριστά από το πρόσωπο που τη διατυπώνει.

Μπορώ νά μιλήσω για την όμορφιά που έγω βρίσκω στα έργα του Γκαίτε. Μπορώ, έστω, νά μιλήσω για την όμορφιά που βρισκάνε στα έργα του ό Σίλλερ ή ό Τόμας Μάν. Το ερώτημα όμως πάνω στην καθαυτή όμορφιά των έργων του Γκαίτε δεν έχει νόημα. Η κλασική αισθητική ίσως ν' αναφερόταν στην ιδιότητα αυτή των αισθητικών κρίσεων, όταν θεβαίωσε ότι τέτοιες κρίσεις είναι πάντα υποκειμενικές.

Μέσα απ' αυτό το πρίσμα βλέπουμε καθαρά γιατί ή ποιητική δεν μπορεί, και μάλιστα δεν πρέπει νά θεωρεί πρωταρχική αποστολή της την έρμηνεία της αισθητικής κρίσης. Κάτι τέτοιο θά προϋπόθετε όχι μόνο γνώση της δομής του έργου, την οποία ή

ποιητική θά πρέπει νά διευκολύνει, αλλά και γνώση επίσης του αναγνώστη και των παραγόντων που καθορίζουν την κρίση του. Αν ή αποστολή αυτή της ποιητικής δεν είναι άκατόρθωτη, αν δηλαδή βρούμε τά μέσα νά μελετήσουμε αυτό που κοινότοπα ονομάζουμε «προτίμηση» ή «εύαισθησία» μιας εποχής, είτε πρόκειται για την έρευνα των παραδοσιακών στοιχείων που τις καθορίζουν είτε για έμφυτες σέ κάθε άτομο ικανότητες, τότε θά δημιουργηθεί μία γέφυρα ανάμεσα στην ποιητική και την αισθητική και θά μπορούσαμε νά συζητήσουμε πάλι το παλιό ερώτημα για την όμορφιά του έργου.

1. Pery Lubetock: Άγγλος συγγραφέας (1879-1965). Γεννήθηκε στο Λονδίνο και σπούδασε στόν Ήτον και στο Καίμπριτζ. Το κυριότερο έργο του είναι ή «Τεχνική του Μυθιστορήματος» Στο βιβλίο αυτό επιχειρείται ιστορική ανάλυση μεγάλων μυθιστορημάτων. Άσκησε μεγάλη επίδραση στρέφοντας τό ακαδημαϊκό ένδοξο στην πεζογραφία.

2. M. Bakhtine: Γεννήθηκε στη Ρωσία τό 1895. Από τό 1957 διδάσκει λογοτεχνία στο Σαράνσκ. Έγραψε μελέτες για τόν Ραμπλαί, τόν Πούσκιν, τόν Τολστόϊ κλπ. Το βιβλίο του ή «Ποιητική του Ντοστογιέφσκι» θεωρείται σταθμός στην ιστορία της κριτικής.

3. Jean Puillon: Γεννήθηκε στο Παρίσι. Ένας από τούς ιδρυτές και συνδιευθυντές (μαζί με τό Σάρρ) της Έπιθεώρησης «Σύγχρονοι Καιροί». Βοηθός του Λεβί - Στρως στο Κολλέγιο της Γαλλίας. Διευθύνει την έπιθεώρηση «Ο Άνθρωπος» όπου δημοσιεύονται οι κυριότερες εργασίες της ομάδας του Λεβί - Στρως.

Μετάφραση: ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ • ΚΑΒΑΛΑ 1969

● Συσχετισμός μέ την έλληνική πραγματικότητα

Τά Πανεπιστήμια στή Δυτ. Εύρώπη

Εισηγητές:

Μ. Νικολινάκος
Μ. Γκίκας
Τ. Κατσάνης
Α. Φούρας
Α. Χριστοφύλης
Ρ. Παπαδόπουλος
Β. Δρουκόπουλος
Μ. Παπαγιαννάκης
Γ. Βουδούρης
Α. Φραγκουδάκη
Κ. Ψαλίδα
Ι. Χρυσουλάκης
Γ. Μπραουδάκης
Ν. Ευσταθόπουλος
Β. Παναγιωτόπουλος
Γ. Καμρινός

Παρεμβάσεις:

Δ. Μαυράκης
Σ. Τζοιμάκης
Δ. Μαρωνίτης
Κ. Κριμπός
Γ. Σπηλιόπουλος
Ι. Πεσματζόγλου
Δ. Ρόκος
Γ. Σταματάκης
Θ. Σταυρόπουλος
Γ. Κατσιώτης
Κ. Ζουράρης

Σκέψεις απ' αφορμή τὰ «Ποιήματα» (1945-1971) του Μίλτου Σαχτούρη

Του Κώστα Γ. Παπαγεωργίου

ΕΙΝΑΙ στ' αλήθεια παράξενο τό πώς υποχωρούν κάποτε ή ξεωστρακίζονται όλωσδιόλου τὰ λογής κριτήρια μέ τὰ όποία είναι κανείς έφοδιασμένος γιά ν' αντιμετώπιζει τήν ποίηση· είτε είναι αυτά διαμορφωμένα έμπειρικά, μετά από μιά μακρινή διαδρομή στό χώρο τής ποίησης, είτε θεωρητικά, διαμέσου διαφόρων γνωσιολογικών προσκτήσεων. Σέ μιά τέτια περίπτωση, ή έπικοινωνία μέ τό ποίημα γίνεται μέσα σέ πλαίσια σχεδόν ιδιωτικά του άναγνώστη, όπου αναδιώνουν μέσα τους μνήμες και έμπειρίες, συγκινησιακά κυρίως φορτισμένες, καθώς υποδουλίζονται από αντίστοιχα όμοια ή παρόμοια βιώματα του ποιητή, όπως εκφράζονται αυτά στό συγκεκριμένο ποίημα· και δημιουργείται έτσι ή δυνατότητα μιάς ενορατικής, διαμέσου του ποιήματος, διαπροσωπικής σχέσης μέ τό άπροσδιόριστο πρόσωπο του ποιητή, χωρίς νά λείπει κάποτε και μιά οικειότητα ύπογειας φιλίας.

Κάπως έτσι φαντάζομαι και έξηγώ τή δυσκολία μου νά πώ γιά τό Σαχτούρη, καθώς μου είναι αλήθεια αδύνατο νά διαχωρίσω αυτόν τόν ίδιο (έτσι θαμπά πού τόν έχω στό νού μου) απ' τή φωνή του· και σκέφτομαι άκόμη ότι σπάνια έχω άκούσει λόγο τόσο αναπόσπαστα και μοιραία, θά έλεγα, δεμένο μέ τὰ όσα πάει νά εκφράσει και άλλο τόσο σπάνια έχω νιώσει, τὰ όσα εκφράζονται, τόσο αδιάσπαστα ένα μέ τόν άνθρωπο (ποιητή) πού τὰ βίωσε, ώστε νά είναι αυτός ό λόγος συγκλονιστικά σωματικός. Κι αυτή άκριβώς ή δυσκολία είναι πού μέ κάνει νά μιλήσω, κατά κάποιο τρόπο, εικονιστικά. Φαντάζομαι λοιπόν τό Σαχτούρη σάν ένα βιολιστή πού γυρίζει και παίζει στους δρόμους άσταμάτητα μέ ένα βιολί σακατεμένο και μόνο μέ μιά χορδή. Κι ό βιολιστής αυτός, άδιαφορώντας γιά τίς χορδές πού του λείπουν,

κατάφερε ν' ανακαλύψει επώδυνα όλες, άκόμη και τίς πιό άπειροελάχιστες δυνατότητες αυτής τής μιάς και μοναδικής χορδής του, όλες τίς εκδοχές του ήχου τής και όλα τὰ μυστικά τής, κρίνοντας τελικά ότι του άρκοϋσε αυτή ή μιά χορδή γιά τὰ όσα θά ήθελε νά εκφράσει. Κάπως έτσι υποψιάζομαι τό Σαχτούρη, κυρίως μοναχικό, (ανεξάρτητα από τήν πληροφοριακή γνώση του πράγματος) πού, έχοντας βρει και στή συνέχεια άποδεχτεί ένα και μόνο πρόσωπο στή ζωή του, ήταν έπόμενο νά καλλιεργήσει τή μιά και μοναδική φωνή πού του άνήκε και πού εξέφραζε τό μοναδικό του πρόσωπο. Κάτι τέτιο ήταν πού ήθελα πιό πάνω νά πώ, κάνοντας λόγο γιά τή μιά χορδή: πώς ό Σαχτούρης δηλαδή είναι ό ποιητής τής μιάς και μοναδικής φωνής, αυτής πού εκφράζει ούσιαστικά τό πρόσωπό του πού κάποτε ανακάλυψε και δέχτηκε και αυτή τή φωνή χρησιμοποίησε σά μέσο γιά τή βιολογικά άναγκαία άσκηση τής έλευθερίας του, μιά άσκηση πού βλέπω περισσότερο σάν ώθηση τής ψυχής του μέσα στό χώρο παρά σάν πρόθεση νά τή δείξει στους γύρους του:

*Κάτι επικίνδυνα κομμάτια
 χάος
 είν' ή ψυχή μου
 πού έκοψε μέ τὰ δόντια του
 ό θεός.*

Τό άναμφισβήτητο αυτό γεγονός, τής μιάς και άληθινής φωνής του Σαχτούρη, ή άλλως τής μιάς φωνητικής του χορδής, πού όμως μπορεί και χρησιμοποιεί σέ όλες τίς συγκινησιακές τής διαβαθμίσεις και σέ όλους τούς ποιοτικούς τής ιδιαιδιόμοιους, σέ όδηγει τελικά στό νά διαπιστώσεις άλλά και στό νά έξηγήσεις άσφαλτα τό γιατί ή κάθε λέξη του (ιδίως οι λέξεις εκείνες πού άποτελούν και τὰ έρμηνευτικά γιά τήν όλη ποίησή του κλειδιά) είναι τόσο περίκλειστη έννοιακά, ώστε, μόλο πού χρησιμοποιούμενη ήδη μέσα στό ποίημα έχει άποβάλλει όλες τίς, ένδεχομένως, ξένες πρός τήν ούσία τής σημασιολογικής τής εκφάνσεις, παρόλ' αυτά, νά σου δίνει τήν αίσθηση μιάς λέξης διαρκώς άυτοπεριφρουρούμενης από ένα σωρό ένδογενείς ή έξωγενείς πρός αυτήν διαστρεβλωτικούς κινδύνους. Γιατί, πραγματικά, οι λέξεις στήν ποίηση του Σαχτούρη, θέλω νά πώ ό κύριος λεκτικός όγκος τής ποίησής του, δέν άποτελούν άπλά τό ύπόβαθρο ή τό πλαίσιο επάνω ή μέσα στό όποιο διαστέλλεται ποιητικά ό βιολογικά (τό τονίζω αυτό) άναγκαία νά έξωτερικευτεί ψυχικός του πυρήνας, άλλα είναι αυτές οι ίδιες και τό εκ-

φραζόμενο γεγονός, διαποτισμένο μέ όλη τή συγκίνηση και όλη τήν ιδιόζουσα εύαισθησία ενός ανθρώπου πού έξομολογείται. Ειδικότερα άκόμη μέ τήν περίπτωση του Σαχτούρη, ενός από τούς πιό σημαντικούς ποιητές τής πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, αυτής πού σχηματικά άποκαλέστηκε τής ήττας, είναι εύκολο νά διακρίνει κανείς ότι οι λέξεις πού χρησιμοποιεί συχνότερα στήν ποίησή του, αυτές δηλαδή πού μπορούν νά δημιουργούν τή χαρακτηριστική άτμόσφαιρα στα όσα εκφράζει και στόν κόσμο πού περιλαμβάνει τὰ εκφραζόμενα, είναι οι λέξεις εκείνες πού άκούγονται έμπρός στή θέα μιάς έφιαλτικής καταστροφής ή αυτές πού χρησιμοποιεί κανείς καιρό μετά τό τραυματικό γεγονός, επιδιώκοντας ν' ανακαλέσει στα πικρά χάσματα τής ιδιωτικής του μνήμης ένα κόσμο χαμένο και φρεχτά παραμορφωμένο, όπως:

*κάτι κεφάλια σάν άγρια φεγγάρια
 έπιληπτικά
 και κόκκινα τριαντάφυλλα.*

Από τό σημείο αυτό, έχοντας, κατά τό δυνατό και πολύ περιορισμένα, όριοθετήσει και στοιχειοθετήσει τό βασικότερο από τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τής ποίησης του Σαχτούρη (όπως είναι ή γλωσσική του λειτουργία, κατά τή γνώμη μου) κι άκόμη έχοντας έντοπίσει τόν ίδιο τό Σαχτούρη, όπως άλλοτε άμυδρά και άλλοτε μέ σαφήνεια τόν είδα νά σκιαγραφείται μέσ' στα ποιήματά του, μου γεννιέται ένα εύλογο έρώτημα: ποιά είναι ή ποιά μπορεί νά είναι ή άναφορική λειτουργία μιάς ποίησης σάν τή δική του· ή άλλως: έχει ή ποίησή του κοινωνικές άναφορές και άν ναι τί λογής άναφορές είναι αυτές και πώς μπορεί νά τίς συνειδητοποιήσει ό άναγνώστης. Γιά νά δοθεί μιά στοιχειώδης, έστώ, άπάντηση σ' αυτό τό έρώτημα, πιστεύω πώς ό μόνος σωστός τρόπος πού μπορεί ν' ακολουθηθεί γιά τήν αντιμετώπισή του είναι αυτός πού ύπαγορεύεται από τήν παραδεγμένη ήδη ιδιοσυγκρασιακή ιδιαιτερότητα του ίδιου του Σαχτούρη. Πρέπει συνεπώς ν' άποτεθούν στό περιθώριο τής όποιας προσπάθειας όλες οι προϋπάρχουσες κατευθυντήριες γραμμές και άπόψεις, (πράγμα πού άπαιτεί μεγάλη προσοχή, γιατί ύπάρχει κίνδυνος νά περιπέσει κανείς σέ ρηχές αισθηματολογίες) ώστε νά γίνει άντιληπτό πώς, μέσα από τήν ποίησή του και μόνο, και από τήν άπόλυτα προσωποπαγή μυθολογία του πού διατυπώνεται σ' αυτή, τό γνώρισμα πού έπίμονα κυριαρχεί και διαρκώς υποδηλώνεται είναι

όχι οι κοινωνικές του αναφορές, αλλά οι κοινωνικές καταβολές του, όσο κι αν είναι αυτές ανεξιχνίαστα κάποτε δεμένες με τις περίκλειστες ιδιωτικές μνήμες και εμπειρίες του ή άλλωστε από τις τελείως ιδιωματικές, συναισθηματικές, συγκινησιακές και ψυχολογικές γενικά καταστάσεις του. Γιατί μπορεί ο Σαχτούρης, λέγοντας

Κρυμμένος
μέσ' στο θάνατό μου
τραγουδῶ

νά προσδιορίζει τό προσωπικό του στίγμα άόριστα καί σχεδόν μεταφυσικά, όπως προσδιορίζει έξάλλου καί τήν όπτική του γωνία, διαμέσου τής όποίας θεάται καί εκφράζει τά όσα θεάται, ύλικά ή ιδεατά, άν καί στήν ποιήσή του οί δυο αύτοί τρόποι θέασης είναι δύσκολο, άν όχι αδύνατο, ν' άνεξαερτητοποιηθούν· μπορεί άκόμα ό τρόπος τής ποιητικής διεργασίας σ' αύτόν νά είναι τελείως διάφορος άπό τόν τρόπο πού τό ίδιο ύλικό καί μέσα στίς ίδιες πάνω-κάτω ιστορικοκοινωνικές συνθήκες έπεξεργάστηκαν άλλοι ποιητές τής γενιάς

του. Ἡ ἱστορική δὴ γνώση κι ἐπί-
γνωση (ἀπό μέρος τοῦ ἀναγνώστη)
τῶν καιρῶν, γενικά, καί τῶν συγκε-
κριμένων στιγμῶν πού μέσα τους ὄχι
μόνο διαμορφώθηκε καί ὑποστασι-
ποιήθηκε ἡ ποιητική ἐκφραστική
στό Σαχτούρη ἀλλά καί ἀποτελέσανε
τὴν πηγὴ τοῦ διωματικοῦ ὕλικου τοῦ
πού μεταστοιχειώθηκε ἀργότερα σέ
ποίηση· καιρῶν δηλαδή πού ἀνοίξε
κρानυγὴ τό στόμα τοῦ ἀνθρώπου καί
τά φέρετρα εἶναι ἄσπρες θάρκες πού
μέσα τραγουδᾶνε εὐτυχισμένοι οἱ νε-
κροί, εὐκολα μπορεῖ νά τόν ὀδηγή-
σουν (τόν ἀναγνώστη πάντα) στήν εἰ-
κασία, τόσο τῆς ποιητικῆς ὅσο καί
τῆς ἱστορικῆς τῶ ἀναφορᾶς καί
καταβολῆς, σέ στίχους λ.χ. ὅπως εἶναι
οἱ παρακάτω:

Δυστυχισμένα ὄνειρα
τά χρόνια μας περνοῦν μέσα στήν
ἀγωνία

ὁμως μέσ' στήν καρδιά μας
καίει μιά κατακόκκινη πληγή
ἀπ' τό παλιό χρυσάφι.

Θέλω μέ δλ' αὐτά νά καταλήξω
στήν ἄποψη ὅτι ὁ Σαχτούρης πρέπει
νά θεωρηθεῖ ἕνας κοινωνικός ποι-

ητής, μέ μιάν ἔννοια, ἴσως, κάπως εὐ-
 ρύτερη ἀπ' αὐτὴ πού συνηθίσαμε νά
 προσδίνουμε στὸν ὄρο αὐτὸ καὶ ἔξω
 ἀπὸ κάθε λογῆς προδιαγραφμένα
 πλαίσια, ἀναφορικά μέ τὴν ἔννοια
 αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ ὄρου. Προχωρών-
 τας λοιπὸν μέ τρόπο παραλήσιο μ'
 ἔκείνον πού ἀρχαία, (μέ εἰκόνας)
 βλέπω τό Σαχτούρη μέ τή μορφή ενός
μάρτυρα, προσδίνοντας στή λέξη
 αὐτὴ καὶ τίς δύο σημασίες της: ἐκείνη
 πού τῆς δίνουμε ἔννοώντας τόν ἄν-
 θρωπο πού *ἔπαθε* θέλοντας νά εἶναι
 συνεπής στήν ὅποια πίστην τοῦ (λ.χ.
μάρτυρας τοῦ χριστιανισμοῦ) καὶ
ὑπερα ἐκείνη πού τῆς δίνουμε ἔννο-
 ώντας αὐτόν πού *καταθέτει* γιά τὰ
 ὅσα εἶδε. Στό Σαχτούρη εἶναι ἔμμεσα
 φανερό τό πρῶτο καὶ ἄμεσα τό δεύ-
 τερο, μέ ἔμφανη τὰ ἴχνη, μέσα στήν
 ποιήσή του, τῆς προσπάθειας πού
 καταβάλλει γιά νά κρατηθεῖ, σάν
 ἄτομο, ἀπὸ τή μιὰ μακρυνά ἀπὸ τίς
 ὅσες ἐκφράζει τραυματικές (γιά τόν
 ἴδιο) καὶ καταστροφικές αἰτιάσεις,
 καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὰ λογῆς, κοι-
 νωνικῆς προέλευσης πικρὰ συνάκο-
 λυθα, ἀφοῦ δρεθῆκε ὑποχρεωμένος
 νά ἐπιδιώσῃ σέ μιὰ ἐποχὴ ὅπου:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΡΙΚΟΣ»

Μαυρομιχάλη 64 ΤΗΛ. 3629675

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

Ὁ ἥλιος δὲ βασίλευσε ἀκόμα
 Τ' ἀδέρφια μου οἱ ἄνθρωποι
 Ὁ ἀγέρας χτύπαγε τὴν πόρτα μας
 Δέν ὑπάρχουν ἁμαρτωλοί
 Πορεία στοῦ βοῦρκο
 Τὰ παιδιὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς θάλασσας
 Ὁ Ἄρχοντας
 Τό Ἀνθρώπινό πάθος
 Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας
 Θεατρικά
 Ματωμένη πορεία

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ

Ἀκροναυπλία
Χρονικό ἀπό τήν Ἀντίστασι
Ὁ Ἐμφύλιος

ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

Καραϊσκάκης
Κολοκοτρώνης – ή Δίκη του
Κανάρης
Μεσολόγγι
Ώθωνας – ή Μοναρχία
Ώθωνας – ή Έξωση

Ζωή και Τέχνη

ΝΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Πέρα από τό ανθρώπινο
 Γυμνό κορίτσι
 Ψηλαφητός κόσμος
 Σταύρωση χωρίς ανάσταση Τόμοι 2
 Θύελλα και Γαλήνη Τόμοι 2

Οί πόρτες τ' άλογα καί τά κου-
δούνια
άνοιχτά φέρετρα κάτω άπ' τόν
ήλιο
άνοιχτά στόματα κάτω άπ' τόν
ήλιο.

Κι άκόμα· σέ μιά εποχή όπου καί ή πιό στοιχειώδης άντιστοιχία άνάμεσα στή λέξη καί στήν πραγματική της άναφορά είχε φρικιαστικά άποσυντεθεί, αυτός κοιτάει καί ψάχνει νά πιαστεί άπό μιά άφανή έπιφανειακά μά πάντα ύπάρχουσα, ουσιαστικά, άντιστοιχιακή σχέση άνάμεσα στίς λέξεις πού βρίσκει καί χρησιμοποιεί καί στό θαύτερο, όντολογικό, άντίστοιχο έννοιολογικό τους ύποστήλωμα, όπου όνομα καί όνομαζόμενο ύπάρχουν άδιάσπαστα ένωμένα καί μπορούν καί εκπέμπουν μιά παρθένα συγκίνηση, συγκίνηση πού αναδίδεται άπ' αυτήν ακριβώς τήν άδιάσπαστη δέση τους. Καί σκέφτομαι πώς άν τό λεξιλόγιο τής ποίησης του Σαχτούρη είναι περιορισμένο, αυτό μπορεί νά βρίσκει εξήγηση στό γεγονός ότι πραγματικά είναι λίγες οι λέξεις πού έχουν άπομείνει καί πού θά μπορούσαν νά διατηρήσουν, μέσα στό πώημα, δραστηική τήν άρχετυπική τους βαρύτητα. Προσωπικά φαντάζομαι τό Σαχτούρη σάν ένα άνθρωπο πού μόλις έχει ξεμακρύνει άπ' τό επίκεντρο κάποιου άγριου μακελιού (άδιάφορο άν είναι αυτό πραγματικό ή δημιουργημένο, άλλως κάθε φορά, μέσα του) καί πού γυρίζει αδέσποτα έξω άπό κλειδαμπαρωμένους πόρτες, μέ έκδηλο τόν τρόπο στό μάτια του, φωνάζοντας, άλλοτε δυνατά καί άλλοτε σιγά, μέ όσες λέξεις (πάντα σκληρές καί έντυπωτικές) του έπιτρέπει ό έφιάλτης τής συμφοράς νά χρησιμοποιήσει. Κάτι παρόμοιο μέ ό,τι συμβαίνει στό άγριο όνειρο, όπου ό φόβος του έφιάλτη όχι μόνο δυσκολεύει τό λόγο αλλά του άφαιρεί κι αυτόν άκόμα τόν ήχο, παρά τήν πρόθεση τής κραυγής. Καί νομίζω πώς είναι άπόλυτα φυσικό, ύπ' αυτές τίς συνθήκες, νά μήν ύπάρχει ίχνος καλλολογικής επιδίωξης ή εκζήτησης στήν ποίηση του Σαχτούρη, καθώς οι λέξεις του, σχεδόν όλες, είναι ισότοπα φορτισμένες μέ τήν αντίστοιχή τους έκφραζόμενη πραγματικότητα καί μέ όλο τό συναισθηματικό έκτόπισμα πού έχει αυτή ή πραγματικότητα στό ψυχισμό του. Άκόμη καί τήν υπερβολική χρήση των άρθρων πού κάνει, τή βλέπω σάν προσπάθεια νά συγκεκριμενοποιήσει όσο τό δυνατό περισσότερο τίς λέξεις του. Άπό αυτή τήν άποψη είναι κυρίως πού ύποστηρίζω πώς ό Σαχτούρης, άν δέν έχει άμεσες κοινωνικές άναφορές, έχει έντούτοις

τόσο έντονες κοινωνικές καταβολές, ώστε νά προκαλούν, όταν διαστέλλονται, τόσο υπέρογκες έμμεσες προβολές κοινωνικής ύψης, προς τή μεριά του άναγνώστη, πού, άν τίς ενεργοποιήσει θετικά, άνεξάρτητα από τήν καθεαυτή ποιητική διαδικασία, αισθάνεται νά επενεργεί μέσα του ένας λόγος γνήσια κοινωνικός· άκόμα κι όταν ό ποιητής δείχνει νά είναι οικειός ενός άλλου κόσμου, όπως όταν λέει:

.....
ώσπου τά φέρετρα νά γίνουν αυ-
ριο θάρκες
καί μέσα νά τραγουδάνε εύτυχι-
σμένοι οι νεκροί.
Οί νεκροί δυό δήματα πλάϊ μας
ήσυχάζουν
ή κάθονται ήσυχ
στά σκαλοπάτια
μέ μιά σκούπα ματωμένη στό χέρι.

Σκέφτομαι τώρα, μετά τήν περιδιάβασή μου στό σύνολο έργο του Σαχτούρη, ότι ή ποίησή του είναι άπό τίς πιό άγέλαστες, άν όχι ή πιό άγέλαστη ποίηση πού ξέρω· χωρίς σχεδόν κανένα διάλειμμα χαράς καί σπάνια κάποιον άνοίγματος, έστω κι άν κάποτε τό θέλησε:

Θέλησα νά σου γράψω γιά τίς πα-
λιές μας τίς χαρές

όμως έχω ξεχάσει νά γράφω πρά-
γματα χαρούμενα.
Ίσως γιατί όπως λέει κάπου άλλου ό ίδιος:
'Η δυστυχία άπ' έξω
έγδερνε τίς πόρτες.

Δέν ξέρω άν έγινε άντιληπτό ότι στό λιγοστά πού σημείωσα γιά τό Σαχτούρη λείψανε όλότελα όνόματα άλλων ποιητών, τής ίδιας μέ αυτόν γενιάς, ή άναφορές σέ συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Όφείλω όμως νά πω ότι καί τά δύο τά επεδίωξα, έστω μέ πολλή δυσκολία, κι αυτό γιατί πιστεύω πώς ό Σαχτούρης είναι μοναχικός όχι μόνο στή ζωή αλλά καί στήν ποίησή του, κι έτσι θέλησα νά τόν δώ. Κι ή ένταξή του άκόμη σέ κάποιο κίνημα, όπως αυτή στόν υπερρεαλισμό, έγινε άφού περιχάραξε προηγούμενα σκληρά τήν ιδιάζουσα ιδιουσγκρασία του καί τήν έκφραστική του έν γενεί, πού πάντα ύπήρξε άπόρροια ενός θαθεία τραυματισμένου ψυχισμού. Άλλοι άς κοιτάξουνε τό πώς καί τό γιατί τό νεανικό πρόσωπο του υπερρεαλισμού ρυτίδιασε τόσο σκληρά άπό τόν πόνο στήν περίπτωση του Σαχτούρη, σ' άντίθεση μέ άλλους, πού ό υπερρεαλισμός στάθηκε γι' αυτούς μόνο σάν μιά μορφή έκφρασης χαράς έμπρός στό θαύμα τής ζωής. (;) ■

Ό 7ος τόμος του «ΑΝΤΙ» είναι έτοιμος. Περιλαμβάνει όλα τά τεύχη του 6' έξάμηνου του 1977 (άπό τό Νο 75 ως καί τό Νο 89).

Ζητήστε τον άπό τά γραφεία μας ή στείλετε μιά έντολή νά σάς έρθει ταχυδρομικά. Τιμή: 380 δρχ.

Στόν 7ο τόμο, άνάμεσα στήν άλλη πλούσια ύλη του, θά βρεíte:

- τό χρονικό των έκλογών του '77. Στοιχεία, πίνακες, άρθρα πολιτικού διαλόγου, αναλύσεις των άποτελεσμάτων καί μιά καυτή σάτιρα των πολιτικών μας ήθών.

- άφιέρωματα γιά τό Μάριο Χάκκα καί τό Σεραφείμ Μάξιμο μέ άγνωστα καί άνέκδοτα κείμενά τους, άφιέρωμα γιά τό ΕΑΜ καί

τό έλληνικό διβλίο.

- μιά σειρά άπό ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις καί συζητήσεις:

- Οί Φαίδωνας Βεγλερής, Γιώργος Δερτιλής, Δημήτρης Δημητράκος, Γιώργος Κοντογιώργης, Γιώργος Μαυρογορδάτος καί Χρήστος Ροζάκης συζητούν γιά τά πολιτικά κόμματα.

- Ό Παναγ. Κανελλόπουλος γιά τήν πρόσφατη ιστορία μας.

- Ό στρατηγός 'Α. Σιαπκαράς γιά τό καθεστώς των ξένων βάσεων.

- Ό Σαβδόπουλος γιά τήν πολιτική καί τή μουσική.

- Πέντε παπάδες άπό τά Σφακιά γιά τά προβλήματα τής έλληνικής έπαρχίας καί τή στράτευση τής εκκλησίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ζαλόγγου 9, τηλ. 36.19.724

Mario Vitti ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μπέρτολτ Μπρέχτ ΤΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΡΑΣ

Μάξ φόν ντέρ Γκρύν ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΕΓΓΙΣΜΑ

Μπράνιμιρ Στσεπάνοβιτς ΣΤΟΜΑ ΓΕΜΑΤΟ ΧΩΜΑ

Προσπέρ Μεριμέ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙ- ΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ ΙΧ

Μάρκ Τουαίν ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΧΑΚΛΜΠΕΡΥ ΦΙΝ

Γκεόργκη Βελίτσκοφ ΑΠΛΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

Τσέζαρε Παβέζε ΕΝΑ ΩΡΑΙΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Τζών Γουαίην ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΜΕ ΜΕΤΡΙΟ ΒΑΘΜΟ

ΛΑΕΝΣ ΤΡΑΝΣΕ
ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΑΤΙ
ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ
CANCEIROEMS

ΠΑΝΟΣ ΜΕΘΥΡΑΛΗΣ

ΠΡΟΣΠΕΚΤΟΥΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΡΑΠΙΤΣΗΣ

ΜΑΝΘΡΑΣΠΕΝΤΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΟΤΗΣ

ΤΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ

ΕΘΝΑΣ ΜΑΝ

ΤΟΝΙΟ ΚΡΕΓΚΕΡ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΡΑΚΟΝΤΑΞΙΔΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ Ι

ΕΙΡΩΤΗΣ ΚΑΤΣΙ

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΤΩΝ ΚΑΤΣΑΡΙΩΝ

ΜΟΝΤΑΛ ΒΙΝΣΑΥΛΙ

ΤΟ ΚΥΜΑ

ΝΑΤΟΚΣ ΜΑΤΛΑΝ

Ο ΓΑΛΠΑΡ ΤΗΣ ΝΥΚΤΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

ΤΟ ΡΟΠΤΡΟ

Σ. Α. ΕΣΣΕΛΑΝ

ΜΕΛΕΤΕΣ
ΓΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΜΑΝΑΚΗΣ ΕΦΘΥΝΗΣ

ΑΠΟΓΕΥΜΑ
ΤΩΝ ΜΥΡΩΝ

ΛΙΤΩΝΙΣ ΕΥΠΡΟΣΥΝΗΣ

ΟΙ ΣΥΜΠΑΙΧΤΕΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΜΠΟΥΛΗΣ

ΑΥΤΟΣ ΕΓΩ

ΚΑΤΣΙΡΗΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ

ΤΑ ΣΚΟΡΠΙΑ ΧΑΡΤΙΑ
ΤΗΣ ΠΗΛΕΟΠΗΣ

ΝΑΔΙΣΣ ΜΕΘΥΡΑΛΗΣ

Ο ΕΡΗΜΟΠΟΛΙΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΣ ΝΕΜΟΥΔΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ

ἰπέρ τῶν καρπῶν

ΣΠΗΛΙΩΤΗΣ ΚΑΛΟΓΕΥΤΗΣ

τά
φανταστικά φουγάρα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

ΣΕΙΡΑ: ΤΡΑΜ/ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διευθύνεται από τον Γιώργο Κάτο

Συνεχίζουμε τη δημοσίευση γραμμάτων που λάβαμε πάνω στη συζήτηση για το σοσιαλισμό και τις ελευθερίες.

Αγαπητό «Αντί»

Θά ήθελα να μου επιτραπεί να εκφράσω τη γνώμη μου σ' όρισμένες θέσεις που εξέφρασαν οι κ.κ. Βεργόπουλος, Νικολινάκος, Τσουκαλάς στη συζήτηση που άνοιξε το ANTI γύρω από τις ελευθερίες στο σοσιαλισμό (τευχ. 93/25-2-78). Οι κ.κ. κοινωνιολόγοι, οικονομολόγοι κλπ. που κατανομάζω, διεκδικούν για τις θέσεις τους αυτές, το κριτήριο της μαρξιστικής ανάλυσης, που όμως δεν φαίνεται κάτι τέτοιο σ' αυτά που λένε. Δεν μπορείς να είσαι πολλές φορές ό,τι δηλώσεις.

Ξεκίνησαν να πάρουν μέρος στη συζήτηση περί ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων μιλώντας γενικά κι αόριστα για τη δήθεν καταπάτηση τους και στις σοσιαλιστικές χώρες.

Φαίνεται απ' αυτά που λένε ότι το πρόβλημα της «ελευθερίας» το βλέπουν να είναι ίδιο και για τον καπιταλισμό και για το σοσιαλισμό. Είναι γνωστό ότι διαφορετικά τοποθετεί το ζήτημα ή μαρξιστική φιλοσοφία και διαφορετικά ή άστικη.

Οι Μάρξ-Ένγκελς τόνιζαν ότι μόνο με το πέρας στην αταξική κομμουνιστική κοινωνία θα υπάρξει πλήρης ελευθερία και θα περάσουμε από το βασίλειο της αναγκαιότητας στο βασίλειο της ισοότητας κι ελευθερίας.

Σήμερα ούτε η Σοβιετική Ένωση και πολύ περισσότερο οι άλλες σοσιαλιστικές χώρες, δεν έχουν φτάσει ακόμα σε μία τέτοια κοινωνία, παρά τα μεγάλα ήθημα που έχουν πραγματοποιηθεί, βρίσκονταν ακόμα στο στάδιο της «αναγκαιότητας». Έτσι λοιπόν την ελευθερία έχουν μαρξιστικό καθήκον να τη βλέπουν ταξικά κι έτσι ν' αντιμετωπίζουν και τα ανάλογα ζητήματα.

Πέρα όμως απ' αυτά ως έρθουμε στη σημερινή σοσιαλιστική κοινωνία (του υπάρχοντος σοσιαλισμού κι όχι του ανύπαρκτου «εὐρωκομμουνιστικού») κι ως δοῦμε για ποιά καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων μιλάει πρώτα και κύρια ο Ιμπεριαλισμός και η παγκόσμια άστική τάξη; Αυτοί μιλάνε για τα δικαιώματα της δικής τους τάξης που καταργήσε και καταπατεί το σοσιαλισμός, και πιο ραφιναρισμένα ο «κακός σοβιετικός κομμουνισμός».

Από τα υπολείμματα αυτής της τάξης ο Σολζενίτσιν και άλλοι μέσα από τα γραφτά και τις πράξεις τους αναπολούν την «Αγία Ρωσία» των τσάρων και των παπάδων τύπου Ρασπούτιν.

Ο «φίλος» μας ο Ζαχάρωφ τί λέει σήμερα; Φωνάζει στη Δύση και στους Αμερικάνους να μη δίνουν καμιά σημασία στις φιλερηνικές προτάσεις της Σοβ. Ένωσης αλλά να εξοπλίζονται για να την αντιμετωπίσουν (φωνάζει ο κλέφτης για να φοδηθεί ο νοικοκύρης).

«Βέβαια ο Σολζενίτσιν είναι φασίστας», λέει ο κ. Τσουκαλάς, ο Ζαχάρωφ μπορεί να μην είναι φασίστας, αλλά είναι αντισοσιαλιστής και άλλοι πάλι που διαφωνούν με τον τρόπο που οικοδομείται ο σοσιαλισμός.

Γιατί όμως ο Ιμπεριαλισμός όλους τους βάζει σ' ένα τσουβάλι γενικά σαν «διαφωνούντες» αφού συμφωνεί μόνο μ' αυτούς που είναι ενάντια στο σοσιαλισμό και δεν τον πολυενδιαφέρουν αυτοί που κάνουν κριτική στις αδυναμίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης; Ο Ιμπεριαλισμός δεν αφήνει καμιά ευκαιρία να πάει χαμένη και το κάθε τι το χρησιμοποιεί για να δυσφημήσει τον υπάρχον σοσιαλισμό και τη Σοβ. Ένωση.

Έτσι, από την άλλη μεριά ο σοσιαλισμός δεν περιορίζει το δικαίωμα στους πολίτες του να κριτικάρουν τις άρνητικές πλευρές της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και να βοηθούν αυτή την οικοδόμηση. Αρνείται όμως το δικαίωμα να γίνεται κριτική στο σοσιαλισμό στη βάση της ανατροπής του και της αντικατάστασής του μ' ένα αντισοσιαλιστικό κοινωνικό σύστημα, όπως έτσι ξεκίνησε η ανάλογη διαδικασία για την Τσεχοσλοβακία το 1968.

Υστερα από 60 χρόνια ύπαρξής του σοσιαλισμού στη Σοβ. Ένωση έχει κριθεί πιά το κοινωνικό σύστημα που θ' ακολουθήσει ή χώρα, κι αυτό κατοχυρώθηκε απαρασάλευτα μέσα από το καινούργιο σοσιαλιστικό σύνταγμα της ΕΣΣΔ.

Λέει πάλι ο Βεργόπουλος: «Γιατί όμως διεκδικείς εδώ στο άστικό καθεστώς την ελευθερία να γράφεις εναντίον του καπιταλισμού και την αρνείσαι στους αντιπάλους σου εκεί».

Έδώ φαίνεται καθαρά πόσο

μαρξισμό περιέχουν οι κριτικές και οι θέσεις του για τις ελευθερίες και τ' ανθρωπιά δικαιώματα στο σοσιαλισμό. Η απάντηση είναι πολύ απλή:

Ξέχωρα από το ότι στον καπιταλισμό, όχι μόνο διεκδικείς, αλλά έχεις την υποχρέωση να γράφεις και πολύ περισσότερο να δραστηριοποιείσαι, για την ανατροπή ενός παράλογου κι απάνθρωπου κοινωνικού συστήματος όπως είναι. Παλεύεις με όλα τα μέσα μαζί με το λαό σου για ν' αντικαταστήσεις τον καπιταλισμό με το σοσιαλισμό. Είναι λογικό, αφού περάσεις από τις φρίκες του καπιταλισμού στο παναθρώπινο σοσιαλιστικό σύστημα, να βάζει κανείς το ερώτημα, γιατί στο σοσιαλισμό να μην αφήνουμε να γίνεται προπαγάνδα υπέρ του καπιταλισμού;

Ποιός θά κάνει μία τέτοια προπαγάνδα, οι εργαζόμενοι; όχι προφανώς, αλλά οι ανατραπέντες κεφαλαιοκράτες, που ζητάν τα πλούτη και τα προνόμιά τους. Αλλά αφού ο σοσιαλισμός αυτούς ανέτρεψε τώρα θά τους

μπορεί να γίνει, και πρέπει να γίνει και γίνεται σ' όλο το βάθος του, αφού τελικά οι λαοί από αυτή την αντιπαράθεση διακρίνουν το σοσιαλιστικό δρόμο τους και τον ακολουθούν, σβήνοντας καθημερινά το καπιταλιστικό κι εκμεταλλευτικό σύστημα από τα διάφορα μέρη της γης.

Τελικά είναι άκατανόητη μαρξιστικά ή ερώτηση του κ. Βεργόπουλου, γιατί δεν μπορούμε να μετατρέψουμε τη σοσιαλιστική κοινωνία, το σοσιαλιστικό κράτος σε λέσχη συζητήσεων για το ποιός είναι καλός, ο σοσιαλισμός ή ο καπιταλισμός;

Όταν έρχεται η ώρα της επαναστατικής αλλαγής οι λαοί εκρίναν κι αποφάσισαν, δεν τους χρειάζονται κι άλλες συζητήσεις, ένωσαν τον Ιμπεριαλισμό να τους καίει το πετόι και τραβάνε στο σοσιαλισμό να δουν άσπρη μέρα.

Τώρα μετά απ' αυτά ως δοῦμε τι είδους κριτική κάνουν οι λαοί στο σοσιαλισμό που οι ίδιοι διάλεξαν. Πράγματι κριτικάρουν τον τρόπο που προχωρεί ο σοσιαλι-

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ

αφήσει; Εκτός κι αν οι κ.κ. Βεργόπουλος και ΣΙΑ πιστεύουν σ' αυτό που λένε κάποιοι: «Εμείς θέλουμε το σοσιαλισμό έτσι που να μπορεί ο λαός να τον ανατρέψει», αλλά αφού ο λαός έφερε το σοσιαλισμό δεν είναι δυνατόν να ζητάει την ανατροπή του, οι κεφαλαιοκράτες ζητάν κάτι τέτοιο, αλλά η δικτατορία του προλεταριάτου δεν άστειεύεται.

Μπορείς σήμερα να ρωτάς στη Σοβ. Ένωση γιατί απαγορεύεται ή προπαγάνδα υπέρ του φασισμού, του πολέμου και του ρατσισμού, όταν αυτός ο λαός έχασε 20 εκατ. πολίτες στον τελευταίο πόλεμο; Όταν δηλ ή ανθρωπότητα θρηνεί θύματα από το φασισμό, τους πολέμους και το ρατσισμό;

Μήπως ο κ. Βεργόπουλος και οι άλλοι θέλουν να γίνεται μέσα στο σοσιαλισμό αντιπαράθεση ιδεών με τον καπιταλισμό; Μά αυτό μόνο στον καπιταλισμό

σμός, επαναλαμβάνω ο σοσιαλισμός, για να ξεδιπλώσει το σύστημα όλες τις αρετές του.

Τέτοια κριτική γίνονταν και γίνεται σήμερα στη Σοβιετική Ένωση κι ακόμα περισσότερο μία κι αυτή ή χώρα τραβάει το δρόμο της σε άπατητα για την ανθρωπότητα μονοπάτια. Κριτική γίνεται μέσα στα Σοβιέτ, τα συνδικάτα, τις κοινωνικές οργανώσεις, τον τύπο, σε κάθε μορφή τέχνης.

Τό καινούργιο σοβιετικό σύνταγμα και οι νόμοι του προστατεύουν με κάθε μέσον αυτή την κριτική. Πρόσφατα στη χώρα μας προβλήθηκαν δυο σοβιετικές ταινίες: «ΤΟ ΠΡΙΜ» του Μικαελιάν και το «Η ΔΙΚΗ ΣΟΥ ΓΝΩΜΗ» του Κάρασκ και όσοι τις είδαν μπόρεσαν να καταλάβουν ότι το έπistolmo σοβιετικό κράτος βρίσκει κάθε μορφή και δεν φοβάται να προβάλλει την κριτική πάνω στις άρνητικές πλευρές της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Η Σο-

διετική "Ένωση και οι άλλες σοσιαλιστικές χώρες ποτέ δεν άρνήθηκαν ότι αντιμετώπιζον προβλήματα κι αν θέλετε χρειάζονται τη βοήθεια του επαναστατικού κινήματος που θα τους πει τι αδυναμίες βλέπουν στη σοσιαλιστική οικοδόμηση. Για να είμαστε όμως ξεκαθαρισμένοι, είναι σίγουρο ότι όχι μόνο δεν χρειάζεται την «κριτική» τύπου Καρίγιο αλλά και την αντιμετώπιζον ανάλογα, σαν μέρος της γενικότερης αντισοβιετικής έκστρατείας.

Μη μās πιάνουν φίλοι μου οι συναισθηματισμοί. 'Η επαναστατική κριτική σημαίνει «αυτό που θα πω σαν κριτική δοθηθεί το σοσιαλισμό ή όχι» κι από κει και πέρα που και πως θα κάνω αυτή την κριτική. Όσοι δεν παίρνουν αυτά υπόψη τους ως μου συγχωρέσουν να έχω την αντίληψη ότι δεν τους ενδιαφέρει ή σοσιαλιστική οικοδόμηση αλλά κάτι άλλο!

Εύχαριστώ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΠΑΘΑΣ
Αθήνα

Έρχομαστε τώρα εις τα καθ'ήμας, όπου για έργα όπως ή διαβόητη χαβούζα, ή υπερυψωμένη παραλιακή λεωφόρος του Μοσχάτου που στέργει τη θεία πρύς τη θάλασσα σε δεκάδες χιλιάδες κατοίκους, ή διαπλάτυνση της λεωφόρου Συγγρού και άλλα, όχι μόνο δε ρωτήθηκε κανένας κάτοικος της περιοχής, μολονότι με τους φόρους που κι αυτός πληρώνει γίνονται τα έργα, όχι μόνο δε ρωτήθηκαν έστω τα αίρετά δημοτικά συμβούλια των δήμων που τους άφορούν τα έργα, όχι μόνο δε ρωτήθηκε ένα άλλο αίρετό όργανο, ή Διοικούσα Έπιτροπή του ΤΕΕ, αλλά κανείς αρμόδιος δεν μπήκε στον κόπο να πληροφορηθεί από τα πρίν, υπεύθυνα και λεπτομερικά τους πολίτες για τα έργα που τους άφορούν.

Κατά τα άλλα έχουμε Δημοκρατία άφου κάθε τέσσερα χρόνια εκλέγουμε 300 βουλευτές και μερικές χιλιάδες κοινοτικούς και δημοτικούς συμβούλους από πολλά ψηφοδέλτια.

Εύχαριστώ για τη φιλοξενία
ΔΗΜ. ΓΕΡΜΙΩΤΗΣ
Παλιό Φάληρο

είναι ή Σοβιετική Ένωση. Αυτό ανακηρύσσεται «σοβιετική» χωρίς πραγματικά Σοβιέτ (οι Λένιν και Τρότσκι φρόντισαν γι αυτό). Παλαιά Κράτος, σαν να μπορούσε ένα Κράτος να μην καταπιέζει! Ταλαιώρωι Μάρξ - Ένγκελς!

Ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ, γεράκος πιά, είναι ούτε λίγο ούτε πολύ 1) Γενικός Γραμματέας του ΚΚΣΕ 2) Πρόεδρος του Άνωτατου Σοβιέτ 3) Στρατάρχης και 4) Μόλις πήρε τό άνώτατο σοβιετικό παρτίσιμο για τη συμβολή του στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο! Όταν ένας γέρος κι άρρωστος άνθρωπος, όνειρεύεται να γίνει Καίσαρας, τί άποδίδεται; Όχι βέβαια πως τό σοσιαλιστικό κίνημα είναι άνάπηρο, αλλά πως λαοί άνθρωποι, όπως οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης, δεν είναι ίκανοί να διάσουν τόσο γρήγορα την ιστορία. Σιγά-σιγά με τη μόρφωση, μπαίνουν κι αυτοί στη σύγχρονη ιστορία.

Έκατομμύρια έτη φωτός χωρίζουν, προς τό παρόν, τό στενό πνευματικό τους όρίζοντα άπ' τό δικό μας. Δεν έχουμε παρά να δοίμε σαν παρτίσιμο τη μωμιοποίηση των Λένιν - Στάλιν και τελευταία του Μάο (καθαρή άναγέννηση των Φαραώ).

Μέ άπογοήτευσαν οι Νικολιναίος και Βεργόπουλος. Ό τελευταίος γιατί έκφράζει άκόμα την άπογοήτευσή του όπως την έκφρασαμε έμεις τό 1956 ή για τους νεότερους τό 1968 (παιδί προδομένο άπ' τη μάνα Ρωσία ή τον πατέρα «άλήθεια» και έπομένως παιδί έξοργισμένο), και ό πρώτος γιατί είναι, για μās που ζούμε στο έξωτερικό, άντιεπισημονικός, χωρίς έπιχειρήματα. Προσπαθεί άφελώς να ύποστηρίξει τό άνέβασμα ενός άστικού κόμματος, γελοίου και χαρισματικού, σαν ούσία επαναστατική ή όχι σαν αυτό που είναι: ή ρεζερβία της άστικής τάξης μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Τό πέρασμα, που δεν συζητήθηκε καθόλου, άπ' την επαναστατική στάση στο συμβιβασμό - για τους διανοούμενους βασικά αλλά κι άλλες κοινωνικές τάξεις όπως οι οικοδόμοι μυκονιάτες που γιναν στυννοί εργολάβοι - καθόρισε πολύ περισσότερο τη νεότερη Έλλάδα άπ' τό αντίθετό της.

Οι παλιοί νεοπονίτες του 1956 γιναν σχεδόν όλοι άστοί. Πέρασαν καθαρά στο αντίπαλο στρατόπεδο και δικαιολογούν με πονηρή άφέλεια τη στάση τους: αντίθεση με τό «δογματισμό» του ΚΚΕ ή τις «παράβιάσεις» του σοσιαλιστικού κόσμου. Σκέψη βέβαια άντιμαρξιστική αλλά που βαλεύει. Έλπιζαν ποτέ πως ή γενιά που έλέγχε την ΚΕ του ΚΚΕ θά 'ταν ίκανή να έξρει τό μαρξισμό! Μά είναι να όνειρεύεται κα-

νείς. Ήταν όλοι τους λαϊκοί άγωνιστές με έλάχιστη μόρφωση. Προσωπικότητες σαν τους τέσσερεις συνολητές τό έξέρουν. Τό Κίνημα ωστόσο, ό θαυός άνθρωπος τό κομμουνισμοί κι όχι όπως λένε του σοσιαλισμοί (ό σοσιαλισμός μπορεί να κρατήσει από 24 ώρες ως 60 χρόνια και να γίνει φαρανισμός) έξαρτάται από τό ν κα θ έ ν α μ α ς . Κι άκόμα... Οι έλευθερίες που ύπάρχουν στις όνομαζόμενες σοσιαλιστικές χώρες είναι άσύγκριτα άνώτερες άπ' αυτές που ύπάρχουν στον κεφαλαιοκρατικό κόσμο. Σε κάθε έπίσκεψή μου στις «άνατολικές» χώρες είχα την άπόδειξη. (Βέβαια αυτό είναι άφορισμός, αλλά δεν έχω τώρα ούτε τό χρόνο ούτε τη διάθεση να έπεκταθώ. Μόλις θά 'ρθω στην Έλλάδα προσκαλώ όλους τους μαρξιστές για μία άνοιχτή συζήτηση σε δημόσις χώρες).

Ό σοσιαλισμός για μένα δεν είναι μία νέα τεχνική κυβερνητική, που όδηγει στην ίδια άρνηση της ζωής, όπως στις καπιταλιστικές χώρες, αλλά ένα μέσον πραχτικό στις περίπλοκες σύγχρονες κοινωνίες, που έπιτρέπει στον άνθρωπο να ξεναδρεί την ίσορροπία του και την κοσμική του άρμονία. Αυτό βέβαια θά σήμαινε την άλλαγή σκέψης κι αντί να μιλάμε συνέχεια για μέσα παραγωγής και παραγωγικές σχέσεις ή παραγωγικές δυνάμεις, να μιλάμε όλοένα περισσότερο για κοινωνικές κι ανθρώπινες σχέσεις.

Φιλικά
Άντώνης Βουγιούκας
σκηνοθέτης
Μασσαλία

Άγαπητό «Άντί»

στην πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση, για την όργάνωση της όποιας σε συχαίρω, άνάμεσα στους κ.κ. Βεργόπουλο, Μπιτσάκη, Νικολιναίο και Πουλαντζά, σημείωσα την ιδιαίτερη έμφαση που δόθηκε στο θέμα της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων.

Πάνω σ' αυτό έχω να πω δυό λόγια, που βρίσκονται σε προσωπική μου έμπειρία ύστερα από ένα τάξειδι για επαγγελματικούς λόγους στη γετονική Βουλγαρία.

Έμεινα, πρίν δυό χρόνια, άρκετές μέρες στη Βάρνα και γνωρίστηκα με μερικούς πολίτες της και άπλους ιδιώτες και έπίσημους. Έμαθα λοιπόν πως, έκει, για όποιοδήποτε θέμα που άφορά την πόλη και τους πολίτες: κατασκευή πάρκου, διαπλάτυνση δρόμου, κατεδάφιση παλιών σπιτιών, κατασκευή καινούριων οικοδομικών συγκροτημάτων κτλ. όχι μόνο γίνεται έκτεταμένη και σε βάθος πληροφορηση των πολιτών, αλλά όλες οι σχετικές αποφάσεις δγαίνονται από συνελεύσεις, στις όποιες παίρνουν ύποχρεωτικά μέρος όλοι οι κάτοικοι της περιοχής, που την άφορούν τα έργα.

Διαπίστωσα άκόμα ότι έχει τα αίρετά μέλη διαφόρων συμβουλίων, που άσκούν ούσιαστική έξουσία στον τομέα τους και είναι σε κάθε στιγμή άνακλητά από τους εκλογείς τους, άντιπροσωπεύουν ένα τεράστιο, σε σύγκριση με τις δυτικές χώρες, ποσοστό του συνόλου των ψηφοφόρων.

Άγαπητό Άντί

Παρακολούθησα με πολύ ενδιαφέρον τις συζητήσεις γύρω άπ' τις έλευθερίες και τό σοσιαλισμό. Οι πολύ εύστοχες παρατηρήσεις του Τσουκαλά ποτε-ποτε ξεπεφτούν άπ' τις έπεμβάσεις του Νικολιναίου και τις παλιές πληγές του Βεργόπουλου.

Άλήθεια, γιατί ό Μπιτσάκης, ένας από τους πιο καλλιεργημένους άγωνιστές πουχω συναντήσσει, δεν μιλάει ξεκάθαρα για τό πρόβλημα των έλευθεριών; Μήπως έμεις, επαναστάτες του κόμματος της πρωτοπορίας, φοβόμαστε την άπόλυτη άτομική και συλλογική έλευθερία; Γιατί τότε παλεύουμε; Για να ξεναδοίμε τό φόβο να γεννιέται στα μάτια των πολιτών;

Γιατί τέσσερεις συζητητές δεν λένε ξεκάθαρα, ότι σε ύπέρ καθυστερημένες περιοχές, όπως οι σοβιετικές δημοκρατίες, τό πνεύμα είναι τόσο μακριά από έμās όσο ό ήλιος άπ' τη γη. Λαοί χωρίς δημοκρατική παρδάση (άγώνες αίωνων για τη χειραφέτηση των εργαζομένων, την ίσοτιμία των φύλων κλπ.) δεν μπορούν να ίσχυρίζονται ότι οικοδομούν τό σοσιαλισμό, γιατί είναι άδύνατον. Τό πνεύμα τους δεν μπορεί να συλλάβει τις έννοιες «κοινωνικοποίηση», «άποκέντρωση δημοκρατική», «ευθύνη του πολίτη», «αυτοκαταστροφή του Κράτους» (με τις έξαιρέσεις βέβαια).

Ένα παράδειγμα τραγελαφικό

Άγαπητό ANTI,

Διάβασα και γώ με προσοχή τό κείμενο της συζήτησης των καθηγητών που δημοσιεύτηκε στα τεύχη 92 - 93 του περιοδικού. Έπίσης και τα γεράματα που στάλθηκαν σ' αυτές τις φιλόξενες στήλες σαν άπόρροια του προβληματισμοί που γέννησε στους άναγνώστες σου ή συζήτηση αυτή. Θά σταθώ σ' ένα άπ' αυτά, του φίλου σου κ. Γ.Δ. Τζίμα.

Η ιδιότητα λογική (μαρξιστική ή άλλη) των όπαδών της δογματικής Άριστεράς είναι γνωστή, γιαντό κι προσωπικά την αντιμετώπιζω με συγκατάθεση. Ό κ. Τζίμας όμως, ξεπερνά τα όρια της μετριοπάθειας και της σωφροσύνης με την έπιμελημένη σπουδή στην κριτική του. Γιατί αν διάβαζε, και δεν ξεφύλλιζε άπλά, τις σελίδες των δυό αυτών τευχών σου θά δίσταζε να χαρακτηρίσει σαν πρότυπο γνώστη της μαρξιστικής άνάλυσης και κατόχο της διαλεκτικής τον

έμφανέστατα πελαγωμένο κ. Ε. Μπιτσάκη.

Ποιά ήταν, αλήθεια, η συνεισφορά του κ. Μπιτσάκη στη δημιουργική αυτή συζήτηση που μπορεί να δικαιώσει την εύσημο νεία που άδασανισα του απονέμει ο κ. Τζίμας;

Προσωπικά, διέκρινα σ' αυτόν το συζητητή μία προσπάθεια έντεχνης μετατόπισης του θέματος κάθε φορά που άγγιζόταν με τρόπο καταλυτικό ή ούσια του, και, άλλοτε, αναφορές στο συναίσθημα μάλλον παρά στη λογική των αναγνωστών με τις συχνές αναδρομές στις δυσκολίες που αντιμετώπισε το Σοβιετικό καθεστώς στα χρόνια της εγκαθίδρυσής του. Έκτός απ' αυτά τα βασικά μεθοδολογικά λάθη (που νομίζω ότι δεν ήταν τόσο σφάλματα, όσο συνειδητές πράξεις που εξυπηρετούν ένα συγκεκριμένο πολιτικό σκοπό, τη δικαίωση των κρατικών «υπερβάσεων» στις «Ανατολικές χώρες») ο κ. Μπιτσάκης βρέθηκε σ' απόλυτη αδυναμία να δώσει επαρκείς απαντήσεις στα άμελιστα ερωτήματα των συνομιλητών του σ' πλείστες όσες περιπτώσεις.

Δέν θέλω να είμαι λεκτικά δξύς, αλλά χαρακτηρίζω τεχνάσματα, και μάλιστα όχι αξιόλογα, και την απαρίθμηση των δυτικών παραδιάσεων των ελευθεριών — λές και τα άνομηματα των μέν ξεπλένουν τα των δέ — και την τάση οχύρωσης πίσω απ' την άνυπαρξία «στατιστικών» στοιχείων για τό ποιοί απ' τούς Σοβιετικούς αντιφρονούντες είναι τρελλοί και ποιοί όχι, ποιοί είναι έχθροι του σοσιαλισμού και ποιοί δέν είναι.

Μήτε φυσικά μπορεί κανείς να δεχτεί πώς οι ταξιδιωτικές εντυπώσεις του κ. Μπιτσάκη παίζουν τό ρόλο αντικειμενικών διαπιστώσεων και μαρτυριών για την ελευθερία έκφρασης των κατοίκων του 'Ανατ. Βερολίνου. Αυτά, για να μην γίνει αναφορά στο άμυητο εύρημα πώς... η έλλειψη ιδιώτη εργοδότη άναιρεί, στη βάση του, τό δικαίωμα της άπεργίας.

Μέ γνώμονα τά παραπάνω άγνοώ πού στήριχτηκε ο κ. Τζίμας για να δικαιολογήσει την κατ' αυτόν δεσπόζουσα θέση του κ. Μπιτσάκη στη διαλογική αυτή συζήτηση και, παράλληλα, να ύποβαθμίσει τούς καθ. Νικολινακό, Τσουκαλά και Βεργόπουλο σάν, διαβασμένους έστω, διανούμενους πού προσπαθούν να καλύψουν τη γύμνια τους στη διαλεκτική μέ γενικότητες και άφορισμούς.

Αυτά, λοιπόν, για τό γράμμα του κ. Τζίμα, παραβλέποντας και τά της νομικής θέσης των δούλων στά Ρωμικά λατιφούντια και τη βαθύτητα αντίδημοκρατική

κατακλείδα της έπιστολής του πώς, τάχα, σύνορο των άνθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η άμεση προσβολή του σοσιαλιστικού καθεστώτος απ' τούς επικριτές του. Τέτοιες θέσεις δέν μπορεί να ίκανοποιούν κανέναν άλλο (έκτός από τόν κ. Τζίμα και τούς σόν αυτόν) παρά τούς άκροδεξιούς τυραννόφρονες πού μέ όμοια (διασκευασμένα βέβαια για την περίπτωση) έπιχειρήματα δέν δίστασαν να στραγγαλίσουν για μία όλόκληρη 7ετία τά βασικότερα δικαιώματα όλων μας, των κ.κ. Τζίμα και Μπιτσάκη συμπεριλαμβανομένων.

Φιλικά
Νικ. Δημητρίου
φοιτητής
'Ηράκλειο 'Αττικής

•
'Αγαπητοί φίλοι,

Έντύπωση προκαλεί πού οι συζητητές — πάνω στο θέμα σοσιαλισμός και ελευθερία — δέν ένωσαν την άνάγκη να όρίσουν την έννοια «ελευθερία» θετικά. 'Αρκέστηκαν, σιωπηλά, στόν τρέχοντα κοινό και άρνητικό όρισμό: 'Ελευθερία ίσον έλειψη καταναγκασμού, κρατικού παρεμβατισμού κ.λπ. 'Όμως ο τρόπος αυτός νομίζω πώς δέν φελά και σύγχρονα πιστεύω πώς, μέ τόν όρο ελευθερία, δέν μπορεί να νοείται παρά η δυνατότητα συμμετοχής σέ ίδιαζόντως άνθρώπινες διαδικασίες μαθητείας (LERNPROZESSE). Οι διαδικασίες αυτές διαρκούν όσο και η ζωή του κάθε άτομου, μπορούν όμως άσφαλώς και να ποσοτοποιηθούν, π.χ. τό ποσοστό αναλφάβητων αλλά και των παχύσαρκων μιάς συγκεκριμένης όμάδας άνθρώπων. Οι άνθρώπινες διαδικασίες μαθητείας έχουν, απ' τη μία μεριά, πάντοτε κοινωνική σημασία και έμβέλεια, απ' την άλλη: γλωσσική (συμβολική) ύψη και δομή. Πώς άλλως έξανθρωπίζεται ο άνθρωπος και ποιόν άλλο σκοπό εξυπηρετεί η ελευθερία;

Φιλικά
Α. Ρίζος
Δ. Γερμανία

•
'Αγαπητό «'Αντί»

Διάβασα τη συζήτηση των 4 καθηγητών στά τεύχη 92-93 «Σοσιαλισμός και ελευθερίες».

Η συζήτηση θά 'πρεπε ν' αναφερθεί στην ελληνική πραγματικότητα, και όχι να έπεκταθεί έξω απ' τόν ελληνικό χώρο, καταλήγοντας στη δυσφήμιση του σοσιαλιστικού στρατόπεδου. 'Αντί να έντοπίσουν τις έλλείψεις ή τά λάθη του Μαρξισμού-Λενινισμού

έπαιξαν αντικειμενικά τό παιγνίδι των άστών. Τό έξώφυλλο του τεύχους 92 του «'Αντί» έχει 4 προσωπογραφίες του Μάρξ πολύ πετυχημένες. Οι 4 καθηγητές ώστόσο δέν μας άναφέρουν ποιάς — κατά τη γνώμη τους — παραμόρφωσε τόν Μάρξ. Κατά τη γνώμη μου ο Μαρξισμός-Λενινισμός παραμορφώθηκε κατ' άρχήν από τούς άστούς και στη συνέχεια από τόν Κρουτσώφ και όλους τούς ρεβιζιονιστές μετά τό 1956. Γιατί οι καθηγητές δέν ξεκαθαρίζουν αυτό τό σημείο σχετικά μέ την παραμόρφωση του Μαρξισμού; 'Εγώ έτυχε να ζήσω από κοντά, τόσο τόν άγώνα του λαού μας, όσο και τη ζωή των σοσιαλιστικών χωρών καθώς και σήμερα τόν άμερικάνικο τρόπο ζωής. 'Εί λοιπόν πράγματι ο σοσιαλισμός παραμορφώθηκε από τούς ρεβιζιονιστές, τά Κ. Κόμματα φθορήκανε, αλλά ο άγώνας συνεχίζεται, και ο Μαρξισμός-Λενινισμός θριαμβεύει. Τά όσα άναφέρονται για προσοπλατρεία και είδικά του Στάλιν είναι άστοχα. Ούτε οι άστοί, ούτε οι ρεβιζιονιστές έχουν να επιδείξουν τέτοιο στρατηλάτη, και άν οι κ. καθηγητές μπορούν να μιλάνε ελεύθερα σήμερα, τό όφείλουν στόν Στάλιν και στούς άγώνες του σοβιετικού λαού. Γιατί μόνο μέ άγώνα, μόνο μέ την επανάσταση καταχτιέται η ελευθερία, και όχι μέσα απ' τά άστικά κοινοβούλια.

•
'Αλλωστε άποδείχτηκε περίτρανα ότι η «ειρηνική συνύπαρξη» του Κρουτσώφ ήταν και παραμένει φιάσκο. Κανείς δέν θά μας χαρίσει τίποτε. 'Ότι καταχτάμε τό καταχτάμε μέ τόν άγώνα και τό σπαθί του λαού. 'Εγώ στίς ανατολικές χώρες κάθε άλλο παρά άνθρώπους φοβισμένους είδα, ανεξάρτητα απ' τό αν όρίσκονται κάτω από την έξουσία των ρεβιζιονιστών. Θά 'θελα να ρωτήσω κάτι τούς κ. καθηγητές και θά περιμένω όπωσδήποτε άπάντηση. Γιατί άναζητούν την αλήθεια τόσο μακριά στην Κορέα και δέν άναφέρονται στη γειτονική μας 'Αλβανία; Και ρωτώ: Πέντε ο σοσιαλισμός στην 'Αλβανία; Ναι ή όχι και γιατί;

•
Η 'Αλβανία έχει 1.000.000 πληθυσμό. Γιατί δέν έχει προβλήματα όπως η 'Ελλάδα; Γιατί δέν έχει διενέξεις μέ την Τουρκία, προβλήματα Αιγαίου, ύφαλοκρηπίδας κ.λπ.; Πότε οι ελληνικές κυβερνήσεις άναγνώρισαν καμιά ξένη μειονότητα στην 'Ελλάδα, όπως οι 'Αλβανοί την ελληνική μειονότητα; Νά ένα σημείο σύγκρισης των καθεστώτων των δύο χωρών.

•
Θά 'θελα κάποιος απ' τούς κ. καθηγητές να μου άπαντήσει.

Χρήστος 'Αλεξανδρής
Σικάγο
USA

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

• 'Από τη «Δημοκρατική Ένωση Νέων Γυναικών» λάβαμε τό πιά κάτω γράμμα:

Σέ άρθρο πού δημοσιεύεται στο τελευταίο τεύχος του «ΑΝΤΙ» 8/4/78 σχετικά μέ τούς γυναικείους συλλόγους, γράφτηκε πώς «η Δημοκρατική Ένωση Νέων Γυναικών (ΔΕΝΓ) πρόσκειται ιδεολογικά στο ΚΚΕ».

Πιστεύουμε πώς τέτοιου είδους χαρακτηρισμοί δέν μπορούν ν' αποδίδονται σέ μαζικούς φορείς, πού ούτε τό καταστατικό τους έχει όποιαδήποτε δέσμευση για τά μέλη τους ούτε και τά ίδια τά μέλη άνήκουν άποκλειστικά σ' ένα συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα.

•
'Ακόμα θεωρούμε πώς οι γυναικείες όργανώσεις πού εκπροσωπούν σήμερα τό Δημοκρατικό Γυναικείο Κίνημα στόν τόπο μας έχουν σέ μεγάλο βαθμό κοινούς στόχους έτσι πού τέτοιου είδους χαρακτηρισμοί δέν προωθούν την ένότητα ανάμεσα στούς γυναικείους φορείς την όποια σταθερά επιδιώκουμε και ήδη έχει έπιτευχθεί σέ όρισμένα θέματα (Στράτευση, Οικογενειακό Δίκαιο κλπ.).

Φιλικά
Τό Δ.Σ.

•
Πάνω στο ίδιο θέμα ή Κ.Δ.Γ. Θεσσαλονίκης μās γράφει:

'Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

•
Η Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών Θεσσαλονίκης, άδελφική όργάνωση της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών της 'Αθήνας και όλων των γυναικείων οργάνώσεων μέ τόν ίδιο τίτλο, ο πιά μαζικός γυναικείος φορέας της πόλης μας, πού δημιουργήθηκε τό φθινόπωρο του 1974 και μέ μία ούσιαστική, έντονη και ποικίλη δραστηριότητα, δέν πρόσκειται ιδεολογικά σέ κανένα κομματικό φορέα. Βασική μας θέση είναι ότι τό Γυναικείο Κίνημα πρέπει και όφείλει να είναι αυτόνομο, γιατί μόνο έτσι θά μπορούσε να γίνει μαζικό και να συνδεθεί μέ τό μεγάλο αριθμό των γυναικών.

•
Τά πολιτικά κόμματα στη χώρα μας, άκόμη και τά πιά προοδευτικά, όργανωμένα σύμφωνα μέ τις όμές και τούς θεσμούς της κοινωνίας μας, πολύ λίγα περιθώρια αφήνουν στίς γυναίκες πού συμμετέχουν, να παρέμβουν, να επιδράσουν, να διαμορφώσουν τις θέσεις και να συμμετάσχουν στα κορυφαία καθοδηγητικά όργανα.

•
Κάθε κόμμα πού έπιχειρεί την καθοδήγηση και τη χειραγώγηση των γυναικείων φορέων δρώ μόνο

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΔΕΣΗ: «ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ»
ΔΕΛΦΩΝ 2 (ΚΑΙ ΔΙΔΟΤΟΥ) ΤΗΛ. 3608635

ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

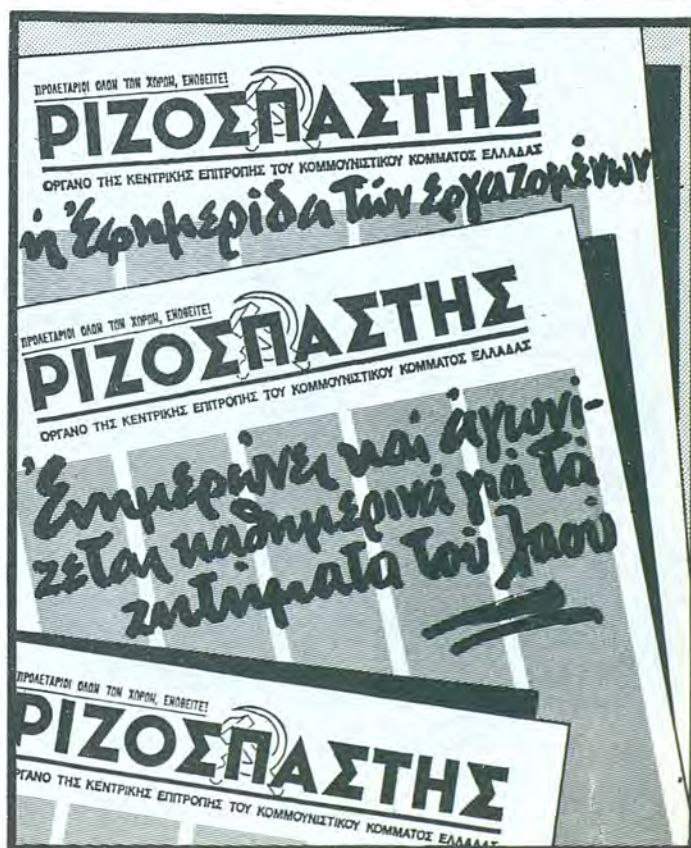
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ:
Φανερωμένης 48 Χολαργός.
Τηλ. 652 1725

ΡΥΛΑΡΙΝΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

αδνητικά γιά τό γυναικείο κίνημα.

Σήμερα τό Γυναικείο Κίνημα στήν Έλλάδα ψάχνει νά βρεί τό δρόμο του, τούς στόχους του, τό πρόσωπό του, ζητά νά αὐτοπροσδιοριστῇ.

Μέχρι τώρα καί βασικά πρίν ἀπό τή χουντική ἐφταετία, οἱ γυναικείες ὁργανώσεις θεωροῦσαν ὅτι στόχοι τους ἦταν ἡ κατοχύρωση τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ ἀμοιβή γιά ἴδια δουλειά, ἡ ἀναγνώριση τοῦ ρόλου τῆς μητρότητος, ἡ Εἰρήνη.

Εμεῖς θεωροῦμε ὅτι ἡ συμμετοχή τῆς γυναίκα στήν παραγωγή, ἡ οἰκονομική ἀνεξαρτησία εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλά δέν φτάνει γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ἰσοτιμίας, τῆς χειραφέτησης καί τελικά τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκα. Πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ἕναν ἀγώνα ἀπέναντι στήν εὐρύτερη κοινωνική καταπίεση καί σέ διάφορους τομεῖς τῆς ζωῆς της. Στόχος αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς κοινωνίας, τῶν δομῶν της καί τῶν θεσμῶν πού τήν προσδιορίζουν σήμερα.

Γι' αὐτό ὁ ἀγώνας γιά τή χειραφέτηση τῆς γυναίκα εἶναι κατ' ἐξοχήν πολιτικός ἀγώνας καί ὁ πύθ ἀναστασιακός γιά τή σημερινή ἐποχή.

Θεωροῦμε ἀπαραίτητη τήν πο-

λιτικοποίηση τῆς γυναίκα, δηλ. τήν ἀνάπτυξη τῆς συνείδησής της γιά τὰ κοινά καί γι' αὐτό στήν Κίνηση μετέχουν γυναῖκες ὁργανωμένες σέ κόμματα, ἀλλά καί ἄλλες πού δέν εἶναι ἐνταγμένες κομματικά.

Πιστεύουμε ὅτι τό γυναικείο Κίνημα στήν Έλλάδα πρέπει νά ἀπευθυνθεῖ σ' ὅλες τίς γυναῖκες. Γιά νά γίνει αὐτό χρειάζονται: νά περιφρουρήσουμε πρῶτα τήν αὐτονομία τοῦ κινήματος ἀπό κάθε εἶδους χειραγώγηση καί δεῦτερο νά διαφυλάξουμε τό διατάξιό του χαρακτήρα.

Μέσα ἀπό αὐτά τὰ δύο στοιχεῖα εἶναι δυνατὸ τό Κίνημα νά ὀρει ὑψηλότερα καί νά γίνει μαζικό.

Μ' αὐτό τόν προβληματισμό, μέ τίς ἐμπειρίες μας καί τή ζύμωση τῶν ἀπόψεων ὅλων τῶν μελῶν καί στελεχῶν τῆς Κίνησης Δημοκρατικῶν Γυναικῶν, πιστεύουμε πῶς ἡ Κίνηση θά ἀποκτήσει τήν ἰδεολογική της βάση καί πιστεύουμε ἀπόλυτα ὅτι αὐτή θά ναι καί ἡ ἰδεολογική βάση τοῦ Γυναικείου Κινήματος στήν Έλλάδα.

Φιλοδοξοῦμε νά φτάσουμε σ' ἐκεῖνο τό σημείο, σάν γυναικείο κίνημα, πού νά ἐπιβάλλουμε τίς ἀπόψεις μας στά πολιτικά κόμματα καί ὅχι νά εἴμαστε ἐπιμέ-

ρους κομματικῆς γυναικείας ὁργάνωσης καθενός ἀπό αὐτά.

Πληροφοριακά σᾶς γράφουμε ὅτι σέ 15μελές Διοικητικό Συμβούλιο, ὅπου μετέχουν γυναῖκες μέ διάφορη ἰδεολογία καί κομματική τοποθέτηση, οἱ ἀποφάσεις παίρνονται πάντα ὁ μ ὁ φ ω ν α, ἔπειτα ἀπό συζήτηση καί ζύμωση τοῦ κάθε θέματος.

Εὐχαριστοῦμε γιά τή φιλοξενία γιά τό Δ.Σ.

Ἡ Πρόεδρος

Μ. ΔΩΔΟΥ

Ἡ Γ. Γραμματέας

Ζ. ΠΑΠΑΜΙΧΟΥ-ΧΡΟΝΑΚΗ

Υ.Γ. Τό Συνέδριο τῆς Ο.Γ.Ε. δέν εἶναι τό πρῶτο ὑστερα ἀπό 32 χρόνια στήν Ἀθήνα. Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1975 ἐγίνε Πανελλαδικό Συνέδριο ἀπό τὰ Συνεργαζόμενα Γυναικεία Σωματεία, στά πλαίσια τοῦ «Έτους Γυναίκας», μέ πλατιά καί ἀντιπροσωπευτική συμμετοχή γυναικείων ὁργανώσεων ὅλης τῆς χώρας. Ἀκόμη ἡ ἱστορία τοῦ Γυναικείου Κινήματος τῆς Ἑλλάδος - ΠΟΓ καί ΠΕΓ - δέν ἀνήκει σέ καμία περίπτωση σέ ἕνα σημερινό γυναικείο φορέα καί μάλιστα κομματικά ἐνταγμένο, ὅπως δηλώνει τό ἄρθρο.

Καί πάλι σᾶς εὐχαριστοῦμε.

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601.
Τηλ: 732.713 - 732.819

● Ἐκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 26
Ἀγ. Ἀνάργυροι.

● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604
● Ἐκτύπωση:
Ἔργοστ. Γραφικῶν Τεχνῶν
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ἰασίου 5, Περιστέρι.

● Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο
ἐκφράζει τήν προσωπική
ἀποψη τοῦ συγγραφέα του.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:

Ἑξάμ. 260 δρχ. - Ἑτήσια 520
Ἑτήσια Ὀργανισμῶν,
Τραπεζῶν, κ.λπ.: 1.200 δρχ.
Γιά φοιτητές ἐκπτώση 15%.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:

Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 13
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 25
Η.Π.Α. - Καναδάς - Ἀν. Ἀσία:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 17
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 34
Αὐστραλία - Ὠκεανία:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 24
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 47

● Ἐμβάσματα, ἐπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ 30 ΔΡ.

Κεντρική διάθεση:
● γιά τὰ βιβλιοπωλεῖα
τῆς Ἀθήνας:
Στά γραφεῖα τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τὰ βιβλιοπωλεῖα
Β. Ἑλλάδας:
Βιβλιοπωλεῖο
Ν. Κοτζιά καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720,
Θεσ/νίκη

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & Σία Ο.Ε.

κυκλοφόρησαν

Μαυρομυχάλη 7, Ἀθήναι, τηλ. 605.501
Πραξιτέλους 141, Πειραιεύς, τηλ. 41.16.530

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ
οι διακοπές σας
αρχίζουν μέσα στο αεροπλάνο

εκδόσεις αφιερωμένες στην ιστορία και την πολιτιστική μας παράδοση

1. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΪΚΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ»: Σελ. 360, εικόνες έγχρωμες 154, εικόνες ασπρόμαυρες 103, διαστ. 30×25 εκ., τιμή δρχ. 1500
2. «ΚΥΠΡΟΣ '74» Το άλλο πρόσωπο της 'Αφροδίτης: Σελ. 277, εικόνες έγχρωμες 164, εικόνες ασπρόμαυρες 79, διαστ. 21,5×28,5 εκ., τιμή δρχ. 400
3. Λεύκωμα «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»: 24 έγχρωμες εικόνες, διαστ. 50×40 εκ., τιμή δρχ. 800
4. «ΝΕΟΛΟΘΙΚΗ ΕΛΛΑΣ»: Σελ. 356, εικόνες έγχρωμες 162, εικόνες ασπρόμαυρες 86, διαστ. 35×25 εκ., τιμή δρχ. 1.200
5. «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ»: Σελ. 510, εικόνες έγχρωμες 152, εικόνες ασπρόμαυρες 120, διαστ. 35×26 εκ., τιμή δρχ. 1.400
6. «ΜΟΝΗ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ»: Σελ. 241, εικόνες έγχρωμες 92, εικόνες ασπρόμαυρες 21, διαστ. 35×26 εκ., τιμή δρχ. 1.000
7. Λεύκωμα «ΕΛ ΓΚΡΕΚΟ»: 26 έγχρωμες εικόνες, διαστ. 50×40 εκ., τιμή δρχ. 800

Οι εκδόσεις αυτές πωλούνται στα κεντρικά βιβλιοπωλεία της 'Αθήνας, και οι εισπράξεις διατίθενται για πνευματικούς σκοπούς.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ